



Datum: 19. ožujak 2018. godine
Broj: Oi-K-106/18

Bosna i Hercegovina
Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine
Zastupnički dom
Trg BiH br. 1
71 000 SARAJEVO

 **BOSNA I HERCEGOVINA**
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE
SARAJEVO

PRIMLJENO 19-03-2018			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj priloga
01,02	37	776	10

PREDMET: Dostava Godišnjeg izvješća o rezultatima aktivnosti Institucije Ombudsmana za ljudska prava BiH za 2017. godinu

Poštovani,

Sukladno odredbama članka 34. stavak 1 Zakona o ombudsmanu za ljudska prava BiH, članka 10. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o ombudsmanu za ljudska prava BiH te članka 7. stavak 2 paragraf f Zakona o zabrani diskriminacije u prilogu Vam dostavljamo Godišnje izvješće o rezultatima aktivnosti Institucije Ombudsmana za ljudska prava BiH za 2017. godinu.



Ombudsmeni Bosne i Hercegovine:

Nives Jukić

Dr Ljubinko Mitrović

dr. Jasminka Džumhur



Datum: 19. ožujak 2018. godine
Broj: Oi-K-106/18

Bosna i Hercegovina
Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine
Dom naroda
Trg BiH br. 1
71 000 SARAJEVO

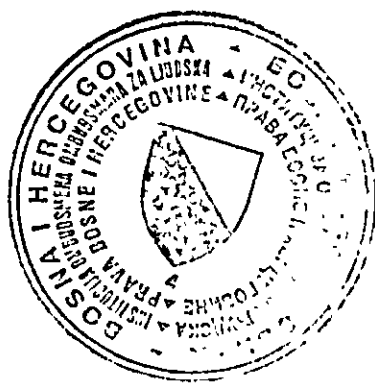
BOSNA I HERCEGOVINA
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE
SARAJEVO

PRIMALIENO		19-03-2018	
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Asign. broj	Broj priloga
01,02	37	776	18

PREDMET: Dostava Godišnjeg izvješća o rezultatima aktivnosti Institucije Ombudsmana za ljudska prava BiH za 2017. godinu

Poštovani,

Sukladno odredbama članka 34. stavak 1 Zakona o ombudsmanu za ljudska prava BiH, članka 10. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o ombudsmanu za ljudska prava BiH te članka 7. stavak 2 paragraf f Zakona o zabrani diskriminacije u prilogu Vam dostavljamo Godišnje izvješće o rezultatima aktivnosti Institucije Ombudsmana za ljudska prava BiH za 2017. godinu.



Ombudsmani Bosne i Hercegovine:

Nives Jukić

Dr. Ljubinko Mitrović

dr. Jasminka Džumhur



**GODIŠNJE IZVJEŠĆE
O REZULTATIMA AKTIVNOSTI
INSTITUCIJE OMBUDSMANA ZA LJUDSKA PRAVA
BOSNE I HERCEGOVINE ZA 2017. GODINU**

Banja Luka, ožujak 2018. godine

Tisak:
TMP Društvo za zapošljavanje slijepih i slabovidnih lica doo, Sarajevo
Naklada:
80

KAZALO

I PREDGOVOR	5
II SAŽETAK.....	6
III PODACI O POSTUPANJU INSTITUCIJE OMBUDSMANA ZA LJUDSKA PRAVA BOSNE I HERCEGOVINE U 2017. GODINI	10
IV GRAĐANSKA I POLITIČKA PRAVA	12
4.1. Pravosudni sustav i pravna pomoć	12
4.1.1. Sudovi	12
4.1.2. Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće	18
4.1.3. Tužiteljstva	18
4.1.4. Žalbe na rad odvjetnika/odvjetničke komore	19
4.1.5. Besplatna pravna pomoć	20
4.2. Sloboda izražavanja i pravo na pristup informacijama	20
4.2.1. Specijalno izvješće o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini	24
4.3. Pravo na imovinu	25
4.4. Uprava	28
4.5. Inspekcije	30
4.6. Statusna pitanja građana	32
4.7. Policija	33
4.8. Vladina i ministarska imenovanja	35
V ODJEL ZA EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURNA PRAVA.....	39
5.1. Pravo na rad.....	39
5.1.1. Neuplaćivanje doprinosa za mirovinsko i zdravstveno osiguranje.....	43
5.1.2. Pitanje otpremnina u Republici Srpskoj, odnosno Federaciji Bosne i Hercegovine	44
5.1.3. Sporost nadležnih tijela u postupcima ostvarivanju prava iz radnog odnosa	45
5.1.4. Stečajni postupci	46
5.2. Pravo na mirovinu	47
5.3. Zdravstvena zaštita	51
5.4. Socijalna zaštita	54
5.5. Komunalne usluge	56
5.6. Obrazovanje	58
5.7. Inicijative za izmjenu zakona iz oblasti ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava	61
VI PRAVA PRITVORENIKA/ZATVORENIKA.....	65
6.1. Uspostavljanje preventivnog mehanizma u Bosni i Hercegovini	65
6.2. Praćenje prava pritvorenika/zatvorenika	66
6.2.1. Zdravstvena zaštita.....	67
6.2.2. Uvjeti smještaja.....	68
6.2.3 Radni angažman.....	69
6.2.4.Korištenje izvanzavodskih pogodnosti	69
6.2.5. Pitanje premještaja	71
6.2.6. Kontakt sa vanjskim svijetom	74
6.2.7. Vjerske potrebe	75
6.2.8. Ishrana.....	75

6.3. Osoblje	75
6.4. Posjet Imigracionom centru u Istočnom Sarajevu i Azilantskom centru u Delijašu	75
VII PRAVA DJECE	77
7.1. Nasilje nad djecom.....	77
7.2. Djeca u pokretu	80
7.3. Zaštita djece u upravnim i sudskim postupcima	80
7.4. Obrazovanje	83
7.5. Prava djece sa posebnim potrebama/smetnjama u psihofizičkom razvitku	85
7.6. Druge aktivnosti Ombudsmana.....	87
VIII PRAVA OSOBA SA INVALIDITETOM	88
8.1. Prava osoba sa invaliditetom.....	88
IX PRAVA NACIONALNIH, VJERSKIH I DRUGIH MANJINA	93
X DISKRIMINACIJA	96
10.1. Ocjena stanja po žalbama i usklađivanje zakona	98
10.2. Mobing	99
10.3. Diskriminacija po etničkom osnovu	100
10.3.1. Nacionalna zastupljenost u policijskim strukturama	100
10.3.2. Specijalno izvješće o uporabi službenog jezika i pisma u Bosni i Hercegovini.....	100
10.4. Diskriminacija u visokom obrazovanju	101
10.5. Diskriminacija LGBT osoba u pristupu pravu na okupljanje i slobodu izražavanja	102
10.6. Otkazi porodiljama.....	104
10.7. Ostali ilustrativni primjeri od generalnog značaja	105
XI SURADNJA S MEDIJIMA	107
11.1. Pregled zahtjeva medija prema vrsti medija	108
11.2. Pregled zahtjeva medija po oblastima ljudskih prava	109
XII SURADNJA S TIJELIMA I INSTITUCIJAMA	111
12.1. Suradnja s tijelima i institucijama u Bosni i Hercegovini.....	111
12.2. Suradnja s međunarodnim organizacijama i institucijama	115
XIII SURADNJA S NEVLADINIM I CIVILNIM SEKTOROM	118
XIV PREPORUKE OMBUDSMANA	121
ANEX I PREGLED PRORAČUNA ZA 2017. GODINU	150
ANEKS II PREGLED OBVEZA PO ZAKONU O SLOBODI PRISTUPA INFORMACIJAMA/2017	151
ANEKS III. TABELARNI PRIKAZ STATISTIČKIH POKAZATELJA	154

I PREDGOVOR

Izrada Godišnjeg izvješća o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmana/ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine za 2017. godinu je obveza temeljem članka 34. i 35. Zakona o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

Ombudsmani Bosne i Hercegovine su dužni ovo izvješće dostaviti Predsjedništvu Bosne i Hercegovine, Zastupničkom domu i Domu naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine i Narodnoj skupštini Republike Srpske.

Izvješće je pisano po oblastima ljudskih prava, kako je funkcionalno organiziran i rad po predmetima, i to: Odjel za praćenje prava djece, Odjel za praćenje prava osoba sa invaliditetom, Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina, Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava, Odjel za praćenje političkih i građanskih prava, Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije i Odjel za praćenje prava pritovrenika/zatvorenika.

Pored statističkih pokazatelja i primjera, Izvješće obuhvaća informaciju o suradnji sa tijelima i institucijama, nevladinim i civilnim sektorom, medijima, kao i prikaz financija. Poseban dio se odnosi na podatke i aktivnosti Ombudsmana sukladno obvezi utvrđenoj Zakonomima o slobodi pristupa informacijama.

Također, sukladno Zakonu o zabrani diskriminacije, Ombudsmani su dužni podnijeti posebno izvješće o pojavama diskriminacije, što je sastavni dio Izvješća.

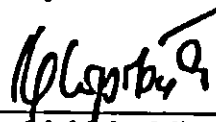
I na kraju, Ombudsmani ovim izvješćem žele ukazati da, iako nemaju prisilne mehanizme, svim razinama vlasti prikazuju i ukazuju na stanje i zaštitu prava u Bosni i Hercegovini. Jer, cilj Izvješća jeste utjecaj na tijela koja odlučuju, da poduzmu aktivnosti, sukladno svojim mandatima radi realiziranja naših preporuka i poštivanja ljudskih prava.

Ombudsmani u smislu ovog izvješća i Zakona o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine označava tri osobe koje čine Instituciju. Ovu dužnost u vremenu koje obuhvaća Izvješće obavljali su: dr. Jasminka Džumhur, Nives Jukić i prof. dr. Ljubinko Mitrović.

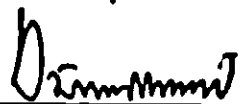
Ombudsmani Bosne i Hercegovine



Nives Jukić



Prof. dr. Ljubinko Mitrović



dr. Jasminka Džumhur

II SAŽETAK

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda osnovni je i najstariji instrument zaštite ljudskih prava koji se ostvaruje u sustavu Vijeća Europe. Konvencija je potpisana u Rimu, 4. studenog 1950. godine, a stupila je na snagu nakon što ju je ratificiralo osam europskih zemalja (3. rujna, 1953. godine).

Bosna i Hercegovina se obvezala da će osigurati ostvarenje najviše razine zaštite međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda. Člankom II Ustava Bosne i Hercegovine utvrđeno je da će se prava i slobode predviđene Europskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda i pratećim protokolima direktno primjenjivati u pravnom sustavu Bosne i Hercegovine, te je istima dat prioritet nad ostalim domaćim pozitivno-pravnim propisima.

Do tada, identično kao i prethodnih godina, Ombudsmeni Izvješćem ukazuju na nepravilnosti kroz rad po žalbama građana, kao i povrede po oblastima/odjelima kako je organizaciono strukturiran rad Institucije.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine iskazuju zabrinutost zbog izostanka suradnje pojedinih predstavnika vlasti u odnosu na donesene preporuke. Nepoduzimanje aktivnosti neposredno višeg tijela u cilju pune implementacije naših preporuka za posljedicu ima dalje kršenje ljudskih prava i temeljnih sloboda građana.

Velika brojka predmeta iz Odjela građanskih i političkih prava proizilazi iz činjenice da je duljina trajanja postupaka, kako sudskih tako i upravnih, najveći razlog obraćanja građana Ombudsmanima.

Žalbe građana upućene Ombudsmanima i dalje pokazuju da upravni sporovi traju izvan razumnog roka, odluke sudova donose se na način da se vraćaju tijelima uprave na ponovni postupak i po nekoliko puta (*načelo ping-pong loptice*). Tijela uprave ne postupaju po odlukama sudova donesenim u upravnim sporovima, odnosno u najvećoj broju slučajeva formalno-pravno donesu odluku, ali ne i bitni.

Postupajući po pojedinačnim žalbama, Ombudsmeni su primijetili da sudovi u sudovanju izbjegavaju donijeti meritorne odluke u upravnom sporu i nakon što predmeti istog činjenične i pravne osnove po više puta bivaju pred sudom, a što za posljedicu ima kontinuitet kršenja ljudskih prava.

Evidentno je da reforma pravosuđa nije dala očekivane rezultate. Veliki broj predmeta koji se nalaze u radu pred pravosudnim tijelima, neprimjerena duljina trajanja postupaka, nemogućnost pravosudnih tijela da kadrovski odgovore svim obvezama kako bi se osigurala učinkovitost u radu ukazuju da je potrebno uraditi sveobuhvatnu analizu stanja u pravosuđu Bosne i Hercegovine, te poduzeti odgovarajuće mjere s ciljem eliminiranja navedenih problema.

Nepoštivanje sudskih presuda primoralo je mnoge građane da se obrate Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine, te Europskom sudu za ljudska prava.

Žalbe građana na rad javne uprave se odnose i na ispoljavanje neljubaznosti, neodgovarajuće radno vrijeme, upućivanje stranaka od jednog do drugog tijela, pretjeranom formalizmu, neučinkovitosti u radu, na kršenje procesnih odredbi kojim je reguliran upravni postupak. U žalbama građani iskazuju nezadovoljstvo činjenicom da se upravni postupci, pokrenuti po zahtjevima građana pred tijelima uprave, vode suprotno načelima zakona o upravnom postupku, na način nedonošenja odluka u zakonitim rokovima, inzistiranjem na dostavi velike brojke nepotrebne dokumentacije, šutnju administracije, kršenja načela pružanja pomoći neukoj stranci, nedonošenjem odluka po žalbi...

Postupajući u pojedinačnim predmetima, Ombudsmeni su provjeravali navode žalbi, koje se u najvećem broju slučajeva odnose na upravne postupke pokrenute zbog ostvarivanja i zaštite imovinskih prava. Građani su radi nepravodnosti, opstrukcije, koruptivnih i drugih eventualno nezakonitih radnji podnosili kaznene prijave protiv ovlaštenih službenih osoba. Osim toga, žalbe su sadržavale i navode vezane za podnošenje krivičnih prijava zbog neizvršenja sudskih odluka, te neujednačenosti kaznenog zakonodavstva.

U izvještajnom periodu zaprimljen je jedan broj žalbi koje se odnose na rad i postupanje odvjetnika, kako onih koje građani angažiraju po vlastitom izboru, tako i onih koji su građanima dodijeljeni po službenoj dužnosti, ali i odvjetnika besplatne pravne pomoći. U žalbama građani izražavaju nezadovoljstvo načinom zastupanja, zalaganjem tijekom postupka pred nadležnim tijelima, ističu lošu komunikaciju u smislu nedovoljne informiranosti o radnjama poduzetim u postupku, kao i propuštanjem rokova za poduzimanje pravnih radnji u postupcima.

Bit žalbi koje se odnose na slobodu izražavanja i pristup informacijama se iz godine u godinu ponavlja. Javna tijela i dalje ne poštuju rokove za donošenje odluka u prvostupanjskom i drugostupanjskom postupku, donose rješenja koja ne sadrže sve zakonom propisane elemente (obrazloženje, pouka o pravnom lijeku), formalno odobravaju pristup informacijama uz izostanak bitnog pristupa informaciji.

Ombudsmeni i dalje zaprimaju žalbe koje su u svezi sa Aneksom VII iz razloga što strane potpisnice niti nakon toliko godina nisu na svojim teritorijima u punom kapacitetu *“obezbijedile političke, gospodarske i socijalne uvjete koji će pridonijeti dobrovoljnom povratku i skladnoj reintegraciji izbjeglica i raseljenih osoba”*. Naime, obnova i rekonstrukcija ne daju rezultate na način da je to pitanje već trebalo biti riješeno.

U obraćanjima građana iskazano je nepovjerenje u mehanizme unutaranje kontrole koji se odnose na postupanja policijskih službenika. Provedene postupke građani smatraju neobjektivnim i neučinkovitim. U najvećem broju slučajeva pritužbe su ocijenjene neutemeljenim, a podnositelji su obaviješteni o provednoj unutarnjoj istrazi aktom na koji nije moguće uložiti pravni lijek. Kao i prethodnih godina, policijske stanice su u svezi predmeta koji su registrirani u Instituciji, u ostavljenom roku, dostavljale detaljne i obrazložene odgovore.

Dio žalbenih navoda odnosio se i na povredu temeljnih načela tijekom provođenja postupaka imenovanja i razrješenja članova upravnih i nadzornih odbora u javnim poduzećima i ustanovama, izostanka objektivnih kriterija i netransparentnosti u postupku odlučivanja, povrede odredbi zakona o sukobu interesa u institucijama i tijelima vlasti svih razina tijekom imenovanja, nepostupanja po odredbama pozitivnog zakonodavstva koje propisuju postupak po prigovoru na odluke o imenovanju, itd.

Neuposlenost je poprimila velike razmjere u Bosni i Hercegovini, a građani u kontaktu sa Ombudsmanima, često ističu da su diskriminirani prigodom prijema u radni odnos po raspisanim natječajima, da nemaju jednake mogućnosti dobiti posao, te da su raspisani natječaji često namješteni. Svjesni svoje bespomoćnosti, a u želji da sebi i članovima svoje obitelji osiguraju egzistenciju, građani Bosne i Hercegovine, nerijetko i cijele obitelji, su prinuđeni napuštati svoje domove i odlaziti na rad u druge zemlje.

Ombudsmanima se i dalje podnose žalbe u predmetima u kojima inspekcija donese rješenje o rušenju nelegalno izgrađenog objekta, ali se isto ne izvrši jer investitor podnese zahtjev za legalizaciju o kojem se, opet, ne odluči u zakonskom roku. Tako se stranka dovodi u nezavidnu situaciju, odugovlačenja i donošenja konačne odluke u postupku legalizacije i izvršenja rješenja o rušenju, što povećava pravnu nesigurnost.

Kao i prethodnih godina, žalbe pritvorenika/zatvorenika su se odnosile na nezadovoljstvo kvalitetom pružene zdravstvene zaštite, pitanja korištenja izvanzavodskih pogodnosti, uvjete smještaja i tretmana, nekorektno ponašanje zavodskih službenika ili drugih zatvorenika, nemogućnost ostvarivanja radnog angažmana. Određeni broj žalbi odnosio se na sadržaj pravomoćnih sudskih odluka kojima se oglašavaju krivim, što nikako ne može biti predmet postupanja niti preispitivanja Ombudsmana, o čemu se osuđene osobe pismenim ili usmenim putem obavještavaju.

Ne treba zaboraviti da je u Bosni i Hercegovini na snazi sustav u kojem postoje četiri zakona o izvršenju krivičnih sankcija, što u krajnjoj liniji može imati za posljedicu postojanje različitih pravnih normi koje uređuju istu oblast (ili pitanje) na različit način, što opet može dovesti do nejednake primjene istih. Ovakvo stanje neminovno dovodi do nejednakog tretmana osuđenih lica, a u ovisnosti od toga u kojem dijelu Bosne i Hercegovine su osuđeni na kaznu zatvora ili drugu kaznu, odnosno u kojoj ustanovi i u kojem entitetu izdržavaju kaznu zatvora. Ombudsmeni također zapažaju da nejednakom tretmanu zatvorenika/pritvorenika doprinosi i činjenica da se na osuđena lica koja izdržavaju kaznu lišenja slobode primjenjuju različita pravila sadržana u pravilnicima i drugim podzakonskim aktima koji se primjenjuju, ovisno od toga koji je sud izrekao kaznu zatvora, npr. da li su u pitanju sudovi entiteta ili Sud Bosne i Hercegovine.

Ombudsmeni su mišljenja da su pravnim prazninama i nedorečenostima glede mogućnosti premještanja iz kazneno-popravne ustanove jednog u kazneno popravnu ustanovu drugog entiteta, najviše oštećena osuđena lica koji imaju prebivalište, odnosno boravište u drugom entitetu, jer praktično gube kvalitetan kontakt sa obitelji, a što je značajno imajući u vidu složenu i tešku ekonomsko-socijalnu situaciju i što u konačnici rezultira otežanom rehabilitacijom. Upravo zbog svega navedenog, Ombudsmeni su s ciljem osiguravanja jasnoće i dosljednosti zakona u ovoj oblasti u predmetu Ž-SA-07-107/16 uputili Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine, Federalnom ministarstvu pravde i Ministarstvu pravde Republike Srpske, Inicijativu za izmjene i dopune Zakona o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine i Zakona o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske. Nažalost, do izmjene Zakona o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine po Inicijativi Ombudsmana nije došlo.

Ombudsmeni i u povodu ovim izvješćem ukazuju nadležnim tijelima, na svim razinama vlasti, na veoma značajan problem nedostatka koordiniranog i sustavnog djelovanja u slučajevima vršnjačkog nasilja, što svakako ima za posljedicu nedostatak sustavne prevencije i mjera zaštite. Sasvim je jasno da je potrebno uspostaviti jasna, definirana pravila ponašanja u školama, ojačati ulogu psihologa i socijalnih radnika, uvesti preventivne mjere, ohrabriti izvještavanje o vršnjačkom nasilju među djecom i školskim djelatnicima, osmišljavati i provoditi kontinuirane tečajeve o vršnjačkom nasilju za sve koji su uključeni u rad s djecom.

Iznimno je važno naglasiti da se posebna pozornost mora posvetiti nasilju na internetu i novim trendovima nasilja nad djecom: sexting, grooming, lažni facebook profili, itd. Nadležna tijela ministarstva unutarnjih poslova moraju pratiti trendove i biti upoznata sa brojnim aplikacijama na internetu.

U Bosni i Hercegovini se u posljednje vrijeme dosta govori o eksplicitnoj zabrani tjelesnog kažnjavanja djece. Ombudsmeni ističu da bi ova eksplicitna zabrana predstavljala jednu novu stepenicu, novo poglavlje u kvalitetnijem odrastanju djece predškolskog uzrasta, odnosno djece u ranom, srednjem i kasnom djetinjstvu.

S druge strane, roditelji djece sa posebnim potrebama i poteškoćama u razvoju u neposrednoj korespondenciji sa predstavnicima Institucije ombudsmana ističu da od nadležnih tijela očekuju više razumijevanja i senzibiliteta, kao npr. u slučajevima kada unatoč činjenici da ne može i neće

bti ozdravljenja i poboljšanja u liječenju bolesti/smetnje, nadležni zahtijevaju procjenu radne sposobnosti, ili pribavljanja nalaza i mišljenja za različite komisije. Ombudsmeni su kroz postupke istraživanja ukazivali nadležnim tijelima na obvezu stvaranja jednakih uvjeta, bez diskriminacije temeljem invalidnosti: fizičkom okruženju, prijevoznim sredstvima, informacijama i komunikacijskim tehnologijama i sustavima, drugim objektima i uslugama.

Iako ukupan broj žalbi prati trendove iz prethodnih godina, primijetno je da su žalbe iz oblasti diskriminacije sve osnovanije, da se stranke često obraćaju Ombudsmanu putem punomoćnika, te da se preporuke Ombudsmana sve češće koriste kao dokazno sredstvo u sudskim postupcima. Ovakvi trendovi ukazuju na jačanje povjerenja koje građani imaju u Ombudsmane i snagu odluka koje donose.

Postupak po pojedinačnim žalbama građana predstavlja najznačajniji vid zaštite ljudskih prava. U Instituciji ombudsmana u 2017. godini, registrirana su ukupno 174 predmeta diskriminacije. Ombudsmeni ističu da su određeni predmeti riješeni pozitivno i prije izdavanja preporuke, bilo posredovanjem, podsticanjem prijateljskog rješenja ili poduzimanjem medijacije između strana u sporu, bilo na način da odgovorno javno tijelo samo korigira svoje postupanje nakon prvog obraćanja Ombudsmana.

U Specijalnom izvješću o uporabi službenog jezika i pisma u Bosni i Hercegovini Ombudsmeni su nadležnim tijelima ukazali na dužnost poduzimanja mjera, s ciljem da se svakom djetetu u bilo kojem dijelu Bosne i Hercegovine omogući jednak pristup obrazovanju, a što se naročito odnosi na područja sa značajnom povratničkom populacijom, u oba entiteta, te ih podsjetili da svako nepostupanje u tom smislu, prema odredbama Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini, otvara pitanje prekršajne i građanske odgovornosti. Ombudsmeni su također podsjetili da načelo najboljeg interesa djeteta zahtijeva od svih tijela nadležnih za procese obrazovanja u Bosni i Hercegovini da poduzmu napore koji će rezultirati uspostavom okruženja koje podržava osobnost učenika, uz odsustvo bilo kakvog oblika diskriminacije.

Žalbe građana iz oblasti visokog obrazovanja odnose se na povrede prava napredovanja, obrane doktorske disertacije, dovođenja u zabludu u svezi s ostvarivanjem ECTS bodova po završenom fakultetu.

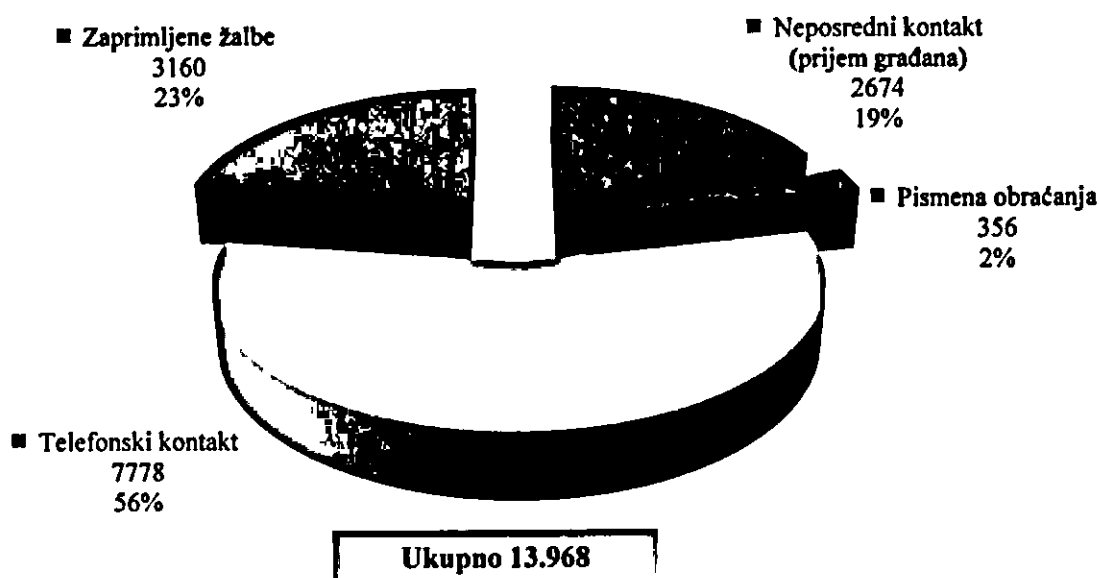
Ombudsmeni koriste ovu prigodu da ukažu, da unatoč pojedinačnim presudama koje tretiraju često samo proceduralne aspekte odlučivanja o zahtjevima građana, prava građana u oblasti visokog obrazovanja treba da budu jednaka unatoč tomu da li se radi o privatnim ili javnim obrazovnim ustanovama.

Iako je broj obraćanja građana ovoj Instituciji zbog mobinga konstantno velik, ta brojka i dalje nije stvarni pokazatelj stanja u Bosni i Hercegovini. Institucija Ombudsmana dolazi do ovakvog zaključka temeljem svjedočenja stranaka i medijskih napisa kada najčešće na svjetlo dana izlaze najteže posljedice mobinga.

Tijekom 2017. godine ostvarena je suradnja sa oko 40 medijskih kuća iz zemlje i regiona (kako tiskanih, tako i elektronskih), uz nastojanje uposlenih u Instituciji da se na njihove upite odgovori što je moguće prije i sadržajnije, ne ostavljajući nijedno obraćanje bez odgovora. Interesiranje za pitanja iz nadležnosti Institucije ombudsmana Bosne i Hercegovine iskazale su različite medijske kuće, kao što su: BHT1, RTRS, FTV, N1, Al Jazeera Balkans, TV Alfa, kao i Nezavisne novine, Glas Srpske, Dnevni avaz, Euroblic, Radio Brčko, Radio Slobodna Europa, novinske agencije FENA i SRNA, a sukladno suvremenim trendovima i sve veći broj portala (diskriminacija.ba; etrafika.net; faktor.ba, klix, buka i dr).

III PODACI O POSTUPANJU INSTITUCIJE OMBUDSMANA ZA LJUDSKA PRAVA BOSNE I HERCEGOVINE U 2017. GODINI

Tijekom 2017. godine Institucija je zaprimila ukupno 3.160 žalbi. U usporedbi sa 2016. godinom registrirano su 183 žalbe više. Tijekom izvještajnog razdoblja Instituciji ombudsmena obratilo se ukupno 13.968 građanin (izravni kontakti, telefonski pozivi, elektronička pošta i pismene žalbe). Zajedno s predmetima prenesenim iz prethodnih godina, u radu su evidentirane ukupno 4.963 žalbe. U 2017. godini okončano je 2.908 predmeta. Najveći broj žalbi odnosio se na povrede građanskih i političkih prava i iznosi 1.861 predmet. Zatim slijede žalbe koje su se odnosile na: kršenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava (755), sve oblike diskriminacije (178), kršenja prava djece (172), prava pritvorenika i zatvorenika (135), povrede prava osoba s invaliditetom (51) i povrede prava nacionalnih i vjerskih manjina (8).



Grafikon 1

U izvještajnom razdoblju Ombudsmeni su izdali 336 preporuka u 355 predmeta. Stupanj realizacije preporuka prikazan je u tablici 1.

Način realizacije preporuka u predmetima	Broj predmeta s izdanom preporukom
Realizirana	125
Ostvarena suradnja	78
Djelomično realizirana	12
Nema odgovora	73
Nije realizirana	67
Ukupan broj predmeta s izdanom preporukom	355

Tablica 1

SPECIJALNA IZVJEŠĆA koja su urađena u 2017. godini:

- Specijalno izvješće o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini
- Specijalno izvješće o uporabi službenog jezika i pisma u Bosni i Hercegovini

INICIJATIVE

1. Inicijativa za dopunu Zakona o cestama, Ž-SA-05-458/17
2. Ex officio - Inicijativa za donošenje Zakona o izmjeni Zakona o visini stope zatezne kamate u Bosni i Hercegovini, Ž-SA-04-26/17
3. Ex officio – Inicijativa za izmjenu Zakona o državnoj službi Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine,
Ž-BL-05-414/17
4. Ex officio – Inicijativa za izmjenu Zakona o komunalnim djelatnostima Unsko -
sanskog kantona,
Ž-BL-04-676/17
5. Inicijativa za izmjenu Zakona o posredovanju u zapošljavanju Republike Srpske,
Ž-BL-04-212/17
6. Ex officio - Inicijativa za izmjenu Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine
vezano za korištenje porodijskog odsustva radi posvojenja,
Ž-SA-04-51/17

IV GRAĐANSKA I POLITIČKA PRAVA

Od ukupnog broja od 3.160 žalbi zaprimljenih u Instituciji ombudsmana/ombudsmena Bosne i Hercegovine u 2017. godini, najveći broj se odnosi na povredu građanskih i političkih prava (1861). Zaprimljene žalbe su i razmatrane prema kategorijama povreda koje se odnose na: pravosuđe, upravu, pristup informacijama i medije, policiju, predmete imovinsko-pravne naravi, vladina i ministarska imenovanja, tužiteljstvo, javne isprave, prava nacionalnih manjina, besplatnu pravnu pomoć i druga prava. Njihova analiza pokazuje da je kod pojedinih kategorija došlo do pada broja zaprimljenih žalbi, a kod drugih, pak, do povećanja. Ovakvo stanje uzrokovano je nizom činitelja kao što su: neusklađenost domaćeg zakonodavstva sa međunarodnim standardima, neusklađenost zakonodavstva i stanja u praksi (sukob normativnog i stvarnog), politički faktori (aktualna politička zbivanja), ekonomsko-socijalni razlozi (siromaštvo građana, neuposlenost, štrajkovi, i dr.).

Oblasti postupanja po žalbama građana zbog povrede građanskih i političkih prava se mogu vidjeti i iz tablice 2.

Povrede	Broj povreda u 2017. godini
Sudovi	624
Uprava	427
Pristup informacijama	248
Imovinsko-pravni odnosi	170
Policija	132
Vladina i ministarska imenovanja	105
Tužiteljstva/Tužilaštva	74
Javne isprave	35
Ostalo	46
Ukupno	1.861

Tablica 2

I dalje je prisutan trend da se građani obraćaju Ombudsmanima u svezi sa pitanjima koja su, sukladno Zakonu o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, izvan nadležnosti Institucije. Podnositelji žalbe¹ tako nerijetko traže meritorno odlučivanje ombudsmana u sudskim ili upravnim postupcima, donošenje odluke u drugom stupnju, preuzimanje uloge parnične stranke u postupku, podnošenje tužbe, pokretanje postupka pred nadležnim sudovima (parničnog, prekršajnog i dr.).

4.1. Pravosudni sustav i pravna pomoć

4.1.1. Sudovi

U izvještajnom periodu Ombudsmani Bosne i Hercegovine najveći broj žalbi (624) zaprimili su na rad i (ne)postupanje sudova. Analizom se može zaključiti da se građani najčešće obraćaju zbog povrede zajamčenih prava utvrđenih domaćim i međunarodnim zakonodavstvom,

¹ Ž-SA-05-1237/16, Ž-SA-05-612/17

odnosno zbog neprimjerene duljine trajanja sudskih postupaka pred sudovima (152) i nedjelotvornog provođenja sudskih odluka (48). Neprimjerena duljina trajanja sudskog postupka je karakteristična posebice za parnične, krivične, upravne i izvršne postupke. Žalbe se odnose i na rad sudaca zbog povreda odredbi procesnih zakona (18), kao i na ostale povrede prava vezana za postupanje sudova (406) (povrede načela nepristranosti, nedonošenje sudskih odluka na zakonom propisan način i u roku, neujednačenosti sudske prakse).

Obraćajući se Ombudsmanima, građani su u žalbama, između ostalog, izražavali nezadovoljstvo kvalitetom sudskih odluka, ukazujući da presude ne sadrže kvalitetno i detaljno obrazloženje o provedenim dokazima i utvrđenim činjenicama, te kod podnositelja žalbe stvaraju dojam samovolje i sumnje. Percepcija javnosti Bosne i Hercegovine o učinkovitom pravosuđu se često svodi na zahtjev za donošenjem što većeg broja sudskih odluka u što kraćem roku. Tako pojednostavljen pristup zanemaruje kvalitetu ostvarene zaštite, te značaj i složenost okončanih predmeta. Međutim, ostvarenje učinkovitosti mora biti u okviru „zakonitog i pravičnog postupka“. Pravna sigurnost, predvidljivost i izvjesnost u pravnim odnosima, kao i zakonit, blagovremen i učinkovit rad pravosudnih tijela nije niti blizu dostižan za građane Bosne i Hercegovine.

Poseban problem predstavlja odlaganje izvršenja pravosnažnih i izvršnih sudskih odluka nadležnih sudova u svezi sa isplatom zaostalih potraživanja iz radnog odnosa/namirenja štete, na što su Ombudsmani ukazivali i u prethodnim periodima izvješća. Zakon o izvršnom postupku u Federaciji Bosne i Hercegovine ograničio je prinudne naplate na teret proračuna, ostavljajući mogućnost kantonima da sami određuju koliko će se sredstava odvojiti za isplatu potraživanja po presudama. U konkretnom slučaju to znači da je izmijenjenim propisima dozvoljeno da se isplate prolongiraju, ukoliko bi te radnje ugrozile/imale bitnog utjecaja na poslovanje tijela vlasti raznih razina. Ali, ovaj institut se u praksi nerijetko zlouporabljava. Česti su slučajevi, iako su presude same po sebi obvezujuće i moraju se dosljedno ispoštovati u cijelosti, da se od strane tijela vlasti građanima predlaže (pogotovu kod namirenja dugovanja iz radnog odnosa) da se odreknu dosuđenih iznosa kamata, nakon čega bi im sredstva (iz presude) za navedenu namjeru bila isplaćena.

Postoji potreba zakonskog uređenja ovog pitanja na način da se zna tko je sve od nadležnih uključen u ovu problematiku, zašto se liste/podaci o redoslijedu namirenja duga kriju, tko ima ovlasti za ove radnje, zašto sudovi, umjesto što dostave nalog banci i okončaju posao u izvršnom postupku, ne nastave pratiti postupak namirenja dugovanja, dok se sve aktivnosti ne okončaju i građani ne dobiju satisfakciju.²

Iz žalbi zaprimljenih u Instituciji ombudsmana nesporno proizilazi da su žalitelji dobili prvostupanjske presude u tužbama protiv vlasti radi neisplaćenih naknada za topli obrok, regres ili minuli rad. U svezi s tim Ombudsmani Bosne i Hercegovine su donosili preporuke koje nisu ispoštovane. Međutim, većini nikada nisu isplaćeni dugovi po presudama, zbog čega su se obratili Europskom sudu za ljudska prava u Strazburu koji je donio dvije presude protiv Bosne i Hercegovine u slučajevima "Kunić i ostali"³ te "Spahić i ostali"⁴ protiv Bosne i Hercegovine⁵. Sud je preporučio vladama u Bosni i Hercegovini da pokušaju sačiniti prijateljske nagodbe u 368

² Ž-SA-05-928/15

³ Presuda Europskog suda za ljudska prava u Strazburu od 14. studenog 2017. godine, aplikacija broj: 68955/12 i 15 ostalih

⁴ Presuda Europskog suda za ljudska prava u Strazburu od 14. studenog 2017. godine, aplikacija broj: 20514/15 i 15 drugih

⁵ Sud je za ukupno 32 (trideset i dva) apelanta utvrdio kako su vlasti u Bosni i Hercegovini povrijedile njihova prava na imovinu i pravo na pravično suđenje. Razlog tomu su kantonalne vlade koje su odbile postupiti prema odlukama domaćih sudova, pravdajući se kako nemaju dovoljno sredstava. Europski sud za ljudska prava smatra kako nije razumno opravdanje nepostojanje sredstava u proračunima, jer bi vlade za svaku proračunsku godinu trebalo da planiraju ispunjavanje neizmirenih obveza.

ostalim aplikacija, jer je već zauzeo svoj stav koji neće mijenjati. Sud je naredio tuženoj državi Bosni i Hercegovini da u roku od tri mjeseca osigura provedbu presuda za ove 32 aplikacije, kao i da svakom apelantu isplati iznos od 1.000 eura zbog duševne boli, te za više od polovine apelanata troškove zastupanja u Strazburu u iznosu od 500 eura. Među onima koji su najviše tužili Bosnu i Hercegovinu su profesori, nastavnici i policajci. Europskom konvencijom za ljudska prava propisano je da svim građanima mora biti dostupan nepristrasan sud i da je svaka država dužna u određenom roku riješiti njegov tužbeni zahtjev.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine⁶ u više predmeta je utvrdio povredu članka 6 stav 1 Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i članka 1 Protokola broj 1 uz Konvenciju u odnosu na predmet podnositelja zahtjeva i pet drugih predmeta, zbog produženog neizvršavanja konačnih presuda donesenih u njihovu korist.

Ombudsmani Bosne i Hercegovine zaprimili su određeni broj žalbi⁷ iz kojih nesporno proizilazi da su žalitelji dobili prvostupanjske presude u tužbama protiv vlasti koje se odnose na potraživanja građana zbog neisplaćenih obveza iz radnog odnosa, ratne štete, te drugih potraživanja. U svezi s tim Ombudsmani Bosne i Hercegovine su donosili preporuke koje nisu ispoštovane. Kako većini nikada nisu isplaćeni dugovi po presudama, mnogi su se obratili Europskom sudu za ljudska prava u Strazburu. Ovaj sud, također, smatra kako nije razumno opravdanje nepostojanje sredstava u proračunima, jer bi vlade za svaku proračunsku godinu trebalo da planiraju ispunjavanje neizmirenih obveza.

Sudovi i dalje dostavljaju tipske odgovore kojima potvrđuju da rad po konkretnoj žalbi nije okončan i da se predmeti rješavaju prema Planu rješavanja predmeta za tekuću godinu, po starosti podnesenog inicijalnog akta, a prema Uputstvu Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine.⁸ Ombudsmani već dulji niz godina ukazuju na obvezu države da sudski sustav organizira na način kojim će omogućiti da se odgovori navedenim standardima. Prema praksi Europskog suda za ljudska prava⁹, usprkos određenim teškoćama u vođenju postupka, sudski postupak nije svrha sam za sebe, nego je proceduralno jamstvo za ostvarivanje niza prava građana.

Pravosudni sustav ima ključnu ulogu u zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda. Sudska vlast predstavlja bitnu kontrolu nad ostalim dijelovima državne vlasti, ona osigurava da zakoni koje donosi zakonodavna vlast, kao i akti izvršne vlasti budu u suglasnosti s međunarodnim standardima. Najznačajniju elaboraciju standarda razumnog roka kao neodvojivog dijela prava na pravično suđenje dala je praksa Europskog suda za ljudska prava u Strazburu u svojoj presudi *Delcourt*,¹⁰ kojom je između ostalog data i slijedeća smjernica „U demokratskom društvu, u okviru značenja Konvencije, pravo na pravično provođenje pravde ima tako značajno mjesto da bilo kakvo ograničavajuće tumačenje članka 6 (1) ne bi odgovaralo cilju i svrsi te odredbe.“

⁶ AP-3438/12 od 17.09.2014.g. i AP-4242/14 od 26.02.2015. godine

⁷ Ž-Ž-SA-05-308/15 u predmetu izdata preporuka broj: P-111/16, Ž-SA-05-689/16 u predmetu izdata preporuka broj: P-69/17

⁸ Podnesena žalba odnosi se na Općinski sud u Bihaću radi neizvršenja rješenja o izvršenju broj: 17 0 P 007690 10 I od 25.05.2010. godine. Ombudsmani su dana 12.12.2016. izdali Preporuku P-226/16 Općinskom sudu u Bihaću: *da se poduzmu sve mjere radi izvršenja pomenutog rješenja*, koji je dana 23.01.2017. dostavio odgovor u kojem se navodi da je predsjednik suda odmah po primitku preporuke dana 14.12.2016. godine izdao naredbu postupajućem sudiji da odmah nastavi postupati u predmetu, i da je postupajući sudija obavijestio da je donio odluku o zahtjevu stranke za oslobođanje od plaćanja troškova vještačenja, te zaključkom od 19.01.2017. pozvao tražitelja izvršenja na uplatu podujma. Preporuka ispoštovana. Ombudsmani za ljudska prava Bosne i Hercegovine izdali su dana 27.01.2017. godine Saopćenje za javnost kojim su pohvalili postupanje Općinskog suda u Bihaću.

⁹ Presuda od 07.10.2004. godine u predmetu Baumann protiv Austrije, B 45.

¹⁰ Presuda od 17. siječnja 1970., str.15. tako i u presudi od 26. listopada 1984., *De Cubber, A 86, str. 16.*

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u svojim odlukama¹¹ istakao je značaj i važnost članka 6 Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Žalbe građana upućene Ombudsmanima i dalje pokazuju da upravni sporovi traju izvan razumnog roka, te da se odluke sudova donose se na način da se vraćaju tijelima uprave na ponovni postupak i po nekoliko puta (*načelo ping-pong loptice*).¹² Često tijela uprave ne postupaju po odlukama sudova donesenim u upravnim sporovima, odnosno u najvećem broju slučajeva formalno-pravno donesu odluku, ali ne i suštinski. Postupajući po pojedinačnim žalbama, Ombudsmani su primijetili da sudovi u sudovanju izbjegavaju donijeti meritorne odluke u upravnom sporu i nakon što predmeti istog činjeničnog i pravnog osnova po više puta bivaju pred sudom, a što za posljedicu ima kontinuitet kršenja ljudskih prava.

Primjer: Ombudsmani su 04.01.2017. godine zaprimili žalbu¹³ zbog neizvršenja presude Okružnog suda u Doboju koji je treći put donio presudu u njezinu korist, pobijajući rješenje Fonda za penzijsko invalidsko osiguranje Republike Srpske u postupku ostvarivanja prava na invalidsku mirovinu. Podnositeljica žalbe navodi da nema nikakvih primanja, niti ima više novca da vodi upravne sporove koji ne pokazuju nikakav rezultat iako Zakon o upravnim sporovima obvezuje nadležna tijela na štovanje presuda donesenih u upravnim sporovima. Ombudsmani su ukazali nadležnom Fondu na problematiku sa kojom se susreće podnositeljica žalbe. Aktom od 12.05.2017. godine nadležni Fond je dostavio odgovor u kojem se navodi da je u navedenom predmetu okončan postupak vještačenja, prigodom čega je drugostupanjska komisija ustvrdila da kod podnositeljice žalbe postoji invalidnost-gubitak radne sposobnosti. U izvršenju presude Okružnog suda, Rješenjem Fonda od 03.04.2017. godine žalba je uvažena i prvostupanjsko rješenje Filijale Doboj od 08.07.2016. godine poništeno. Podnositeljica žalbe je izvijestila Instituciju da je ovakvim postupanjem konačno izvršena presuda Okružnog suda u Doboju.

Primjer: Ombudsmani su dana 28.08.2017.godine zaprimili žalbu¹⁴ u kojoj je navedeno da je podnositelj 2009. godine podnio zahtjev za ponavljanje postupka, ističući da je tri puta vodio upravni spor, ima tri presude Okružnog suda u Banjoj Luci; posljednjom presudom od 10.07.2015. je poništen akt Ministarstva rada i boračko invalidske zaštite Republike Srpske broj: 16-03/4-1-4-568-109/14 od 25.08.2014. godine. Predmet nije okončan iz razloga što se čeka odluka Vrhovnog suda Republike Srpske po zahtjevu za izvanredno preispitivanje gore navedene presude od 14.08.2015. godine. Već više od osam godina podnositelj čeka da se riješi njegov zahtjev. Izdata je Preporuka P-296/17 Vrhovnom sudu Republike Srpske da se navedeni predmet žurno riješi. Odgovor nije zaprimljen do dana sačinjavanja ovog izvješća, niti je preporuka ispoštovana.

Primjer: Ombudsmani su zaprimili žalbu¹⁵ zbog dužine trajanja sudskog postupka radi naknade nematerijalne štete. Postupak je započeo 2012. godine, Općinski sud Sarajevo donio je presudu

¹¹ AP-3196/06, AP-1323/06, AP-2383/06, AP-1736/06, AP-430/06, AP-2008/06, AP-941/06, AP-2516/06, AP-2301/06

¹² Podnositelj je 2009. godine podnio zahtjev za ponavljanje postupka, ističući da je tri puta vodio upravni spor, ima tri presude Okružnog suda u Banjoj Luci; posljednjom presudom od 10.07.2015. je poništen akt Ministarstva rada i boračko invalidske zaštite Republike Srpske broj: 16-03/4-1-4-568-109/14 od 25.08.2014. godine. Predmet nije okončan iz razloga što se čeka odluka Vrhovnog suda Republike Srpske po zahtjevu za izvanredno preispitivanje gore navedene presude od 14.08.2015. godine. Već više od osam godina podnositelj čeka da se riješi njegov zahtjev. Izdata je Preporuka P- 296/17 Vrhovnom sudu Republike Srpske da se navedeni predmet žurno riješi. Preporuka nije ispoštovana.

¹³ Ž-BL-04-5/17

¹⁴ Ž-BL-05-591/17

¹⁵ Ž-SA-05-39/15

2013. godine, na koju je uložena žalba Kantonalnom sudu u Sarajevu po kojoj do 29.12.2016. godine nije odlučeno. Ombudsmani su donijeli preporuku broj: P-19/17, a 09.03.2017. godine obaviješteni su od strane Kantonalnog suda u Sarajevu da je preporuka ispoštovana na način da je postupak okončan, dana 21.02.2017. godine, presuda donesena (broj: 65 0 P 31021613 Gž) i dostavljena podnosiocu žalbe.

Primjer: Ombudsmani su dana 28. 06. 2016. zaprimili žalbu¹⁶ u kojoj je podnositelj označio Vladu i Ministarstvo financija Kantona Sarajevo kao neizvršitelje pravosnažnih, izvršnih, sudskih odluka Općinskog suda u Sarajevu¹⁷. Presudama je dosuđena naplata potraživanja iz proračuna Kantona Sarajevo. U konkretnom predmetu, Ombudsmani su, nakon što je okončan postupak istraživanja uputili preporuku¹⁸ Vladi i Ministarstvu finansija/financija Kantona Sarajevo dana 11.04.2017. godine. Ombudsmani su zaključili da je došlo do kršenja ljudskih prava i temeljnih sloboda podnosioca žalbe, te su preporučili da odmah po primitku ove preporuka preduzme sve mjere kako bi se izvršile pravosnažne i izvršne presude Općinskog suda u Sarajevu. Dana 19. 09. 2017. godine Ombudsmani su dostavili akt broj: Ž-SA-05-689/16 od 08.08.2017. godine Skupštini Kantona Sarajevo kojim su pozvali Skupštinu Kantona Sarajevo da čim prije, odnosno na prvoj narednoj sjednici, dostavi informaciju o poduzetim aktivnostima. Odgovor do 16.11.2017. godine nije zaprimljen, niti je preporuka ispoštovana.

Primjer: Ombudsmani su dana 08.06.2015. godine zaprimili žalbu¹⁹ u kojoj podnositelji ističu, da su dana 15.01.2014. godine podnijeli Općinskom sudu u Sarajevu izvršni prijedlog za naknadu nematerijalne štete. Izvršenik je Federacija Bosne i Hercegovine, a odgovornom stranom su označili Općinski sud u Sarajevu i Federaciju Bosne i Hercegovine. U prilogu izvršnog prijedloga dostavili su pravomoćnu prvostupanjsku i drugostupanjsku presudu. Tijekom 2015. godine, odnosno 23.01.2015. godine podnositelji žalbe ponovno su se obratili Općinskom sudu u Sarajevu. Od strane Općinskog suda u Sarajevu, prema navodima žalbe podnosioca nisu poduzimane zakonom propisane aktivnosti. Dana 18.06.2015. godine Ombudsmani Bosne i Hercegovine pozvali su Općinski sud u Sarajevu da se izjasni o navodima žalbe podnosioca. Odgovor suda je uslijedio dana 07.07.2015. godine²⁰, u kojem se navodi, da je „...*Federalno ministarstvo finansija/financija Sarajevo, dana 06.01.2017. godine preko poslovne banke „Union banke“ d.d. Sarajevo, isplatilo potraživanje po izvršnom prijedlogu tražioca izvršenja broj: 65 0 I 410635 14 I od 14.02.2014. godine, te se može smatrati, da je postupak u ovom predmetu okončan.*“ Dana 17.03.2017. godine Ombudsmani su zaprimili podnesak podnosioca žalbe kojim obavještavaju da je „...*Federalno ministarstvo finansija/financija Sarajevo, dana 06.01.2017. godine preko poslovne banke „Union banke“ d.d. Sarajevo, isplatilo potraživanje po izvršnom prijedlogu tražioca izvršenja da je postupak u ovom predmetu okončan.*“

Primjer: Ombudsmani su u predmetu žalbe²¹ izdali preporuke Općinskom sudu u Banovićima²² i Kantonalnom sudu u Tuzli²³ radi dužine postupka. Po preporuci Ombudsmana, Općinski sud u

¹⁶ Ž-SA-05-689/16

¹⁷ Broj: 65 0 I 322157 13 I od 18. 02. 2013. godine, broj: 65 0 I 465628 14 I od 03.02. 2015. godine i broj: 65 0 I 470910 14 I od 20.11. 2014. godine.

¹⁸ P-69/17

¹⁹ Ž-SA-05-523/15

²⁰ Akt Općinskog suda u Sarajevu broj: 065-0-Su-15-001815 od 09 07.2015. godine, akt broj: 65 0 I 410635 14 I od 07.07.2015. godine

²¹ SA-05-962/15

²² preporuka broj P-240/15

Banovićima prioritetno je uzeo u rad predmet²⁴, tužitelja protiv tužene MZ Banovići selo – Odbor mjesnog vodovoda Kasumovići Gornji zbog priključenja na mjesni vodovod. Kantonalni sud u Tuzli u konkretnoj pravnoj stvari, u žalbenom postupku, po preporuci Ombudsmana je također prioritetno uzeo u rad predmet²⁵.

Primjer: Ombudsmani su 07.11.2016. godine zaprimili žalbu²⁶ radi nerazumnog trajanja dužine postupka, u povodu koje su 11.11.2016. godine zatražili izjašnjenje Kantonalnog suda u Sarajevu, a dana 23.11.2016. godine zaprimili su odgovor, akt broj 09 0 U 020848 14 U, u kojem se, između ostalog, navodi „... imajući u vidu na ukazane navode žalbe podnositelja..., ovaj sud će uzeti u rad i donijeti odluku u siječnju 2017. godine i time poduzeti sve da se otklone povrede članka 6 Europske konvencije.“

Dana 04.05.2017. godine Ombudsmani su ponovno od Kantonalnog suda u Sarajevu tražili da dostavi izjašnjenje da li je odluka u konkretnoj pravnoj stvari donesena, a ako nije iz kojih razloga. Dana 26.05.2017. godine Ombudsmani su zaprimili odgovor Kantonalnog suda u Sarajevu, akt broj: 090 U 020848 14 U, od 18.05.2017. godine. U prilogu je dostavljena odluka suda, presuda broj 090 U 020848 14 U, a 28.07.2017. godine odluka je dostavljena podnositelju žalbe. Odluka suda nakon intervencije Ombudsmana u konkretnoj pravnoj stvari je donesena.

Primjer: Ombudsmani su dana 20.01.2017. godine zaprimili žalbu²⁷ u kojoj je odgovornom stranom označen Zemljišno-knjižni ured Općinskog suda u Sarajevu. U žalbi se ističe da se tri mjeseca čeka uknjižba nekretnina temeljem presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj: 41 0 P 002286 14 Rev. Podnositeljica žalbe ističe da je više puta urgirala postupanje po zahtjevu za uknjižbu, da do dana podnošenja žalbe Ombudsmanima zahtjev nije riješen. Nakon što je upućena urgencija Ombudsmana, doneseno je Rješenje Odjeljenja za zemljišno-knjižne poslove Općinskog suda u Visokom broj: 041-0-DN-16-004871 od 26.01.2017. godine kojim se dozvoljava uknjižba prava vlasništva nekretnina.

Primjer: U žalbi²⁸ žalitelj iskazuje nezadovoljstvo radi nepoduzimanja procesnih radnji Općinskog suda u Lukavcu u predmetu broj: 126 0 I 159323 13 I. Dana 31.07.2017. godine zaprimljen je odgovor Općinskog suda Lukavac u kojem se navodi „Sukladno Vašem zahtjevu, broj Ž-BR-05-183/17 od 13.07.2017.godine, obavještavam Vas da sam dana 17.07.2017. godine postupajući u navedenom predmetu donio rješenje o izvršenju.“

Primjer: Žalitelj²⁹ navodi da je dana 08.08.2016. godine podnio Općinskom sudu u Livnu, Odjel suda Tomislavgrad, tužbu protiv Turističke zajednice HBŽ Livno, kao i Hercegbosanske županije, Ministarstva gospodarstva Livno (kao drugotužene), a koje se vode pod br: 68 0 P 11499 16 P i 68 0 P 11496 16 P. Budući da se radi o radnom sporu koji je žurne naravi, zatraženo je postupanje po podnesenoj tužbi. Žalitelj je uposlenik Turističke zajednice Kupres, te da od listopada 2015. godine ne prima plaću, niti mu se uplaćuju doprinosi. Nakon pokrenutog

²³ preporuka broj P-51/17

²⁴ Broj: 127 0 P 055750 14 P

²⁵ Broj: 127 0 P 055750 16 Gz

²⁶ Ž-SA-05-1105/16

²⁷ Ž-SA-05-45/17

²⁸ Ž-BR-05-183/17

²⁹ Ž-LI-05-271/16

postupka istraživanja, te upućene urgencije, odgovorna strana, Općinski sud Livno, dana 16.12.2016. godine donio je presudu u ovom predmetu.

4.1.2. Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće

Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine je neovisna institucija Bosne i Hercegovine, osnovana Zakonom o Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine od 1. 6. 2004. Godine, čiji je temeljni mandat uspostavljanje i očuvanje neovisnog, učinkovitog i odgovornog pravosuđa u Bosni i Hercegovini. Zakonom su utvrđene nadležnosti Vijeća: imenovanje sudaca, tužitelja i stručnih suradnika, disciplinska odgovornost, pravosudna uprava i statistika, proračuni pravosudnih institucija, nadzor nad stručnim usavršavanjem, uvođenje IKT-a, kao i vodeća uloga u provođenju i koordinanju reformskih aktivnosti u pravosudnom sektoru Bosne i Hercegovine. Evidentno je da reforma pravosuđa nije dala očekivane rezultate. Veliki broj predmeta koji se nalaze u radu pred pravosudnim tijelima, neprimjerena duljina trajanja postupaka, nemogućnost pravosudnih tijela da kadrovski odgovore svim obvezama kako bi se osigurala učinkovitost u radu ukazuju da je potrebno uraditi sveobuhvatnu analizu stanja u pravosuđu Bosne i Hercegovine, te poduzeti odgovarajuće mjere s ciljem eliminiranja navedenih problema. Žalbe na rad Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća u svezi su dužine trajanja postupka pred Vijećem, sporosti u radu, neučinkovitosti i prema podnositeljima nedjelotvornosti u radu ovog tijela.

Primjer: U svezi sa žalbom³⁰ koja se odnosi na nedonošenje odluke Apelacionog suda Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine Ombudsmeni su donijeli preporuku P-79/17. U konkretnoj pravnoj stvari žalitelji su izjavili žalbu na Rješenje Apelacionog suda Brčko Distrikta broj: 96 0 P 005999 14 Gvl od 01.07.2014. godine. Odluka po izjavljenoj žalbi nije donijeta radi, kako sud navodi u svom odgovoru „*trenutnog nepostojanja zakonskih pretpostavki*“, odnosno nemogućnosti da se sastavi vijeće koje bi odlučivalo. Do dana podnošenja žalbe Ombudsmanima Bosne i Hercegovine odgovorne strane Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine i Apelacioni sud Brčko Distrikta nisu poduzeli neophodne aktivnosti kako bi se osigurao redovan rad Apelacionog suda Brčko Distrikta i odlučivanja po predmetima koji su uvjetovani odlučivanjem u Vijeću sudaca. Preporuka Ombudsmana je ispoštovana.

4.1.3. Tužiteljstva

U 2017. godini zaprimljene su 74 žalbe koje se odnose na postupanje tužiteljstva (npr. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine - 6, Tužilaštvo Kantona Sarajevo - 28, Okružno tužilaštvo Banja Luka - 9, Kantonalno tužilaštvo Hercegovačko-neretvanskog kantona - 5). Najveći broj žalbi zaprimljenih na rad tužiteljstava odnosi se na nepoduzimanje aktivnosti u svezi sa podnesenim kaznenim prijavama građana i pravnih osoba. Osim toga, žalbe su sadržavale i navode vezane za podnošenje kaznenih prijava zbog neizvršenja sudskih odluka, te neujednačenosti kaznenog zakonodavstva. Ombudsmeni su i nakon ovih zaprimljenih žalbi poduzimali niz aktivnosti. Primijećujemo da nakon obraćanja Ombudsmana Bosne i Hercegovine, tužiteljstva, u pravilu, donose naredbe o nesprovođenju istrage, što su mogla uraditi i znatno prije, a ne držati krivične prijave po nekoliko godina.

³⁰ Ž-BR-05-46/15

U izvještajnom periodu na rad tužiteljstva izjavljeno su 74 žalbe, a izdate su ukupno 4 preporuke. Žalbe se, kao i u prethodnim godinama, odnose na nepoduzimanje aktivnosti u svezi s podnesenim krivičnim prijavama i na duljinu trajanja postupka do donošenja tužiteljske odluke. U najvećem broju slučajeva nakon intervencije Ombudsmana tužiteljstva donose zakonom predviđenu tužiteljsku odluku.

Primjer: U žalbi³¹, koja je podnesena 20.09.2017. godine žalitelj se obraća Ombudsmanima Bosne i Hercegovine navodeći da je dana 31.05.2011. godine, podnesena krivična prijava Okružnom tužilaštvu Banja Luka, protiv fizičkih osoba, da je zavedena pod brojem: T 13 0 KTA 007255 11. Tužiteljska odluka u konkretnom predmetu nije donesena do dana obraćanja Ombudsmanima, odnosno više od šest godina Okružno tužilaštvo nije donijelo odluku. Tijekom našeg postupka istraživanja zaprimljeno je izjašnjenje Okružnog tužilaštva Banja Luka u kojem se navodi da je po žaliteljevom predmetu donesena naredba o nesprovođenju istrage.

Primjer: Žalitelj³² navodi da je Kantonalnom tužiteljstvu Tuzlanskog kantona dana 30.10.2013. godine podnio kaznenu prijavu protiv službenika Općine Živinice. Više puta obraćao se tužiteljstvu pismenim putem radi informiranja o poduzetim radnjama. U predmetu žalbe Ombudsmani su donijeli preporuku broj: P-190/16. Preporuka je ispoštovana. Ombudsmani su zaprimili odgovor dana 10.04.2017. godine u kojem se navodi da je pritužba podnosioca odlukom glavnog tužitelja odbijena kao neutemeljena.

4.1.4. Žalbe na rad odvjetnika/odvjetničke komore

“U društvu zasnovanom na vladavini zakona odvjetnici imaju posebnu ulogu. Odvjetnici moraju služiti interesima pravde kao i onima čija su im prava i slobode povjereni da ih štite i brane, njihova dužnost nije samo da zastupaju svoju stranku, već da joj budu i savjetnici u najboljem smjeru...”³³

U izvještajnom periodu zaprimljen je jedan broj žalbi koje se odnose na rad i postupanje odvjetnika, kako onih koje građani angažiraju po vlastitom izboru, tako i onih koji su građanima dodijeljeni po službenoj dužnosti, ali i odvjetnika besplatne pravne pomoći. U žalbama građani izražavaju nezadovoljstvo načinom zastupanja, zalaganjem tijekom postupka pred nadležnim tijelima, ističu lošu komunikaciju u smislu nedovoljne informiranosti o radnjama poduzetim u postupku, kao i propuštanjem rokova za poduzimanje pravnih radnji u postupcima.

Žalbeni navodi odnose se i na rad odvjetničkih komora. Evidentirana su obraćanja građana zbog toga što predmetna komora nije niti pokrenula postupak po prijavama na odvjetnike. Osim navedenog, žalitelji smatraju da upućivanje pritužbi istima ne rezultira provođenjem objektivnog i nepristranog postupka nego, prije svega, zadovoljenjem propisane forme.

Uzevši u obzir široko polje nadležnosti odvjetničkih komora, pravnu regulaciju i njihovu utemeljenost, a poštujući visoku razinu neovisnosti i autonomije ove strukovne udruge, Ombudsmani iskazuju zabrinutost zbog sve izražajnijeg nezadovoljstva građana i smatraju neophodnim preispitivanje načina rada i profesionalne etike članova i tijela odvjetničkih komora.

³¹ Ž-BL-05-665/17

³² Ž-BR-05-51/15

³³ “Advokatsko/odvjetnička komora Federacije Bosne i Hercegovine” *Etčki kodeks Advokatske komore Federacije Bosne i Hercegovine*

4.1.5. Besplatna pravna pomoć

Sustav besplatne pravne pomoći u Bosni i Hercegovini je organiziran na slijedeći način: u Federaciji Bosne i Hercegovine zavodi za besplatnu pravnu pomoć uspostavljeni su u osam kantona, dok u Republici Srpskoj usluge besplatne pravne pomoći obezbjeđuje Centar za pružanje besplatne pravne pomoći, sa sjedištem u Banjoj Luci, i uredima u Doboju, Bijeljini, Trebinju i Istočnom Sarajevu. U Brčko distriktu Bosne i Hercegovine djeluje Kancelarija za pravnu pomoć Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Dom naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine dana 27.10.2016. godine usvojio je Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći³⁴, koji je sačinilo i predložilo Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine. Usvajanje Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći je od velikog značaja za građane Bosne i Hercegovine jer je na ovaj način omogućen jednak pristup pravdi svim građanima pred Sudom Bosne i Hercegovine, organima uprave i drugim organima Bosne i Hercegovine, unatoč njihovom imovnom stanju. Sukladno tomu formiran je u okvirima Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine Odjel za pružanje besplatne pravne pomoći. Usluge koje građanima pružaju zavodi i centri za besplatnu pravnu pomoć ogledaju se u popunjavanju obrazaca, pisanju podnesaka (tužbe, žalbe), te u zastupanju pred sudovima. U izvještajnom periodu, tijekom 2017. godine, Ombudsmeni nisu zaprimili pojedinačne žalbe u svezi povrede prava na besplatnu pravnu pomoć.

Postupajući u predmetima koji se u najvećem broju slučajeva odnose na rad sudova radi nerazumne duljine postupka, a i u predmetima pred organima vlasti (javna uprava) te kroz kontakte sa strankama nesporno proizilazi da i dalje na teritoriju cijele Bosne i Hercegovine nije uspostavljen sustav besplatne pravne pomoći a što za posljedica ima kršenje članka 6 Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Naime, sustav besplatne pravne pomoći u Bosni i Hercegovini i dalje je rascjepkan i nereguliran u pojedinim kantonima Federacije Bosne i Hercegovine te na razini Federacije Bosne i Hercegovine. Ombudsmeni podsjećaju tijela vlasti na području Srednjobosanskog, Kantona 10, te vlasti Federacije Bosne i Hercegovine koji niti do danas nisu donijeli Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći *“na obveze utvrđene Ustavom Bosne i Hercegovine kao i člankom 6. Europske konvencije, i traže da u što kraćem roku institucije vlasti na razini Bosne i Hercegovine, kao i na drugim razinama vlasti koji nisu ispoštovali obvezu, donesu Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći, na koji način otklanjaju diskriminaciju u ostvarivanju i zaštiti prava građana.”*

4.2. Sloboda izražavanja i pravo na pristup informacijama

Kada je riječ o statističkim pokazateljima, Ombudsmeni su u 2017. godini zaprimili 248 žalbi, što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja smanjenje za 43 žalbe. Tijekom 2017. godine izdato je 59 preporuka iz oblasti slobode pristupa informacijama.

Bit žalbi koje se odnose na slobodu izražavanja i pristup informacijama se iz godine u godinu ponavlja. Javna tijela i dalje ne poštuju rokove za donošenje odluke o prvostupanjskom i drugostupanjskom postupku, donose rješenja koja ne sadrže sve zakonom propisane elemente (obrazloženje, pouka o pravnom lijeku), formalno odabravaju pristup informacijama uz izostanak bitnog pristupa informaciji. Sve je prisutnija i praksa javnih tijela, koji uz pozivanje na

³⁴ Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 83/16.

zaštitu osobnih podataka i komercijalnog interesa trećih strana, odbijaju zahtjeve bez provođenja testa javnog interesa i provođenja postupka koji propisuje Zakon.

Kada je riječ o praksi javnih tijela da odbijaju pristup informacijama, pozivajući se na izuzetak u svezi sa komercijalnim interesima treće strane, Ombudsmani Bosne i Hercegovine primjećuju da javna tijela dvojako postupaju: formalno-pravno provedu postupak sukladno Zakonu, ali nepravilno primijene materijalne odredbe Zakona; ni formalno-pravno, a ni suštinski ne riješe zahtjev za pristup informacijama.

Ombudsmani su i u Godišnjem izvješću o rezultatima rada Institucije za 2016. godinu ukazali da je Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine otvorilo proces javnih konzultacija o prijedlogu novog Zakona o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine³⁵, u kojem su aktivno sudjelovali i Ombudsmani. S obzirom na veliki broj kritika javnih tijela i nevladinog sektora, proces javnih konzultacija okončan je na način da je Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine odustalo od prijedloga novog zakona, te je pozvalo sve relevantne i zainteresirane strane da dostave prijedlog izmjena postojećeg teksta Zakona. Ombudsmani su aktom od 27.03.2017. godine Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine uputili Prijedlog izmjena i dopuna Zakona o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine³⁶, koje još uvijek nisu usvojene, niti je Ombudsmanima dostavljena bilo kakva informacija u svezi sa ovim postupkom.

Kada je riječ o dvostupnjevitosti odlučivanja, podsjećamo da su Ombudsmani u godišnjim izvješćima o rezultatima aktivnosti za 2015. i 2016. godinu uputili preporuku nadležnim tijelima da zajedničkim djelovanjem uredi pitanje dvostupnjevitosti odlučivanja u postupku ostvarivanja prava na pristup informacijama. Međutim, izdata preporuka još uvijek nije realizirana. Ombudsmanima i dalje smatraju da je nepostojanje kaznenih odredbi u entitetskim zakonima zabrinjavajuća činjenica, kao i činjenica da Zakon o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske ne propisuje obvezu javnog tijela da o zahtjevu za pristup informacijama odlučuje rješenjem, već se stranka obavještava dopisom koji nema karakter upravnog akta. Ombudsmani su još tijekom 2011. godine uputili Inicijativu za izmjenu Zakona o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske³⁷ tako da se propiše obveza nadležnog javnog tijela da o zahtjevu za pristup informacijama odlučuje rješenjem, a ne dopisom, kako je propisano važećim zakonom. Inicijativa nije uvažena, ali primijetna je praksa javnih tijela u Republici Srpskoj da prigodom postupanja po zahtjevima za pristup informacijama, uz pozivanje na Zakon o općem upravnom postupku Republike Srpske, odlučuju u formi rješenja, no riječ je o izolovanim slučajevima, kao što su predmeti registrirani u Instituciji ombudsmana pod brojem Ž-BL-05-383/17 i Ž-BL-05-523/17.

Ombudsmani su aktom od 27.03.2017. godine Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine uputili Prijedlog izmjena i dopuna Zakona o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine, koje još uvijek nisu usvojene, niti je Ombudsmanima dostavljena bilo kakva informacija u svezi sa ovim postupkom.

Prezentiramo primjere iz prakse koji se odnose na odbijanje informacija pozivanjem na zaštitu osobnih podataka i zaštite komercijalnog interesa trećih strana, bez provođenja testa javnog interesa i provođenja postupka koji propisuje zakon, te neodlučivanja po pravnom lijeku.

³⁵ <http://www.mpr.gov.ba/aktualnosti/vijesti/default.aspx?id=5605&langTag=bs-BA>

³⁶ Akt broj: Oi-K-SA-41/17 od 27.03.2017. godine

³⁷ Ž-BL-03-196/11

Primjer: Odlučujući o zahtjevu za pristup informacijama, kojim su žalitelji³⁸ tražili od javnog poduzeća JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. Sarajevo-Podružnica Termoelektrana Tuzla, dostavu kopija sklopljenih ugovora o nabavci mesa sa privatnim poduzećem, javno tijelo je odlučilo da odbije pristup informaciji, pozivajući se na komercijalni interes treće strane. Žalitelji su uložili žalbu, koja je odbijena kao neutemeljena. Prigodom odlučivanja o zahtjevu, prvostupanjsko tijelo nije provelo test javnog interesa sukladno članku 9. Zakona o slobodi pristupa informacijama Federacije Bosne i Hercegovine, uzimajući u obzir svaku štetu i korist koja može nastati objavljivanjem informacija. Dakle, javno tijelo nije utvrdilo izuzetke sukladno čl. 6-8 Zakona o slobodi pristupa informacijama Federacije Bosne i Hercegovine, nego je u predmetnom slučaju primijenjen članak pravilnika-akta manje pravne snage u odnosu na Zakon o slobodi pristupa informacijama i pristup informacijama je odbijen na način da su tražene informacije proglašene poslovnom tajnom. Drugostupanjski postupak je odbio žalbu, pozivajući se na izuzetak u svezi sa komercijalnim interesom treće strane, a da pritom, niti je proveden postupak sukladno članku 7. Zakona, niti je navedeno koje vrste komercijalnih interesa su ugrožene u konkretnom slučaju.

S tim u svezi, treba naglasiti da prigodom procjene da li se radi o povjerljivim komercijalnim interesima treće strane, javno tijelo treba ocijeniti da li bi saopćavanje određene informacije ugrozilo poslovanje treće osobe, odnosno da li bi se saopćavanjem određene informacije otkrila, kemijska ili druga formula ili postupak izrade određenog proizvoda, ili druga informacija od koje ovisi poslovanje treće osobe. Pritom, cijenu ugovora ili osobne informacije javna tijela nikako ne bi smjela podvoditi pod zaštitu komercijalnih interesa treće strane. U predmetu žalbe Ombudsmani su dana 28.12.2017.godine izdali preporuku broj: P-328/17 kojom je javnom tijelu preporučeno da poništi donesena rješenja i donese novo rješenje kojim će udovoljiti zahtjevu za pristup informacijama podnositelja žalbe, da uskladi Odluke javnog tijela i Pravilnika o poslovnoj tajni sa odredbama Zakona o slobodi pristupa informacijama Federacije Bosne i Hercegovine. Odgovor javnog tijela nije dostavljen.

Primjer: Žalitelji³⁹ su Gradu Trebinje podnijeli zahtjev za pristup informacijama, kojim je tražen popis spomen-obilježja poginulim borcima VRS i civilnim žrtvama rata sa područja Grada Trebinje, a koji su nastradali u proteklom ratu u Bosni Hercegovini. U zahtjevu je navedeno da su traženi podaci potrebni u cilju realiziranja projekta koje provodi Udruženje za društvena istraživanja i komunikacije. Grad Trebinje nije žaliteljima dostavio nikakav odgovor, ali je Ombudsmanima dostavio akt iz kojeg je vidljivo da svoje postupanje obrazlaže činjenicom da informacije uključuju osobne interese koje se odnose na privatnost treće osobe, zbog čega smatra da nisu dužni postupiti po zahtjevu.

Ombudsmani su Gradu Trebinje izdali Preporuku broj P-216/16, da postupi sukladno članku 14. Zakona o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske, koja je u cijelosti realizirana.

Tijekom 2017. godine Ombudsmani su zaprimili tri zahtjeva⁴⁰ za dostavu pojašnjenja u svezi sa primjenom Zakona o slobodi pristupa informacijama Federacije Bosne i Hercegovine. Naime, javna tijela su se nakon primitka zahtjeva za pristup informacijama susrela sa određenim nejasnoćama i dvojba u svezi sa načinom primjene odredbi Zakona, te su odlučili prije donošenja odluke po zahtjevu, obratiti se Ombudsmanima za mišljenje.

³⁸ Ž-SA-05-929/17

³⁹ Ž-SA-05-406/16. Predmet je zatvoren Odlukom Ombudsmana Bosne i Hercegovine od dana 13.02.2017. godine;

⁴⁰ Ž-SA-05-1107/16, Ž-SA-05-343/17 i Ž-SA-05-560/17

Ovakav način postupanja pokazao se vrlo učinkovitim, s obzirom na to da usmjeravaju postupanje javnih tijela u pojedinačnom slučaju, ali i za sve naredne osobne slučajeve koji se pojave u istom tijelu. Osim toga, Ombudsmanima se otvara mogućnost da djeluju preventivno, a ne samo reaktivno.

Sa zabrinutošću konstatiramo da i, pored obveze suradnje sa Institucijom ombudsmana, i dalje postoje slučajevi nesuradnje⁴¹. U slučajevima kada javno tijelo ne dostavi tražene informacije u svezi sa žalbenim navodima, Ombudsmani, sukladno članku 32. Zakona o Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, izdaju javnom tijelu preporuku za uspostavljanje suradnje. Pregled izdatih preporuka o nesuradnji je prikazan u posebnom dijelu ovog izvješća.

Primjer: Ombudsmani ističu jedan od pozitivno riješenih predmeta kada su postupalo po žalbi⁴² žalitelja koji je od Granične policije Bosne i Hercegovine tražio dostavljanje kopije žalbe koju je protiv njega podnio drugi policijski službenik, u cilju sačinjavanja krivične prijave zbog lažnog prijavljivanja i klevete. Granična policija Bosne i Hercegovine je odbila pristup informacijama sa obrazloženjem da se radi o zaštiti osobnih podataka. Žalbeno vijeće je žalbu imenovanog odbilo kao neutemeljenu. U obrazloženju rješenja citirane su odredbe Zakona o slobodi pristupa informacijama kojima se definira kada javno tijelo može utvrditi izuzetak od otkrivanja informacije, međutim nije u potpunosti i precizno obrazloženo na koji način su iste povezane sa konkretnim činjeničnim stanjem. Također je navedeno da se prigodom razmatranja zahtjeva za pristup informacijama nije cijenio javni interes koji bi opravdao davanje tražene informacije. Ombudsmani su direktoru Granične policije Bosne i Hercegovine izdali preporuku, P-42/17, da se udovolji zahtjevu za pristup informacijama i podnositelju dostavi traženo. Granična policija Bosne i Hercegovine dostavila je odgovor na preporuku u kome je navedeno da je preporuka ispoštovana.

Primjer: Ombudsmani su postupali po žalbi⁴³ koja se odnosila na povredu prava na pristup informacijama od strane Općine Travnik. Žalitelj je Službi za opću upravu i BIZ Općine Travnik podnio zahtjev za pristup informacijama. Odlučujući o zahtjevu, Općina Travnik je donijela Rješenje kojim je odbijen pristup informacijama. Nezadovoljan Rješenjem, žalitelj je Općini Travnik podnio prigovor o kojem nije odlučeno u zakonom propisanom roku. Općina Travnik nije dostavila informacije u svezi sa žalbenim navodima ni nakon upućene urgencije, te su Ombudsmani izdali Preporuku da se odmah po njezinom primitku uspostavi suradnja sa institucijom Ombudsmana i dostave tražene informacije. Do danas Ombudsmani nisu zaprimili odgovor Općine Travnik, te žele podcrtati da je za uspješno funkcioniranje Institucije ombudsmana od posebnog značaja izgradnja dobrih odnosa sa tijelima vlasti u Bosni i Hercegovini. Ovi odnosi podrazumijevaju i podršku Instituciji i to tako da se suradnja sa Ombudsmanima realizira na način propisan zakonom, preporuke Ombudsmana prihvate i ispoštuju na svim razinama vlasti, bez ikakvog uvjetovanja.

Predmeti u kojima su Ombudsmani Bosne i Hercegovine postupali u 2017. godinu ukazuju i dalje na potrebu provođenja permanentnih i kontinuiranih edukacija službenika za informiranje, u smislu detaljnog upoznavanja sa obvezama i dužnostima sukladno Zakonu o slobodi pristupa informacijama na svim razinama u Bosni i Hercegovini. Sa istim ciljem su Ombudsmani u Godišnjem izvješću o rezultatima rada za 2015. godinu izdali preporuku Agenciji za državnu

⁴¹ Ž-SA-05-158/17, Ž-SA-05-184/17, P-195/17

⁴² Ž-BL-05-716/16, P-42/17

⁴³ Ž-SA-05-184/17, P-195/17 od 29.08.2017. godine

službu Federacije Bosne i Hercegovine i Agenciji za državnu upravu Republike Srpske da osiguraju kontinuirane obuke za službenike za informiranje, na kojima će se i detaljno upoznati s obvezama koje imaju sukladno zakonima o slobodi pristupa informacijama, kao i da se u stručni ispit za rad u tijelima uprave uvrsti dio koji se odnosi na primjenu Zakona o slobodi pristupa informacijama.

Tijekom godišnjeg sastanka Institucije ombudsmana u Čapljini, svi uposleni sudjelovali su u edukaciji o pravu na slobodan pristup informacijama⁴⁴, tijekom koje su predstavljeni najčešći izazovi sa kojima se Institucija suočava po žalbama građana, kao i standardi postupanja uspostavljeni praksom Europskog suda za ljudska prava u Strazburu.

Zaključeno je da se aktivnosti Ombudsmana trebaju koncentrirati na izmjene Zakona o sudskim taksama kako bi tužbe u upravnom sporu ovim povodom bile oslobođene takse, na tješnju suradnju sa nadležnim ministarstvima pravde koji su predlagači zakonskih rješenja, uspostavljanje standarda za test javnog interesa, te unapređenje stupnja primjene Zakona o slobodi pristupa informacijama, posebno u odnosu na Zakon o zaštiti ličnih podataka koji se često citira kao opravdanje za uskraćivanje legitimno traženih informacija.

4.2.1. Specijalno izvješće o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini

Specijalno izvješće o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini dana 28.08.2017. godine predstavljeno je Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, a neposredno nakon toga upućeno je Narodnoj skupštini Republike Srpske, Vladi Republike Srpske, Centru za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske i Centru za edukaciju sudaca i tužitelja Federacije Bosne i Hercegovine.

Naime, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na svojoj 43. sjednici održanoj 26.01.2016. godine, utvrdilo je Akcioni plan za realiziranje prioriteta iz Izvješća Europske komisije o Bosni i Hercegovini za 2015. godinu. U okviru ovog Akcionog plana preporučeno je Ombudsmanima da izrade Specijalno izvješće o položaju novinara i slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini, a što su Ombudsmani i učinili u suradnji sa OEBS-om uz angažman eksperata.

Cijeneći važnost ovog angažmana kao dijela ostvarivanja ljudskih prava i vladavine prava u našoj zemlji, Udruženje/udruga BH novinari je pozdravilo objavljivanje Specijalnog izvješća, te u svom saopćenju za javnost, između ostalog, istaklo:

Ukazivanje Ombudsmana na veoma loš ekonomski položaj novinara, povećanje nasilja, uznemiravanja i napada na novinare, kao i izostanak učinkovite zaštite temeljnih ljudskih prava djelatnika, predstavljaju značajan doprinos snažnijem institucionalnom djelovanju u oblasti zaštite slobode medija, prava i sigurnosti novinara. U tom su kontekstu posebno važne preporuke Ombudsmana o mogućnosti definiranja napada na novinare kao zasebno kažnjivog djela u okviru kaznenih zakona o javnom redu i miru u Bosni i Hercegovini, te isticanje potrebe stručnog usavršavanja sudaca, tužitelja i policijskih službenika u vezi sa istragama i sankcioniranjem napada na novinare.

Institucija ombudsmana za ljudska prava u okviru Specijalnog izvješća formulirala je niz preporuka upućenih najvišim zakonodavnim i izvršnim tijelima u Bosni i Hercegovini, sa ciljem

⁴⁴ Edukaciju su organizirali uposleni u Instituciji ombudsmana Irma Salčin i Predrag Raosavljević, s obzirom na to da je ekspert iz OSCE-a otkazao učešće

poboljšanja položaja i statusa novinara te zaštite njihovih temeljnih prava u službi informiranja javnosti, te će po službenoj dužnosti pratiti njihovo realiziranje.

Vijeće Ministara je na svojoj 116. sjednici razmatralo Specijalno izvješće⁴⁵, te snažano podržalo slobodu medija i najoštrije osudilo napade na novinare, a za realiziranje preporuka proisteklih za Vijeće ministara iz ovog izvješća zadužilo Ministarstvo sigurnosti i pravde, kao i Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice.

Primjer: Vršitelj dužnosti ravnatelja Radio stanice Kupres se žalio⁴⁶ Ombudsmanima zbog čestih pritisaka i prijetnji prema uposlenicima Radija, a posebno prema žalitelju od strane načelnika Općine Kupres. Ombudsmani su izdali preporuku, P- 117/17, i nakon dostavljenog odgovora načelnika, a poslije odgovora žalitelja da nakon naše preporuke više nije bilo pritisaka i prijetnji, Ombudsmani su zatvorili predmet.

Međutim, krajem jedanaestog mjeseca 2017. godine v.d. ravnatelj se opet obraća Ombudsmanima i prijavljuje prijetnje i političke pritiske, te se ponovno otvara predmet i ponovno piše načelniku.

Načelnik je dostavio odgovor u kojem navodi da je (citiramo doslovno): „*Institucija Općinskog načelnika glavna izvršna vlast u jedinici lokalne samouprave. Ako je Općinsko vijeće osnivač Radija Kupresa, ako je dotični gospodin v.d. ravnatelj 4 godine i nekoliko mjeseci kako je to po zakonu moguće. Drugo općinski načelnik zakazuje sastanak sa svim ravnateljima-direktorima kome je općina osnivač dotični v.d. ravnatelj odlazi u Vladu HBŽ i kaže da je on regionalni radio. Treće ako je skupština javnih poduzeća razriješana tj. nije joj usvojeno izvješće na općinsko vijeće automatski prestaje rad i Skupštine i Nadzorni odbor i Upravnih vijeća. Dotični gospodin je u funkciji politike koja ga je tu i stavila za v.d. ravnatelja i nikad nije još shvatio da je nova većina u vijeću i novi načelnik koji ne dolazi iz reda HDZ Bosne i Hercegovine. Što se mene osobno tiče ne želim više trošiti riječi sa dotičnim gospodinom niti više želim se pravdati. Vi radite kako Vama zakon nalaže a ja po ovom pitanju niti jednu točku ne želim pisati*“.

Prema posljednjim informacijama koje je Ombudsmanima dostavio žalitelj, Upravno vijeće ga je smijenilo. U Instituciji ombudsmana je registriran novi predmet broj Ž-LI-05-397/17. Dana 28.12.2017. godine (u svezi sa predmetom broj 109/17) Općinsko vijeće Kupres obaviješteno je o neizvršavanju naše preporuke.

4.3. Pravo na imovinu

U izvještajnom razdoblju Ombudsmani su zaprimili 170 žalbi zbog povrede imovinskih prava građana. Predmeti imovinsko-pravne naravi koji su bili i/ili su razmatrani u Instituciji ombudsmana, koje karakteriše kršenje standarda članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju o ljudskim pravima se odnose na: neprimjerenu duljinu postupka gdje se u pojedinim slučajevima i po više godina odluke tijela uprave ne donose; neprimjerene zahtjeve uprave za dostavom dodatne dokumentacije zbog čega se građani izlažu bespotrebnom trošku; kršenje procesnih i materijalnih zakona; pristranosti u donošenju odluka; neprimjereno ponašanje postupajućeg službenika u predmetu; nezakazivanje ročišta; izbjegavanje rješavanja predmeta u meritumu i temeljem stanja u spisu; kršenja odredbi o pravu na pravni lijek; neučinkovite

⁴⁵Po pozivu Vijeća ministara ombudsmanima, ombudsmanka Nives Jukić je prezentirala Izvješće o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini

⁴⁶Ž- LI- 05-109/07

reakcije inspeksijskih službi; nepostupanja po predstavkama građana i dr. Primjeri ovakvog postupanja naročito su vidljivi u predmetima iz oblasti stambene politike, premjera i katastra nekretnina, izgradnje nekretnina, legalizacije, bespravne gradnje, nadogradnje, ostvarivanja prava služnosti, prava pristupa javnom putu, uzurpacije vlasništva.

Ombudsmeni i dalje zaprimaju žalbe koje su u svezi sa Aneksom VII⁴⁷ iz razloga što strane potpisnice niti nakon toliko godina nisu na svojim teritorijima u punom kapacitetu *"obezbijedile političke, gospodarske i socijalne uvjete koji će pridonijeti dobrovoljnom povratku i skladnoj reintegraciji izbjeglica i raseljenih osoba"*. Naime, obnova i rekonstrukcija ne daju rezultate na način da je to pitanje već trebalo biti riješeno. I dalje su u Bosni i Hercegovini prisutni kolektivni centri u kojima je zbrinut određeni broj interno raseljenih osoba.

Zapažena je pojava *"interno raseljenih u općini prijeratnog prebivališta"*, u o čemu su Ombudsmeni Bosne i Hercegovine zaprimali žalbe. Jedna od takvih žalbi se odnosi na Općinu Novo Sarajevo. Žalitelji od 1996. godine pokušavaju riješiti pitanje obnove stanova na kojima imaju stanarsko pravo. Rješenjima Uprave za stambena pitanja Kantona Sarajevo, potvrđeno je stanarsko pravo podnositelja žalbe, koji dugi niz godina upućuju žalbe na adrese institucija u Bosni i Hercegovini nadležnih za pitanje povratka, a sve u cilju otklanjanja štetnih posljedica prouzrokovanih neimplementacijom Aneksa VII. Pokušavaju putem raznih dogovora sa predstavnicima Općine Novo Sarajevo riješiti svoj status raseljene osobe, bilo na način obnove prijeratne nekretnine, davanjem zamjenskog stana, izgradnje nove nekretnine na drugom mjestu. Svi pokušaji dogovora i rješavanja njihovih problema nisu rezultirali pozitivnim ishodom. Ombudsmeni su u svezi sa žalbama donijeli preporuke broj: P-2/15, P-87/15.

Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine je u svezi sa problematikom povrede Aneksa VII *Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini*, članka 6. *Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda* te članka 1. Protokola broj 1 uz *Europsku Konvenciju* zaprimila i žalbe⁴⁸, u kojima su podnositelji odgovornom stranom označili Općinu Novo Sarajevo. Ombudsmeni su uputili preporuku⁴⁹, a od Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine zatraženo je da prioritarno poduzme mjere radi što skorijeg usvajanja Zakona o dopunama Zakona o raseljenim licima i povratnicima u Federaciji Bosne i Hercegovine i izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine.

Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine dostavio je Vladi Federacije Bosne i Hercegovine i Odboru za prostorno uređenje, stambeno-komunalnu politiku, ekologiju i turizam Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, Inicijativu za usvajanje Zakona o dopunama Zakona o raseljenim licima i povratnicima u Federaciji Bosne i Hercegovine i izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine, a koju je podnijela Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine pod brojem: Ž-SA-05-1331/14 od 26.03.2015.godine. Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je donijela odluku, *Izjašnjenje*, akt broj: V.broj:1326/2015 od 01.oktobra 2015.godine kojim podržava ovu inicijativu. (Sl. novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj: 15/05). Dalje, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine smatra prijedlog Zakona o dopunama Zakona koji je sačinila Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine opravdanim i suglasna je da se isti da u dalju proceduru za usvajanje.

⁴⁷ Ž-SA-05-208/14, Ž-SA-05-88/17, Ž-SA-05-59/17, Ž-SA-05-632/14, Ž-SA-05-166/15;

⁴⁸ Ž-SA-05-1331/14, Ž-SA-04-1127/14, Ž-SA-05-78/11

⁴⁹ P-87/15

Primjer: Ombudsmani su zaprimili su dana 27.07.2015. godine žalbu⁵⁰ u kojoj je podnositeljica odgovornom stranom označila Općinu Novi Grad Sarajevo. U žalbi podnositeljica navodi da živi na području ove općine, u Ulici Radenka Abazovića br. 1, da je njezin privatni posjed ugrožen od 2012. godine jer se zemlja oko njezine kuće svakodnevno urušava, zbog čega su joj ogoljene vodovodne cijevi, pa tijekom zimskih perioda dolazi do njihovog pucanja, ispod kuće nalaze se ogromne količine vode, uslijed takvog stanja nastala je provalija koja nije zaštićena ni na koji način, a odronjavanje zemlje traje. Kako navodi, više puta obraćala se nadležnim Općine Novi Grad Sarajevo. Međutim, zakonom propisane aktivnosti od strane Općine nisu poduzimane. U cilju provjere navoda žalbe podnositeljice, dana 29.07.2015. godine, 08.04.2016. godine i 27.01.2017. godine, zatražili smo izjašnjenje Općine Novi Grad Sarajevo. Do dana donošenja preporuke u predmetu žalbe, Ombudsmani nisu zaprimili odgovor te su su pozvali Općinsko vijeće Općine Novi Grad Sarajevo da u okvirima svoje nadležnosti donese odluku vezano za izvršenje preporuke⁵¹. Općina Novi Grad izvijestila je Ombudsmane i podnositeljicu žalbe da je preporuka ispoštovana.

Primjer: Ombudsmani su dana 06.06.2016. godine zaprimili žalbu⁵² zbog nerazumno dugog trajanja upravnog postupka u predmetu vraćanja stana u posjed. Odgovorna strana je Uprava za stambena pitanja Kantona Sarajevo. Ombudsmani su proveli postupak i donijeli preporuku⁵³. Od momenta podnošenja inicijalnog zahtjeva do danas, upravni postupak, uključujući i izvanredni pravni lijek (zahtjev za izvanredno preispitivanje odluke), o kojem je odlučivao Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine, traje ukupno 15 godina, što svakako ukazuje ne ozbiljne nedostatke u sustavu. Tek je dana 10.05.2017. godine u ponovnom postupku Uprava za stambena pitanja donijela Rješenje.⁵⁴ Bez obzira na to koliko je puta predmet vraćan na ponovno odlučivanje, postupak se za potrebe procjene duljine njegovog trajanja posmatra kao jedna cjelina, te povreda prava nastupa nakon drugog ukidanja.⁵⁵

Primjer: Žalitelj⁵⁶ je povratnik na području Banje Luke, i tvrdi da je žrtva diskriminacije jer su na njegovoj imovini izgrađeni bespravni objekti, od strane trećih osoba. I pored Rješenja Urbanističko-građevinskog inspektora grada Banja Luka broj: 09-362-1855/15 od 22.08.2015. godine, kojim je naređeno investitoru da poruši bespravno izgrađen objekat, objekat nije uklonjen. Ombudsmani su izdali preporuku P-297/17 Gradskoj upravi Grada Banja Luka da se pristupi izvršenju rješenja broj 09-362-1855/15 od 22.08.2015. godine, s obzirom na to da nelegalno sagrađeni objekti nisu uklonjeni sa zemljišta. Dostavljen je odgovor broj: 09-362-924/16 od 06.12.2017. godine Urbanističko-građevinske inspekcije, Gradske uprave grada Banja Luka iz kog proizilazi da preporuka Ombudsmana nije ispoštovana.

⁵⁰ Ž-SA-05-699/15

⁵¹ P-53/17

⁵² Ž-SA-05-592/16

⁵³ P-153/17

⁵⁴ I Ustavni sud Bosne i Hercegovine je u Odluci po Apelaciji broj: AP-2211/07 zauzeo stav da stalno vraćanje odluke na ponovno suđenje može pokazati da postoje ozbiljni nedostaci u organizaciji sudskog sustava. Europski sud za ljudska prava je, također, zauzeo stav da određena postupanja državnih tijela dovode do kršenja prava na suđenje u razumnom roku.

⁵⁵ Prelević-Gorjanc, T., *Pravo na suđenje u razumnom roku*, Sarajevo, 2009. godina, str.36.

⁵⁶ Ž-BL-05-595/17 od 22.12.2017.

4.4. Uprava

U tijeku 2017. godine Ombudsmeni su zaprimili 427 žalbi na rad uprave, a izdata je 64 preporuka. Kao i ranijih godina u najvećem broju žalbi iz ove oblasti građani su ukazivali na povredu načela upravnog postupka propisanih Zakonom o upravnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine⁵⁷ i Zakonom o općem upravnom postupku Republike Srpske⁵⁸, čija primjena je obvezna od strane nadležnih upravnih tijela prigodom postupanja i odlučivanja o upravnim stvarima.

Analiza izjavljenih žalbi pokazuje da, u značajnom broju predmeta nadležna tijela upravni postupak okončavaju tek nakon intervencije Ombudsmana. Ponekad je potrebno uputiti i veći broj pismenih urgencija označenim odgovornim tijelima kako bi donijeli odluku sukladno svojim zakonskim ovlastima. U tim predmetima se, također, postavlja pitanje odgovornosti uposlenih i ovlaštenih osoba, koja vrlo često svojim pasivnim stavom prouzrokuju donošenje nezakonitih i nepravilnih odluka, odnosno postupaju na štetu građana, a za to ne snose nikakvu odgovornost, niti posljedice.

Nažalost, znatan broj registriranih predmeta pokazuje da u nekim slučajevima nije dovoljna ni intervencija Ombudsmana da bi postupak bio okončan. Naime, pojedina tijela uprave izražavaju upornost u nepoštovanju ljudskih prava i kršenju ljudskih prava na način da po zahtjevima građana ne odlučuju ni nakon većeg broja intervencija Ombudsmana, odnosno ni nakon izdate preporuke Ombudsmana, a takvo postupanje predstavlja kršenje odredaba Zakona o Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

Obveza javne uprave u izvršavanju vlastitih obveza prema građanima podrazumijeva da se što više približi građanima, da jamči poboljšanje kvalitete rada i to tako što će voditi računa da, odluke koje utječu na prava ili interese pojedinaca budu zasnovane na zakonu, da sadržaj takvih odluka bude sukladan zakonu, da u svom radu poštuju načelo jednakog tretmana, da izbjegavaju diskriminaciju baziranu na nacionalnosti, spolu, etničkom porijeklu, religiji, hendikepiranosti i drugo, da se prema građanima ponašaju uslužno, korektno i pristupačno, da se odluke po zahtjevu ili žalbi donose u razumnom roku, bez odlaganja sa obrazloženjem i pravnim temeljem odluke, da odluke koje mogu negativno utjecati na prava ili interese građana obvezno sadrže upute o pravnim lijekovima.

Žalbe građana na rad javne uprave se odnose na ispoljavanje neljubaznosti, neodgovarajuće radno vrijeme, upućivanje stranaka od jednog do drugog tijela, pretjeranom formalizmu, neučinkovitosti u radu, na kršenje procesnih odredbi kojim je reguliran upravni postupak. U žalbama građani iskazuju nezadovoljstvo činjenicom da se upravni postupci, pokrenuti po zahtjevima građana pred tijelima uprave, vode suprotno načelima Zakona o upravnom postupku, na način nedonošenja odluka u zakonitim rokovima, inzistiranjem na dostavi velikog broja nepotrebne dokumentacije, šutnje administracije, kršenja načela pružanja pomoći neukoј stranci, nedonošenjem odluka po žalbi, dugotrajnim postupcima odlučivanja u drugom stupnju, čestim i po nekoliko puta (*načelo ping-pong loptice*) vraćanja predmeta prvostupanjskim tijelima na ponovno odlučivanje, pogrešnoj primjeni materijalnih zakona.

Pravna zaštita od "*šutnje administracije*", zakonom je uređena. Analiza žalbi zaprimljenih u Instituciji ombudsmana u kojima kao kršiоce prava građani označavaju administraciju, ukazuje da se oni osjećaju nejednaki pred zakonom, da ne mogu da ishоde pravičnu raspravu u

⁵⁷ Zakon o upravnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 2/98 i 48/99.

⁵⁸ Zakon o općem upravnom postupku Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 13/02, 50/10 i 87/07.

razumnom roku, da uslijed sporosti administracije otežano ostvaruju pravo na imovinu, dom, jednak pristup javnim službama, pravo na rad i druga prava. U konkretnim slučajevima u postupcima istrage, koji se provode temeljem žalbi ili *ex officio* Ombudsmani zaprimaju odgovore, izjašnjenja, uglavnom u pravovremenom roku. Međutim, ta suradnja u većem broju slučajeva svodi se na puku formu, štovanje procedura propisanih Zakonom o Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine i Pravila postupka Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, što ni na koji način ne doprinosi učinkovitoj zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, niti generalno doprinosi otklanjanju povrede.

Primjer: Podnositeljica žalbe⁵⁹ se obratila Instituciji ombudsmana jer joj je od 2014. godine onemogućen pristup kući zbog postavljanja ograde od strane komšije. Urbanističko-građevinska inspekcija opštine Teslić je dana 18.09.2014. godine donijela Rješenje broj: 09-362-143/14 kojim je naređeno rušenje ograde. Međutim, drugostupanjski organ donosi rješenje broj: 15.03-362-188/14 od 25.02.2015. godine kojim poništava rješenje Urbanističko-građevinske inspekcije i predmet vraća prvostupanjskom organu na ponovni postupak. Podnositeljica žalbe navodi da nije postupljeno po drugostupanjskom rješenju te da ograda i dalje onemogućava nesmetan prilaz kući. Urbanističko-građevinski inspektor je dostavio odgovor Ombudsmanima u kojem se navodi da zbog odsutnosti, bolovanja predmet imenovane nije okončan. Ombudsmani su izdali preporuku Opštini Teslić, da poduzmu sve mjere kako bi se uspostavilo nesmetano funkcioniranje Opštinske uprave - Odjeljenja za inspekcijske poslove sa komunalnom policijom, Urbanističko- Građevinske inspekcije. Dana 09.08.2017. godine Ombudsmani su zaprimili odgovor na preporuku iz kojeg proizilazi da su poduzete neophodne mjere u cilju nesmetanog funkcioniranja opštinske uprave i radnje u cilju pozitivnog ishoda rješavanja predmeta podnositeljice žalbe.

Primjer: Žalba⁶⁰ na Opštinu Kneževo i Ministarstvo uprave i lokalne samouprave Republike Srpske se odnosi na naknadu za pretrpljenu štetu na kući u mjestu Javorani, opština Kneževo, a koja je nastala od jakog vjetrova. Žalitelj navodi da je komisija, uvidom na licu mjesta, konstatairala da je šteta uzrokovana elementarnom nepogodom. Odgovor Opštine Kneževo je da nisu u proračunu predviđena sredstva za sanaciju šteta nastalih uslijed elementarnih nepogoda. Ombudsmani su dana 04.09.2017. godine Opštini Kneževo i Ministarstvu izdali Preporuku broj: P-231/17 da se u proračunu planiraju sredstva za sanaciju šteta nastalih uslijed elementarnih nepogoda i da se žalitelju isplati šteta nastala na njegovom objektu. Nije odgovoreno na Preporuku.

Primjer: Ombudsmani su 07.04.2017. godine zaprimili žalbu⁶¹ u kojoj je odgovornom stranom podnositeljica žalbe označila Općinu Centar Sarajevo. Navodi žalbe ukazuju na moguće povrede prava na dom. Naime, ističe da stanuje u ulici Jukićeva 45, da je zgrada izgrađena 1957. godine, da ima dva ulaza i osam stanova. Prema navodima žalbe podnositeljice, zgrada je u veoma lošem građevinskom stanju, popucala je, tone, prijeti klizište... Uslijed takvog stanja zgrade stanari imaju bojazan za svoj život i sigurnost. Kako navodi od 2004. godine obraćaju se na „razne adrese“, tražeći pomoć u rješavanju ovih problema. Do dana podnošenja žalbe Ombudsmanima, prema navodima žalbe podnositeljice, nisu poduzete aktivnosti na iznalaženju adekvatnog

⁵⁹ Ž-BL-05-289/17

⁶⁰ Ž-BL-05-156/17

⁶¹ Ž-SA-05-346/17

rješenja. U cilju provjere navoda žalbe dana 13.04.2017. godine Ombudsmani su zatražili izjašnjenje općinskog načelnika Općine Centar Sarajevo. S obzirom na to da traženo izjašnjenje nije zaprimljeno u za to predviđenom roku, Ombudsmani su dana 10.08.2017. godine Općini Centar Sarajevo uputili Preporuku broj P-130/17 kojom je preporučeno da se odmah po primitku preporuke uspostavi suradnja s Ombudsmanima. Preporuka je ispoštovana.

Primjer: Dana 03.07.2015.godine Ombudsmani su zaprimili žalbu⁶² u kojoj podnositelj navodi da je nastanjen u Bugojnu, u ulici Šumelje broj 3/3, da je to „*slijepa ulica*“ u duljini cca 130 m, da je u njoj otvorena obrtnička radnja, da se svakodnevno vrši utovar i istovar robe, uslijed čega nastane zakrčenje ulice svaki dan po 3 (tri) sata. Radi naprijed navedenog podnositelj žalbe onemogućen je u prilazu svojoj imovini. Dalje u žalbi ističe, da se više puta obraćao općinskom načelniku, Javnom poduzeću za stambeno-komunalne djelatnosti i lokalne puteve Bugojno, Policijskoj stanici Bugojno, ali bez uspjeha. U prilogu žalbe podnositelj je, između ostale dokumentacije, dostavio fotografije kojim dokazuje navode žalbe (dokazni materijal). Odgovornom stranom podnositelj žalbe označio je Općinu Bugojno, općinskog načelnika. Navodi žalbe podnositelja razmatrani su u okvirima Zakona o Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine te članka 1 Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. U konkretnoj pravnoj stvari donesena preporuka P-98/17 Ombudsmana nije ispoštovana.

4.5. Inspekcije

U izvještajnom periodu Ombudsmani su zaprimili 62 žalbe koje su se odnosile na nepostupanje inspeksijskih tijela po prijavama građana, nepravovremeno vršenje inspeksijskog nadzora, nepoduzimanje zakonskih radnji, izostanak pravovaljanog djelovanja zbog manjka kadrova, itd. Iz dostavljenih žalbi može se izvesti zaključak da inspektori samo konstatiraju povredu prava, odnosno donesu rješenje kojim se utvrdi propust, naloži određenu mjeru i tu se obično završava rad inspekcije. A Zakonom o inspekcijama je predviđeno i praćenje izrečenih mjera u rješenju, prinudno izvršenje, novčana kazna, zabrana obavljanja djelatnosti, sve u cilju izvršenja izdatog rješenja. Međutim, većinom se rad inspektora završava donošenjem rješenja. Ombudsmani ističu da samo donošenje rješenja, čije se izvršenje neće pratiti, niti poduzeti sve mjere predviđene zakonom, ne predstavlja adekvatnu zaštitu prava podnositelja žalbe, čime se sa pravom dovodi u pitanje sama svrha inspekcije. Neizvršenje rješenja koja su postala izvršna predstavlja nezakonito i neučinkovito postupanje tijela uprave koji u pravnom sustavu stvara pravnu nesigurnost a kod građana opravdanu sumnju u nepristranost tijela uprave i njegovih uposlenih. Jedna od temeljnih karakteristika javne vlasti jeste autoritet koji se gradi i obezbeđivanjem punog štovanja izvršnih odluka primjenom dostupnih pravnih instituta, uključujući i mjere prinude. Također, kako dolje navedeni primjer pokazuje, jedno od pravdanja nadležnih tijela zbog neizvršenja rješenja inspekcije jeste nepostojanje građevinskog inspektora i službe za rušenje. Ovakav odgovor ni u kom slučaju ne bi smio biti opravdanje, jer građani nisu odgovorni za propuste organizacije nadležnih tijela. Dobra uprava zahtijeva aktivan i angažiran stav oko poduzimanja svih potrebnih radnji radi ostvarivanja prava građana.

⁶² Ž-SA-05-637/15

Primjer: Podnositelj žalbe⁶³ odgovornom stranom označio je Općinu Bužim zbog nadogradnje garaže čime se, kako navodi, zagrađuje njegovo dvorište. Iz dostavljene dokumentacije proizlazi da je Kantonalna uprava za inspeksijske poslove Bihać dana 15.08.2016. godine donijela Rješenje kojim se naređuje vlasniku garaže da ukloni bespravno izgrađeni pomoćni objekat i uspostavi prvobitno stanje na terenu, ukoliko u tom periodu ne pribavi odobrenje za izgrađeni pomoćni objekat. Nakon primitka žalbe, Ombudsmani su se obratili Kantonalnoj inspekciji koja je u svom odgovoru navela da „sprovođenje navedenog rješenja nije moguće jer općina Bužim nema niti građevinskog inspektora, kao ni službu za rušenje“.

Ombudsmani su dana 06.03.2017. godine izdali preporuku broj: P-56/17 općini Bužim da poduzmu sve mjere iz svoje nadležnosti kako bi se formirale službe za rušenje i izvršilo rješenje Kantonalne uprave za inspeksijske poslove Bihać od 15.08.2016. godine. Općina Bužim je dana 06.07.2017. godine dostavila odgovor u kojem se navodi da je „završen postupak izbora građevinskog i komunalnog inspektora, te da je rješenjem postavljen građevinski i komunalni inspektor općine Bužim dana 20.05.2017. godine, i imenovanom dostavljen na nadležno postupanje predmet podnositelja žalbe čime je preporuka Ombudsmana ispoštovana.

Ombudsmanima se i dalje podnose žalbe u predmetima u kojima inspekcija donese rješenje o rušenju nelegalno izgrađenog objekta, ali se isto ne izvrši jer investitor podnese zahtjev za legalizaciju o kojem se, opet, ne odluči u zakonskom roku. Tako se stranka dovodi u nezavidnu situaciju, odugovlačenja i donošenja konačne odluke u postupku legalizacije i izvršenja rješenja o rušenju, što povećava pravnu nesigurnost.

Primjer: Podnositelj žalbe⁶⁴ obratio se žalbom na rad Odjeljenja za prostorno uređenje Opštine Gradiška. U žalbi se navodi da je: „Vlasnik stana u ul. Vidovdanska 28, 1 sprat, Gradiška. U prizemlju su stanovi koji su pretvoreni u poslovne prostore i otvoreni su ugostiteljski objekti. Do problema je došlo kad su ugostiteljski objekti čiji su vlasnici napravili ljetno-zimski zatvoreni vrt na javnoj površini zatvorili ulaz iz Vidovdanske ulice u zgradu i onemogućili pristup stanu.“

Ombudsmani su dana 05.06.2017. godine izdali preporuku Odjeljenju za prostorno uređenje Opštine Gradiška da poduzmu sve potrebne mjere radi okončanja postupka legalizacije. Odjel je dostavio odgovor u kojem se navodi da je imenovana 30.12.2016. godine podnijela zahtjev za legalizaciju, da je dana 29.05.2017. godine traženo da zahtjev dopuni, te kako nije postupljeno po navedenom, donesen je Zaključak kojim je zahtjev odbačen kao nepotpun čime je preporuka Institucije ispoštovana.

Razmatrajući predmete, kao i izjašnjenja odgovornih osoba Ombudsmani su došli do zaključka da bi bilo potrebno sačiniti sveobuhvatnu analizu stanja u oblasti inspeksijskog nadzora, preispitati kadrovsku osposobljenost inspeksijskih tijela, te organizirati dodatne edukacije istih u cilju zakonitog i učinkovitog djelovanja. Ombudsmani upozoravaju da nepravovremeno i nedjelotvorno postupanje inspeksijskih tijela može proizvesti nesagledive posljedice ne samo u smislu povrede prava na pravnu zaštitu, nego i povredu imovinskih prava građana.

Takav je slučaj kod nepostupanja po prijavama zbog nelegalne gradnje stambenih i poslovnih objekata. Tijekom vremena u kojem nisu poduzete zakonite radnje okončavaju se izvođački

⁶³ Ž-BL-05-496/16

⁶⁴ Ž-BL-05-115/17

radovi na objektima, njihovi vlasnici pokreću postupke legalizacije istih, koji mogu trajati i više godina zbog slabosti administrativnog aparata, no bez obzira na ishod, načelo zakonitosti i učinkovitosti u radu tijela uprave je doveden u pitanje.

4.6. Statusna pitanja građana

I ove godine, kao i ranijih, Ombudsmeni su postupali po žalbama u svezi sa statusnim pitanjima građana koja se najčešće odnose na probleme prigodom upisa osobnih podataka građana u odgovarajuće matične knjige, a vezano za činjenice o rođenju, državljanstvu, sklapanju braka, smrti, te izdavanja javnih isprava. Problemi koje su Ombudsmeni zapazili prigodom ostvarivanja temeljnih statusnih prava građana tiču se neorganiziranosti tijela uprave, prebacivanja nadležnosti sa jednog na drugo tijelo pri čemu je stranka jedina koja trpi posljedice. Ukoliko građani ne ispunjavaju uvjete propisane pozitivnim zakonodavstvom Bosne i Hercegovine za ostvarivanje nekog prava, potrebno je, da ih ovlaštene službene osobe adekvatno i pravilno upute, da li i na koji način mogu da pojedino pravo ishode. O upućenom zahtjevu građana obvezno je da donesu odluku u pismenoj formi u zakonom propisanim rokovima kako bi, ukoliko su nezadovoljni ovom odlukom, imali mogućnost korištenja pravnog lijeka kroz zakonite postupke.

Primjer: Podnositelj žalbe⁶⁵ obratio se žalbom u kojoj je odgovornom stranom označio Grad Bihać, Službu za opću upravu i mjesnu samoupravu. Podnositelj žalbe je istakao da je izgubio osobnu kartu krajem decembra 2016. godine na području grada Banja Luka. Iako je uredno prijavio gubitak i podnio zahtjev za izdavanje nove osobne karte uz koji je priložio Uvjerenje o državljanstvu, od strane CJB Banja Luka je obaviješten da je “izvršenom provjerom u Matičnom uredu grada Bihać utvrđeno da nije izvršen upis u matičnu knjigu državljana”. Matični ured grada Bihać je izvijestio imenovanog da je potrebno da se obrati ponovno radi upisa u matičnu knjigu državljana. Nakon što je dostavio kompletnu dokumentaciju, Matični ured grada Bihać je izvijestio imenovanog da nisu nadležni, te da je potrebno da se obrati Matičnom uredu grada Banja Luka. Tijekom postupka istraživanja imenovani je riješio nastali problem, utvrđeno je da je nadležan Matični ured grada Banja Luka kojem se i obratio. Međutim, Ombudsmeni su u navedenom predmetu utvrdili niz nepravilnosti od strane Matičnog ureda grada Bihać. Prije svega, da je podnositelj žalbe bez svoje krivnje van sustava državljana, a kada se i obratio radi ponovnog upisa, nije se znalo koje tijelo je nadležno. Ombudsmeni su u navedenom predmetu utvrdili kršenje temeljnih načela upravnog postupka, te dana 05.07.2017. godine gradu Bihać izdali Preporuku da se poduzmu potrebne mjere kako bi se u budućim sličnim primjerima postupalo u najboljem interesu stranaka, prvenstveno u cilju što bržeg rješavanja temeljnih statusnih pitanja građana.

Primjer: Ombudsmeni su dana 01.02.2016. godine, zaprimili žalbu⁶⁶, u kojoj podnositeljica navodi da Ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova Kantona Sarajevo tijekom procedure izdavanja osobnih karata od podnosioca zahtijeva, između ostale dokumentacije, i zemljišno-knjižni izvadak. Dalje, u svezi s tim postavlja pitanje što sa podnosiocima zahtijeva koji ne posjeduju nikakvu imovinu. Dana 03.02.2016.godine od Federalnog ministarstva

⁶⁵ Ž-BL-144/17

⁶⁶ Ž-SA-05-116/16

unutrašnjih/unutarnjih poslova zatraženo je izjašnjenje. Na zatraženo izjašnjenje od 03.02.2016. godine dostavljenom odgovoru, akt broj: 01-03-13-6-196 od 08.02.2016. godine se navodi da ovo Ministarstvo nije nadležno za pitanja iz Zakona o ličnoj/osobnoj karti državljana Bosne i Hercegovine i Zakona o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine, te da nadzor nad provođenjem navedenih zakona vrši Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine. Dana 24.02.2017. godine Ombudsmani su zatražili izjašnjenje Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine. Odgovor je zaprimljen dana 07.03.2017. godine, akt broj: 06-30-333/17, a dostavljen je i podnositeljici žalbe. Imajući u vidu sadržaj odgovora Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Ombudsmani su odlučili da zatvore predmet jer je podnositeljica ishodila zaštitu svojih prava na način da je u svezi sa njezinim upitom dostavljen odgovor Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine u kojem su navedene odredbe zakonske regulative kojim su uređena pitanja na koja se odnosi upit podnositeljice žalbe.

Primjer: Podnositelj žalbe⁶⁷ se obratio Ombudsmanima dana 02.02.2017. godine iz razloga što je Policijskoj upravi Bijeljina podnio zahtjev za izdavanje osobne karte (zbog gubitka prethodne), navodeći u žalbi da o njegovom zahtjevu nije odlučeno. Nakon obraćanja Policijska uprava Bijeljina je dana 23.05.2017. godine Ombudsmanima dostavila odgovor u kojem se navodi da je upućena provjera priloženih dokumenata MUP-u Republike Srpske, Upravi za pravne i kadrovske poslove Banja Luka, te da je nakon izvršenih provjera imenovanom izdat dokument.

Ombudsmani naglašavaju da je obveza svih tijela koja vode različite evidencije temeljem kojih građanima izdaju javne isprave (uvjerenja i izvode), da iste izdaju sa tačnim i potpunim podacima, kako bi ih građani kao subjekti prava mogli rabiti u pravnom sustavu. U slučaju da javne isprave sadrže bilo kakve greške potrebno je da iste otklone samoinicijativno, učinkovito, ažurno i bez nametanja dodatnih novčanih troškova. Naime, postupanja po žalbama pokazuju da se u određenom broju predmeta ove greške otklanjaju tek nakon obraćanja građana Instituciji i intervencije Ombudsmana.

4.7. Policija

Ombudsmani smatraju da je za funkcioniranje svakog društva značajna profesionalna, osposobljena i djelotvorna policija. Osim materijalnih preduvjeta za kvalitetan rad policije svakako jesu i kvalitetni ljudski potencijali.

Tijekom 2017. godine zaprimljeno je 132 žalbi na rad policije, a izdato je 9 preporuka koje ukazuju i da pripadnici policije izlaze iz okvira zakonskih ovlasti, da sustav unutarnje kontrole postupanja policijskih službenika najčešće ima formalnu ulogu, te da ne postoji adekvatan i neovisan mehanizam kontrole rada policijskih tijela. U svojim obraćanjima građani su iskazali nepovjerenje u mehanizme unutarne kontrole koji se odnose na postupanja policijskih službenika. Provedene postupke građani smatraju neobjektivnim i neučinkovitim. U najvećem broju slučajeva pritužbe građana na postupanje policijskih službenika su ocijenjene neutemeljenim, a podnositelji se obavještavaju o provednoj unutarnjoj istrazi aktom na koji nije moguće uložiti pravni lijek. Kao i prethodnih godina, policijske stanice su u svezi predmeta koji su registrirani u Instituciji, u ostavljenom roku, dostavljale detaljne i obrazložene odgovore.

⁶⁷ Ž-BL-05-315/17

Pravilo je da se nakon prvog akta upućenog policijskim stanicama, predmet i riješi. Također, službenici policijskih stanica često i telefonskim putem kontaktiraju Ombudsmane ukoliko je potrebno dodatno pojašnjenje.

Primjer: Podnositeljica se obratila žalбом⁶⁸ na rad Policijske stanice Centar, CJB Banja Luka jer, kako navodi, njezina obitelji trpi psihičko i fizičko maltretiranje od bivše supruge njezinog sadašnjeg supruga. Nakon primitka žalbe, Ombudsmani su se obratili navedenoj policijskoj stanici koja je dana 18-08-2017. godine dostavila odgovor u kojem se navodi da je ova Policijska stanica podnijela Okružnom tužilaštvu Banja Luka Izvještaj o počinjenom krivičnom djelu „Ugrožavanje sigurnosti“ iz članka 169. stav 1. KZ Republike Srpske, dana 12.07.2017. godine. Dana, 07.08.2017. godine pod brojem KU-946/17 podnesen je Izvještaj Okružnom javnom tužilaštvu Banja Luka o počinjenom krivičnom djelu „Nasilje u porodici i porodičnoj zajednici“ iz članka 190. stav 1. KZ Republike Srpske protiv osobe na koju se žalila podnositeljica žalbe. Navedeni odgovor dostavljen je podnositeljici žalbe dana 21.08.2017.godine, nakon čega je (30.08.2017.) podnositeljica žalbe dostavila akt Ombudsmanima, i zahvalila se na svim poduzetim radnjama jer je intervencijom Institucije uspješno i u njezinu korist riješeno nekoliko ozbiljnih pitanja.

Primjer: Podnositelj se obratio žalбом⁶⁹ na rad Ministarstva unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona. Dana 14.11.2016. godine podnositelj žalbe je podnio pritužbu na rad policijskog službenika zbog eventualne povrede službene dužnosti i prekoračenja ovlaštenja od strane nepoznatog službenika Ministarstva unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona. Nakon provedenog istražnog postupka dana 09.01.2017. godine Instituciji ombudsmana dostavljen je podnesak podnosioca žalbe, u kojem se navodi da je nakon podnošenja žaliteljeve pritužbe, Jedinica za profesionalne standarde organizirala sastanak sa komesarom policije MUP ZDK, te prijavljenim policajcem. Usmeno su izjavili da su utvrdili i bez provođenja cjelokupnog postupka da su učinjeni propusti u postupanju predmetnog policajca. Komesar policije i postupajući policajac uputili su žalitelju usmenu ispriku zbog navedenih propusta. U 2017. godini zaprimljen je i značajan broj žalbi u kojima su policijski službenici žalitelji, te se Ombudsmanima obraćaju zbog povrede prava iz radnog odnosa,⁷⁰ neutemeljenog vođenja disciplinskih postupaka⁷¹, oduzimanja čina⁷², diskriminacije, načina obračunavanja posebnog staža, korištenja neplaćenog odsustva, itd. Tijekom izvještajnog perioda zaprimljeno je više žalbi policijskih službenika zbog mobinga na radnom mjestu.⁷³

Ombudsmani smatraju da je potrebno preispitati neovisnost unutrašnje kontrole rada policijskih službenika, te osigurati dvostupnjevost u postupcima vođenim po pritužbama građana na postupanje policijskih službenika.

Rezultati izvješća Centra za sigurnosne studije (CSS) „*Procjena integriteta policije u Bosni i Hercegovini za 2017.*“ ukazuju da postoji nekoliko ključnih slabosti kada je u pitanju neovisnost samih jedinica unutarne kontrole, do slabe kadrovske popunjenosti ovih jedinica i dinamike njihovog rada koja još nije na zadovoljavajućoj razini. Dalje, u izvješću se navodi da normativno-pravni okvir, ali i praksa još uvijek ne obezbjeđuju potreban integritet policije u

⁶⁸ Ž-BL-05-500/17

⁶⁹ Ž-SA-05-1131/16

⁷⁰ Ž-BR-05-184/15, u svezi s tim preporuka broj: 206/16

⁷¹ Ž-BR-04-60/16

⁷² Ž-BR-04-61/16

⁷³ Ž-BL-06-69/16, Ž-BL-06-79/16 i Ž-BR-06-42/16

Bosni i Hercegovini, da je zapažen pad povjerenja bosanskohercegovačke javnosti u policiju, i da je na najnižoj razini u posljednje tri godine.

4.8. Vladina i ministarska imenovanja

U izvještajnom periodu Ombudsmani su zaprimili 105 žalbi koje se odnose na povrede odredbi Zakona o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima Bosne i Hercegovine, Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine i Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Republike Srpske. Izdato je 16 preporuka. Žalbeni navodi odnose se na povredu temeljnih načela prigodom provođenja postupaka imenovanja i razrješenja članova upravnih i nadzornih odbora u javnim poduzećima i ustanovama⁷⁴, izostanka objektivnih kriterija i netransparentnosti u postupku odlučivanja⁷⁵, povrede odredbi Zakona o sukobu interesa u institucijama i tijelima vlasti tijekom imenovanja⁷⁶, nepostupanja po odredbama pozitivnog zakonodavstva koje propisuju postupak po prigovoru na odluke o imenovanju⁷⁷, itd.

Od izuzetne je važnosti uspostavljanje objektivnih kriterija koji će biti primijenjeni u postupku ocjene i izbora kandidata na određenu poziciju, a sa druge strane i bezuvjetno štovanje pozitivnog zakonodavstva, kao i podzakonskih akata javnih poduzeća i ustanova kojima je regulirana nespojivost obavljanja određenih funkcija i sukob interesa⁷⁸. Zakon o sukobu interesa u institucijama vlasti u Bosni i Hercegovini⁷⁹, Zakon o sukobu interesa u tijelima vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine⁸⁰, Zakon o sprečavanju sukoba interesa u organima vlasti Republike Srpske⁸¹ i Zakon o sukobu interesa u institucijama Brčko distrikta Bosne i Hercegovine⁸² usvojeni su u svrhu sprječavanja sukoba interesa i njima se uređuju posebne obveze izabranih dužnosnika, nositelja izvršnih funkcija, savjetnika u tijelima vlasti na razini države, entiteta, odnosno Distrikta u vršenju javne funkcije. Sukob interesa postoji u situacijama u kojima izabrani dužnosnici, nositelji izvršnih funkcija i savjetnici imaju privatni interes koji utječe ili može utjecati na zakonitost, otvorenost, objektivnost i nepristranost u vršenju javne funkcije.

Tijekom postupanja po zaprimljenim žalbama zamijećena je pojava da nakon imenovanja članova upravnih i nadzornih odbora u javnim poduzećima i ustanovama dolazi do multipliciranja funkcija i koncentracije ovlasti u jednoj osobi, što neizostavno vodi ka

⁷⁴ Ž-MO-05-4/17 i Ž-MO-05-3/17

⁷⁵ Ž-LI-05-309/17

⁷⁶ Ž-SA-05-641/16, Ž-LI-05-347/16, Ž-SA-05-2/17, Ž-SA-05-5/17 i Ž-SA-05-7/17

⁷⁷ Ž-BL-05-199/17

⁷⁸ Ombudsmanima za ljudska prava Bosne i Hercegovine obratila se podnositeljica žalbe prigovorom na izbor i imenovanje direktora Kantonalnog stambenog fonda Sarajevo. Opovrgava zakonitost provedenog postupka na poziciju direktora Kantonalnog stambenog fonda Sarajevo, ističući da kandidat, imenovan Rješenjem Vlade Kantona Sarajevo, ne ispunjava propisane uvjete za obavljanje navedene funkcije. Žaliteljica navodi da je Javnim oglasom postavljen uvjet da kandidat "nije na bilo kojoj funkciji u političkoj stranci", a sukladno odredbama Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine koji u članku 5. propisuje da "bilo koje lice koje je na funkciji u političkoj stranci ne može biti konačno imenovano". Ombudsmani nalaze spornim način dokazivanja činjenice obavljanja "funkcije u političkoj stranci" a u svezi sa člankom 5. Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine, i postavljaju pitanje relevantnosti i točnosti podataka izjavljenih u svrhu upotpunjavanja dokumentacije neophodne za učešće na javnom oglasu

⁷⁹ Zakon o sukobu interesa u institucijama vlasti Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 13/02, 16/02, 14/03, 12/04, 63/08, 18/12, 87/13, 41/16), Zakon o sukobu interesa u tijelima/organima vlasti Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 70/08

⁸⁰ Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 70/08

⁸¹ Zakon o sprečavanju sukoba interesa u organima vlasti Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, br. 73/08, 52/14),

⁸² Zakon o sukobu interesa u institucijama Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, br. 03/00, 43/08, 47/08)

"privatizaciji" odedenih funkcija i beneficija, te istodobno kršenju načela dobre uprave i vladavine prava.

Na osnovi više obraćanja građana⁸³, kao i tijekom rada na pojedinačnim predmetima Ombudsmeni su zapazili da sve veći broj državnih organa prigodom raspisivanja i provođenja natječajnih procedura od kandidata koji se prijavljuju traže dostavljanje i one dokumentacije čije je zahtijevanje u suprotnosti sa važećim zakonskim propisima (npr. uvjerenje o nekažnjavanju, uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti, izvod iz matične knjige rođenih na starije od 6 mjeseci, ovjerena fotokopija osobne karte i dr.). U svezi s tim Ombudsmeni su uputili akt broj: OI-K-BL-355/17 od 20.09.2017. godine Agencijama za državnu službu Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Federacije Bosne i Hercegovine, Vladi Republike Srpske, Federacije Bosne i Hercegovine te Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Navedenim aktom Ombudsmeni skreću pozornost da ispunjavanje općih i posebnih uvjeta svakog javnog natječaja predstavlja kako pristupni, tako i eliminacijski faktor prigodom izbornih postupaka. Uvjeti se i utvrđuju upravo iz razloga kako bi se prigodom ocjene, selekcije i izbora za određenu poziciju na objektivan način utvrdila kvalificiranost prijavljenih kandidata. Odstupanje od propisanih uvjeta predstavlja povredu izbornog postupka i prava kandidata na zakonit, nepristran i transparentan izbor.

Primjer: Podnesenim žalbama⁸⁴ se ukazuje na nepravilnosti prigodom imenovanja i razrješenja članova upravnih vijeća zdravstvenih ustanova u Hercegovačko-neretvanskom kantonu gdje je Vlada odluku o razrješenju prethodnih članova upravnih vijeća u zdravstvenim ustanovama i imenovanju novih donijela na telefonskoj sjednici, i gdje je nedostajao i prijedlog kantonalnog ministra. Žalitelji su se žalili jer je Vlada na telefonskoj sjednici donijela odluke o razrješenju članova Upravnog vijeća Javne ustanove Dom zdravlja "Stari Grad" Mostar i Javne ustanove Kantonalna bolnica "Dr. Safet Mujić" Mostar bez prijedloga za razrješenje od kantonalnog ministra zdravstva, sukladno članku 64. Zakona o zdravstvenoj zaštiti (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 46/10). Ombudsmeni su nakon provedenog postupka istraživanja zbog skraćene procedure razrješenja bez naprijed navedenog prijedloga za razrješenje od kantonalnog ministra zdravstva, izdali preporuke^{85[1]} Vladi Hercegovačko-neretvanskog kantona, kojom su zatražili poništaj nezakonitih rješenja Vlade Hercegovačko-neretvanskog kantona. Preporuka nije ispoštovana.

Primjer: Institucija je zaprimila prigovor⁸⁶ na proceduru izbora i imenovanja predsjednika i članova Upravnog odbora JZU Dom zdravlja Živinice u kojem se navodi da je Odluka Općinskog vijeća o imenovanju predsjednika i članova Upravnog odbora JZU Dom zdravlja Živinice, broj: 10-05-3632/16 od 31.05.2016. godine donesena na nezakonit način, odnosno da izabrani kandidat ne ispunjava natječajom postavljeni uvjet "da nije član organa političke stranke" jer je član Izvršnog općinskog odbora Stranke demokratske akcije Živinice. Ombudsmeni su ukazali da je Javnim oglasom za izbor člana Upravnog odbora JZU Dom zdravlja Živinice iz reda stručnih radnika Ustanove, između ostalih, propisan opći uvjet koji svaki kandidat mora ispunjavati, a to je „da nije izabrani zvaničnik nositelj izvršne funkcije ili savjetnik u smislu odredaba Zakona o sukobu interesa u tijelima vlasti u Federaciji Bosne i

⁸³ Ž-BL-04-475/17, Ž-SA-04-123/16, Ž-BL-06-7/16

⁸⁴ Ž-MO-05-3/17, Ž-MO-05-4/17, Ž-MO-05-10/17

⁸⁵ Ž-MO-05-4/17 preporuka P-245/17 od 27.09.2017.godine; Ž-MO-05-3/17 preporuka P-244/17 od 27.09.2017.godine; Ž-MO-05-10/17 preporuka 242/17 od 27.09.2017.godine

⁸⁶ Ž-SA-05-641/16, preporuka P -28 /17 od 04.01.2017. godine

Hercegovine", a sukladno Odluci Općinskog vijeća o utvrđivanju kriterija za imenovanje članova Upravnog odbora JZU Dom zdravlja Živinice i JZU Narodna apoteka Živinice. Ombudsmeni su uputili preporuku P-28/17 Općinskom vijeću Općine Živinice i JZU Dom zdravlja Živinice da ponište Odluku o imenovanju, koja nije ispoštovana.

Primjer: Ombudsmeni su dana 12.12.2016. godine zaprimili prigovor⁸⁷, koji se odnosi na nezakonito imenovanje članova Nadzornog odbora Šumskog gospodarskog društva Hercegbosanske šume d.o.o. Kupres. Ombudsmeni su zaključili da je osnovan prigovor, te uputili preporuku Šumskom gospodarskom društvu Hercegbosanske šume d.o.o. Kupres, *da poduzme mjere i radnje u cilju provjere navoda prigovora.*

Dana 09.03.2017. godine zaprimljen je akt⁸⁸ v.d. direktora poduzeća kojim obavještava Ombudsmane „da je Skupština ŠGD Hercegbosanske šume d.o.o. Kupres, na sjednici održanoj 23.02.2017. godine, donijela Odluku o prestanku mandata Nadzornom odboru, čime je razriješena dužnosti u nadzornom odboru i osoba zbog koje je upućen prigovor. Preporuka je ispoštovana.

Primjer: Ombudsmeni su zaprimili prigovore⁸⁹ na Rješenje Vlade Federacije Bosne i Hercegovine.⁹⁰ Žalitelji smatraju nezakonitim imenovanje članova Upravnog odbora JU Federalne novinske agencije iz reda uposlenika, s obzirom na činjenicu da je izabrani glavni urednik istodobno član Upravnog odbora. Žaliteljima je sporna činjenica da je za imenovanje i razrješenje glavnog urednika neophodna suglasnost Upravnog odbora, a imenovani se nalazi i u jednoj i u drugoj ulozi. Upućena je preporuka Vladi Federacije Bosne i Hercegovine da preispita izbor i imenovanje Upravnog odbora JU Federalne novinske agencije, te u roku od 30 dana dostavi odgovor o postupku i rokovima za poduzimanje mjera na realiziranju date preporuke. Preporuka nije ispoštovana.

Primjer: U žalbi/prigovoru⁹¹ odbornika SDS-a i NDP-a Skupštine opštine Čelinac, zaprimljenom dana 17.03.2017. godine, se navodi da su prigodom provođenja Javnog konkursa za izbor i imenovanje direktora JU Centar za kulturu, fizičku kulturu i informisanje Čelinac, objavljenog u Službenom glasniku Republike Srpske, dana 03.02.2017. godine, prekršene odredbe Zakona o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima Republike Srpske. Ombudsmeni su uputili preporuku⁹² Skupštini opštine da preispita postupak imenovanja direktora JU Centar za kulturu, fizičku kulturu i informisanje Čelinac, odnosno da prigovor na navedeno imenovanje dostavi odgovornom javnom službeniku radi odlučivanja, kao i kopiju odgovora Ombudsmanima, a sve u cilju provođenja postupka sukladno načelima utvrđenim Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Republike Srpske. Preporuka je ispoštovana.

Primjer: Žaliteljica u žalbi⁹³ navodi da je bila član Upravnog odbora Javne ustanove „Banski dvor“ Banja Luka, da joj je nezakonito prestao mandat, kao i svim ostalim članovima, odlukom

⁸⁷ Ž-LI-05-347/16, preporuka broj P- 40/17 od 27.02.2017. godine

⁸⁸ Akt Šumskog gospodarskog društva „Hercegbosanske šume“ d.o.o. Kupres broj 01/1-381/17 od 09.03.2017. godine

⁸⁹ Ž-SA-05-2/17, Ž-SA-05-5/17 i Ž-SA-05-7/17 preporuka P-124/17 od 15.06.2017.godine

⁹⁰ broj: 2103/2016 od 02.12.2016. godine

⁹¹ Ž-BL-05-199/17 preporuka P- 258 /17 od 28.08.2017. godine

⁹² P-258/17

⁹³ Ž-BL-05-254/17, preporuka P-162 /17 od 08.08.2017. godine

Skupštine grada broj: 07-013-498/16 od 27.12.2016. godine. Postupajući po žalbi, Ombudsmeni su dana 21.07.2017. godine uputili Preporuku Skupštini grada Banja Luka da prigodom donošenja odluka iz svoje nadležnosti pokloni dužnu pozornost svim aspektima zakonitosti kako bi se uvažili interesi svih zainteresiranih strana na koje se odluke odnose, a rizik od sporova bilo koje vrste sveo na minimum, sukladno i nalazima iz ove preporuke; da u roku od 60 dana, računajući od dana primitka, izvršiti Ombudsmane o postupcima i rokovima za poduzimanje mjera na realiziranju ove preporuke.

Dana 23.10.2017. godine zaprimljen je odgovor Skupštine Grada Banja Luka⁹⁴ u kojem se, između ostalog, navodi da će *Preporuka biti prihvaćena kao generalna smjernica za postupanje prilikom donošenja odluka, u smislu obraćanja dužne pažnje svim aspektima zakonitosti, o čemu će se voditi računa*. Navodi se, također, da svi dosadašnji članovi Upravnog odbora, kojima mandat ističe u januaru 2018. godine, rade u teničkom mandatu, i za svoj rad primaju odgovarajuću naknadu uslijed čega podnositeljica žalbe nije oštećena. Preporuka je ispoštovana.

Primjeri: U žalbama⁹⁵ odgovorna strana je JP Regionalna deponija DEP-OT⁺ d.o.o. Banja Luka, zbog nepoštivanja načela iz člana 3. Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 41/03).

U jednom od predmeta je nezakonito traženo dostavljanje uvjerenja o nekažnjavanju, a u drugom predmetu prijava nije razmatrana zbog neispunjavanja uvjeta natječaja, glede stručne osposobljenosti i radnog iskustva na rukovodećim radnim mjestima. U predmetima je izdata preporuka broj: P-315/17.

⁹⁴ Akt Skupštine Grada Banja Luka broj 07/1-353-1/17 od 20.10.2017. godine

⁹⁵ Ž-BL-04-580/17, Ž-BL-05-590/17, Ž-BL-05-610/17

V ODJEL ZA EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURNA PRAVA

Tijekom 2017. godine u Instituciji je registrirano 755 žalbi koje se odnose na kršenja ekonomskih, te prava iz djelokruga socijalne i kulturne zaštite. Ako ovaj podatak usporedimo s 2016. godinom, kada je zaprimljeno 738 žalbi, evidentno je da je povećan broj obraćanja građana zbog povrede ovih prava za 2,3%. Broj zaprimljenih žalbi prema kategoriji povreda prava: radni odnosi 337; mirovine 167; komunalne usluge 99; socijalna zaštita 67; zdravstvo 48; obrazovanje 29; ekologija i zaštita okoliša 11; i 2 žalbe javni prihodi. Izdato je 77 preporuka, i to: radni odnosi 37; obrazovanje 7; ekologija i zaštita okoliša 1; komunalne usluge 9; zdravstvo 11; socijalna zaštita 2; mirovine 10.

U postupcima zaštite prava građana iz ove oblasti, Ombudsmeni su se kretali u okvirima standarda zaštite ljudskih prava sadržanih u Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Europskoj socijalnoj povelji (revidiranoj), kao i okvirima domaćeg zakonodavstva.

U tom smislu, poduziman je niz aktivnosti u cilju zaštite prava najosjetljivijih i najugroženijih kategorija građana, posebice neposlenih i osoba s invaliditetom, umirovljenika, starih i nemoćnih osoba, osoba koje traže posao, itd. Spektar zaštite prava spomenutih kategorija odnosi se uglavnom na nepravilnosti u provedbi natječajnih procedura, povrede prava iz radnog odnosa, mirovinskog osiguranja, zdravstvenog i socijalnog osiguranja, minimalnu egzistenciju, nemogućnost plaćanja komunalnih usluga i sukladno tomu isključivanje domaćinstava s vodovodne i elektro mreže suprotno međunarodnim standardima, itd.

Neuposlenost je poprimila velike razmjere u Bosni i Hercegovini, a građani u kontaktu sa Ombudsmanima često ističu da su diskriminirani prigodom prijema u radni odnos po raspisanim natječajima, da nemaju jednake mogućnosti dobiti posao, te da su često raspisani natječaji namješteni. Svjesni svoje bespomoćnosti, a u želji da sebi i članovima svoje obitelji osiguraju egzistenciju, građani Bosne i Hercegovine, nerijetko i cijele obitelji, su prinuđeni napuštati svoje domove i odlaziti na rad u druge zemlje.

5.1. Pravo na rad

Kao žalbene razloge građani najčešće ističu nepravilnosti u provedbi natječajnih procedura, neplaćivanje doprinosa za mirovinsko i zdravstveno osiguranje, slabosti u sustavu zaštite na radu, sporost nadležnih tijela u postupcima ostvarivanja prava iz radnog odnosa, te dugotrajno vođenje stečajnih postupaka nakon kojih ne ostvare svoja prava.

S obzirom na to da pravo na rad podrazumijeva pravo na jednak pristup radu, te obvezu države da poduzme konkretne mjere i radnje kako bi građanima omogućila ostvarivanje ovog prava, ipak je zamjetan veliki broj žalbi koje se odnose na povrede natječajnih procedura.

Primjer: Žalitelj⁹⁶ ističe nepravilnosti u postupku prijema u radni odnos domara u Mješovitu srednju školu Donji Vakuf. Kako zaštitu prava nije ostvario kod nadležnih tijela škole, podnio je žalbu Ministarstvu za obrazovanje Kantona Središnja Bosna. Po podnesenoj žalbi Kantonalni inspektorat je izvršio nadzor, i donio Rješenje o poništenju odluke o prijemu domara,

⁹⁶ Ž-LI-04-238/17

usklađivanju Pravilnika o radu škole sa Kriterijima za bodovanje kandidata i raspisivanju novog natječaja.

Primjer: Žaliteljica u predmetu⁹⁷ upućuje na nepravilnosti prigodom prijema pripravnika po Javnom oglasu raspisanom od strane Arhiva Republike Srpske, objavljenom dana 15.03.2016. godine. Po žalbi žaliteljice, Odbor državne uprave za žalbe je poništio natječaj iz razloga što prvorangirana osoba nije imala status pripravnika. Ombudsmani su dana 03.2.2017. godine, direktoru Arhiva Republike Srpske izdali preporuku broj P-20/17, kojom preporučuju „da u okviru svojih nadležnosti poduzme sve odgovarajuće radnje, kako bi se pomenuti natječaj okončao sukladno rješenju Odbora državne uprave za žalbe broj: 120-229/16, od 18.05.2016. godine“. Preporuka nije prihvaćena.

Primjer: Žalba⁹⁸ se odnosi na kršenje odredbi Pravilnika sa kriterijima za prijem uposlenika u radni odnos u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama kao javnim ustanovama na području Kantona Sarajevo prigodom bodovanja kandidata i „sukob interesa“, od strane Osnovne škole „Hasan Kikić“ u Sarajevu. Pored toga, navodi se u žalbi, sa izabranom kandidatkinjom zaključen je ugovor na neodređeno radno vrijeme, iako je u raspisanom natječaju navedeno da se radni odnos zasniva na određeno radno vrijeme.

Izdata je preporuka broj P-25/17 od 31.10.2017. godine, kojom se Ministarstvu za obrazovanje, znanost i mlade Kantona Sarajevo i direktoru JU Osnovna škola „Hasan Kikić“, preporučuje da sukladno svojim zakonom utvrđenim nadležnostima poduzmu mjere u cilju otklanjanja utvrđenih nezakonitosti, da se razmotri mogućnost poništenja spornog ugovora o radu, te raspisivanje novog natječaja za predmetno radno mjesto. Preporuka nije prihvaćena.

Primjer⁹⁹: Ombudsmani su dana 09.06.2017. godine, uputili Inicijativu broj P-141/17, kojom se Vladi Republike Srpske i Vladi Federacije Bosne i Hercegovine ukazuje na potrebu izmjene i dopune Zakona o državnim službenicima (Službeni glasnik Republike Srpske, br. 118/08, 117/11, 37/12) i Zakona o državnoj službi u Federaciji Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 29/03, 23/04, 39/04, 54/04, 67/05, 8/06, 4/12). Inicijativa se odnosi na potrebu da Vlada Republike Srpske i Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, usklade odredbe svojih zakona o državnoj službi sa Zakonom o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine, na način da se broj članova komisija za izbor poveća u korist onih koje imenuje Agencija za državnu upravu/službu u odnosu na one koji se imenuju u ime tijela na koji se odnosi javni natječaj.

Aktom broj: 10.2-020-1649/17, od dana 12.07.2017. godine, Ministarstvo uprave i lokalne samouprave Republike Srpske, u ime Vlade Republike Srpske, dostavilo je odgovor po upućenoj inicijativi. U aktu se, između ostalog, navodi da će u sklopu projekta „Pojednostavljenje i unaprjeđenje zapošljavanja u državnoj službi“, a koji se implementira na sva četiri razine vlasti unutar Bosne i Hercegovine, u aktivnostima koje se budu poduzimale prigodom donošenja izmjena i dopuna ili novog teksta Zakona o državnim službenicima, biti uzeta u razmatranje i upućena inicijativa Ombudsmana Bosne i Hercegovine.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine o upućenoj inicijativi nije izvijestila Ombudsmane, pa niti nakon urgencije odaslane dana 09.11.2017. godine.

⁹⁷ Ž-BL-04-464/16

⁹⁸ Ž-SA-6-269/16 i Ž-SA-04-870/16

⁹⁹ Ž-BL-05-414/17

Primjer: U predmetu¹⁰⁰ Ombudsmani su nakon provođenja istražnog postupka po žalbi žaliteljice, dana 28.12.2015. godine, sačinili preporuku broj P-288/15, kojom je Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine upućena inicijativa za izmjenu Zakona o državnoj službi Federacije Bosne i Hercegovine, i predloženo da po okončanju javnog oglasa: „Rukovoditelj tijela državne službe uz prethodno pribavljeno mišljenje Agencije, postavlja najuspješnijeg kandidata sa liste uspješnih kandidata“. Preporuka nije izvršena, odnosno nije došlo do izmjene zakonske odredbe.

U svezi s nepravilnostima u provedbi natječajnih procedura, vrijedi istaći i slučajeve u kojima je nakon intervencije Ombudsmana odgovorna strana otklonila povredu prava.

Primjer: Žalbom u predmetu¹⁰¹, žaliteljica je ukazala na nepravilnosti u provedbi natječaja raspisanog dana 12.06.2017. godine, koji se odnosi na prijem uposlenika u JU „Djeca Sarajeva“ Sarajevo. Prosvjetni inspektor izvijestio je Ombudsmane da je utvrdio nepravilnosti u bodovanju kandidata, te donio rješenje od 11.8.2017. godine kojim se zabranjuje izvršenje odluka direktora o izboru kandidata.

U svezi s nepravilnostima u provedbi natječajnih procedura, značajno je napomenuti da su se Instituciji ombudsmana obraćali i žalitelji¹⁰² koji su imali primjedbe na Pravilnik o kriterijima za prijem uposlenika u radni odnos u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama, kao javnim ustanovama na području Kantona Sarajevo (Službene novine Kantona Sarajevo, br. 03/13, 33/16 i 35/17). Žalitelji su smatrali da treba različito bodovati prosvjetne djelatnike sa punom normom spram djelatnika sa nepunom normom, da ne treba davati bodove za vrijeme provedeno na evidenciji Službe za zapošljavanje, da se bodovanje uspjeha tijekom školovanja „primjenjuje kako komu odgovara“. Nadalje, primjedbe se odnose i na obavljanje razgovora i mogućnost da direktor ne mora izabrati prvog sa liste. Posebno se ističe činjenica da se po objavljenim natječajima u različitim školama u isto vrijeme obavlja razgovor sa kandidatima. Na kraju, da se često događa da kandidati koji rade apliciraju na raspisane natječaje, te eliminiraju one kandidate kojima je posao neophodan.

U svezi sa navedenim žalbenim razlozima ukazujemo da je ovaj pravilnik u svezi sa različitim pitanjima već razmotren u drugim ranijim predmetima u kojima su izneseni stavovi Ombudsmana, kao:

- u predmetu¹⁰³, gdje se žalba odnosila na davanje prednosti prigodom zapošljavanja boračkoj populaciji i članovima njihove obitelji;
- u predmetu¹⁰⁴, gdje se žalba odnosila na izbor između prva tri kandidata sa liste, a ne prvog sa liste;
- u predmetu¹⁰⁵, gdje se žalba odnosila na smanjivanje broja bodova koji se daju na osnovi vremena provedenog na evidenciji Službe za zapošljavanje.

U svezi navedena tri predmeta Ombudsmani su iznijeli svoje stavove o nekim od značajnih kriterija koji obuhvataju širi krug kandidata ili sve kandidate, uzimajući u obzir načelo pravičnosti, kao što je davanje prednosti kandidatima suprotno redoslijedu na rang-listi koja se sačini temeljem bodova po osnovi različitih kriterija. Vezano za ostale odredbe i broj bodova, cijenimo, da iz zakonskih nadležnosti i mandata Institucije ombudsmana ne proizilazi mogućnost

¹⁰⁰ Ž-SA-04-454/15

¹⁰¹ Ž-SA-04-743/17

¹⁰² Ž-SA-04-1170/16

¹⁰³ Ž-SA-04-913/13

¹⁰⁴ Ž-BL-06-553/14

¹⁰⁵ Ž-SA-04-718/16

da Ombudsmani revidiraju pravilnik, cijeneći svaku pojedinu odredbu, te da preciziraju broj bodova po različitim kriterijima. Stoga, Ombudsmani su preporučili žaliteljima da se sa navedenim žalbenim navodima obrate sindikatu i resornom ministarstvu, kao i da se Ombudsmanima mogu obratiti žalbom u svezi nepravilnosti po prijavama na javne natječeaje u konkretnim situacijama.

Česte su žalbe u kojima građani ukazuju na nepravilnosti pri bodovanju kandidata prigodom prijema nastavnog osoblja u osnovnim i srednjim školama (Ž-SA-04-1050/16, Ž-SA-04-1059/16), u kojim slučajevima je intervenirala i Prosvjetna inspekcija. U predmetu broj: Ž-LI-04-83/17, Školski odbor Osnovne škole „Fra Lovro Karaula“ Livno, nije postupio po preporuci Ombudsmana broj P-84/17, a koja se odnosi na poništenje odluke o izboru kandidata, te ponovnom bodovanju svih prijavljenih kandidata, i izvrši izbor kandidata sa najvećim brojem bodova.

U predmetu broj: Ž-SA-04-428/17, žaliteljica da JU Osnovna škola „Kamenica“ Bihać nije postupila po Odluci o prijemu uposlenika. Žaliteljica je primljena na radno mjesto pedagog-psiholog na neodređeno vrijeme, ali dana 21.02.2017. godine, Školski odbor donosi Odluku o poništaju natječaja. Po ponovno objavljenom natječaju žaliteljica je primljena u radni odnos, ali do podnošenja žalbe odluka o prijemu nije provedena. U izjašnjenju Osnovne škole od 03.04.2017. godine, ističe se, da „do danas nije dobijeno mišljenje Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta USK-a po žalbama na odluke o izboru kandidata“, što je razlog nemogućnosti provođenja odluke o izboru kandidata.

U predmetu broj Ž-SA-04-509/15, žalba se odnosi na proceduru po Javnom natječaju za popunu radnog mjesta državnog službenika stručnog suradnika za otpadne vode i njihov tretman u Federalnom ministarstvu okoliša i turizma, objavljenog u „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“ broj 98/14 od 03.12.2014. godine. Žaliteljica smatra da je izborom kandidata bošnjačke nacionalnosti povrijeđena zakonska i ustavna odredba o proporcionalnoj zastupljenosti konstitutivnih naroda u institucijama Federacije Bosne i Hercegovine. U žalbi se ističe, da je Sektor za okoliš Federalnog ministarstva okoliša i turizma jednonacionalni (od 7 uposlenih 6 je Bošnjaka), zbog čega se prednost prigodom izbora trebala dati podnositeljici žalbe koja je hrvatske nacionalnosti.

U izjašnjenju Ministarstva od 31.08.2015. godine, ističe se, da je radi davanja podataka i izjašnjenja Instituciji ombudsmana zatraženo od svih uposlenika da se izjasne o nacionalnoj pripadnosti, uz koji odgovor dostavlja imena zaposlenih po sektorima i tabelu o izjašnjavanju uposlenika. Na kraju se napominje, da je Vlada Federacije Bosne i Hercegovine obustavila sve javne natječeaje te, da ni podnositelj žalbe nije primljen u radni odnos.

Primjer: U predmetu Ž-SA-04-138/16, žalitelj se obratio Federalnoj upravi za inspekcijske poslove ističući nepravilnosti vezane za nepoduzimanje odgovarajućih mjera zaštite na radu na radilištu Koridora 5C, gdje radove izvodi HERING dd Mostar.

Federalna uprava za inspekcijske poslove dostavila je izjašnjenje od 22.03.2016. godine, u kojem se ističe da je žalitelj usmeno zahtijevao obavljanje inspekcijskog pregleda na radilištu autoceste Drivuša-Klopče u mjestu Perin Han na kojoj radove izvodi firma HERING d.d. Široki Brijeg, sa naznakom da mu se stambeni objekat nalazi u krugu radilišta, te da je izvođač radova zatvorio kompletan put u dužini 2-3 km, tako da mu je produžen put do grada, ambulante, pošte i škole u dužini od 10 do 12 kilometara. Dalje navodi, da mu se kuća nalazi u zaštitnom pojasu autoceste a da nigdje nema zaštitne ograde, zaštite od buke i prašine.

JP Autoceste Federacije Bosne i Hercegovine d.o.o. Mostar izvršilo je prijavu radilišta o čemu je predložen Elaborat sigurnosti – zaštite na radu, zaštite od požara i eksplozije i zaštite okoliša.

U vrijeme inspektorskog nadzora radovi se nisu izvodili preko lokalne prometnice koja je u zoni radilišta, lokalni promet se odvijao istom, uz izjavu prisutnog pregledu da će u dogledno vrijeme kada budu izvođeni radovi iznad prometnice, ista biti privremeno zatvorena. Prema izjavi predstavnika HERING u vremenu izgradnje stuba S 9, HERING d.o.o. Široki Brijeg je dostavilo Gradu Zenica Elaborat o preusmjerenju prometa koji je dana 24.07.2015. godine izdao suglasnost za privremenu obustavu prometa na navedenoj poddionici Drivuša-Klopče.

Prigodom obavljanja inspektorskog nadzora inspektorima su predloženi svi dokazi odnosno dokumentacija pribavljena za obavljanje radova.

U okviru upravnih mjera iz oblasti zaštite na radu naloženo je izvođaču radova da se striktno pridržava uvjeta iz Elaborata o sigurnosti – zaštite na radu, zaštite od požara i eksplozije i zaštite okoliša.

Primjer: Odlukom Ustavnog suda Republike Srpske od 25.20.2017. godine (U-94/16) potvrđeni su nalazi Ombudsmana po žalbama policijskih službenika koji su dobili otkaz jer su koristili neplaćeno odsustvo u trajanju od godinu dana, zbog učešća u mirovnim misijama u inozemstvu. Po provedenom postupku istraživanja, Ombudsmani su tražili od Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske da preispita rješenja o otkazu (P-13/16), da odobri zahtjeve za neplaćeno odsustvo u trajanju od godinu dana (P-36/16), te su vršili monitoring suđenja po zahtjevu stranke pred Osnovnim sudom Banja Luka¹⁰⁶. U odgovoru MUP-a na preporuke Ombudsmana, navedeno je da će iste biti ispoštovane po okončanju sudskog postupka, nakon čega je upućena Urgencija predsjednici Vlade Republike Srpske da poduzme mjere na provođenju preporuka Ombudsmana. Neblagovremenim postupanjem po preporukama Ombudsmana, a u svjetlu Odluke Ustavnog suda, odgovorno javno tijelo je otvorilo mogućnost postavljanja visokih odštetnih zahtjeva (koji obuhvaćaju plaće, doprinose i druga davanja), izložio sebe sudskoj i financijskog odgovornosti i uopće doveo do pravne nesigurnosti glede valjanosti svih odluka koje tretiraju ovu problematiku.

Ovaj primjer služi kao još jedan dokaz preventivne uloge Ombudsmana, čije preporuke ostavljaju mogućnost javnim tijelima da sama korigiraju svoje postupanje prije nastanka štetnih posljedica, koje će u konačnici snositi građani, kao poreski obveznici.

5.1.1. Neuplaćivanje doprinosa za mirovinsko i zdravstveno osiguranje

Kao i u ranijim izvještajnim periodima česta je pojava da poslodavci uposlenicima ne uplaćuju doprinose za mirovinsko i invalidsko osiguranje, čime njihov, i onako težak, položaj čine još težim. U nastojanjima da nadležnim državnim tijelima skrenemo pozornost na takvo stanje, istodobno očekujući od nadležnih tijela da zaštite njihova stečena prava, to često završava bezuspješno. Posebno zabrinjava da sve češće svoje obveze po osnovi doprinosa za mirovinsko-invalidsko i zdravstveno osiguranje ne izvršavaju subjekti koji se financiraju iz proračuna, čime se direktno podriva vladavina prava (Ž-BL-04-45/15, Ž-BL-04-55/16). Ovo za posljedicu ima da uposlenici ne mogu ostvariti pravo na zdravstvenu zaštitu, onemogućen im je odlazak u mirovinu i sl. Istodobno, na taj način, ustanove zdravstvene i socijalne zaštite koje se financiraju iz

¹⁰⁶ Ž-BL-04-503/16

doprinosu se onemogućavaju da djeluju u cilju pružanja usluga građanima, zbog čega se građani obraćaju Ombudsmanima zbog kršenja njihovih prava u ostvarivanju zdravstvenih usluga.

Primjer: Žaliteljici u predmetu¹⁰⁷ odgovorna strana, Javno poduzeće BH Airlines, nije uplaćivala doprinosi za 3 godine i 9 mjeseci, zbog čega nije u mogućnosti ostvariti pravo na prijevremenu mirovinu. Žaliteljica se obratila molbom za pomoć direktoru poduzeća, premijeru Vlade Federacije Bosne i Hercegovine i ministru Federalnog ministarstva prometa i komunikacija, ali bez konkretnog učinka. Kako je nad navedenim poduzećem u međuvremenu otvoren stečajni postupak, upoznata je da zaštitu svojih prava može ostvariti u tom postupku.

Primjer: Žalitelj u predmetu¹⁰⁸ je uposlenik firme Bosnia Valves d.o.o. Tuzla, koja je nastala privatizacijom Livnice čelika Tuzla. U žalbi se ističe da je Vlada Tuzlanskog kantona donijela Odluku o uplati staža za uposlenike koji ispunjavaju uvjete za umirovljenje, ali da njegov i status još jednog kolege nije riješen, jer su ugovor o radu zaključili sa firmom Bosnia Valves, a ne Livnicom čelika Tuzla.

Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva Tuzlanskog kantona izvijestilo je Ombudsmane da je „izdvajanjem sredstava za uvezivanje staža samo realizirala svoje godišnje ciljeve iskazane u programima rada Vlade TK u oblasti gospodarstva, a ne kao zakonsku obvezu prema gospodarstvenim društvima sa većinskim ili 100% državnim kapitalom, uvjetovano, prije svega, raspoloživim sredstvima u proračunu“.

Pred Općinskim sudom u Tuzli se vodi stečajni postupak otvoren 2016. godine, i svim uposlenicima su obračunata i priznata potraživanja od strane stečajnog upravitelja. Žalitelj, kao i drugi vjerovnici stečajnog postupka nisu namirili svoja potraživanja, iz razloga što se još nisu ispunili zakonski uvjeti za diobu imovine stečajnog dužnika.

5.1.2. Pitanje otpremnina u Republici Srpskoj, odnosno Federaciji Bosne i Hercegovine

S obzirom na činjenicu da još nisu ostvarili svoja prava po osnovi članka 143. Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno člana 152. Zakona o radu Republike Srpske, a u svezi sa članom 182. Prečišćenog teksta Zakona o radu Republike Srpske, građani su i dalje prinuđeni podnositi žalbe Instituciji ombudsmana.

Žalbe se odnose na predugo trajanja postupka isplate otpremnina, odnosno nedonošenja odgovarajućeg rješenja po zahtjevu.

U predmetima broj: Ž-BL-05-251/17, Ž-BL-04-471/17, Ž-BL-05-781/17, Ž-BL-05-252/17 i Ž-BL-05-874/17, gdje su žalitelji ishodavali rješenje o pravu na otpremninu, Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite Republike Srpske obavještava Ombudsmane da će isplata uslijediti kada budu osigurana sredstva za tu namjenu, kao i da su na red za isplatu došla rješenja iz 2012. godine.

U predmetu broj Ž-BL-05-327/17, izjavljena je žalba protiv odluke Komisije za implementaciju članka 182. Zakona o radu Republike Srpske, a zbog neodlučivanja o zahtjevu za priznavanje prava na otpremninu. Nadležna Komisija obavještava Ombudsmane da će zahtjev biti riješen prema hronološkom redoslijedu, da su na red došli zahtjevi pod brojem 25 000, a zahtjev podnositelja žalbe je registriran pod brojem 47 079.

¹⁰⁷ Ž-SA-04-377/17

¹⁰⁸ Ž-BR-04-31/17

U predmetu broj: Ž-LI-05-376/17, podnositelju žalbe je, sukladno rješenju Komisije za implementaciju člana 152 Zakona o radu Republike Srpske, krajem 2017. godine, isplaćena otpremnina.

Kada je u pitanju rad Federalne komisije za implementaciju članka 143. Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine, Ombudsmani ukazuju na predmet broj: Ž-BL-04-132/15, gdje Vlada Federacije Bosne i Hercegovine nije Ombudsmanima dostavila izjašnjenje. Ombudsmani su Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike i Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, izdali preporuku da se uspostavi suradnja sa Institucijom i dostavi traženi odgovor. Federalno ministarstvo je dana 15.03.2016. godine dostavilo odgovor u kojem se ističe: ...“Informiramo vas da sukladno članku 174. stav 2. Zakona o radu, pravosnažna rješenja Federalne, odnosno kantonalnih komisija za implementaciju članka 143. Zakona o radu, imaju snagu izvršnog naslova. Ovo ministarstvo je mišljenja da se ovom odredbom Zakona o radu otklonila diskriminacija lica koja su ostvarila određena prava na osnovi pravosnažnih rješenja Federalne, odnosno kantonalnih komisija za implementaciju članka 143. Zakona o radu, a što je sukladno preporukama Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine“.

U predmetu broj: Ž-LI-05-100/17, žalitelj ističe, da Ministarstvo rada, zdravstva, socijalne skrbi i prognanih Kantona 10, nije donijelo odluku po zahtjevu iz članka 143. Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine.

Podneskom od 25.08.2017. godine, navedeno Ministarstvo obavještava Ombudsmane da: „Navedena Komisija je razriješena od strane Vlade Hercegbosanske županije 2010. godine, a ista nije riješila sve zahtjeve za reguliranje radno-pravnog statusa, te je manji dio predmeta ostao neriješen, a između ostalih i predmet žalitelja. U cilju konačnog rješavanja svih preostalih neriješenih predmeta koji se odnose na reguliranje radno-pravnog statusa, Ministarstvo će ponovno inicirati na Vladu HBŽ formiranje novog povjerenstva radi rješavanja navedenih predmeta“.

5.1.3. Sporost nadležnih tijela u postupcima ostvarivanju prava iz radnog odnosa

Česte su žalbe građana na dugotrajno vođenje postupaka pokrenutih zbog povrede prava iz radnih odnosa. Posebno ih pogađa neučinkovito postupanje nadležnih sudova u predmetima iz radnih odnosa, iako se ovi predmeti sukladno zakonskim propisima smatraju predmetima žurne naravi.

Primjer: U predmetu¹⁰⁹, pravomoćnom presudom Općinskog suda u Mostaru od 25.04.2014. godine, poništava se kao nezakonito Rješenje o prestanku radnog odnosa i otkaz ugovora o radu od 22.08.2011. godine, te se nalaže tuženom da tužiteljicu vrati na posao u roku od 15 dana, kao i da isplati odgovarajuća potraživanja iz radnog odnosa. Prijedlog za ovrhu je podnesen dana 08.05.2015. godine, ali do danas žaliteljica nije ostvarila zaštitu svojih prava. Općinski sud u Mostaru je izvijestio Ombudsmane da je rješenjem od 27.10.2017. godine, a zbog nepostupanja po pravomoćnoj sudskoj presudi izrekao novčanu kaznu od 1.000,00 KM, ali bez rezultata.

Primjer: Žaliteljica je, predmet¹¹⁰, prije nekoliko godina ishodila pravomoćnu presudu protiv poslodavca Ljubuški tkaonica d.o.o. Ljubuški, zbog neuplaćenih doprinosa i drugih potraživanja

¹⁰⁹ Ž-MO-04-100/17

¹¹⁰ Ž-MO-04-102/17

iz radnog odnosa. Nakon što je pokrenut postupak ovrhe, Ombudsmani su u dva navrata kontaktirali Općinski sud u Ljubuškom. U svom izjašnjenju od 17.10.2017. godine, Općinski sud u Ljubuškom obavještava Ombudsmane da je nad poslodavcem 2014. godine otvoren stečajni postupak, pa da žaliteljica svoja prava može ostvariti u tom postupku. Po zaprimanju obavještenja žaliteljica se uredno prijavila za adekvatno obeštećenje iz stečajne mase, čime su se stekli uvjeti za zatvaranje ovog predmeta.

Primjer: Predmet¹¹¹ žalitelja protiv poslodavca Tvornice transportnih uređaja energetik d.o.o. Tuzla, u kojemu je radio 36 godina, a bez posla je ostao 2015. godine, kada je nad tim poduzećem otvoren stečajni postupak, te formirano novo poduzeće „TTU energetik“ d.o.o. Tuzla. Djelatnici su prijavljeni na Zavod za zapošljavanje, a prema ugovorima su trebali biti vraćeni na posao. Iako je jedan broj radnika vraćen na posao, žalitelj još nije, čime je ugrožena egzistencija svih članova njegove obitelji. Novo poduzeće „TTU energetik“ d.o.o. Tuzla obavještava Ombudsmane da će nastojati u „bliskoj budućnosti riješiti ovaj i druge zahtjeve“.

Primjer: Predmeti¹¹² dvojice djelatnika Općine Drvar koji su dana 03.05.2017. godine, Žalbenom vijeće Vlade Kantona 10 izjavili žalbe na rješenja općinskog načelnika u Drvaru, kojim su raspoređeni na odgovarajuće poslove. Iako su djelatnici Žalbenog vijeća obavještavali Ombudsmane da će odluke po žalbi biti donesene, to do danas nije učinjeno po žalbi jednog od njih. Žalbeno vijeće je donijelo odluku o usvajanju žalbe, jednog na dan 01.08.2017. godine, o čemu je izvijestilo Ombudsmane tek 12.12.2017. godine, kao i podnositelja žalbe tek 15.12.2017. godine.

Primjer: Žalitelj je u predmetu¹¹³ kao odgovornu stranu označio JZU Bolnica Istočno Sarajevo, kojoj je dana 17.12.2015. godine, podnio molbu za isplatu jednokratne novčane pomoći za rođenje djeteta. Dana 24.12.2015. godine, donesena je odluka kojom se odobrava novčana naknada u visini jedne prosječne plaće u Republici Srpskoj. Odobrena novčana sredstva nisu isplaćena pa je izdata preporuka broj P-59/17 od 09.03.2017. godine, kojom se direktor Bolnice poziva da sukladno svojim ovlastima, iznađe mogućnosti da podnositelju žalbe izvrši uplatu odobrenih novčanih sredstava u cilju učinkovitog ostvarivanja prava iz radnog odnosa. O izdatoj preporuci je upoznata i Agencija za mirno rješavanje radnih sporova Republike Srpske.

5.1.4. Stečajni postupci

Posebnu pozornost privlače predmeti koji ukazuju na predugo trajanje stečajnih postupaka pred nadležnim sudovima. Ovi postupci znaju trajati i preko 15 godina, pa iako su djelatnici prije započinjanja navedenih postupaka ishodili pravomoćne sudske presude koje se odnose na uvezivanje radnog staža i zaostale plaće, sud nije izvršio presude koje je sam donio.

Uposljenici, nad čijim poslodavcem se provodi stečajni postupak, često ističu nezadovoljstvo zakonskim rješenjima u ovoj oblasti, a koja se odnose na poziciju radnika u postupku naplate potraživanja, naglašavajući da banke i drugi vjerovnici u stečajnom postupku ostvare svoja prava, a njima preostaju samo mrvice. Daljnji problemi odnose se na neblagovremeno pokretanje stečajnih postupaka, uslijed neodgovornosti osoba ovlaštenih za zastupanje stečajnog dužnika.

¹¹¹ Ž-BR-04-237/17

¹¹² Ž-LI-04-153/17 i Ž-LI-04-154/17

¹¹³ Ž-BL-04-715/16

Nije postojao organ koji bi nadzirao blagovremenost pokretanja stečajnog postupka, a što dovodi do nedovoljne stečajne mase i niskog stupnja namirenja vjerovnika.

Primjer: Pred Općinskim sudom u Livnu je 15 godina vođen stečajni postupak nad poduzećem „Livnotrans“ d.o.o. Livno, bivšim poslodavcem trojice podnositelja žalbe¹¹⁴. Žalitelji su ishodili pravomoćne presude koje su se odnosile na uplatu doprinosa i isplatu plaća, ali u stečajnom postupku presude nisu izvršene. Općinskom sudu u Livnu je izdata preporuka broj P-106/16 od 26.05.2016. godine, koja nije prihvaćena.

Primjer: Ombudsmanima se u predmetu¹¹⁵ obratilo 17 bivših radnika DD Tvornice transportnih uređaja Tuzla, jer je 2014. godine prestao radni odnos za 24 radnika, kada im je obećana otpremnina u visini tri plaće. Nad tvornicom je 2015. godine otvoren stečajni postupak, ali žaliteljima još nije isplaćena otpremnina, iako je bilo priliva novčanih sredstava nastalih prodajom stvari u stečajnom postupku.

5.2. Pravo na mirovinu

Temeljem povrede prava na mirovinu zaprimljeno je 167 žalbi. I u postupcima ostvarivanja prava na mirovinu građani se najčešće žale na duljinu prvostupanjskih i drugostupanjskih postupaka, kao i na ponovno vraćanje predmeta na rješavanje s neizvjesnim rokom u kojem se može očekivati donošenje pravomoćne odluke. Evidentirani su i primjeri gdje su postupci za ostvarivanje prava na mirovinu trajali i više godina, prije nego su stranke ostvarile zaštitu svojih prava. Ovakvi primjeri pokazuju da je pravda, iako spora ipak dostižna, za razliku od nekih drugih već navedenih primjera¹¹⁶ gdje građani nisu ostvarili svoja prava ni nakon okončanja stečajnog postupka koji je trajao 15 godina, iako su ishodili pravomoćne sudske odluke. Postoje problemi i u slučajevima ostvarivanja prava na mirovinu kod različitih fondova u Bosni i Hercegovini i drugih država, odnosno različitog zakonskog reguliranja uvjeta za odlazak u mirovinu u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj.

Primjer: Predmet¹¹⁷ odnosi se na ostvarivanja prava na prijevremenu povoljniju starosnu mirovinu pred FZMIO-e Kantonalnom administrativnom službom u Sarajevu. Naime, Ombudsmanima se obratio Kantonalni zavod za pružanje besplatne pravne pomoći Unsko-sanskog kantona u ime podnositelja žalbe. Žalitelj je dana 04.06.2012. godine podnio zahtjev Federalnom zavodu PIO/MIO za prijevremenu starosnu mirovinu pod povoljnijim uvjetima, ali do dana obraćanja Instituciji njegov zahtjev nije konačno riješen.

Dana, 26.10.2017. godine, Ombudsmani su od strane Kantonalnog zavoda obaviješteni da je napokon, nakon 5 godina okončana ova upravna stvar i dana 21.06.2017. godine doneseno rješenje kojim je podnositelju žalbe priznato pravo na prijevremenu povoljniju starosnu mirovinu i, prema riječima stranke, počela je i isplata iste.

Ombudsmani i ovom prigodom pozdravljaju postupanje Kantonalnog zavoda za pružanje besplatne pravne pomoći Unsko-sanskog Kantona, te posebno ističu zalaganje, trud i upornost

¹¹⁴ Ž-LI-04-391/15, Ž-LI-05-395/15 i Ž-LI-05-40/16

¹¹⁵ Ž-BR-04-184/17 do Ž-BR-04-200/17

¹¹⁶ Ž-LI-04-391/15, Ž-LI-05-395/15 i Ž-LI-04-40/16

¹¹⁷ Ž-BL-04-122/17

pravnog zastupnika koji bi trebalo da bude uobičajen način suradnje tijela vlasti sa Institucijom ombudsmana.

Ističemo, da ovakav način postupanja pokazuje da se zajednički rad i trud svih nadležnih institucija na kraju ipak isplati, a sve u cilju ostvarenja osnovnih prava građana. Ovakav primjer dobre uprave, angažiran i aktivan stav oko ostvarivanja prava građana bi trebalo da slijede sva nadležna tijela, i koji ni u kom slučaju ne bi trebalo da bude izuzetak.

Primjer: Žalitelj u predmetu¹¹⁸ ističe, da njegov poslodavac AD „Elvaco“ Bijeljina nije uplaćivao doprinose u periodu od 01.01.2014. godine do 31.01.2016. godine. Time je žalitelju izvršena povreda prava na rad, prava na zdravstvenu zaštitu, prava na imovinu i prava na socijalnu zaštitu. Sa izvršenim uplatama za sporni period žalitelj bi mogao ostvariti pravo na mirovinu.

Ombudsmani su donijeli Preporuku broj 295/17 od 22.11.2017. godine, kojom se Fond za mirovinsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske, Ministarstvo rada i boračko invalidske zaštite Republike Srpske i Ministarstvo finansija Republike Srpske, pozivaju da „razmotre svaku zakonsku mogućnost da se podnositelju žalbe uplate doprinosi kako je to određeno rješenjem Fonda broj 1818.79-7882/17 od 01.09.2017. godine iz budžeta Republike Srpske, odnosno iz sredstava rezerve Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske“, te se navedena tijela pozivaju da Ombudsmane izvijeste o realiziranju preporuke u roku od 30 dana od dana primitka preporuke.

Primjer: Predmet¹¹⁹ žalitelja protiv Federalnog zavoda za mirovinsko i invalidsko osiguranje zbog duljine postupka donošenja konačnog rješenja o stjecanju prava na starosnu mirovinu. Osnovna odgovornost države je da građanima osigura zaštitu ljudskih prava u okviru svoje nadležnosti, pa su Ombudsmani izdali preporuku broj P-264/17 od 20.10.2017. godine, kojom Federalnom zavodu za mirovinsko i invalidsko osiguranje, Poreznoj upravi Federacije Bosne i Hercegovine i Federalnom zavodu za zapošljavanje, preporučuju, da u okvirima svoje nadležnosti poduzmu potrebne mjere i aktivnosti u cilju uspostavljanja učinkovitog mehanizma koordiniranja i suradnje, a kako bi podnositelj žalbe, kao i drugi građani Bosne i Hercegovine, mogao realizirati svoja prava.

Navodimo i dva predmeta u kojima su nakon intervencije Ombudsmana, građani ostvarili zaštitu svojih prava.

Primjer: Predmet¹²⁰, žaliteljice koja ističe da je dana 30.10.2015. godine, FZMIO-e i Kantonalnoj administrativnoj službi u Tuzli, podnijela zahtjev za ostvarivanje prava na obiteljsku mirovinu o kojem nije odlučeno. Nakon intervencije Ombudsmana Kantonalna administrativna služba u Tuzli, podneskom od 26.06.2017. godine, obavještava Ombudsmane da je dana 19.06.2017. godine, doneseno rješenje kojim se žaliteljici priznaje pravo na obiteljsku mirovinu.

Primjer: Predmet¹²¹, žaliteljice u svezi dokazivanja radnog staža radi odlaska u invalidsku mirovinu. Kao odgovorne strane navodi Agenciju za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine,

¹¹⁸ Ž-BL-04-132/17

¹¹⁹ Ž-SA-04-296/17

¹²⁰ Ž-BR-04-180/16

¹²¹ Ž-SA-04-181/17

Federalni zavod za mirovinsko i invalidsko osiguranje i Službu za zapošljavanje Kantona Sarajevo. Podnositeljica žalbe se u više navrata pismeno i osobno obraćala Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine i Federalnom zavodu za mirovinsko i invalidsko osiguranje, a u cilju reguliranja dokumentacije i ispravljanja grešaka, ali bez uspjeha. Žaliteljica je osoba sa invaliditetom II kategorije, te radi narušenog zdravstvenog stanja ne može više „obilaziti“ institucije.

Nakon što smo obavili više prepiski sa sve tri odgovorne strane, od strane FZMIO obaviješteni smo da je dana 21.08.2017. godine, žaliteljici priznato pravo na invalidsku mirovinu, počev od 07.01.2016. godine.

Do problema pri odlasku djelatnika u mirovinu javlja se i zbog činjenice da uvjete za odlazak u mirovinu zakoni različito definiraju. U Federaciji Bosne i Hercegovine osiguranik stječe pravo na starosnu mirovinu kad navršši 65 godina života i najmanje 20 godina mirovinskog staža te, kad navršši 40 godina mirovinskog staža bez obzira na godine života. U Republici Srpskoj pravo na starosnu mirovinu ima osiguranik kada navršši 65 godina života i najmanje 15 godina staža osiguranja. Osiguranik koji nema navršenih 65 godina života ima pravo na starosnu mirovinu kada navršši 60 godina života i 40 godina mirovinskog staža. Osiguranik, žena, koja nema navršenih 65 godina života ima pravo na starosnu mirovinu kada navršši 58 godina života i 35 godina staža osiguranja. Izuzetno od stava 1 člana 42 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske¹²², pravo na starosnu mirovinu ima policijski službenik, službenik Sudske policije Republike Srpske i pripadnik službe osiguranja – policajac kazneno-popravne ustanove u Republici Srpskoj kada navršši 40 godina mirovinskog staža, bez obzira na godine života. Prema članu 43 stav 1 propisano je da osiguranik koji ima navršen staž osiguranja sa uvećanim trajanjem starosna granica za ostvarivanje prava na starosnu mirovinu iz člana 41 ovog zakona snižava se za ukupno uvećanje staža. Prema stavu 2 člana 43 ovog zakona, uvećanje staža je razlika između ukupno utvrđenog staža osiguranja sa uvećanim trajanjem i staža osiguranja u efektivnom trajanju za isti period. A prema stavu 3 člana 43 ovog zakona, starosna granica iz stava 1 ovog člana može se snižavati do 55 godine života.

U predmetu broj: Ž-SA-04-311/17, žalba se odnosi na nemogućnost ostvarivanja mirovine, a u svezi sa raskidom radnog odnosa u Graničnoj policiji Bosne i Hercegovine. Kao odgovorne strane označene su Granična policija Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za mirovinsko/invalidsko osiguranje i Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske. Podnositelju žalbe je rješenjem Granične policije Bosne i Hercegovine, prestao radni odnos po osnovi 40 godina radnog staža, a sukladno članku 119 stav 1 točka 3 Zakona o policijskim službenicima Bosne i Hercegovine¹²³. Kantonalna administrativna služba u Sarajevu odbija zahtjev za priznavanje prava na srazmjeran dio starosne mirovine, jer podnositelj zahtjeva ima navršenih 52 godine života i 34 godine mirovinskog staža. Sukladno tomu, da ne ispunjava uvjete iz članka 30 Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine¹²⁴. U donesenom rješenju se konstatira, da u ukupan mirovinski staž nije uračunat poseban staž ostvaren u Republici Srpskoj od 05.04.1992. do 08.06.1992. godine i od 10.06.1992. do 30.06.1996. godine, a sukladno članku 5 Sporazuma o međusobnim pravima i obvezama u sprovođenju mirovinskog i invalidskog osiguranja. Žaliteljeva žalba na rješenje je odbijena, pa pokreće upravni spor pred Kantonalnim sudom u Sarajevu.

¹²² „Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 134/11, 82/13, 103/15

¹²³ „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 27/04, 63/04, 5/06, 58/06, 15/08, 63/08, 35/09 i 7/12

¹²⁴ „Službeni list Federacije Bosne i Hercegovine“ br. 29/98, 49/00, 32/01, 73/05, 59/06, 4/09, 55/12

Zahtjev žalitelja za ostvarivanje mirovine rješenjem odbija i Fond Republike Srpske. U rješenju se ističe da podnositelj zahtjeva ima navršene 52 godine, 5 mjeseci i 26 dana života, da ukupan mirovinski staž iznosi 43 godine, 4 mjeseca i 13 dana. Na osnovi utvrđenog činjeničnog stanja osiguranik ne ispunjava uvjete za ostvarivanje prava na starosnu mirovinu, a prema odredbama članka 41 do 43, u vezi sa odredbama člana 177 do 178 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske. Žalba na rješenje je odbijena. Podnositelj žalbe navodi da je trenutno u vrlo teškoj situaciji, da je njegova životna egzistencija ugrožena jer je otac petoro djece, a supruga mu je nezaposlena, te da su mu ugrožena ljudska prava.

U svezi sa zakonskom regulativom koja se odnosi na oblast radnog zakonodavstva i mirovinsko-invalidskog osiguranja, Institucija ombudsmana je već prije, u radu sa žalbama (Ž-SA-06-10/70/14 i Ž-SA-06-241/15) izdala preporuku broj P-90/15 od 26.03.2015. godine, kojom je Ministarstvu civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, Vladi Republike Srpske i Fondu za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske, ukazala na različit tretman policijskih službenika sa prebivalištem u Federaciji Bosne i Hercegovine i prebivalištem u Republici Srpskoj, a u odnosu na različitu regulativu za stjecanje starosne mirovine. Krajem 2015. godine, Izmjenama i dopunama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj: 103/15) stjeanje starosne mirovine, a po osnovi mirovinskog staža omogućeno je samo policijskim službenicima, službenicima Sudske policije Republike Srpske i pripadnicima službe osiguranja - policajac kazneno-popravne ustanove u Republici Srpskoj, dok se to pravo ne priznaje policijskim službenicima koji su dio struktura institucija Bosne i Hercegovine.

Iz konkretno prezentiranog činjeničnog stanja, evidentno je, da je podnositelju žalbe prestao radni odnos sa navršenih 40 godina radnog staža, da su iz njegovih primanja izdvajani doprinosi za mirovinsko i invalidsko osiguranje, da podnositelj žalbe trenutno ne može ostvariti mirovinu i da vodi upravne sporove koji mogu potrajati duži period, te je i za očekivati da će sve veći broj osoba, odnosno policijskih službenika u institucijama Bosne i Hercegovine suočavati sa sličnim problemom, nemogućnosti ostvarivanja prava na mirovinu. Radi svega navedenog, Ombudsmani su mišljenja da je primarno da se osigura jednak tretman svih policijskih službenika bez obzira na to da li su pripadnici entitetskih ili državnih organa Bosne i Hercegovine. Po mišljenju Ombudsmana, trenutna zakonska regulativa ne predstavlja pravično rješenje i podnositelj žalbe snosi posljedice ne samo u smislu materijalne štete, već na način uskraćivanja prava u određenom periodu. Ombudsmani ocjenjuju, da je potrebno da organi vlasti ulože dodatne napore i posebnu pažnju, i riješe status podnositelja žalbe i policijskih službenika u Bosni i Hercegovini, na način, da se istim omogući nesmetano uživanje prava na mirovinu.

Stoga su Ombudsmani Ministarstvu civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, Vladi Republike Srpske i Fondu penzijskog i invalidskog osiguranja Republike Srpske izdali i preporuku broj P-119/17 od 01.06.2017. godine, kojom se od navedenih organa traži poduzimanje dodatnih mjera iz svoje nadležnosti kako bi se izvršilo usuglašavanje zakonodavstva kojim se uređuje prestanak radnog odnosa i ostvarivanje prava iz mirovinskog osiguranja svih policijskih službenika u Bosni i Hercegovini.

Nakon izdavanja preporuke Ombudsmani su zaprimili izjašnjenja Vijeća ministara i Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine o poduzimanju određenih mjera radi realizacije preporuke. Fond PIO Republike Srpske je obavijestio Ombudsmane da „nema nadležnosti niti mogućnosti za usuglašavanje ili izmjenu postojećeg zakonodavstva“.

Pri ostvarivanju prava na mirovinu problem predstavljaju i spore procedure uvođenja u pravo ukoliko je žalitelj radni staž ostvario u drugim državama (predmet broj Ž-BL-05-424/16). Radi

se o određivanju razmjernog dijela mirovine, koji pada na teret različitih nositelja osiguranja, sukladno sporazumu o socijalnom osiguranju koji je Bosna i Hercegovina potpisala s drugim državama. Iako postoji obveza službene suradnje fondova/zavoda za mirovinsko/penzijsko i invalidsko osiguranje, postupci mogu duže trajati ovisno o složenosti prikupljanja dokumentacije temeljem koje se utvrđuje radni staž i temeljem koje su uplaćeni doprinosi.

5.3. Zdravstvena zaštita

Europskom socijalnom poveljom utvrđeno je pravo na zdravstvenu zaštitu.

U članku II (1. i 2.) Ustava Bosne i Hercegovine određeno je da će Bosna i Hercegovina i oba entiteta osigurati najvišu razinu međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda te, da se prava i slobode predviđeni u Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njezinim protokolima, direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima. U Katalogu prava Ustava Bosne i Hercegovine ne nalaze se odredbe o pravu na zdravstvenu zaštitu, a člankom III Ustava Bosne i Hercegovine određeno je da sve vladine funkcije i ovlaštenja koja nisu ovim Ustavom izričito povjerena institucijama Bosne i Hercegovine pripadaju entitetima. Ustav Republike Srpske pravo na zdravstvenu zaštitu jamči članom II 37., a Ustav Federacije Bosne i Hercegovine člankom II 2.

Sukladno tomu, pitanje zdravstvene zaštite u Bosni i Hercegovini, regulirano je zakonima na entitetskim razinama i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Problemi postoje u slučajevima kada kantoni donose propise, posebno podzakonske akte a da pri tomu ne usklađuju iste sa federalnim propisima. To ima za posljedicu da su kantonalni propisi iz oblasti zdravstva često neusuglašeni s federalnim propisima.

Iz osnova povrede prava na zdravstvenu zaštitu zaprimljeno je 48 žalbi. Podnesene žalbe odnose se na nemogućnost ostvarivanja zdravstvene zaštite zbog neuplaćivanja doprinosa za zdravstveno osiguranje od strane poslodavaca, teškoće u ostvarivanju prava na refundiranje troškova pruženih zdravstvenih usluga, nemogućnost pristupa određenim liječničkim uslugama zbog nedolaska liječnika u mjesto prebivališta žalitelja ili iz drugih razloga, probleme pri ostvarivanju prava na pružanje žurne medicinske pomoći, nemogućnost ostvarivanja zdravstvene zaštite umirovljenicima Federacije Bosne i Hercegovine, koji su radni staž i prebivalište imali na području Republike Srpske, a koji su preselili na područje Republike Hrvatske, odnosno Republike Srbije, itd.

Primjer: Preko 60 uposlenika, predmet¹²⁵, Šumarstva Mostar obratilo se za pomoć jer im Zavod za zdravstveno osiguranje Hercegovačko-neretvanskog kantona odbija ovjeriti zdravstvene iskaznice. Ostali su bez zdravstvene zaštite iako su sve vrijeme uredno plaćani porezi i doprinosi iz radnog odnosa. Kao razlog povrede prava jesu navodna dugovanja njihovog poslodavca Zavodu za period 2002. i 2003. godina. Nakon intervencije Ombudsmana žalitelji su ostvarili svoja prava.

Primjer: U predmetu¹²⁶ odgovorna strana je Zavod za zdravstveno osiguranje Kantona 10, zbog nemogućnosti ostvarivanja prava na zdravstveno osiguranje, iako žalitelj, kao umirovljena osoba, to pravo treba imati. Zavod za zdravstveno osiguranje Kantona 10, obavještava Ombudsmana da

¹²⁵ Ž-MO-04-137/17

¹²⁶ Ž-LI-04-81/17

Federalni zavod za mirovinsko i invalidsko osiguranje nije za podnositelja izvršio odgovarajuću prijavu na zdravstveno osiguranje u Poreznoj upravi Federacije Bosne i Hercegovine putem jedinstvenog sustava registracije. Nakon što se žalitelj obratio Federalnom zavodu za mirovinsko i invalidsko osiguranje, te nakon što je taj Zavod poduzeo određene radnje, podnositelj žalbe je ostvario pravo na zdravstveno osiguranje, o čemu je obavijestio Ombudsmane dana 18.04.2017. godine.

Primjer: Predmeti¹²⁷ po žalbama dvoje žalitelja zbog nemogućnosti ostvarivanja zdravstvenog osiguranja. Žalitelj ima prebivalište u Zagrebu. Pravo na starosnu mirovinu ostvario je 2007. godine, te je od tada do 2009. godine, bio korisnik iste kod Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske, a iz razloga što je na teritoriju ovog entiteta živio i radio do ratnih događanja. Žalitelj je 2009. godine prebačen na Federalni zavod za zdravstveno osiguranje, međutim, do dana obraćanja Ombudsmanima, 24.09.2015. godine, niti jedan zavod nije uplaćivao zdravstveno osiguranje.

Žaliteljica ističe da je ostala bez zdravstvenog osiguranja u Republici Hrvatskoj, u kojoj živi već 22 godine, da je prije ratnih događanja, sve do 1993. godine, živjela u Banjoj Luci. Nadalje, da se iz dostavljene dokumentacije vidi da ostvaruje pravo na invalidsku mirovinu iz FZ MIO/PIO. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje Omiš je od Fonda zdravstvenog osiguranja Republike Srpske zatražio zdravstveno osiguranje za žaliteljicu, ali je zahtjev odbijen.

Tijekom postupka istraživanja utvrđena je bit problema, a to je da se ne može utvrditi nadležni nositelj osiguranja zdravstvene zaštite za umirovljenike Federacije Bosne i Hercegovine, koji su radni staž i prebivalište imali na području Republike Srpske, i koji su se preselili na područje Republike Hrvatske i Republike Srbije.

Prema dostavljenim izjašnjenjima, evidentno je da je problem zdravstvenog osiguranja za osobe koje su mirovinu ostvarile u Bosni i Hercegovini, a trenutno žive u inozemstvu, poznat vlasti u Bosni i Hercegovini, te da su poduzimane određene aktivnosti kako bi se ovo pitanje riješilo.

Ombudsmani Bosne i Hercegovine smatraju da kompleksnost ovog problema glede nadležnosti ili odbijanja nadležnosti različitih tijela vlasti Bosne i Hercegovine, ne treba za posljedicu da ima nemogućnost ostvarivanja prava, kao u konkretnom slučaju prava na zdravstvenu zaštitu podnositelja žalbi, već da vlasti trebaju poduzeti neophodne aktivnosti i mjere kako bi se ovo pitanje prevazišlo i riješilo u korist žalitelja. Stoga je izdata Preporuka broj P-275/15 od 16.12.2015. godine, kojom se Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Zavod zdravstvenog osiguranja i reosiguranja Federacije Bosne i Hercegovine, Fond za zdravstveno osiguranje Republike Srpske, Federalno ministarstvo zdravstva i Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske pozivaju da poduzmu aktivnosti i mjere u okvirima svojih nadležnosti u cilju pronalaženja odgovarajućih rješenja i omogućavanja ostvarivanja zdravstvene zaštite umirovljenicima Federacije Bosne i Hercegovine, koji su radni staž i prebivalište imali na području Republike Srpske, a koji su se preselili na područje Republike Hrvatske, odnosno Republike Srbije. Od navedenih tijela je zatraženo da o načinu postupanja u roku od 60 dana od dana primitka preporuke, izvijeste Ombudsmane.

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, svojim aktom od 16.02.2016. godine, obavještava Ombudsmane da je uputilo poziv nadležnim institucijama za zdravstveno osiguranje u Bosni i Hercegovini za sastanak koji je planiran za 09.03.2016. godine, u cilju pronalaženja odgovarajućih rješenja. Novim aktom od 01.11.2016. godine, navedeno ministarstvo obavještava

¹²⁷ Ž-SA-04-1010/14 i Ž-SA-04-728/15

Ombudsmane „da problem postoji dugi niz godina i da su provedene brojne aktivnosti u cilju pronalaska odgovarajućih rješenja, te da su održavani sastanci u nastojanju da se u što skorije vrijeme pronađu odgovarajuća rješenja i umirovljenicima Federacije Bosne i Hercegovine koji su radni staž i prebivalište imali na području Republike Srpske, a koji su preselili na područje Republike Hrvatske, odnosno Republike Srbije omogućiti ostvarivanje zdravstvene zaštite“. Navedeni problem do danas nije riješen.

Kako navedeni problem postoji i dalje Ombudsmani su podneskom od dana 22.11.2017. godine, od Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine, ponovno zatražili informaciju o poduzetim radnjama po izdatoj preporuci, a sve u cilju konačnog rješavanja ovog problema. Odgovor još nije zaprimljen.

Primjer: Fond zdravstvenog osiguranja Republike Srpske, Kancelarija Banja Luka, po navodu žaliteljice, odgovorna je strana u predmetu¹²⁸. Žalba je podnesena zbog rješenja Fonda, od 10.02.2017. godine, kojim se odbija kao neutemeljen zahtjev žaliteljice za priznavanje prava na prvu proceduru asistiranje reprodukcije (vantjelesne oplodnje) iz razloga što suprug žaliteljice nema status osigurane osobe Fonda. Ombudsmani su izdali preporuku broj P-136/17 od 22.05.2017. godine, kojom se rukovoditelju Kancelarije Fonda nalaže da bez odlaganja, iz okvira svojih nadležnosti poduzme sve odgovarajuće radnje i mjere kako bi doneseno rješenje oglasio ništavim i podnositeljici žalbe priznao pravo na postupak asistiranje reprodukcije. Aktom od 04.08.2017. godine, odgovorna strana je izvijestila Ombudsmane da je ništavnim oglasila doneseno rješenje i podnositeljici žalbe odobrila prvu proceduru asistiranje reprodukcije.

Primjer: Predmet¹²⁹, u kojem Dom za stare i nemoćne osobe „Miran san“ podružnica Ilidža kao odgovornu stranu označava JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć Kantona Sarajevo, zbog navodnog nepružanja medicinske pomoći štićenici, kojoj je dana 21.09.2016. godine pozlilo.

Bit problema se odnosi na funkcioniranje privatnih ustanova socijalne zaštite, kao što su starački domovi koji ne osiguraju i zdravstvenu zaštitu te ovo pravo za korisnike koje su primili na brigu na komercijalnoj osnovi nastoje osigurati kroz službu hitne pomoći, a čija to nije svrha. Situacija je posebno složena ukoliko je korisnik zdravstveno osiguran izvan područja u kojem se nalazi ustanova socijalne zaštite, a dodatan problem je ukoliko je ta ustanova podružnica ustanove sa sjedištem u drugom kantonu. Ombudsmani primjećuju da pitanje funkcioniranja socijalnih ustanova zahtijeva dodatnu pažnju, posebno ustanova za zbrinjavanje djece i starih osoba, zbog njihove ugroženosti i obveze društva da osigura dodatnu zaštitu i podršku.

Primjer: Žaliteljica u predmetu¹³⁰, protiv odgovorne strane Zavoda za zdravstveno osiguranje Kantona 10, ističe da u Dom zdravlja Kupres već tri mjeseca ne dolazi pedijatar i ginekolog, a što je prethodnih godina bila ustaljena praksa. Nakon intervencije Ombudsmana Dom zdravlja Kupres dostavlja izjašnjenje od 31.03.2017. godine, u kojem se ističe da pedijatar i ginekolog ponovno dolaze dva puta mjesečno.

U predmetu broj Ž-BR-04-145/15, po žalbi predsjednice Udruženja kroničnih bubrežnih bolesnika „Bubreg“ Brčko, žalbeni navodi se odnose na rad Odjela za zdravstvo i ostale usluge Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, zbog neformiranja liste za transplantaciju organa u

¹²⁸ Ž-BL-04-233/17

¹²⁹ Ž-SA-04-942/16

¹³⁰ Ž-LI-04-74/17

Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, nemogućnosti osobama koje se nalaze na dijalizi i kojima je potrebna transplantacija bubrega da se uvrste na tu listu. Žaliteljica navodi da se oboljele osobe s područja Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, ne nalaze niti na jednoj listi u Bosni i Hercegovini, vezano za transplantaciju bubrega, čime im je uskraćeno pravo na jednakost postupanja.

Međutim, evidentno je, da u Bosni i Hercegovini postoje problemi koji onemogućavaju u potpunosti ostvarivanje prava na transplantaciju organa. Obveza je nadležnih organa da poduzmu učinkovite mjere i radnje u cilju rješavanja ovog problema, odnosno omogućavanja ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu sukladno Ustavu Bosne i Hercegovine i međunarodnim standardima.

5.4. Socijalna zaštita

Sve veći broj građana u Bosni i Hercegovini ima potrebu za određenim oblicima socijalne zaštite. Stanje velike neuposlenosti, male mirovine, djelatnici koji su nakon gašenja firme ostali bez posla, itd. ukazuju da se socijalna prava ugroženih stanovnika moraju staviti u fokus.

Broj žalbi iz ove oblasti ne oslikava pravo stanje stvari, koje je mnogo gore. Socijalna pomoć je simbolična i ne može osigurati osnovne životne potrebe.

Žalbe se odnose na nerješavanje zahtjeva za jednokratnu novčanu pomoć, potrebe stambenog zbrinjavanja, neke stranke su prinuđene zbog nemogućnosti plaćanja obveza po računima za grijanje, podnositi zahtjev za isključenje iz sustava daljinskog grijanja. Zbog nemogućnosti plaćanja obveza po računima za isporučenu električnu energiju, elektrodistribucije vrše isključenje takvih domaćinstava s elektromreže. Nadalje, postoje problemi s osiguravanjem ogrjeva - problem je tim teži jer se najčešće radi o starim i nemoćnim osobama. Zaprimiteljne su i žalbe povratnika zbog nemogućnosti priključenja domaćinstva na elektromrežu pod povoljnijim uvjetima itd.

Primjer: Podnositeljica žalbe¹³¹ ističe da se u više navrata obraćala Centru za socijalni rad Grada Doboj, sa zahtjevom za dodjelu jednokratne novčane pomoći. Traženu pomoć nije dobila, s tim što je Centar za socijalni rad dana 31.05.2017. godine pozvao žaliteljicu da dostavi određenu dokumentaciju.

Centar za socijalni rad je dana 31.07.2017. godine dostavio izjašnjenje u kojem se navodi da je žaliteljici, rješenjem od 19.07.2017. godine, odobrena jednokratna novčana pomoć u visini od 50,00 KM u svrhu ublažavanja stanja socijalne potrebe. U odgovoru se ističe da je žaliteljica dana 02.06.2009. godine ostvarila pravo na jednokratnu novčanu pomoć u iznosu od 200,00 KM. Podneskom od 29.09.2017. godine Centar za socijalni rad obavještava Ombudsmane da je žaliteljica dana 21.08.2017. godine podnijela novi zahtjev za dodjelu jednokratne novčane pomoći u svrhu kupovine ogrjeva. „S obzirom na to da u 2017. godini nije donesena Odluka Grada Doboj o proširenim pravima i socijalnoj zaštiti, kojom bi bilo moguće regulisanje subvencije za kupovinu ogreva i regulisanje duga za električnu energiju, ne možemo udovoljiti podnesenom zahtjevu“, kaže se u odgovoru. Ombudsmeni su ocijenili da je Centar za socijalni rad Grada Doboj postupao sukladno zakonu, te zatvorili predmet po podnesenoj žalbi.

¹³¹ Ž-SA-04-689/17

Primjer: Kao odgovornu stranu žaliteljica, predmet¹³², navodi Službu za opću upravu i stambene poslove Grada Zenice. Kao problem ističe deložaciju iz stana koju su ovlašteni djelatnici pokušali u nekoliko navrata izvršiti. Ombudsmani su zaprimili izjašnjenje Grada Zenice u kojem se navodi da „nije izvršena deložacija podnositeljice žalbe, te da služba pokušava iznaći mogućnost premještaja imenovane u uvjetniji stan od ponudnog“. Ombudsmani su ocijenili da je odgovorna strana udovoljila zahtjevu žaliteljice i da iznalazi drugu mogućnost premještaja, te zatvorili predmet.

Primjer: Žalitelj u predmetu¹³³ navodi da se obratio Centru za socijalni rad Drvar za dodjelu jednokratne novčane pomoći. Ombudsmani nisu zaprimili odgovor Centra. Obratio se i načelniku Općine Drvar sa zahtjevom za dodjelu besplatnog ogrjeva. Ombudsmani su zaprimili izjašnjenje načelnika koji ističe da, sukladno kriterijima, žalitelj ne ispunjava uvjete za dodjelu pomoći jer ostvaruje primanja koja su veća od 60% građana Drvara. Žalitelj nije dostavio odgovor na izjašnjenje načelnika.

Primjer: U predmetu¹³⁴ žaliteljica navodi da je Centru za socijalni rad u Glamoču podnijela Zahtjev za jednokratnu novčanu pomoć, potrebnu za kupovinu hrane i pelena za malodobnu djecu koja se nalaze na liječenju u Mostaru, kao i za putne troškove do Mostara. Centar za socijalni rad je izvijestio Ombudsmane da je načelnik Općine Glamoč žaliteljici isplatio 200,00 KM pomoći, a da će i Centar za socijalni rad udovoljiti zahtjevu kada budu uplaćena sredstva od strane Ministarstva rada, zdravstva i socijalne skrbi Kantona 10.

Primjer: U predmetu¹³⁵ žalitelj ističe da je Akcionarskom društvu „Toplana“ Banja Luka, dana 03.05.2017. godine, podnio Zahtjev za isključenje stana sa sistema daljinskog grijanja zbog nemogućnosti plaćanja obveza, jer se nalazi u teškoj materijalnoj situaciji. Do dana obraćanja Ombudsmanima nije zaprimio odgovor na podneseni zahtjev. Odgovorna strana je izvijestila Ombudsmane da je korisnik grijanja „pismenim putem obaviješten o davanju saglasnosti za isključenje stana iz toplifikacionog sistema, dopisom broj 04-7480-2/17 od 12.09.2017. godine.

Predmet: Žalitelji i njihovi roditelji u predmetu¹³⁶ su do izbijanja ratnih sukoba u Bosni i Hercegovini živjeli u Gornjoj Sanici, opština Ključ, te su imali priključenu električnu energiju a nakon rata električna energija nikada nije priključena. Odgovorna strana „Elektro distribucija“ Bihać, obavještava Ombudsmane da podnosioci žalbe mogu biti priključeni na distributivnu mrežu, pod povoljnijim uvjetima u svojstvu povratnika uz priloženo uvjerenje nadležne općine kojim se potvrđuje status povratnika. U suprotnom, da bi se priključili na elektrodistributivnu mrežu dužni su da plate priključak u iznosu od 1.528,62 KM. Općina Ključ je dostavila odgovor ombudsmanima u kojem se navodi da podnosioci žalbe nisu povratnici jer se ne vraćaju u svoje ranije prebivalište- činjenica da imenovani imaju nekretnine u općini Ključ ne igra ulogu u priznavanju statusa povratnika. Kako se radi o osjetljivoj kategoriji ljudi koji su bili prinuđeni da izbijanjem ratnih djestava napuste svoje objekte, Ombudsmani smatraju, da je u ovakvim slučajevima potrebno šire i fleksibilnije tumačiti navedenu problematiku. Naime, nije pravedno a

¹³² Ž-SA-04-766/16

¹³³ Ž-LI-04-360/17 i Ž-LI-04-362/17

¹³⁴ Ž-LI-04-390/17

¹³⁵ Ž-BL-05-611/17

¹³⁶ Ž-BL-04-456/17, Ž-BL-04-499/17 i Ž-BL-04-585/17

niti stimulirajuće za održivi povratak da navedene osobe, koje su često u nezavidnom socijalnom statusu, plate priključak oko 1.500,00 KM. Ombudsmeni su dana 13.10.2017. godine „Elektro distribuciji Bihać“ i općini Ključ uputili preporuku broj: P-257/17 da omoguće priključenje na elektrodistributivnu mrežu za podnosiocе žalbe, bez naknade, a, da za ostala lica u istoj pravnoj situaciji nađu sustavno rješenje bilo putem izmjene opštih akata, bilo putem osnivanja posebnih fondova. Kako su nadležni organi dostavili odgovor da nisu u mogućnosti postupiti po preporuci, upućen je akt Regulatornoj komisiji za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine koja nadzire rad „Elektro distribucije“ Bihać koja je izvijestila Ombudsmane da se obratila „Elektro distribuciji Bihać“, radi dostavljanja obrazloženja u svezi navedenog predmeta.

Primjer: Podnositeljica žalbe¹³⁷ je kao odgovornu stranu označila ZP „Elektrokrajina“ a.d. Banja Luka, koja je zbog neizmirenih dugova za isporučenu električnu energiju pokrenula sudski postupak. Kako žaliteljica nije pristala da u ratama otplati dug koji iznosi 3.606,56 KM, a iz razloga što joj visina mirovine iznosi 100 KM, isključena je sa elektrodistributivne mreže. Svoje obveze za koje nije nastupila zastara uredno izmiruje, pa smatra da nije trebalo da bude isključena sa mreže do okončanja sudskog postupka. Ombudsmeni su reagirali nakon čega je žaliteljica dana 20.11.2017. godine izvijestila o ponovnom priključenju na elektrodistributivnu mrežu.

Sve navedeno upućuje na zaključak da u Bosni i Hercegovini postoje evidentni socijalni problemi, na koje vlasti ne reagiraju sukladno svojim obvezama i pravima žalitelja.

Posebno zabrinjavaju slučajevi javnih poduzeća, koja, koristeći svoj monopolski položaj (elektroprivreda i komunalna poduzeća), pribjegavaju isključenju domaćinstava s elektro i vodovodne mreže zbog neplaćanja računa, a što je u suprotnosti s člankom 11. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima..

5.5. Komunalne usluge

Žalbe koje su razmatrane od strane Ombudsmana odnosile su se na nepružanje i uskraćivanje usluga od strane komunalnih poduzeća, nepravilnosti prigodom obračunavanja komunalnih usluga, zastarjelost komunalnih potraživanja, itd. U izvještajnom periodu zaprimljeno je 99 žalbi građana.

Temeljem zaprimljenih žalbi evidentno je, a što je dugogodišnja praksa u radu komunalnih poduzeća da pribjegavaju isključenju domaćinstava s vodovodne mreže u slučaju neplaćanja usluga. Ovakvo ponašanje komunalnih poduzeća nije sukladno članku 11. Međunarodnog pakta o ekonomskim socijalnim i kulturnim pravima, kojim se jamči svakom pojedincu pravo na odgovarajući životni standard i stalno poboljšanje životnog standarda. Koristeći se isključenjem s vodovodne mreže domaćinstava, kao provjerenim receptom zbog neplaćanja komunalnih usluga, ta poduzeća vrše prisilu koja ima karakter kazne. Umjesto da podnesu tužbu sudu, uz prethodno slanje opomene, komunalna poduzeća isključuju domaćinstva s vodovodne mreže, šaljući poruku javnosti da im je bitna samo naplata njihovih potraživanja, a ne uvažavanje teške situacije građana i međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima, koja je Bosna i Hercegovina ratificirala.

¹³⁷ Ž-BL-04-627/17

Predmete vezane za komunalne usluge Ombudsmeni najčešće prosljeđuju Ombudsmanu za potrošače, s kojim je uspostavljena dobra suradnja. Ipak, kako je pristup pitkoj vodi ljudsko pravo zajamčeno međunarodnim standardima, Ombudsmeni postupaju po ovim predmetima.

Primjer: Grupa, predmet¹³⁸, građana-stanovnika mostarskog socijalnog naselja „Bafo“ podnijela je žalbu protiv JP Vodovod d.o.o. Mostar, koje im, kako navode, neopravdano ispostavlja visoke mjesečne račune za potrošnju vode. Jedan od žalitelja ističe da mu je dana 26.09.2017. godine, od strane djelatnika navedenog poduzeća isključena voda zbog navodnog dugovanja za potrošnju vode, u koja se uračunavaju i dugovanja iz ranijih godina. Drugi od žalitelja živi od minimalnog iznosa socijalne pomoći te ima troje djece na školovanju.

Podneskom od 06.11.2017. godine, Vodovod d.o.o. Mostar obavještava Ombudsmane da je sa građanima naselja „Bafo“ (33 obitelji) postignut dogovor i u tijeku je potpisivanje ugovora sa građanima. Ukoliko građani ispoštuju svoje potpisane ugovore, Vodovod će i dalje pružati komunalnu uslugu, a ukoliko ne poštuju, bit će uskraćeni.

Primjer: JU Mješovitoj srednjoj školi „Bužim“, predmet¹³⁹, od strane JKB „Tkomb“ Bužim isključena je voda jer škola nije imala sredstva za plaćanje računa za vodu. Nakon intervencije Ombudsmana uspostavljeno je snabdijevanje ove škole vodom.

Primjer: U žalbi¹⁴⁰ se navodi da poduzeće „Čistoća“ a.d. Banja Luka, uopće ne kupi smeće u ulici Od Zmijanja Rajka, u kojoj uglavnom stanuju stare i nemoćne osobe, kao i osobe sa invaliditetom. Od navedenih se zahtijeva da nose smeće na udaljenosti od jednog kilometra. Ombudsmeni su izdali preporuku broj P-225/17 od 22.09.2017. godine, kojom od navedenog poduzeća traži pronalaženje rješenja za odvoz smeća u ulici Od Zmijanja Rajka, Banja Luka.

„Čistoća“ dostavlja odgovor, 17.10.2017. godine, da navedeni problem nije u nadležnosti tog komunalnog poduzeća, da ono samo vrši uslugu odvoza i odlaganja komunalnog otpada, a kontejneri i postavljanje kontejnera je u isključivoj nadležnosti Grada Banja Luka. Žalitelj živi u ulici koja je nepristupačna za ulazak vozila komunalnog poduzeća. Zakon o komunalnoj djelatnosti nije precizirao udaljenost od mjesta stanovanja do postavljenog kontejnera, pa je žalitelj problem morao rješavati u Odjeljenju za komunalne djelatnosti. Preporuka nije prihvaćena.

Navodimo i pozitivan primjer u radu komunalnih poduzeća nakon podnesene žalbe, a kada nakon intervencije Ombudsmana bude otklonjena povreda prava.

Primjer: Kao protivnu stranu žaliteljica¹⁴¹ navodi KJKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sarajevo, zbog ispostavljanja računa za koje je nastupila zastara, te nepravilnosti u obračunavanju pruženih usluga.

Nakon postupanja po žalbi - potvrđeni su žalbeni navodi, Ombudsmeni su izdali preporuku broj P-45/17 u kojoj se navodi: „Potrebno je da KJKP Vodovod i kanalizacija d.o.o. Sarajevo dostavi obrazloženje za izvršenu korekciju računa podnositeljice žalbe, te poduzme mjere s ciljem udovoljavanja njezinom zahtjevu koji se odnosi na zastaru dugovanja, te da podnositeljici žalbe dostavi odgovor povodom navoda kojima ukazuje na nepravilnosti u obračunavanju pruženih

¹³⁸ Ž-MO-05-111/17 i Ž-MO-05-112/17

¹³⁹ Ž-SA-04-464/17

¹⁴⁰ Ž-BL-04-673/16

¹⁴¹ Ž-SA-05-111/16

usluga, odnosno terećenja za dug koji ne smatra svojim i da u roku od 30 dana od dana primitka preporuke Ombudsmana obavijesti o poduzetim mjerama...”

Dana 29.03.2017. godine zaprimljen je odgovor na preporuku u kojem se ističe da je Komisija za korekciju računa za vodu i odvođenje otpadnih voda donijela odluku kojom je potrošač obaviješten dopisom od 28.12.2016. godine, u kojem se navodi: „Razmotrili smo Vaš zahtjev po osnovi ispostavljenih računa za utrošenu vodu i odvođenje otpadnih voda i smatramo ga opravdanim... i odlučili da se Vaše dugovanje umanji za 247,00 KM, te da Vaše preostalo dugovanje iznosi 682,75 KM.“

Primjer: Predmet Ž-SA-05-835/17. je otvoren ex officio, nakon što su mediji informirali javnost o prekomjernoj uporabi sile djelatnika Ministarstva unutarnjih poslova Srednjobosanskog kantona, prema mještanima Mjesne zajednice Kruščica, općina Vitez, a nakon što su građani pokušali spriječiti izvođenje radova na izgradnji mini hidrocentrale. Firma Higrakon d.o.o. Sarajevo, od nadležnih organa je pribavila potrebne dozvole za izgradnju navedene hidrocentrale, a građani Mjesne zajednice Kruščica smatraju da se izgradnjom hidrocentrale ugrožava njihovo pravo na pitku vodu, te vrši devastiranje okoliša, a što su nadležni organi prigodom izdavanja potrebne dokumentacije navedenom poduzeću zanemarili.

Ombudsmani su od relevantnih organa vlasti zatražili odgovarajuća izjašnjenja, iz kojih se vidi da je pribavljena sva potrebna dokumentacija za izvođenje navedenih radova. Ombudsmani nastavljaju pratiti daljnji tijek razvoja situacije u ovom predmetu.

5.6. Obrazovanje

Po osnovi povrede prava na obrazovanje zaprimljeno je 29 žalbi. Od ukupnog broja zaprimljenih žalbi, 13 žalbi se odnosi na osnovno obrazovanje, 12 žalbi na visoko i 4 žalbe na srednje obrazovanje. Jedna žalba se odnosi na nemogućnost treniranja u sportskom klubu.

Iz oblasti osnovnog obrazovanja dvije (2) žalbe su podnijeli roditelji zbog loše kvalitete nastave u školi, a jednu (1) žalbu zbog čestih kadrovskih promjena u školi. Tri (3) žalbe se odnose na neprofesionalan rad nastavnika, a četiri (4) žalbe na izbor nastavnog osoblja po raspisanom natječaju. Po jedna (1) žalba je zaprimljena po zahtjevu da se odgodi upis djeteta u školu, po osnovi prava odraslih na osnovno obrazovanje te u svezi razrješenja direktorice.

Nakon intervencije Ombudsmana odgovorni organi su poduzeli odgovarajuće mjere i radnje u cilju prevazilaženja nastalih problema.

Što se tiče srednjeg obrazovanja dvije (2) žalbe se odnose na probleme vezane za upis novih učenika, jedna (1) na nepotpisivanje svjedodžbi i jedna (1) zbog kršenja odredbi Pravilnika o polaganju popravnih ispita.

Ombudsmani su u predmetu Ž-BR-04-265/17, izdali preporuku Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona, Mješovitoj srednjoj školi Živinice, Inspektoratu obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona i Pedagoškom zavodu Tuzlanskog kantona: “Da bez odlaganja u okviru vlastitih nadležnosti, poduzmu zakonom propisane mjere u cilju nastavka školovanja svih učenika Mješovite srednje škole Živinice, uz uvažavanje načela jednakog postupanja i nediskriminacije, posebno vodeći računa o najboljem interesu djeteta; i: “Da u okviru vlastitih nadležnosti ubuduće osiguraju upisni i nastavni proces u Mješovitoj srednjoj školi Živinice sukladno domaćim zakonodavstvenim i međunarodnim standardima zaštite prava djece”...

Žalbe građana iz oblasti visokog obrazovanja odnose se na povrede prava napredovanja, obrane doktorske disertacije, dovođenja u zabludu u svezi s ostvarivanjem ECTS bodova po završenom fakultetu, povrat novčanog iznosa školarine, narušavanje Kodeksa nastavničke etike, itd.

Primjer: Žaliteljici¹⁴² je onemogućena obrana doktorske disertacije na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, jer nije formirana Komisija za ocjenu podobnosti teme doktorske disertacije podnositeljice žalbe. Filozofski fakultet aktom od 08.02.2017. godine, obavještava Ombudsmane „da je Vijeće Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu utvrdilo Prijedlog odluke o obrazovanju Komisije za ocjenu podobnosti teme doktorske disertacije, a Senat Univerziteta Odlukom broj 01-7639/16, od 30.11.2016. godine donio konačnu odluku o imenovanju Komisije; da je kandidatu odobren nastavak studija i omogućen upis u cilju završetka studija i obrane doktorske disertacije“.

Primjer: Žalitelj¹⁴³ je nakon završetka studija na Mašinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci, dobio zvanje diplomiranog inženjera mašinstva i uvjerenje o 210 ostvarenih ECTS bodova. Navodi, da su ga tijela fakulteta, tijekom školovanja, držala u zabludi da se radi o licenciranom programu koji nosi 240 ECTS bodova. U više navrata se obraćao Mašinskom fakultetu, o čemu svjedoče i kopije dostavnica, međutim, navodi da odgovor na upućene dopise nikada nije dobio. Nakon provođenja istražnog postupka Ombudsmani su žalbene navode ocijenili osnovanim. Sukladno tomu, izdali su preporuku broj P-142/17 od 04.07.2017. godine, kojom pozivaju Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske i Mašinski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci „da poduzmu sve potrebne mjere i radnje te u što kraćem roku riješe status ovih osoba sukladno iznesenim mišljenjem Ombudsmana. Da u roku od 60 dana obavijeste Ombudsmane o postupcima i rokovima za poduzimanje mjera na realiziranju ove preporuke“.

Mašinski fakultet je dostavio odgovor na preporuku od 08.09.2017. godine, u kojem se ističe, da je pristupljeno rješavanju navedenog problema te, da „studentima koji su završili 3,5 godišnji je omogućen master studij u trajanju od dvije godine (120 ECTS) pri čemu im se priznaje 30 ECTS bodova sa prvog ciklusa. Ovu mogućnost su iskoristila tri studenta u školskoj 2016./2017. godini. Također će im biti omogućeno da završe prvi ciklus u trajanju od 4 godine (240 ECTS) bodova tako što će morati da polože ispite koji nose 30 ECTS bodova (30 ECTS bodova će im biti priznato sa završnog studija). Studentima koji do danas nisu završili studij je omogućeno da upišu studij po modelu 3 plus 2, odlukom nastavno-naučnog vijeća Mašinskog fakulteta od 04.05.2017. godine“.

Primjer: Majka¹⁴⁴ učenice Srednje muzičke škole u Tuzli, koja je pohađala i nastavu u Katoličkom školskom centru u Tuzli, kao odgovornu stranu označila je Srednju muzičku školu u Tuzli i Inspektorat za obrazovanje, znanost, kulturu i sport Tuzlanskog kantona. Kao razlog podnošenja žalbe navodi da je njezina kćerka zbog izostanaka u Srednjoj muzičkoj školi morala polagati razredni ispit, kojom prigodom je ova škola prekršila Pravilnik o organizaciji, načinu i vremenu polaganja dopunskih, razrednih i popravnih ispita (Službene novine Tuzlanskog kantona, broj 02/11). Naime, Pedagoški zavod nije zaprimio popis učenika koji trebaju polagati razredni ispit, kao ni listu članova Komisije u roku od deset (10) dana prije samog ispita. Inspektorat za obrazovanje, znanost, kulturu i sport Tuzlanskog kantona nije poduzeo

¹⁴² Ž-SA-04-988/15

¹⁴³ Ž-BL-04-771/16

¹⁴⁴ Ž-BR-04-170/17

odgovarajuće radnje iz okvira svoje nadležnosti kako bi se navedene nepravilnosti otklonile, iako je od strane žaliteljice bio upoznat sa istima.

Ombudsmeni su proveli postupak istraživanja te nakon zaprimljenih odgovora o istima izvijestila žaliteljicu. Ombudsmeni su dana 18.07.2017. godine, zaprimili izjašnjenje žaliteljice u kojem navodi „da je Inspektorat za obrazovanje pri kantonalnoj upravi za inspekcijske poslove TK utvrdio nepravilnosti u održavanju razrednih ispita, te je poništio isti. Razredni ispit je potom ponovljen, gdje je moja kćerka položila dva predmeta, a iz jednog upućena na popravni“.

Primjer: Podnositelj žalbe¹⁴⁵ se obratio Ombudsmanu za ljudska prava povodom potvrde diplome i akreditacije Univerziteta Slobomir iz Bijeljine, a radi pohađanja master studija na Konzervatoriju u Trstu. Nakon postupka u predmetu, tijekom koje su potvrđeni navodi podnositelja žalbe o povredi njegovih prava, Ombudsmeni su uputili preporuku¹⁴⁶ Agenciji za razvitak visokog obrazovanja i osiguranje kvalitete Bosne i Hercegovine da donese odluku o akreditaciji Univerziteta Slobomir iz Bijeljine sukladno pozitivnim propisima i nalazima iz preporuke. Dana 25.09.2017. godine, putem punomoćnika, Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranja kvalitete Bosne i Hercegovine dostavila je odgovor u kojem se navodi da je preporuka Ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine „neprovodiva i neprihvatljiva“ sa pozivom na podjelu nadležnosti između državnih i entitetskih tijela i sa pozivom na pozitivne propise i interne akte koji reguliraju proceduru akreditacije.

S obzirom na to da Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvalitete Bosne i Hercegovine odbija da donese odluku o upisu jednog od univerziteta u Bosni i Hercegovini u Registar akreditiranih visokoškolskih ustanova na državnoj razini, kao i da odbija postupiti po preporuci Ombudsmana za ljudska prava, kojom je traženo da Agencija donese odluku o akreditaciji sukladno pozitivnim propisima, što bi joj trebalo da bude osnovna djelatnost i bez intervencije bilo kojeg tijela, Ombudsmeni su uputili Obavijest o neprovođenju preporuke Vijeću ministara Bosne i Hercegovine i Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, tražeći da na narednoj sjednici razmotre ovaj slučaj kršenja prava građana i poduzmu mjere na provođenju preporuke, u okviru svojih ovlasti.

U predmetu: Ž-BR-04-148/17, žaliteljica ističe da je bila član Komisije za provođenje procedure glasanja za izbor v.d. dekana Filozofskog fakulteta Univerziteta u Tuzli, kada je na glasačkom mjestu došlo do incidenta. Naime, jedan profesor je burno reagirao na ime kolege i pred članovima Komisije koji su s njim sami bili u prostoriji izjavio da ćemo svi dobro vidjeti ko je on, i da neće dozvoliti da neko ko negira genocid bude izabran za dekana. Komisija je sačinila službenu zabilješku i poslala je na postupanje Etičkom komitetu. U međuvremenu je Komisija pozivana na razgovor kod v.d. dekanice, s ciljem smirivanja situacije i pokušaja da Komisija izmjeni svoj iskaz. Članovi Komisije su bili odlučni da se slučaj procesuiraju, a profesor koji je izazvao incident adekvatno sankcionira, nakon čega je on uputio svoje očitovanje Etičkom komitetu u kojem negira sve navode Komisije i u kojem je žaliteljicu na najgrublji način izvrijeđao, stavivši je u kontekst ratnih zločinaca. Napisao je da su njeni sunarodnjaci u julu 1995. godine, u Srebrenici ubili njegovog brata i još 27 najbližih rođaka, zapalili mu kuću i protjerali iz zavičaja. Etički komitet je njegove riječi ocijenio kao djelo s elementima kaznene odgovornosti, pa su zbog nemogućnosti davanja prijedloga strožijeg sankcioniranja uputili slučaj

¹⁴⁵ Ž-BL-04-419/17

¹⁴⁶ P-200/17 od 07.03.2017. godine

na postupanje rektorici. Rektorica nije poduzela ništa, nego je predmet ponovno vratila na postupanje Etičkom komitetu koji je navedenog profesora pozvao na ispriku, iako poziv na ispriku nije propisan Statutom Univerziteta u Tuzli, kao mjera za sankcioniranje ponašanja koje je u suprotnosti sa aktima Univerziteta.

Nakon istražnog postupka, Ombudsmani poštujući pravo na slobodu izražavanja, ocijenili neprimjerenim način izražavanja pomenutog profesora, te zaključili, da je na Univerzitetu u Tuzli došlo do povrede odredbi Kodeksa nastavničke etike JU Univerziteta u Tuzli, a da ni Etički komitet ni rektorica Univerziteta nisu poduzeli propisane mjere iz okvira svoje nadležnosti, kako bi se na odgovarajući način sankcioniralo neprimjereno ponašanje redovnog profesora Filozofskog fakulteta ovo Univerziteta.

Ombudsmani ukazuju da je obveza upravljačkih tijela Univerziteta u Tuzli poduzimanje aktivnosti i mjera u cilju zakonitog funkcioniranja ustanove na čijem su čelu, osiguranje zaštite prava uposlenika, a što uključuje i uspostavu učinkovitog sustava zaštite od diskriminacije, odnosno govora mržnje u konkretnom slučaju. S tim u vezi, Ombudsmani su izdali preporuku broj P-183/17 od 26.07.2017. godine, kojom traže da, rektor Univerziteta u Tuzli, dekan Filozofskog fakulteta i Etički komitet Univerziteta u Tuzli, po žalbi žaliteljice, u okviru svoje nadležnosti poduzmu odgovarajuće mjere, osiguraju da se univerzitetski nastavnici, suradnici, naučnici i istraživači Univerziteta u Tuzli u svojim javnim istupima i međusobnoj komunikaciji suzdrže od korištenja govora koji može biti uvredljiv za bilo koje lice ili grupu lica u Bosni i Hercegovini, ili može prerasti u govor mržnje te, da osiguraju da se u cijelosti poštuje odredba Kodeksa nastavničke etike JU Univerzitet u Tuzli i poduzmu odgovarajuće mjere u slučaju kršenja istih.

Podneskom od 20.11.2017. godine, Etički komitet obavještava Ombudsmane da "smatra da je izricanjem Lične opomene profesoru, te njegovom javnom isprikom za svoje postupke i riječi, zaključena sporna situacija".

5.7. Inicijative za izmjenu zakona iz oblasti ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava

Ombudsmani su tijekom izvještajnog perioda podnijeli pet (5) inicijativa za izmjene i dopune zakona, a kako slijedi:

Primjer¹⁴⁷: Ombudsmani su dana 09.06.2017. godine, uputili Inicijativu broj P-141/17, kojom se Vladi Republike Srpske i Vladi Federacije Bosne i Hercegovine ukazuje na potrebu izmjene i dopune Zakona o državnim službenicima (Službeni glasnik Republike Srpske, br. 118/08, 117/11, 37/12) i Zakona o državnoj službi u Federaciji Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 29/03, 23/04, 39/04, 54/04, 67/05, 8/06, 4/12). Inicijativa se odnosi na potrebu da Vlada Republike Srpske i Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, usklade odredbe svojih zakona o državnoj službi sa Zakonom o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine, na način da se broj članova komisija za izbor poveća u korist onih koje imenuje Agencija za državnu upravu/službu u odnosu na one koji se imenuju u ime tijela na koji se odnosi javni natječaj.

Aktom broj: 10.2-020-1649/17, od dana 12.07.2017. godine, Ministarstvo uprave i lokalne samouprave Republike Srpske, u ime Vlade Republike Srpske, dostavilo je odgovor po upućenoj

¹⁴⁷ Ž-BL-05-414/17

inicijativi. U aktu se, između ostalog, navodi da će u sklopu projekta „Pojednostavljenje i unapređenje zapošljavanja u državnoj službi“, a koji se implementira na sva četiri razine vlasti unutar Bosne i Hercegovine, u aktivnostima koje se budu poduzimale prigodom donošenja izmjena i dopuna ili novog teksta Zakona o državnim službenicima, biti uzeta u razmatranje i upućena inicijativa Ombudsmana Bosne i Hercegovine.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine o upućenoj inicijativi nije izvijestila Ombudsmane, pa niti nakon urgencije odaslane dana 09.11.2017. godine.

U predmetu¹⁴⁸: Prema postojećim zakonskim rješenjima u Republici Srpskoj javlja se nemogućnost da osobe koje su radile sa nepunim radnim vremenom u trajanju manjem od 6 sati dnevno, ostvare pravo na naknadu za slučaj neuposlenosti. Imajući u vidu, da su osobe koje su bile angažirane sa nepunim radnim vremenom, bez obzira na to koliko ono iznosilo, također uplaćivale doprinose, kao i činjenicu da je člankom 34. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme neuposlenosti¹⁴⁹ predviđeno da se sredstva za isplatu sporne naknade osiguravaju iz doprinosa koje plaćaju osobe u radnom odnosu, Ombudsmani smatraju da bi jedino ispravno rješenje bilo da se i ovim licima isplati iznos naknade koji bi bio razmjernan vremenu provedenom na radnom mjestu. S tim u svezi, Ombudsmani su izdali preporuku broj P-144/17 od 09.06.2017. godine, kojom od Ministarstva rada i boračko-invalidske zaštite Republike Srpske traže da razmotri mogućnost predlaganja novog zakonskog rješenja koje bi omogućilo i licima koja su radila manje od šest sati dnevno da ostvare pravo na novčanu naknadu za vrijeme neuposlenosti razmjerno vremenu provedenom u radnom odnosu.

Ministarstvo aktom od 10.07.2017. godine obavještava Ombudsmane, da: „... Obzirom da je programima rada Vlada i Narodna skupština Republike Srpske, za tekuću godinu, planirano donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, već su poduzete određene aktivnosti po preciznijem definisanju zakonskih odredbi koje utvrđuju pravo na novčanu naknadu, na način da se nedvosmisleno propiše da to pravo mogu da ostvare i osobe koje su radile sa nepunim radnim vremenom, u obimu koji je razmjernan vremenu provedenom na radu“.

U predmetu¹⁵⁰: Predmet je otvoren ex officio, iz razloga što odredba članka 1. Zakona o dopuni Zakona o visini stope zatezne kamate (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 101/16), stavlja u različit položaj potraživanja iz radnog odnosa, odnosno prava radnika, u odnosu na sve druge pravne i fizičke osobe kod kojih će se na iznos glavnice plaćati veći iznos zatezne kamate (po stopi od 12% godišnje). Međutim, iznos glavnice određene izvršnim ispravama (sudske presude i sudska poravnanja) i vansudskim poravnanjima iz osnova radnog odnosa, plaća se zatezna kamata po stopi od 0.2% godišnje.

Ombudsmani su mišljenja da navedena zakonska odredba koja teži ka legitimnom cilju (povećanu likvidnosti proračuna, javnih poduzeća i gospodarstvenih subjekata) je neproporcionalna i dovodi do miješanja u pravo na imovinu osoba koje ostvaruju prava po osnovi radnog odnosa. Uz to, navedena odredba je diskriminatorna s obzirom na to da stavlja u neravnopravan položaj osobe koje potražuju prava po osnovi radnog odnosa, u odnosu na druge fizičke i pravne osobe, s obzirom na veliku razliku u obračunu zatezne kamate. Ombudsmani zaključuju da je imperativ radnog zakonodavstva plaćanje naknade za rad - plaće, te da

¹⁴⁸ Ž-BL-04-212/17, P-144/17

¹⁴⁹ „Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 30/10, 102/12

¹⁵⁰ Ž-SA-04-26/17

zakonodavac svojom intervencijom naknadu za rad i druga prava po osnovi radnog odnosa ne može tretirati drugačije u odnosu na sve druge naknade i potraživanja.

Ombudsmani su dana 27.02.2017. godine podnijeli inicijativu Predstavničkom domu i Domu naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, „da u roku od 60 dana od dana primitka ove inicijative pristupe donošenju Zakona o izmjeni zakona o visini stope zatezne kamate u smislu brisanja stava (3) u članku 2 koji glasi: „Izuzetno od stava 1 ovog članka na iznos glavnice određene izvršnim ispravama (sudske presude i sudska poravnjenja) i vansudskim poravnanjima iz osnova radnog odnosa plaća se zatezna kamta po stopi od 0,2% godišnje. Inicijativa nije prihvaćena.

U predmetu¹⁵¹: Ombudsmani su dana 23.01.2017. godine, otvorili *ex officio* predmet u svezi mogućnosti korištenja posvojiteljskog dopusta po osnovi Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 26/16, 7/05, 48/05, 60/10 i 32/13).

Naime Zakon o radu Federacije Bosne i Hercegovine, Zakon o radu Republike Srpske i Zakon o radu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, br. 19/06 i 1/15), u relevantnom dijelu propisuju pravo posvojitelja djeteta na način da se primjenjuju članovi zakona koji reguliraju pravo na porođajno odsustvo. Za razliku od navedenih zakona, Zakon o radu u institucijama Bosne i Hercegovine ne sadrži odredbe koje reguliraju korištenje posvojiteljskog dopusta.

Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine je obavijestilo Ombudsmane da primjenom članova zakona koji reguliraju uže članove kućanstva i relevantnih zakonskih propisa entiteta o obiteljskim odnosima, da po njihovom tumačenju ne postoje prepreke da posvojitelji djeteta koriste sva prava kao i roditelji djeteta. Ministarstvo pravde ističe da će se, uzimajući u obzir značaj ove materije i potrebu jasnog definiranja pravila koja se primjenjuju na svaku konkretnu situaciju, obraćanje Ombudsmana tretirati kao inicijativa za pokretanje postupka izmjene i dopune navedenog zakona.

U predmetu¹⁵²: Žaliteljica ističe, da je Vijeće ministara Bosne i Hercegovine na 56. sjednici održanoj 27. svibnja 2004. godine, donijelo Odluku kojom je u stavu III izvršena kategorizacija usposlenih i na osnovi nje definirana duljina trajanja godišnjeg odmora od najmanje: 25 dana za rukovoditelje, 20 radnih dana za ostale državne službenike i 18 radnih dana za namještenike.

Žaliteljica postavlja pitanje: Zašto nije definirana jedna osnovica za trajanje godišnjeg odmora za sve uposlene, bez obzira na kojoj poziciji radili, pa sukladno, da li je počinjena diskriminacija prema uposlenim na osnovi ovakve šeme o pravu, odnosno početnom broju dana godišnjeg odmora?

Ombudsmani su od Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, zatražili dostavljanje Odluke o radnom vremenu u Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, ministarstvima Bosne i Hercegovine i drugim tijelima Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, sa svim izmjenama i dopunama, ukoliko je istih bilo, kao i Odluku o uvjetima i načinu korištenja godišnjeg odmora za državne službenike i namještenike u ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine, službama, tijelima i institucijama Vijeća ministara Bosne i Hercegovine broj: 05-34-357-10/04 od 27.05.2014. godine, sa svim izmjenama i dopunama, ukoliko je istih bilo. Aktom od 07.11.2016. godine, Vijeće ministara je udovoljilo traženju Ombudsmana.

¹⁵¹ Ž-SA-04-51/17

¹⁵² Ž-SA-04-1040/16

Ombudsmeni su Vijeću ministara Bosne i Hercegovine izdali preporuku broj P-90/17 od 05.05.2017. godine, da poduzme mjere u cilju izmjene spornih odredbi Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine i Odluke o uvjetima i načinu korištenja godišnjeg odmora za državne službenike i namještenike u ministarstvima i drugim tijelima uprave Bosne i Hercegovine, službama, tijelima i institucijama Vijeća ministara Bosne i Hercegovine broj: 05-34-357-10/04 od 27.05.2004. godine.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, svojim aktom od 09.06.2017. godine, obavještava Ombudsmane, da je Ministarstvo pravde zaduženo da u svezi sa navedenom preporukom pripremi hodogram u smislu integriranog pristupa rješavanju ovog pitanja. U navedenom odgovoru se još ističe: „S obzirom da je u primjeni navedenih propisa utvrđeno da je zakonski minimum trajanja godišnjeg odmora utvrđen u različitom trajanju, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine je pokrenulo postupak izmjene i dopune Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine, a u cilju usuglašavanja i ujednačavanja uvjeta za korištenje godišnjeg odmora za sve uposlene u institucijama Bosne i Hercegovine na koje se primjenjuju odredbe Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine, odnosno odredbe Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine, a čime se ispunjavaju i međunarodni standardi u pogledu utvrđivanja minimalnog trajanja plaćenog godišnjeg odmora. Što se tiče izmjena i dopuna Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine, Ministarstvo pravde je, isto tako poduzelo aktivnosti na izradi zakona o izmjenama i dopunama navedenog propisa, tako da će se svakako cijeliti i navodi iz Preporuke Ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine“.

VI PRAVA PRITVORENIKA/ZATVORENIKA

6.1. Uspostavljanje preventivnog mehanizma u Bosni i Hercegovini

Tortura¹⁵³ ili mučenje označava svaki akt kojim se jednom licu namjerno nanosi bol ili teške fizičke ili mentalne patnje s ciljem dobijanja od njega ili nekog trećeg lica obavještenja ili priznanja, njegovog kažnjavanja za djelo koje je to ili neko treće lice izvršilo ili za čije izvršenje je osumnjičeno, zastrašivanje tog lica ili vršenje pritiska na njega ili zastrašivanje i vršenje pritiska na neko treće lice, ili iz bilo kojeg drugog razloga zasnovanog na bilo kom obliku diskriminacije ako taj bol ili te patnje nanosi službeno lice ili bilo koje drugo lice koje djeluje u službenom svojstvu ili na njegov podsticaj ili sa njegovim izričitim ili prećutnim pristankom. Izraz tortura se ne odnosi na bol ili patnje koje su rezultat isključivo zakonskih sankcija, neodvojivih od tih sankcija ili sankcija koje se prouzrokuju. Opcionim protokolom Generalne skupštine Ujedinjenih naroda od 2002. godine predviđeno je da sve države potpisnice uspostave nacionalne mehanizme za prevenciju torture.

Bosna i Hercegovina je još u oktobru 2008. godine ratificirala Opcioni protokol uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka, a kojim je predviđena obveza uspostave preventivnog mehanizma koji će vršiti posjet ustanovama u kojima se nalaze osobe lišene slobode, a s ciljem prevencije torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka.¹⁵⁴ Opcionim protokolom uspostavljen je Pododbor za prevenciju torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka¹⁵⁵, koji ima ovlasti da obilazi sva mjesta predviđena za zadržavanje osoba i da daje preporuke državama članicama u svezi sa zaštitom osoba lišenih slobode.

Cilj djelovanja preventivnog mehanizma je da svojim kontinuiranim posjetama u ustanovama u kojima se nalaze osobe lišene slobode djeluju preventivno i odvratu sva državna tijela i službene osobe od torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka tako da preventivni mehanizam ima obvezu da kontinuirano obilazi i kontrolira sva mjesta u kojima se nalaze i mogu nalaziti osobe lišene slobode (npr. zatvore, policijske stanice, psihijatrijske bolnice, psihijatrijska odjeljenja u općim bolnicama, kliničkim centrima, ustanove socijalne zaštite, azil za strance).

Iako je nesporan značaj uspostave preventivnog mehanizma i činjenica da su tijela vlasti u Bosni i Hercegovini u posljednjih sedam godina poduzimala određene mjere i aktivnosti radi njegovog formiranja, on do danas nije uspostavljen. Naime, ni u 2017. godini nisu usvojene izmjene Zakona o Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine koji predviđa uspostavu preventivnog mehanizma u okviru Institucije ombudsmana iako su predložene izmjene Zakona prihvaćene od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i usvojene u prvom čitanju od strane Ustavnoopravnog povjerenstva Zastupničkog doma, ustavnopravnog povjerenstva Doma naroda i Zajedničkog povjerenstva za ljudska prava Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

¹⁵³ Članak 1. Konvencije protiv torture ili drugih surovih neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupanja

¹⁵⁴ Opcioni protokol, članak 3.

¹⁵⁵ Opcioni protokol, članak 2 stav 1.

6.2. Praćenje prava pritvorenika/zatvorenika

Postupak po pojedinačnim žalbama pritvorenih/zatvorenih osoba predstavlja jedan od najznačajnijih vidova zaštite ljudskih prava. Statistički podaci u 2017. godini pokazuju da su u Odjelu za zaštitu pritvorenih/zatvorenih osoba zaprimljene 135 žalbe, što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja smanjenje za 19,6%. Ombudsmeni ističu da su pojedini predmeti riješeni pozitivno i prije izdavanja preporuke, na način da su uprave kazneno - popravnih zavoda same korigirale svoje postupanje nakon usmenog ili prvog pismenog braćanja Ombudsmana. Kao i prethodnih godina, žalbe su se odnosile na nezadovoljstvo kvalitetom pružene zdravstvene zaštite, pitanja korištenja izvanzavodskih pogodnosti, uvjete smještaja i tretmana, nekorektno ponašanje zavodskih službenika ili drugih pritvorenika, nemogućnost ostvarivanja radnog angažmana. Određen broj žalbi odnosio se na sadržaj pravomoćnih sudskih odluka kojima se oglašavaju krivim, što nikako ne može biti predmet postupanja niti preispitivanja Ombudsmana, o čemu se osuđene osobe pismenim ili usmenim putem obavještavaju, što će u nastavku biti ilustrirano konkretnim primjerima predmeta.

Sustav izvršenja krivičnih sankcija u Bosni i Hercegovini je složen, jer je pozitivno zakonodavstvo koje uređuje ovu oblast, sukladno ustavnoj strukturi Bosne i Hercegovine, raspoređeno na tri razine vlasti. Naime, nadležnost glede izvršenja krivičnih sankcija podijeljena je između Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine, Ministarstva pravde Federacije Bosne i Hercegovine, Ministarstva pravde Republike Srpske i Pravosudne komisije Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Upravo ovakav sustav u kojem postoje četiri nekoherentna zakona o izvršenju krivičnih sankcija¹⁵⁶, u krajnjoj liniji ima za posljedicu postojanje različitih pravnih normi koje uređuju istu oblast (ili pitanje) na različit način, što opet dovodi do nejednake primjene istih. Ovakvo stanje neminovno dovodi do nejednakog tretmana osuđenih osoba, a u ovisnosti od toga u kojem dijelu Bosne i Hercegovine su osuđeni na kaznu zatvora ili drugu kaznu, odnosno u kojoj ustanovi i u kojem entitetu izdržavaju kaznu zatvora. Ombudsmeni, također, zapažaju da nejednakom tretmanu zatvorenika/pritvorenika doprinosi i činjenica da se na osuđene osobe koje izdržavaju kaznu lišenja slobode primjenjuju različita pravila sadržana u pravilnicima i drugim podzakonskim aktima koji se primjenjuju, ovisno od toga koji je sud izrekao kaznu zatvora, npr. da li su u pitanju sudovi entiteta ili Sud Bosne i Hercegovine.

Odjel za zaštitu prava pritvorenih/zatvorenih osoba putem posjeta osobama lišenim slobode ispituje kako se prema njima postupa s ciljem povećanja zaštite ovih osoba od torture. U izvještajnom periodu, u sklopu redovnih aktivnosti, Odjel za zaštitu pritvorenika/zatvorenika, a na osnovi žalbi osuđenih osoba je posjetio sljedeće ustanove za izvršenje krivičnih sankcija: KPZ Zenica (dva puta), KPZ Foča, KPZ Trebinje, KPZ Bijeljina, KPZ Mostar, KPZ Bihać, KPZ Tuzla, KPZ Sarajevo, KPZ Orašje, KPZ Banja Luka KPZ Doboje. U ove posjete predstavnici Institucije ombudsmana su odlazili nenajavljeno, isključivo na zahtjev osuđenih osoba, kako bi ispitali osnovanost upućenih žalbi, sukladno dosadašnjoj praksi Ombudsmana.

¹⁵⁶Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj: 22/16. Zakon o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik FBiH, br. 44/98, 42/99, 12/09 i 42/11, Zakon o izvršenju krivičnih sankcija u Republici Srpskoj, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 2/10, 98/13 i 44/16 i Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Brčko distrikta, broj: 31/11

6.2.1. Zdravstvena zaštita

Sudeći prema broju i sadržaju žalbi zatvorenika na kvalitetu zdravstvene zaštite koja im se pruža u zatvorskom sustavu, i nadalje je riječ o vrlo važnom problemu. Kada država lišava građane njihove slobode, preuzima na sebe odgovornost da brine o njihovom zdravlju, u smislu sveukupnih uvjeta u kojima izdržavaju kaznu zatvora, uključujući osiguranje liječenja, mjera i aktivnosti zdravstvene skrbi koji su kvalitetom i opsegom određeni za osigurane osobe iz obveznog zdravstvenog osiguranja. Zatvorenici nikako ne bi smjeli, zbog uvjeta izdržavanja kazne zatvora, te neodgovarajuće kvalitete pružene zdravstvene skrbi, nakon izdržane kazne biti u lošijem zdravstvenom stanju nego što su bili kad su upućeni na izdržavanje kazne zatvora. Dakle, kvaliteta zdravstvene skrbi, koji se osigurava osobama lišenim slobode, mora biti jednak onom koji se osigurava osobama na slobodi, koje su zdravstveno osigurane. No, i nadalje je prisutan veći dio problema na koje su Ombudsmeni ukazivali i prošlih godina, a koje značajno otežavaju pružanje zadovoljavajuće kvalitete zdravstvene skrbi osobama lišenim slobode.

Naime, sustav zdravstvene skrbi u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija u Bosni i Hercegovini nije uspostavljen u punom kapacitetu na način kako je to propisano Europskim zatvorskim pravilima u Dijelu III koji uređuje pitanje zdravstva. Ovo se posebno odnosi na činjenicu da sve kazneno-popravne ustanove još uvijek nemaju najmanje jednog stalno uposlenog liječnika opće prakse kako je to propisano točkom 41.1 ovih Pravila¹⁵⁷, već koriste mogućnost koja je utvrđena točkom 41.3 ovih Pravila¹⁵⁸, odnosno honorarno angažiranje liječnika opće prakse. Ovaj liječnik je u takvim situacijama najčešće uposlen na osnovi ugovora o djelu i njegova obveza je da bude dostupan i da redovito dolazi u ustanovu. Osim navedenog, zdravstvena služba ustanove trebalo bi da ima dovoljan broj uposlenog medicinskog osoblja obučenog za pružanje adekvatne zdravstvene skrbi.

Iako je sukladno odlukama ESLJP, za zaštitu zdravlja neophodno osigurati dijagnozi odgovarajući tretman, a ne samo obaviti preglede i dijagnosticirati bolest, kvaliteta zdravstvene zaštite u zatvorskom sustavu još se posmatra kroz broj obavljenih pregleda. Analizom ovih podataka Ombudsmeni cijene je li zdravstvena usluga dovoljno dostupna ovoj kategoriji osoba, mada su svjesni da ovi brojčani podaci ne predstavljaju uvijek mjerilo kvalitete zdravstvene zaštite. Jedan dio problema sigurno proizlazi iz nedovoljnog broja zdravstvenih radnika, kako onih uposlenih, tako i onih angažiranih po ugovoru o djelu.

Prema podacima Ministarstva pravde Republike Srpske stalno uposlenog liječnika imaju sljedeće kazneno-popravne ustanove: KPZ Banja Luka, KPZ Foča, i KPZ Istočno Sarajevo, a nemaju: KPZ Doboj, KPZ Trebinje i KPZ Bijeljina.

Federalno ministarstvo pravde informiralo je Ombudsmane da stalno uposlenog liječnika imaju samo KPZ Zenica i KPZ Tuzla, dok KPZ Bihać, KPZ Mostar, KPZ Sarajevo, KPZ Orašje i KPZ Busovača nemaju. Ombudsmeni smatraju da je nužno pristupiti izradi sveobuhvatne analize stanja u oblasti zdravstvene zaštite u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija u Bosni i Hercegovini.

¹⁵⁷ Europska zatvorska pravila u dijelu III koji uređuje pitanje zdravstva, točka 41.1. predviđaju da „u svakom zatvoru postojat će najmanje jedan kvalificirani liječnik opće”.

¹⁵⁸ Europska zatvorska pravila u dijelu III koji uređuje pitanje zdravstva, točka 41.3 predviđaju: „U slučaju kada zatvori nemaju stalno uposlenog liječnika, honorarno će se angažirati liječnik da redovite vrši posjete”.

Primjer: Podnositelju žalbe¹⁵⁹ zbog naravi njegove bolesti bio je potreban poseban tretman koji nije bio moguć u zavodu, zbog čega su Ombudsmani preporučili Upravi KPZ-a Zenica njegov premještaj u specijaliziranu bolnicu. Ombudsmani su obaviješteni da je preporuka ispoštovana.

Primjer: Podnositelj žalbe¹⁶⁰, koji izdržava kaznu zatvora u Kazneno-popravnom zavodu u Mostaru, u vrijeme posjete Ombudsmana doveden je na razgovor iz samice jer je disciplinski kažnjen zbog uzimanja dva apaurina. Postupajući po žalbi, Ombudsmani su zatražili pismeno izjašnjenje na navode žalbe. Iz odgovora, između ostalog, proizilazi da je osoblje Zavoda od ranije upoznato sa činjenicom da neuropsihijatar ne želi propisati farmakoterapiju osuđenima koji primaju supstitucijsku terapiju metadon.

Ombudsmani nisu mogli utvrditi kršenje prava, posebno uvažavajući nalaz i mišljenje ordinirajućeg liječnika.

Preporuka Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine, Ministarstvu pravde Federacije Bosne i Hercegovine i Ministarstvu pravde Republike Srpske da se:

- sukladno Europskim zatvorskim pravilima utvrdi zdravstvena politika u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija i osiguraju materijalno-tehničke mogućnosti za njezino provođenje;
- organiziraju edukativni programi radi upoznavanja osoba lišenih slobode s opasnostima od oboljenja i načinima prenošenja zaraznih bolesti s ciljem preventivnog djelovanja.

6.2.2. Uvjeti smještaja

S obzirom na to da je pretrpanost bio jedan od najvećih problema s kojima se zatvorski sustav suočavao dugi niz godina, podatak da je u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija u Bosni i Hercegovini u 2016. i 2017. godini bilo više raspoloživih mjesta nego osoba lišenih slobode, smatramo pozitivnim i ohrabrujućim. Dovoljan broj raspoloživih kapaciteta svakako je rezultat ogromnim sredstava koja su prethodnih godina izdvojena za adaptaciju postojećih (KPZ Banja Luka, KPZ Doboj i KPZ Kula), te izgradnju novih kapaciteta (Državni zatvor, KPZ Zenica IX paviljon i KPZ Orašje).

Ombudsmani naglašavaju da uvjeti smještaja u kazneno-popravnim ustanovama danas ne obuhvataju samo činjenicu da se mora voditi računa o veličini prostorije u kojoj borave osuđene osobe, već i o drugim aspektima, npr. zapremini zraka, osvjettljenju, ventilaciji, ali i ostvarivanju kontakata sa porodicom, posebno djecom¹⁶¹. U tom smislu važno je ukazati na potrebu prilagođavanja prostora u kojoj osobe koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora posjećuju djeca, zbog čega su Ombudsmani podsjetili sve ustanove za izvršenje krivičnih sankcija na važnost ostvarivanja ovog standarda.

¹⁵⁹ Ž-SA-07-909/16, P-34/17

¹⁶⁰ Ž-SA-07-1087/17

¹⁶¹ Uređenje dječijeg kutka u KPZ Bijeljina, Ombudsmani su prepoznali kao izraz visokog stepena senzibiliteta nadležnih tijela za potrebe osoba koje se nalaze na izvršenju krivičnih sankcija.

6.2.3 Radni angažman

Život u zatvorenom prostoru, ograničeno kretanje i izostanak uobičajenih radnih aktivnosti kod osoba na izdržavanju kazne zatvora dovode do negativnih posljedica glede ponašanja i psihofizičkog stanja. Radna aktivnost je potrebna zbog ostvarivanja potpunog programa tretmana u ustanovama zatvorenog tipa. U svezi radnih i drugih aktivnosti osuđenih osoba ocjena je da postoje manje mogućnosti za radno okupacionu terapiju, nego što su potrebe. Mali broj osuđenih osoba uglavnom je angažiran na radu u kotlovnici, vešeraju, u kuhinji, nošenju paketa, te na održavanju čistoće objekta i zatvorskog kruga, a zanemarljiv je broj osuđenih osoba koje rade na zavodskim ekonomijama.

S tim u svezi, Ombudsmani i dalje ukazuju svim kazneno-popravnim ustanovama u Bosni i Hercegovini da trebaju poduzeti dodatne napore i unaprijediti radni angažman osoba koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora, jer takvim postupanjem ispunjavaju obveze koje su propisane Europskim zatvorskim pravilima u dijelu VII – Radni angažman¹⁶², ali i doprinose ostvarivanju punog programa tretmana i resocijaliziranja ovih osoba. Ombudsmani su svjesni činjenice da se Uprave kazneno-popravnih zavoda sreću s brojnim teškoćama glede ispunjavanja ove obveze, međutim ne mogu prihvatiti nedostatak inicijative sukladno raspoloživim mogućnostima. Ombudsmani, svakako, ukazuju na važnost postojanja privrednih jedinica u okviru ustanova za izvršenje krivičnih sankcija. Također, kao primjer dobre prakse ističe se turističko-rekreativni kompleks „Brioni“, vlasništvo Privredne jedinice „Drina“, KPZ-a Foča koji u značajnoj mjeri doprinose većem stepenu radnog angažmana osuđenih osoba.

Primjer: Podnositelj žalbe¹⁶³ navodi da nema primjedbi na rad i postupanje predstavnika ustanove i Službe obezbjeđenja. Ističe da bi, kao osuđena osoba na dugogodišnju kaznu zatvora, volio imati radni angažman, te da ima spoznaju da je ostalo upražnjeno mjesto puštanja muzike. Ombudsmani su obavili razgovor sa pomoćnikom direktora KPZ-a Foča o zahtjevu osuđenika, koji je potvrdio da će mu u narednom periodu biti obezbijeđen radni angažman, ali ne na to mjesto što on traži, s obzirom na to da razlozi sigurnosti to ne dozvoljavaju jer je to radno mjesto do samog izlaza iz ustanove, a ovom osuđeniku je ostalo još osam (8) godina kazne zatvora i već je jednom bio u bjekstvu.

Preporuka: Svim kazneno-popravnim zavodima u Bosni i Hercegovini da sukladno objektivnim mogućnostima, unaprijede radni angažman osoba koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora.

6.2.4. Korištenje izvanzavodskih pogodnosti

Kao i prethodnih godina, Ombudsmani su i u 2017. godini postupali po žalbama osuđenih osoba koje su se odnosile na njihovo nezadovoljstvo prigodom odobravanja i korištenja izvanzavodskih pogodnosti. Pri tomu treba imati u vidu da je odobravanje pogodnosti mogućnost koju osuđena osoba može ostvariti isključivo svojim dobrim ponašanjem i vladanjem, a ne pravo osuđenika, odnosno obveza koju uprava mora ispoštovati. S druge strane, od rezultata policijskih provjera

¹⁶² Europska zatvorska pravila, Dio VII-radni angažman 105.10 “ Sustavnim programom rada teži se doprinošenju ispunjenja svrhe režima za zatvorenike”.

¹⁶³ Ž-SA-07-885/17

na terenu, odnosno u mjestu prebivališta osuđene osobe u najvećoj mjeri ovisi hoće li joj od strane uprave biti odobrene pogodnosti.

Najveći broj žalbi odnosio se na rješenje u praksi prema kojem je korištenje izvanzavodskih pogodnosti uvjetovano mišljenjem nadležne policijske stanice i tijela socijalne zaštite, pa osuđene osobe u žalbama upućenim Ombudsmanima navode kako policijski službenici, koji vrše ove provjere, ne utvrđuju pravo stanje stvari na terenu, jer nisu dovoljno objektivni, već po automatizmu pišu negativno mišljenje.

Primjer: Podnositelj žalbe¹⁶⁴, osuđena osoba koja se na izdržavanju kazne zatvora nalazi u Kazneno-popravnom zavodu Doboj, u žalbi navodi nezadovoljstvo postupanjem Policijske stanice Tešanj, ističući da od ovog tijela već tri puta dobija negativne policijske provjere. Nakon sumiranja svih činjenica u predmetu, Ombudsmani su Policijskoj stanici Tešanj izdali preporuku¹⁶⁵ kojom se ukazuje na značaj korištenja pogodnosti u procesu resocijaliziranja osuđenih osoba, zbog čega postoji obveza i odgovornost policijskog tijela da, prigodom vršenja policijske provjere, sagleda cjelokupno stanje na terenu i utvrdi sve relevantne činjenice, kako bi na kraju formirano mišljenje bilo odraz objektivnih okolnosti i samim tim služilo kao dobar osnov upravi ustanove prigodom donošenja odluke o odobravanju korištenja izvanzavodskih pogodnosti. U odgovoru¹⁶⁶ na preporuku navedeno je da je ovo tijelo poduzelo mjere i radnje sukladno preporuci.

Primjer: Podnositelj žalbe¹⁶⁷ ističe da je Treća PU Sarajevo, nakon provjera na terenu, dostavila negativno mišljenje glede korištenja izvanzavodskih pogodnosti. Ističe da nikada nije imao uvid u dostavljeno mišljenje te policijske uprave, niti su mu jasni razlozi zbog kojih ne može rabiti izvanzavodske pogodnost. Nakon provedenog postupka istraživanja žalba je ocijenjena neosnovanom. Naime, sukladno presudi Kantonalnog suda u Sarajevu žaltelj je pravosnažno osuđen na kaznu zatvora zbog krivičnog djela silovanje, zbog čega policijski službenici nisu bili u mogućnosti na terenu procijeniti sam rizik izlaska osuđene osobe, tj. postoji li stvarna opasnost osвете prema osuđeniku prigodom korištenja izvanzavodskih pogodnosti od strane obitelji oštećene osobe. Također se napominje da se ni građani u njegovom okruženju stanovanja nisu željeli izjasniti o korištenju izvanzavodskih pogodnosti osuđene osobe iz sigurnosnih razloga s obzirom na to da se radi o problematičnoj osobi.

Primjer: Podnositelj žalbe¹⁶⁸ ističe da, prema njegovu saznanju, policijski službenici Policijske uprave Gradačac nisu izlazili na teren i nisu tražili mišljenje njegove djece i roditelja vezano za njegov izlazak na izvanzavodske pogodnosti. Uz žalbu je dostavljena i građanska peticija da nemaju ništa protiv da imenovani rabi izvanzavodske pogodnosti, kućna lista, izvod iz kaznene evidencije da ne prolazi kroz kaznenu evidenciju, kopije osobnih karata za kćerke i njihove izjave da su suglasne sa korištenjem izvanzavodskih pogodnosti, kao i DVD - CD videozapis o šteti koja je napravljena na njegovoj kući u 2017. godini. U cilju provjere žalbenih navoda zatraženo je izjašnjenje nadležne PU. Kako se iz dostavljenog izjašnjenja ništa pouzdano nije moglo zaključiti, Ombudsmani su smatrali da su u konkretnom slučaju službenici Policijske

¹⁶⁴ Ž-BL-05-68/17,

¹⁶⁵ P-80/17 od 30.03.2017. godine

¹⁶⁶ akt Policijske stanice Tešanj broj: 08-04/12-1-04-2-7382/17 od 09.06.2017. godine

¹⁶⁷ Ž-SA-07-192/17

¹⁶⁸ Ž-SA-07-1048/17

stanice Gradačac prigodom davanja mišljenja o boravku osuđene osobe na slobodi, u smislu korištenja izvanzavodskih pogodnosti, trebali u većoj mjeri cijiniti objektivne okolnosti. S tim u svezi su ukazali na značaj korištenja pogodnosti u procesu resocijaliziranja osuđenih osoba.

Primjer: Podnositelj žalbe¹⁶⁹ ističe da mu PU Zenica, neosnovano odbija dati pozitivno mišljenje u svezi korištenja izvanzavodskih pogodnosti iako nema oštećene strane jer izdržava kaznu zatvora za krivično djelo utaja poreza, primjeren je osuđenik, klasificiran u grupu „A“, radno angažiran u zavodskom restoranu. Također ističe da je stekao potreban omjer izdržane kazne zatvora za korištenje izvanzavodskih pogodnosti. PU Zenica je dostavila izjašnjenje u kojem se, između ostalog, ističe da se radi o osobi koja je sklona čestom mijenjaju adrese prebivališta. Ombudsmeni su utvrdili da je svaka promjena adrese uredno prijavljena nadležnom MUP-u zbog čega su preporučili PU Zenica da izvrši ponovnu terensku provjeru, imajući u vidu, između ostalog, i izjavu njegovog brata da je suglasan da izvanzavodske pogodnosti koristi na njegovoj adresi.

Preporuka policijskim tijelima u vršenju terenskih provjera u svezi sa korištenjem izvanzavodskih pogodnosti osuđenih osoba da:

- prigodom izvršenja ove zakonske obveze sagledaju cjelokupno stanje na terenu i utvrde sve relevantne činjenice, kako bi na kraju formirano mišljenje bilo odraz objektivnih okolnosti i samim tim služilo kao dobar osnov upravi ustanove prigodom donošenja odluke o odobravanju korištenja izvanzavodskih pogodnosti.

6.2.5. Pitanje premještaja

Sukladno Europskim zatvorskim pravilima¹⁷⁰, pitanje premještaja od posebnog je značaja zbog toga što je potrebno osigurati upućivanje osuđenika u ustanovu koja je bliže njegovom prebivalištu/boravištu, kako bi održao kontakt sa obitelji, a što se svakako pozitivno odražava i na njegovu socijalnu rehabilitaciju. Pitanje premještaja se odnosi kako na premještaj osuđenika iz jednog u drugi kolektiv unutar iste ustanove, iz jedne ustanove u drugu u okviru istog entiteta i iz ustanove jednog u ustanovu drugog entiteta.

U Bosni i Hercegovini premještaj osuđenih osoba predstavlja kompleksan problem iz razloga što nije usklađeno zakonodavstvo, što nije na jednakim osnovama propisana mogućnost premještaja osuđenih osoba iz ustanove jednog entiteta u ustanovu drugog entiteta, a određenim *ad hoc*, nesinhroniziranim i nekoordiniranim intervencijama u zakonodavstvu situacija u ovoj oblasti je dodatno usložnjena.

Ne smijemo zanemariti i ograničavajući faktor a to je vrsta ustanove zatvorenog odnosno poluotvorenog tipa što je objektivni faktor. Ombudsmeni su mišljenja da su pravnim prazninama i nedorečenostima glede mogućnosti premještaja iz kazneno-popravne ustanove jednog u kazneno- popravnu ustanovu drugog entiteta, najviše oštećene osuđene osobe koji imaju prebivalište, odnosno boravište u drugom entitetu, jer praktično gube kvalitetan kontakt sa obitelji a što je značajno imajući u vidu složenu i tešku ekonomsko-socijalnu situaciju i što u

¹⁶⁹ Ž-SA-140/16 P - 33/17

¹⁷⁰ Europska zatvorska pravila, dio II-upućivanje u zatvor i smještaj. 17.1. „Zatvorenici se, ukoliko je moguće, upućuju u zatvore koji se nalaze u blizini njihovih domova ili centara socijalne rehabilitacije” 17.2. „Prigodom upućivanja, također se vodi računa o zahtjevima vezanim za nastavak krivične istrage, sigurnost i bezbjednost i potrebu da se za svakog zatvorenika odredi odgovarajući režim.” 17.3. „Ukoliko je moguće, zatvorenik se konsultuje u vezi s početnim upućivanjem ili naknadnim premještajem u drugi zatvor.”

konačnici rezultira otežanom rehabilitacijom koja ne ide u željenom pravcu. Upravo zbog svega navedenog, Ombudsmeni su s ciljem osiguravanja jasnoće i dosljednosti zakona u ovoj oblasti u predmetu¹⁷¹ uputili Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine, Federalnom ministarstvu pravde i Ministarstvu pravde Republike Srpske, Inicijativu za izmjene i dopune Zakona o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine¹⁷² i Zakona o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske¹⁷³ što je detaljno opisano u prošlogodišnjem izvješću. Nažalost, Ombudsmeni konstatiraju i da pored upućene preporuke i većeg broja urgencije u predmetu¹⁷⁴, nije došlo do napretka.

Primjer: Podnositelj žalbe¹⁷⁵ ističe da već dugo boravi u VI paviljonu, te bi volio biti premješten u kolektiv jer su, kako navodi, prestali razlozi koji se tiču njegove sigurnosti. Ombudsmeni su obaviješteni da je imenovani premješten u vanjski paviljon, u kolektiv za primjerne osuđenike, kojima je ostalo malo vremena do isteka kazne zatvora.

Primjer: Podnositelj žalbe¹⁷⁶ se obraćao Ministarstvu pravde Federacije Bosne i Hercegovine molbom za premještaj iz KPZ Zenica u KPZ Mostar gdje ima prebivalište, a sve kako bi olakšao posjete obitelji. Nakon intervencije Ombudsmana osuđenoj osobi je omogućen traženi premještaj.

Primjer: U izvještajnom periodu Ombudsmeni su registrirali i dva predmeta¹⁷⁷ osuđenih osoba koje su na izdržavanju kazne zatvora u Kazneno-popravnim zavodu Tuzla. U žalbama ističu nezadovoljstvo postupanjem Ministarstva pravde Republike Srpske i Federalnog ministarstva pravde. Naime, osuđene su po pravomoćnim presudama okružnih sudova u Republici Srpskoj, ali im je po uputnom aktu određeno izdržavanje kazne u KPZ Tuzla, budući da su nastanjene u Federaciji Bosne i Hercegovine. Nakon što su po zakonu stekle pravo na uvjetni otpust, u konzultaciji sa službenim licima KPZ Tuzla, molbom su se obratile Federalnom ministarstvu pravde da im se odobri uvjetni otpust. U odgovoru Federalnog ministarstva pravde se navodi, da u tom pogledu nije nadležno za postupanje za osobe koje su osuđene od strane suda Republike Srpske. Potom su se u konzultaciji sa Upravom KPZ-a Tuzla obratile Ministarstvu pravde Republike Srpske koje u svom odgovoru ističe da Zakon o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske¹⁷⁸ ne sadrži odredbu koja se odnosi na odlučivanje po molbi ili prijedlogu rukovodioca ustanove za uvjetni otpust osuđenih osoba koje izdržavaju kaznu zatvora u kazneno-popravnim ustanovama u Federaciji Bosne i Hercegovine, a kaznu zatvora su izrekli sudovi sa teritorija Republike Srpske.

Ombudsmeni su ukazali da se u konkretnom slučaju zakonski i podzakonski propisi tumače uvijek na njihovu štetu – niti im se dozvoljava da izdržavaju kaznu u Republici Srpskoj, gdje bi se, prema trenutnom tumačenju Ministarstva pravde Republike Srpske, isto oglasilo nadležnim da odlučuje o njihovoj molbi za uvjetni otpust, niti im se omogućava da, kad već kaznu zatvora moraju izdržavati u Federaciji Bosne i Hercegovine, resorno ministarstvo ovog entiteta bude u

¹⁷¹ Ž-SA-07-107/16

¹⁷² Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 44/98, 42/99, 12/09 i 42/11.

¹⁷³ Službeni glasnik Republike Srpske, br. 12/10, 117/11 i 98/13.

¹⁷⁴ Predmet broj Ž-BL-07-796/17 Inicijativa za izmjenu Zakona o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine

¹⁷⁵ Ž-SA-07-901/16

¹⁷⁶ Ž-SA-07-1087/17

¹⁷⁷ Ž-SA-07-1247/16 i 357/17; P-102/17

¹⁷⁸ Službeni glasnik Republike Srpske br. 12/10, 117/11, 98/13, 44/16

potpunosti nadležno za sva pitanja koja proizlaze iz njihovog izdržavanja kazne, uključujući i pitanja uvjetnog otpusta. Postupajući u predmetu, Ombudsmeni su informirali Ministarstvo pravde Republike Srpske o žalbenim navodima osuđenih osoba, uz poziv da se dostavi izjašnjenje o iznesenim žalbenim navodima, odnosno o mjerama i aktivnostima koje se namjeravaju poduzeti u svezi odlučivanja o uvjetnom otpustu imenovanih.

U odgovoru se, između ostalog, navodi „da je Ministarstvo pravde Republike Srpske upoznato sa problemom koji se u posljednje vrijeme pojavljuje, koji se odnose na uvjetni otpust osuđenih osoba koje izdržavaju kaznu zatvora u kazneno-popravnim ustanovama Federacije Bosne i Hercegovine, a kazna im je izrečena od strane suda u Republici Srpskoj. Komisija za uvjetni otpust postupi i odlučuje sukladno odredbama Krivičnog zakona Republike Srpske, odredbama Zakona o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske i Poslovnika o radu Komisije za uvjetni otpust. Poslovníkom o radu Komisije za uvjetni otpust propisano je da Komisija rješava po molbi osuđenih osoba, kao i po prijedlogu rukovodioca ustanove za osuđene osobe koje izdržavaju kaznu zatvora u kazneno-popravnim ustanovama Republike Srpske, te do sada nije postojao niti jedan slučaj da se netko obratio po navedenom spornom pitanju. Zbog novonastale situacije koja se pojavljuje u posljednje vrijeme, kao prelazno rješenje do rješavanja u zakonskoj regulativi, na prvoj narednoj sjednici Komisije za uvjetni otpust, iznijet će se navedena problematika i pojedinačni zaprimljeni slučajevi, u cilju prava koja pripadaju osuđenom licu.

Ombudsmeni su smatrali da su u konkretnom slučaju osuđene osobe u potpunosti lišene prava da se odlučuje o njihovoj molbi za uvjetni otpust. Naime, Ombudsmeni podržavaju svaki oblik suradnje, dogovora i komunikacije između entitetskih ministarstava pravde, i svaki oblik usuglašavanja entitetskih zakonskih propisa u cilju uzajamne zaštite prava osuđenih osoba oba entiteta. Međutim, u konkretnom slučaju imenovanim osuđenicama neće pomoći nikakvi dogovori niti pregovori oko izmjena zakonskih regulativa, s obzirom na duge parlamentarne procedure vezane za eventualne izmjene zakona. Ombudsmanima je neprihvatljivo da entitetska tijela jednostavno mogu u potpunosti ignorirati pravo osuđene osobe da se odluči o njezinoj molbi za uvjetni otpust, budući da su entitetska tijela dužna odlučiti pravovremeno o molbi osuđenica baš kao o molbi svake druge osuđene osobe, i zaštititi ih od svakog oblika diskriminacije. Ombudsmeni su ukazali da su imenovane osuđenice trenutno u *potpunosti diskriminirane u odnosu na druge osuđene osobe, samo i isključivo iz razloga što imaju prebivalište u jednom od entiteta Bosne i Hercegovine, a osuđene su u drugom entitetu, zbog čega su na neustavan način obespravljene u odnosu na rješavanje njihovih molbi za uvjetni otpust.*

Ombudsmeni ohrabruju Ministarstvo pravde Republike Srpske da navedeni slučaj riješi temeljem nediskriminatorskog tumačenja zakonskih propisa i odluči o molbi osuđenica, te da će ubuduće i Federalno ministarstvo pravde slijediti taj primjer i podnijeti inicijativu za brisanje, odnosno izmjenu diskriminatorske odredbe Zakona o izvršenju krivičnih sankcija Federacije Bosne i Hercegovine.

Ombudsmeni su vezano za ovu problematiku izdali preporuku¹⁷⁹ Ministarstvu pravde Republike Srpske i Ministarstvu pravde Federacije Bosne i Hercegovine: *“da u najkraćem roku u cilju otklanjanja diskriminacije poduzmu sve mjere iz svoje nadležnosti potrebne za brzo i efikasno odlučivanje po molbi za uvjetni otpust osuđenih osoba koje izdržavaju kaznu zatvora u kazneno-popravnim ustanovama u Federaciji Bosne i Hercegovine, a kaznu zatvora su im izrekli sudovi sa teritorija Republike Srpske“.*

¹⁷⁹ P-102/17

6.2.6. Kontakt sa vanjskim svijetom

Ombudsmeni su prigodom posjeta kazneno-popravnim ustanovama utvrdili da je zatvorenicima dozvoljeno da komuniciraju usmeno, putem pisama ili telefona sa svojim obiteljima, drugim osobama i predstavnicima vanjskih organizacija i ovim osobama je dozvoljeno da posjećuju zatvorenike. Ovi vidovi komunikacije i posjeti mogu podlijevati restrikcijama i praćenju koji su potrebni u svrhu krivične istrage, održavanja reda i sigurnosti, sprječavanja činjenja krivičnih djela i zaštite žrtava krivičnih djela, s tim da će takva ograničenja, među njima i posebna ograničenja koja naredi pravosudno tijelo, ipak omogućiti prihvatljivu minimalnu razinu kontakta. Ombudsmeni napominju da komunikacija osuđenih osoba (pismena, usmena, ili telefonska) s Ombudsmanima ne smije podlijevati nikakvim ograničenjima, niti nadzoru kako je to propisano člankom 20 Zakona o Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine: "Prepiska upućena ombudsmanu ili Instituciji iz mjesta u kojima se osobe nalaze u pritvoru, u kojima su zatvoreni ili su lišeni slobode ne može podlijevati nikakvoj cenzuri niti se smije otvarati. Razgovori između ombudsmana ili osoba delegiranih od strane ombudsmana ne mogu nikada biti nagledani, niti se u iste može miješati."

Ombudsmeni u ovom izvješću konstatiraju da je preporuka koja je upućena kazneno-popravnim ustanovama u Republici Srpskoj u ranijim izvješćima, a odnosi se na potrebu osiguranja tajnosti pismenih pošiljki, ispoštovana samo od strane Kazneno-popravne ustanove Banja Luka, a ne i od ostalih ustanova u ovom entitetu. S tim u svezi Ombudsmeni ponovno napominju da dostavljanje pismenih pošiljki u otvorenim kovertama i s popratnim pismom ustanove koje sadrži već određene podatke osuđenog (osobne i glede djela koje je učinio) primjer je upornog ignoriranja preporuke Ombudsmana i kršenja prava osuđenih osoba.

Ombudsmeni i ove godine ponovno pohvaljuju pozitivnu praksu Kazneno-popravnog zavoda Doboj, koja je nastavljena i tijekom 2017. godine. Naime, odgajatelji ove ustanove, na zahtjev osuđenih osoba, a ukoliko procijene da postoji potreba, omogućavaju neposredan telefonski kontakt s institucijom Ombudsmana. Na ovaj način osuđene osobe u kratkom roku dobiju potreban pravni savjet, a ukoliko ima elemenata i za postupanje, Ombudsmeni mogu poduzeti te radnje bez odlaganja. Uprave kazneno-popravnih zavoda Mostar, Zenica i Busovača su preuzele ovakvu pozitivnu praksu dok to nije slučaj drugih kazneno-popravnih ustanova u Bosni i Hercegovini.

Primjer: Podnositelj žalbe¹⁸⁰ telefonom je kontaktirao Ombudsmane, iznoseći da je nezadovoljan odnosom zatvorskog osoblja koje mu ništa ne odobrava, između ostalog, odlazak pod pratnjom straže na grob ocu i majci da upali svijeću. Postupajući po žalbi, Ombudsmeni su zatražili pismeno izjašnjenje na navode žalbe. Iz odgovora, između ostalog, proizilazi da osuđenik trenutno izdržava kaznu za krivično djelo ubojstva u pokušaju. Premješten je iz KPZ-a Zenica. Osuđenik ima teški konflikt sa dvojicom braće i među njima ne postoji nikakav kontakt. Zbog navedenog mu nisu dozvoljene posjete za vrijeme blagdana Svih Svetih i Dušnog dana. U anamnezi se navodi da je socijalna radnica obavila razgovor sa susjedima osuđenika, u njegovom mjestu, koji navode da ne preporučuju nikakav posjet osuđenika dok traje ovakva situacija i ovakav međusobni odnos između braće. Zbog toga mu nije odobrena kućna posjeta za vrijeme blagdana Svih Svetih. Ombudsmeni u ovom slučaju nisu mogli utvrditi kršenje prava.

¹⁸⁰ Ž-SA-07-1087/17

6.2.7. Vjerske potrebe

Ombudsmeni primjećuju da su kazneno-popravne ustanove osigurale obavljanje vjerskih potreba zatvorenicima i pritvorenicima. Pitanje angažmana vjerskih službenika u cilju zadovoljavanja vjerskih potreba osuđenih osoba je uređeno na različitim načelima: u nekim ustanovama se ove usluge vjerskih službenika plaćaju i zaključuju se ugovori dok ih u drugim obavljaju bez naknade.

6.2.8. Ishrana

Sve kazneno-popravne ustanove u Bosni i Hercegovini trebaju zatvorenicima osigurati ishranu primjerenu njihovoj dobi, zdravlju, fizičkom stanju, vjeroispovijesti, kulturi i naravi posla koji obavljaju. Po pitanju kvalitete hrane i higijenskih uvjeta u kojim se ista priprema i servira, samo se mali broj osuđenika žalio na kvalitetu i količinu hrane, dok su se pojedini osuđenici žalili da im nije osigurana ishrana za dijabetičare. Provjerom navoda žalbe utvrđeno je da je uglavnom u svim ustanovama angažirano veoma profesionalno osoblje u kuhinji, a neke ustanove, kao što su KPZ Bijeljina, Busovača, Bihać i Zenica, imaju mogućnost korištenja vlastitih proizvoda dobivenih samoproizvodnjom organiziranom u okviru radnog angažmana osuđenika.

6.3. Osoblje

Ombudsmeni sa zabrinutošću primjećuju da je u svim ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija prisutan problem nedostatka osoblja u odnosu na broj osuđenih osoba. Posebno je zabrinjavajuće stanje u oblasti preodgojne službe i tretmana, a što dovodi u pitanje cilj koji se želi ostvariti izvršenjem krivične sankcije. Ovakvom stanju doprinosi i situacija da su ljudi otišli u mirovinu, ili su unutar interne preraspodjele otišli iz ustanove, a na njihova mjesta nisu primljeni novi uposlenici.

Preporuka: Ministarstvu pravde Republike Srpske i Ministarstvu pravde Federacije Bosne i Hercegovine da :

- **Riješe, ili makar ublaže problem nedovoljnog broja uposlenika u kazneno-popravnim zavodima u Bosni i Hercegovini, posebno zatvorskih policajaca.**

6.4. Posjet Imigracionom centru u Istočnom Sarajevu i Azilantskom centru u Delijašu

Ombudsmeni za ljudska prava¹⁸¹ posjetili su Imigracioni centar u Istočnom Sarajevu i Azilantski centar u Delijašu.

Prigodom posjete razgovarano je sa članovima uprava, s posebnom pozornošću o stanju ljudskih prava, popunjenosti kapaciteta centara, broju uposlenih, zdravstvenoj zaštiti i problemima sa kojima se suočavaju.

¹⁸¹ Prof. dr. Ljubinko Mitrović i Nives Jukić, dana 19.12.2017.

Uprava Imigracionog centra u Istočnom Sarajevu istakla je da se Centar trenutačno ne susreće sa većim problemima, dok u Azilantskom centru u Delijašu trenutno boravi veći broj tražitelja azila u odnosu na smještajne kapacitete.

VII PRAVA DJECE

Tijekom 2017. godine u Odjelu za praćenje prava djece primljene su 172 žalbe, a Ombudsmani su izdali 13 preporuka. Građani (roditelji¹⁸²) su uglavnom nezadovoljni radom centara za socijalni rad, sudova, tužilstava, škola, ali i drugih nadležnih organa uprave (npr. inspekcijskih organa). Cijeneći najbolji interes djeteta u svakom konkretnom predmetu, Ombudsmani, po potrebi, uključuju i druge organe u postupak istraživanja¹⁸³. Preporuke su najčešće bile i upućene navedenim nadležnim organima, ali nerijetko, Ombudsmani u svojim preporukama pozivaju i roditelje djece na odgovornost i suradnju.

U svezi sa pojedinačnim odlukama nadležnih tijela, Ombudsmani prezentiraju pregled značajnijih predmeta i uočenih kršenja, odnosno ugrožavanja prava.

Posebno naglašavamo značaj djelovanja osoba koje rade sa djecom i za njih, te Ombudsmani napominju da učestvuju u izradi Smjernica za određivanje najboljeg interesa djeteta u Bosni i Hercegovini.¹⁸⁴

7.1. Nasilje nad djecom

I ove godine Ombudsmani su imali prijave roditelja¹⁸⁵ da su njihova djeca žrtve vršnjačkog nasilja. Ombudsmani i u povodu ovog izvješća ukazuju nadležnim organima, na svim razinama vlasti, na problem nedostatka koordiniranog i sustavnog djelovanja u slučajevima vršnjačkog nasilja, što svakako ima za posljedicu nedostatak sustavne prevencije i mjera zaštite. Sasvim je jasno da je potrebno uspostaviti jasna, definirana pravila ponašanja u školama, ojačati ulogu psihologa i socijalnih radnika, uvesti preventivne mjere, ohrabriti izvještavanje o vršnjačkom nasilju među djecom i školskim djelatnicima, osmišljavati i provoditi kontinuirane tečajeve o vršnjačkom nasilju za sve koji su uključeni u rad s djecom.

Primjer: Ombudsmani su u jednom predmetu izdali preporuku¹⁸⁶, zbog vršnjačkog nasilja, sa ciljem da škola poduzme mjere i aktivnosti u cilju preveniranja nasilja između učenika. Potrebno je napomenuti da su žalbe¹⁸⁷ podnijeli roditelji oba učenika, učesnika u vršnjačkom nasilju.

Primjer: Postupajući po žalbi jedne majke na rad tužiteljstva¹⁸⁸, Ombudsmani su nesumnjivo utvrdili da se itekako tiče prava djeteta. Nadležna tijela (policija, sud, tužiteljstvo i centar za socijalni rad) su ustanovili da je dijete žrtva psihičkog i fizičkog nasilja i adekvatno i učinkovito su djelovali u najboljem interesu djeteta. Dijete je žrtva nasilja u obitelji od strane očuha i zahvaljujući brzoj reakciji nadležnog tužiteljstva, uz koordinaciju i pomoć drugih nadležnih tijela, dijete je izuzeto iz obitelji (od majke i očuha), te je odmah pozvan otac djeteta da preuzme

¹⁸² Ombudsmanima se ne obraćaju djeca

¹⁸³ Pored organa na koje se žalba isključivo odnosi, kao npr. nadležne inspekcije, pedagoški zavodi ili drugi kontrolni/nadzorni organi

¹⁸⁴ Riječ o inicijativi i projektu Mreže nevladinih organizacija „Snažniji glas za djecu“, koji je podržan i od strane UNICEF-a u Bosne i Hercegovine i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine.

¹⁸⁵ Riječ je o manjem broju predmeta, od osnivanja Odjela za praćenje prava djece (2009. godine) otprilike svake godine Ombudsmani zaprimaju do 20 žalbi/predmeta koje se odnose na vršnjačko nasilje, a u najvećem broju slučajeva dešavaju se u većim gradovima (urbanim sredinama)

¹⁸⁶ Predmet broj Ž-SA-01-349/17, Preporuka broj P-198/17 od 30.08.2017. godine

¹⁸⁷ Ž-SA-01-1224/16 i Ž-SA-01-349/17

¹⁸⁸ Ž-SA-05-1294/16

brigu i staranje o djetetu. Ombudsmeni su predmet zatvorili i zaključili da tužiteljstvo nije ugrozilo ili prekršilo prava majke, kao roditelja.

Primjer: Ombudsmeni su zaprimili prijavu bake¹⁸⁹ da njezina malodobna unuka, koja živi sa majkom i očuhom, svakodnevno trpi fizičko i psihičko nasilje. Pored toga, tjeraju je i na prosjačenje. Odmah je o svemu obaviješten centar za socijalni rad, koji je proveo sveobuhvatnu analizu. Za razliku od prethodnog slučaja, ustanovilo se da dijete nije žrtva nasilja ili ekonomske eksploatacije, odnosno žalbeni navodi nisu bili utemeljeni na istinitim činjenicama.

Primjer: Po žalbi¹⁹⁰, zbog vršnjačkog nasilja, Ombudsmeni su ustanovili da je u školi došlo do prepirke između dva učenika. Po povratku kući, djeca su nastavila svađu. U jednom momentu, jedno dijete je izjavilo da će se ubiti, tj. baciti pod auto, što su potvrdila i druga djeca koja su se nalazila u blizini. Škola je brzo poduzela odgovarajuće mjere, odnosno uslijedili su individualni i grupni razgovori sa učenicima od strane školskog psihologa, pedagoga, socijalnih radnika i direktora, a dijete koje je prijetilo da će se ubiti potvrdilo je da se i ranije htjelo ubiti, dok je pohađalo drugu školu. Škola je o svemu upoznala i policiju, obavljen je razgovor sa roditeljima djece – aktera u slučaju vršnjačkog nasilja, za koje se ispostavilo da su najbolji drugari. U prostorijama škole održan je sastanak kome su nazočili predstavnici svih nadležnih tijela (obrazovanja, unutarnjih poslova, socijalne zaštite), kao i predstavnici savjeta roditelja, te predstavnici škole, stručno osoblje i direktor škole. Nakon razgovora dogovorene su konkretne aktivnosti, odnosno da se nastavi sa praksom realiziranja radionica sa učenicima i roditeljima u suradnji sa obiteljskim savjetovalištem i policijskom upravom, da se održi roditeljski sastanak u tom odjeljenju i da majka učenicu uključi na tretman psihologa u okviru centra za mentalno zdravlje. Ombudsmeni pohvaljuju rad nadležnih organa i sve poduzete potrebne mjere radi prevencije i zaštite prava djeteta od nasilja.

U Odjelu za praćenje prava djece postoje primjeri pojedinačno izjavljenih žalbi kada se tijekom postupka istraživanja ustanovi da nije riječ o slučaju vršnjačkog nasilja. Npr. u predmetu¹⁹¹, majka je tvrdila da je njezino dijete žrtva vršnjačkog nasilja, a da škola ne poduzima adekvatne mjere, iako nasilje traje već duže vrijeme, da se ne radi o kratkotrajnom incidentu ili o dječijim svađama. U momentu obraćanja Ombudsmanima majka je jasno dala do znanja da dijete neće pohađati školu jer je žrtva vršnjačkog nasilja. Tijekom postupanja u predmetu utvrđeno je da je bilo problema u komunikaciji između dva učenika, ali je škola poduzela sve potrebne mjere i aktivnosti radi rješavanja problema, koji su i riješeni na zadovoljstvo svih aktera, a što je Ombudsmanima potvrdila i podnositeljica žalbe.

Iznimno je važno naglasiti da se posebna pozornost mora posvetiti nasilju na internetu i novim trendovima nasilja nad djecom: sexting, grooming, lažni facebook profili, itd. Nadležna tijela unutarnjih poslova moraju pratiti trendove i biti upoznati sa brojnim aplikacijama na internetu. Kako se to često naglašava, vršnjačkog nasilja je bilo i ranije, ali se incidenti, svađe i tuče nisu snimale i postavljale na različite društvene mreže.

Ombudsmeni su svjesni da se i policija susreće sa brojnim problemima, kao npr. dužinom trajanja pribavljanja podataka od velikih kompanija poput Facebook-a i/ili Google-a, ili s

¹⁸⁹ Ž-SA-01-512/16

¹⁹⁰ Ž-SA-01-236/17

¹⁹¹ Ž-BL-01-106/17

poteškoćama u pribavljanju valjanih dokaza za pokretanje i vođenje krivičnog postupka. Naime, prema pisanju medija, Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA) je zaprimila više prijava građana u svezi sa tzv. facebook grupom „*Zabranjene tajne incesta*“. Kako postoji sumnja da je riječ o krivičnim djelima incesta i pedofilije, kao i dječije pornografije iz nadležnosti entitetskih ministarstava unutrašnjih poslova i Policije Brčko distrikta (krivična djela propisana entitetskim krivičnim zakonima i Krivičnim zakonom Brčko distrikta), predmetne prijave su proslijeđene nadležnim ministarstvima u oba entiteta i Policiji Brčko distrikta u Bosni i Hercegovini. Prema navodima medija, grupa broji više od 2000 članova i objavljuju se šokantni snimci, fotografije popraćene pedofilskim i incestuoznim statusima o vlastitoj djeci i bližoj rodbini. Ombudsmeni u konkretnom slučaju prate aktivnosti nadležnih organa.¹⁹²

Ombudsmeni su posebno izrazili zabrinutost zbog slučaja vršnjačkog nasilja kada je snimak događaja postavljen na brojnim medijskim portalima i društvenim mrežama, a što je dovelo do dodatne traumatiziranosti žrtve nasilja i ugrožavanja prava na privatnost. Prema spoznajama Ombudsmana, nadležne institucije su povodom konkretnog slučaja reagirale i preuzimaju radnje sukladno svojim ovlastima i nadležnostima. U konkretnom slučaju, cijeneći najbolji interes djeteta, Ombudsmeni su odmah, putem saopćenja za medije i web stranice, pozvali sve urednike internet portala da sa svojih portala odmah uklone sporni snimak, sve tekstove i komentare.

Ombudsmeni ponovno koriste prigodu, i temeljem žalbi građana, ali i kontinuiranog praćenja izvještavanja medija o aktualnim dešavanjima u društvu, posebno kada su u pitanju djeca, te ističu da je i dalje prisutna praksa izvještavanja medija o slučajevima nasilja nad djecom na način koji ne osigurava zaštitu njihovog identiteta i prava.

Ombudsmeni su svjesni da se tehnološka globalizacija itekako ubrzava, te je pristup medijima i društvenim mrežama sve uobičajeniji. O brojnim negativnim utjecajima medija na djecu, Ombudsmeni su, između ostalog, upozorili u svom Specijalnom izvješću pod naslovom: „Preporuke za unapređenje zaštite prava djece na privatnost kada su prava narušena od strane medija u Bosni i Hercegovini“. Senzacionalistički pristup prigodom izvještavanja o djeci samo prouzrokuje dodatna kršenja i ugrožavanja prava djeteta, kao i dodatnu traumatiziranost djeteta. Svjesni toga da je sloboda medija ključni uvjet za razvitak demokratskog društva koje štiti i poštuje temeljna ljudska prava, Ombudsmeni opet pozivaju medije da se prigodom izvještavanja o djeci bave isključivo pojavom, a ne pojedinačnim slučajem.

Ombudsmeni su zaprimili dopis jedne nevladine organizacije sa pitanjem da li se objavljivanjem fotografija djece na web stranici nadležnog tijela vlasti, krše njihova **prava na privatnost**¹⁹³. Cijeneći prvenstveno najbolji interes djeteta, u konkretnom predmetu je sproveden postupak istraživanja. Utvrđeno je da je u prostorijama centra za socijalni rad izvršena podjela školskih torbi i školskog pribora učenicima iz socijalno ugroženih obitelji. Nakon toga, nastavljeno je neformalno druženje djece sa predstavnicima nadležnih tijela. Stručni djelatnici centra upozorili su prisutne medije da ne snimaju djecu, ali su djeca sama izrazila želju da se fotografiraju. Zatraženo je dopuštenje njihovih prisutnih roditelja, te nakon što su roditelji dali suglasnost, ured za odnose s javnošću nadležnog tijela je objavio fotografije. Ombudsmeni nisu utvrdili kršenja prava djeteta, ali su pozvali nadležna tijela da u svim budućim situacijama uvijek vode računa o pravima djece i da se uvijek rukovode najboljim interesom djeteta, jer je riječ o iznimno osjetljivoj skupini.

¹⁹² Ž-BL-01-582/17

¹⁹³ Ž-BL-01-616/17

7.2. Djeca u pokretu

Tijekom 2017. godine Ombudsmani su se kroz rad Odjela za praćenje prava djece, između ostalog, bavili i pravima djece u pokretu¹⁹⁴. Djeca u pokretu su djeca koja iz različitih razloga, dobrovoljno ili prisilno, u okviru zemlje ili između zemalja, sa ili bez roditelja ili staratelja, migriraju i koju pokret čini potencijalno izloženim rizicima od neadekvatne brige, ekonomske i seksualne eksploatacije, zlostavljanja, zanemarivanja i nasilja¹⁹⁵.

Primjer: U postupku istraživanja u predmetu broj Ž-SA-01-73/17, Ombudsmani su utvrdili da su djeca, zajedno sa svojim roditeljima, dana 19.01.2017. godine prihvaćena u Bosni i Hercegovini, na osnovi Sporazuma o predaji i prihvatu osoba čiji je ulazak ili boravak nezakonit (Sporazum između Vlade Republike Hrvatske i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine). Roditelji i djeca su se nalazili u Imigracionom centru. U međuvremenu, roditelji djece su iskazali namjeru da podnesu zahtjev za azil u Bosni i Hercegovini. Kako se u žalbi navodi, nema nikakvog pravnog osnova za dalje lišavanje slobode malodobne djece u Imigracionom centru, zbog čega podnositelji žalbe traže da se obitelji žurno pusti iz Imigracionog centra i premjesti u Azilantski centar, pozivajući se na najbolji interes djeteta. Na traženje Ombudsmana, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Službe za poslove sa strancima, potvrđuje navode da su navedene osobe tijekom boravka u Imigracijskom centru, iskazala namjeru za azil, te da su potom prebačena u Azilantski centar otvorenog tipa u Delijašu, što im omogućava pravo na slobodu kretanja i slobodan izbor mjesta boravka u Bosni i Hercegovini. U konkretnom predmetu, ostvarena je zaštita prava djeteta i predmet je zatvoren.

7.3. Zaštita djece u upravnim i sudskim postupcima

Postupajući po pojedinačnim žalbama u Odjelu za praćenje prava djece, Ombudsmani se najčešće, radi zaštite prava i interesa djeteta, obraćaju sudovima i centrima za socijalni rad. U svim postupcima u koje su uključena djeca mora se, prije svega, uzeti u obzir njihov najbolji interes. Dijete se može pojaviti u različitim procesnim ulogama, a učešću djeteta u sudskom ili upravnom postupku treba posvetiti posebnu pažnju i oprez. Ombudsmani se u svojim aktima i preporukama pozivaju na Europsku konvenciju o ljudskim pravima i članak 6., pravo na pravično suđenje, a u svezi sa najboljim interesom djeteta i UN Konvencijom o pravima djeteta. Također, prigodom utvrđivanja kršenja prava djeteta, nastoje upoznati nadležna tijela sa međunarodnim standardima i sudskom praksom Europskog suda za ljudska prava u Strazburu.

Primjer: Pred nadležnim domaćim prvostupanjskim sudom vodio se brakorazvodni parnični postupak, sa napomenom da se majka sa djetetom nalazila u Bosni i Hercegovini, a otac djeteta u Turskoj. Ovaj postupak je, svakako, podrazumijevao i međunarodnu pravnu pomoć sukladno Haškoj konvenciji iz 1970. godine, o izvođenju dokaza u građanskim ili trgovačkim stvarima, a Ombudsmani Bosne i Hercegovine su povodom konkretnog predmeta uspostavili uspješnu suradnju sa Ombudsmanom Republike Turske¹⁹⁶, koja je rezultirala učinkovitijom zaštitom

¹⁹⁴ Ž-SA-01-73/17

¹⁹⁵ Definicija Save the Children-a

¹⁹⁶ Ž-SA-01-372/15

prava djeteta, s obzirom na to da je otac isplatio zaostala potraživanja po osnovi izdržavanja/alimentacije.

Ombudsmeni inače nastoje uspostaviti suradnju sa nadležnim tijelima drugih država u oblasti zaštite prava djeteta, ili postupaju po žalbama roditelja iz drugih država kako bi se došlo do podataka od nadležnih tijela u Bosni i Hercegovini o roditeljima koji borave i/ili žive u Bosni i Hercegovini, a ne izvršavaju svoje obveze prema djetetu (održavanja kontakata, davanje suglasnosti za pribavljanje putne isprave djetetu, alimentacija)¹⁹⁷.

Ombudsmeni cijene da apsolutno nije sporno da kada se ustanovi da jedan roditelj ne ispunjava svoju zakonsku obvezu, odnosno ako ne plaća izdržavanje, da su brojna prava djeteta ugrožena i/ili prekršena. Roditeljima se uvijek ukazuje da su obvezni izdržavati maloljetnu djecu i da u izvršavanju te obveze moraju iskoristiti sve svoje mogućnosti, što podrazumijeva i odricanje vlastitog materijalnog egzistencijalnog minimuma. Od početka rada Odjela¹⁹⁸, Ombudsmeni se susreću sa kršenjima prava djeteta u svezi sa plaćanjem izdržavanja, odnosno alimentacije.¹⁹⁹

Upravo u svezi sa problemom izdržavanja i alimentacije, Ombudsmeni su tijekom 2017. godine poduzeli brojne mjere u zagovaranju uspostavljanja alimentacionih fondova u Bosni i Hercegovini²⁰⁰, te vjeruju da će u 2018. godine biti konkretnih pomaka.

Primjer: Ombudsmeni su tijekom 2017. godine zaprimili inicijativu Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine,²⁰¹. Inicijativom se predlaže Ombudsmanima da izrade Specijalno izvješće o stanju jednoroditeljskih zajednica na teritoriju Federacije Bosne i Hercegovine sa posebnim osvrtom na dostavu informacije o kršenju dječijih prava i prava samohranog roditelja u kontekstu isplaćivanja alimentacije, ili točnije po osnovi neizvršavanja sudskih presuda za izdržavanja djece. Ombudsmeni koriste prigodu da ponovno istaknu da su tijekom 2013. godine izradili Specijalno izvješće o djeci u konfliktnim rastavama i u tom izvješću Ombudsmeni su posebnu pažnju posvetili upravo alimentacionim potraživanjima. Jedna od Preporuka iz navedenog Specijalnog izvješća upućena je vladama entiteta i Brčko distrikta, da se posebna pozornost posveti kategoriji samohranih roditelja-jednoroditeljskim obiteljima, kako bi uživali posebnu pravnu zaštitu i svaku drugu zaštitu koja je potrebna i da u istu svrhu pristupe ozbiljnim analizama i realnim procjenama radi osnivanja i rada alimentacijskih fondova. Imajući u vidu inicijativu, ali i ranije aktivnosti Ombudsmana, započete su, kako je već navedeno konkretne aktivnosti i u Federaciji Bosne i Hercegovine i u Republici Srpskoj. Kada je u pitanju konkretan predmet i Federacija Bosne i Hercegovine, Ombudsmeni su ustanovili da je Vlada Federacije Bosne i Hercegovine 2014. godine zadužila Federalno ministarstvo pravde da, kao predlagač i obrađivač Porodičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, dopuni članak 237, u cilju jasnijeg određivanja nadležnosti i da pristupi izradi podzakonskog akta koji će detaljnije urediti pitanje načina obezbjeđivanja sredstava iz proračuna Federacije Bosne i Hercegovine namijenjenih izdržavanju djeteta. Osim toga, zaduženo je Federalno ministarstvo financija da, u suradnji sa Federalnim ministarstvom pravde i Federalnim ministarstvom rada i socijalne

¹⁹⁷ Ž-BL-01-401/17 (podnositeljica žalbe iz Crne Gore, uspostavljena suradnja sa Zaštitnikom građana Crne Gore) i Ž-MO-146/17 (podnositeljica žalbe sa privremenim boravkom u Norveškoj, pamićni postupci se vode u Bosni i Hercegovini, a tiču se vlasničkih/imovinskih prava djece iza umrlog oca, te majka, kao zakonska zastupnica poduzima radnje koje su interesu djece)

¹⁹⁸ 01.06.2009. godine

¹⁹⁹ Predmet broj Ž-BL-01-585/14 uspješno okončan, odnosno nakon dužeg vremenskog perioda, plaćena sva zaostala potraživanja, te roditelj redovito plaća mjesečne iznose alimentacije

²⁰⁰ Ombudsman prof. dr. Ljubinko Mitrović dana 28.03.2017. godine prisustvovao radno konsultativnom sastanku sa članovima Odbora jednakih mogućnosti Narodne skupštine Republike Srpske, a dana 29.11.2017. godine održao radno-konsultativni sastanak sa pomoćnicom ministra zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, Brankom Sladojević o dogovaranju konkretnih daljih koraka na formiranju alimentacionih fondova Republike Srpske;

²⁰¹ Zastupnice Predstavničkog doma Jasne Duraković Hadžiomirović, broj predmeta: Ž-BL-01-330/17

politike, razmotri formiranje alimentacijskog fonda i Vladi dostavi prijedlog za rješenje ovoga problema. Međutim, odluka o osnivanju alimentacijskog fonda još nije usvojena. Prema posljednjim navodima Federalnog ministarstva finansija²⁰² Federalno ministarstvo pravde kao obrađivač i predlagatelj Porodičnog zakona pokreće proceduru izmjena i dopuna istog zakona, te uvidom u dostavljene finansijske zahtjeve iz proračuna za period od 2018.-2020. godine sredstva za ove namjene nisu ni tražena.

U svom radu, Ombudsmeni se obraćaju sudovima i zahtijevaju žurno postupanje u građansko-pravnim stvarima, kada se, između ostalog, odlučuje i o pravima djeteta, cijeneći da se radi o najboljem interesu djeteta, pozivajući se na UN Konvenciju o pravima djeteta. Generalno posmatrano, može se sa sigurnošću konstatirati da sudovi uglavnom uvažavaju mišljenja i preporuke Ombudsmana i istaknute predmete uzimaju prioritarno u rad²⁰³.

Primjer: Kao i ranijih godina, Ombudsmeni su imali registriranih predmeta koji su se odnosili na prava djeteta u svezi sa izdavanjem putnih isprava i prelaskom državne granice. U jednom predmetu²⁰⁴ Ombudsmeni su ustanovili da je podnositeljica žalbe bila u bračnoj zajednici u kojoj je rođeno dvoje djece. Brak je razveden, a u pravosnažnoj presudi jasno je navedeno da djeca imaju pravo na posjedovanje putnih isprava i nesmetano putovanje, ali da će roditelji, uz zajednički dogovor, oboje dati suglasnost pred nadležnim tijelima u interesu djece. Dakle, jasno je određeno pravosnažnom presudom da zajednička djeca bez pismene suglasnosti oba roditelja ne mogu napustiti teritorij Bosne i Hercegovine. Majka djece je tijekom postupka u predmetu navodila da je otac zadržao putnu ispravu kćerke u kojoj je važeća viza za Sjedinjene Američke Države i da ne želi dati suglasnost za putovanje na godišnji odmor u Ameriku. Ombudsmeni su preporučili Centru za socijalni rad²⁰⁵ da odmah pozove roditelje i ukaže im na njihovu zakonsku obvezu omogućavanja nesmetanog putovanja na način koji podrazumijeva zaštitu najboljeg interesa djeteta. Također, preporučeno je da se ocu posebno skrene pozornost da bi svako njegovo ponašanje u smislu onemogućavanja nesmetanog putovanja djeci predstavljalo povredu prava djece. Otac opovrgava da djeca putuju sa majkom u Ameriku, zbog bezbjedonosne situacije u svijetu. Od strane stručnog osoblja nadležnog tijela, ocu je sugerirano da nije u najboljem interesu djece da im se uskraćuju putovanja i sloboda kretanja. Nadležno tijelo starateljstva je postupilo po preporuci. Međutim, Ombudsmeni su predmet zatvorili, jer je ustanovljeno da su pravosnažnom presudom suda uvjetovana prava djece na putnu ispravu i prelazak državne granice suglasnošću oba roditelja. U konkretnom slučaju i pored angažmana nadležnog tijela starateljstva, otac djece nije dao suglasnost. Ombudsmeni su uputili majku da prava svoje djece zaštiti sudskim putem, jer jedini način da zaštiti prava djeteta jeste da zatraži izmjenu presude u dijelu koji se odnosi na izdavanje putne isprave i prelazak državne granice. Najbolji interes djeteta je pravni standard koji nije unaprijed određen. Procjena najboljeg interesa čini analiza svih elemenata i specifičnih okolnosti vezanih za dijete u svakom pojedinačnom slučaju, a koji su neophodni za donošenje odluke u konkretnoj situaciji, uz obvezno učešće djeteta. Utvrđivanje najboljeg interesa djeteta podrazumijeva proceduru koja osigurava zakonsko jamstvo i pravilnu primjenu prava.

²⁰² Akt broj 06-14-3-7683/17 od 22.11.2017. godine

²⁰³ Ž-MO-01-95/17

²⁰⁴ Ž-SA-01-327/17

²⁰⁵ Preporuka P-97/17

Primjer: Upravo su Ombudsmeni u jednom predmetu²⁰⁶ ustanovili da policija nije postupala u najboljem interesu djeteta. Naime, policija je poduzimala radnje koje su imale za cilj da obezbijede kontakt i prisustvo podnositelja žalbe, oca djeteta, radi uzimanja izjave na okolnosti prijave koju je protiv njega podnijela supruga, majka djeteta. Međutim, radnje su poduzete tijekom ostvarivanja kontakta sa djetetom. Ombudsmeni su svjesni da policijski službenici moraju postupati sukladno svojim nadležnostima i ovlastima, ali u konkretnom slučaju, sigurno bi bilo u najboljem interesu djeteta da radnje i postupci nisu vršeni u njegovom prisustvu, za vrijeme dok je otac kontaktirao sa djetetom.

Primjer: Iako se u Bosni i Hercegovini, prema mišljenju Ombudsmana, iznimno rijetko oduzima roditeljsko pravo/staranje²⁰⁷, u ovoj izvještajnoj godini su zaprimili žalbu roditelja²⁰⁸ kojima je sud oduzeo roditeljsko pravo/staranje, a Ombudsmanima su se obratili zbog nemogućnosti uspostavljanja kontakta sa djetetom koje se nalazi ustanovi za djecu bez roditeljskog staranja. U postupku istraživanja ustanovljeno je da su se roditelji obratili nadležnom centru za socijalni rad, a nakon obraćanja Ombudsmana, nadležno tijelo je odmah donijelo rješenje. Kako su sami roditelji potvrdili, sada održavaju neposredne kontakte sa djetetom.

Primjer: Postupajući po žalbi roditelja koja se odnosila na rad tužiteljstva zbog učinjenih nepravilnosti u saslušanju djeteta kao svjedoka – oštećenog, Ombudsmeni su se obratili nadležnom tužiteljstvu²⁰⁹. U postupku istraživanja Ombudsmeni su ustanovili da tužiteljstvo nije ugrozilo ili prekršilo pravo djeteta, da je dijete saslušano sukladno zakonskim propisima i sukladno pravilima struke.

U Bosni i Hercegovini se u posljednje vrijeme dosta govori o eksplicitnoj zabrani tjelesnog kažnjavanja djece^{210, 211}. Ombudsmeni sa sigurnošću ističu da bi ova eksplicitna zabrana predstavljala jednu novu stepenicu, novo poglavlje u kvalitetnijem odrastanju djece predškolskog uzrasta, odnosno djece u ranom, srednjem i kasnom djetinjstvu, zbog toga što kvalitetu definira odrednica - bez ikakvog fizičkog kažnjavanja. Vrlo često se zlostavljanje i discipliniranje djece stavlja u isti kontekst uz fizičko kažnjavanje, koje se može posmatrati kao kontinuum različitih odgojnih sredstava koje roditelji koriste. Neophodno je započeti reformu i razvitak novih odgojnih sredstava, koji će biti bazirana na pravima djece i na bezuvjetnom poštivanju djeteta i njegove specifičnosti. Zasiurno je neophodno u budućnosti zagovarati i zakonsko definirati eksplicitnu zabranu tjelesnog kažnjavanja djece i podizati društvenu svijest o ovom problemu.

7.4. Obrazovanje

Primjer: Postupajući po žalbi jednog roditelja na rad privatne predškolske ustanove²¹², Ombudsmeni su uočili krajnje neprofesionalno ponašanje vrtića u korespondenciji sa roditeljem,

²⁰⁶ Ž-BL-05-56/17

²⁰⁷ Uvažavajući iskustva i saznanja u radu predmeta Odjela za praćenje prava djeteta

²⁰⁸ Ž-SA-04-764/17

²⁰⁹ Ž-BL-01-70/17, dijete žrtva nasilja na internetu

²¹⁰ Okrugli stol o temi "Zabranu tjelesnog kažnjavanja djece" održan dana 22.05.2017. godine u organizaciji Vijeća za djecu Bosne i Hercegovine i Save the Children

²¹¹ Jedna od preporuka UN Komiteta za prava djeteta

²¹² Ž-BL-01-767/16

kao i u pismenoj korespondenciji sa Ombudsmanima. Pored toga, vrtić je jasno i decidno uvjetovao ostanak djeteta u vrtiću. Ombudsmani su odmah najoštrije osudili svako postupanje koje nije u interesu djece, te preporučili²¹³ da se djetetu u potpunosti omogući predškolsko obrazovanje i odgoj u suradnji sa roditeljima. Preporuka je u potpunosti ispoštovana i dijete nesmetano pohađa predškolski odgoj i obrazovanje. Ombudsmani su u svojoj Preporuci jasno ukazali na svoje mišljenje da je predškolski odgoj i obrazovanje prvi, poseban i specifičan stupanj odgojno-obrazovnog sustava i kao takav predstavlja temelj cjeloživotnog učenja, usmjeren prema aspektima intelektualnog, emocionalnog, fizičkog razvitka i razvitka kreativnosti i stvaralaštva.

Primjer: Tijekom 2014. godine Ombudsmani su ustanovili kršenje prava vjerske zajednice Jehovinih svjedoka u Bosni i Hercegovini²¹⁴, a početkom 2017. godine, ova vjerska zajednica obavještava Ombudsmane da je nadležno ministarstvo izvršilo reviziju spornog udžbenika pravoslavne vjeronauke za VIII i dio koji se odnosio na Jehovine svjedoke i bio sporan, je u potpunosti uklonjen. Ombudsmani su izrazili svoje zadovoljstvo, ali istovremeno izražavaju i svoju zabrinutost jer se revizija udžbenika čekala poprilično dugo.

Primjer: Postupajući po žalbi²¹⁵ majke koja želi da njezina djeca prestanu pohađati vjeronauk u petom razredu osnovne škole, a pri tomu nadležna tijela nisu u formalnom smislu – rješenjem, odlukom, djecu oslobodili obveze pohađanja vjeronauke. Majka izražava bojazan da će djeca snositi eventualno posljedice zbog njezinih uvjerenja i stavova, te se obraća Ombudsmanima kako bi se djelovalo u najboljem interesu djeteta, Ombudsmani su, pozivajući se na relevantno međunarodno i domaće zakonodavstvo i uvažavajući sudsku praksu Europskog suda za ljudska prava u Strazburu, preporučili nadležnom ministarstvu i školi da poduzmu neophodne mjere kako djeca podnositeljice žalbe ne bi snosila bilo kakve štetne posljedice u svom odgojno-obrazovnom procesu, u odnosu na drugu djecu i učenike, a sve zbog činjenice što više ne pohađaju vjeronauk²¹⁶.

Primjer: Ombudsmani su otvorili predmet²¹⁷ po službenoj dužnosti, zbog povrede prava djece iz oblasti obrazovanja, radi uočenih nejasnoća prigodom tumačenja Pravilnika o načinu praćenja i ocjenjivanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi Županije Zapadnohercegovačke, zbog čega su Ombudsmani ocijenili neophodnim posjetiti školu²¹⁸ i održati sastanke.

Ravnatelj Gimnazije fra Grge Martića Posušje izdao je za šest učenika svjedodžbe o završenom prvom razredu Gimnazije, bez suglasnosti nastavnika, a sukladno presudi Županijskog suda u Širokom Brijegu. Unatoč navedenom, dvoje djece se ispisalo i nastavilo školovanje u Mostaru, a četvero je upisalo ponovno prvi razred Strukovne škole u Posušju, koja im nije priznala kao vjerodostojne svjedodžbe o završenom prvom razredu Gimnazije. Povodom preinake svjedodžbi profesori i učenici su iskazali nezadovoljstvo tako da učenici nisu pohađali nastavu par dana, u znak prosvjeda.

Ombudsmani su dana 07. prosinca 2017. godine Ministarstvu obrazovanja, znanosti, kulture i športa Županije Zapadnohercegovačke uputili preporuku P-314/17 da: “razmotre tumačenje

²¹³ Preporukom broj P-111/17

²¹⁴ Ž-BL-01-94/17

²¹⁵ Ž-BL-01-627/17

²¹⁶ P-311/17 od 23.11.2017. godine

²¹⁷ Ž-MO-01-139/17

²¹⁸ Saopćenje za javnost o posjeti ombudsmanke Nives Jukić Gimnaziji fra Grga Martić Posušje

Županijskog suda u Širokom Brijegu i na taj način pristupe izradi jasnije odredbe članka 6. Pravilnika o načinu praćenja i ocjenjivanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi Županije Zapadnohercegovačke“. U ostavljenom roku zaprimljena je obavijest od strane Ministarstva obrazovanja, znanosti, kulture i športa Županije Zapadnohercegovačke da će uvažiti Preporuku Ombudsmana Bosne i Hercegovine i pristupiti jasnijem definiranju uredbe o ocjenjivanju učenikovog uspjeha u pojedinom polugodištu u svakom predmetu u Pravilniku o načinu praćenja i ocjenjivanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi Županije Zapadnohercegovačke, kako ne bi bilo nejasnoće prigodom njezine primjene. Ombudsmani ističu da ovakav način postupanja i poštivanja preporuka Ombudsmana pokazuje ozbiljnost nadležnih institucija obrazovanja i spremnost na suradnju i promjene u obrazovnom sistemu, a sve u cilju ostvarenja prava djece na kvalitetno obrazovanje.

7.5. Prava djece sa posebnim potrebama/smetnjama u psihofizičkom razvitku

U ovom dijelu izvješća Ombudsmani posebno ističu zabrinutost zbog iznimno teških primjera i situacija sa kojima se susreću djeca sa posebnim potrebama/smetnjama u psihofizičkom razvitku i njihovi roditelji, između ostalog, i u oblasti obrazovanja²¹⁹. Naime, Ombudsmani su u konkretnim predmetima inzistirali na donošenju podzakonskih propisa kojima će se decidno i jasno regulirati odgoj i obrazovanje djece sa posebnim potrebama, pozivali nadležne da intenzivnije poduzimaju napore kako bi djeca ostvarila svoje pravo na obrazovanje, kao i sva ostala djeca u obrazovnom procesu. Postupajući po žalbama, uočeno je da postoje problemi u angažiranju asistenata u nastavi, da roditelji strahuju da neće biti angažirani na vrijeme i za vrijeme trajanja cijele školske godine, da je ostvarivanje prava uvjetovano proračunskim sredstvima i slično. Roditelji u neposrednoj korespondenciji sa predstavnicima Institucije ombudsmana ističu da od nadležnih tijela očekuju više razumijevanja i senzibiliteta, kao npr. u slučajevima kada bez obzira na činjenicu da ne može i neće biti ozdravljenja i poboljšanja u liječenju bolesti/smetnje, nadležni zahtijevaju procjenu radne sposobnosti²²⁰ ili pribavljanja nalaza i mišljenja za različite komisije²²¹. Svakako je suvišno navoditi da bi se stanje u ovoj oblasti itekako unaprijedilo kada bi se dosljedno primjenjivali važeći pozitivni propisi²²².

Primjer: Nakon obraćanja Ombudsmana, postupajući po žalbi roditelja djeteta sa dijabetesom²²³, nadležno resorno ministarstvo zdravstva je iskazalo razumijevanje i spremnost na suradnju, sve u cilju zaštite prava djeteta na adekvatnu zdravstvenu zaštitu, te je potrošni materijal za inzulinske pumpe besplatan za djecu, odnosno uvršten je na jedinstvenu listu ortopedskih i drugih pomagala.

Primjer: Roditelj djeteta rođenog sa višestrukim i teškim oboljenjima²²⁴ obratio se zbog nemogućnosti besplatne nabavke lijeka za potrebe svog djeteta. Tek nakon intervencije

²¹⁹ Ž-BL-01-360/14, Ž-BL-01-341/16 i Ž-BL-140/17

²²⁰ Npr. nakon punoljetstva djeteta

²²¹ I djeca i roditelji doživljavaju komisijske preglede stresno, traumatično, izostaje individualni pristup i pristup prilagođen djetetu, kako roditelji kažu „sve ide brzo „*ko na traci*“

²²² Npr. pravo roditelja djeteta sa posebnim potrebama na pola radnog vremena, a sa punim iznosom plaće i doprinosa, posebno u privatnom/realnom sektoru

²²³ Ž-BR-04-206/16

²²⁴ Ž-BR-01-199/16

Ombudsmana, u suradnji sa nadležnim tijelima izvršne i zakonodavne vlasti na području Brčko distrikta, dijete je ostvarilo svoje pravo i obezbijedena je besplatna nabavka traženog lijeka.

Primjer: Iznosimo i predmet po žalbi roditelja djeteta sa Downovim sindromom²²⁵, koji je iz programa inkluzije prebačeno u specijalno odjeljenje škole. Tijekom postupka u predmetu, ustanovljeno je da je majka djeteta pet (5) godina školovanja bila njegov asistent, ali joj je sada u školi pristup onemogućen. Roditelji navode da je dijete pokazalo veliki napredak u razvitku i socijaliziranju u proteklom periodu i smatraju da odluka nadležnih nije u interesu djeteta i da ju je potrebno preispitati.²²⁶ U preporuci²²⁷, Ombusmeni su jasno ukazali da je na tijelima vlasti, obrazovnim ustanovama, specijaliziranim zdravstvenim i socijalnim centrima odgovornost da uspostave zakonodavni i organizacioni sustav u kojem će odluku o tomu da li će dijete pohađati redovnu nastavu donijeti zakonom propisano tijelo, odnosno osobe sa potrebnim stručnim znanjima, u zakonitom postupku. Ombudsmani su posebno naglasili obvezu suradnje nadležnih institucija u konkretnom predmetu, a sve djelujući u najboljem interesu djeteta. Iako je u tom pravcu preporučeno nadležnim tijelima da poduzmu sve potrebne, zakonom propisane mjere, po preporuci Ombudsmana nije postupljeno.

Imajući u vidu mandat i nadležnosti Ombudsmana, često se, posebno u Odjelu za praćenje prava djece, kao odgovorne strane javljaju centri za socijalni rad, stoga Ombudsmani posebnu pozornost posvećuju i u ovom godišnjem izvješću ovim centrima. Prije svega, uposleni u centrima se susreću sa brojnim profesionalnim rizicima, širokim spektrom zakonskih odgovornosti i ovlasti, a svakodnevno rade sa velikim brojem različitih korisnika (duševni bolesnici, oboljeli od zaraznih bolesti, osobe sklone asocijalnom i agresivnom ponašanju, počinioци različitih krivičnih djela, braćni i vanbraćni partneri, malodobne osobe u sukobu sa zakonom, itd). Nadalje, postoji i problem velikog opsega posla i velikih očekivanja koja prevazilaze mogućnosti i resurse što dovodi do povećanog rizika od profesionalne pogreške i u tom pravcu često zahtijevaju i profesionalnu pomoć i pravne savjete pravника Institucije ombudsmana²²⁸.

Stručnom osoblju centara potrebna su brza i praktična rješenja, a sasvim je izvjesno očekivati da će se poslovi u budućnosti samo usložnjavati²²⁹, sa napomenom da je iznimno teško centrima u malim lokalnim zajednicama. Ombudsmani zagovaraju jačanje kapaciteta centara za socijalni rad, zbog već istaknutih razloga, ali i zbog nedovoljne kadrovske osposobljenosti, loših uvjeta za rad, odgovornosti i osjetljivosti, izloženost profesionalnom stresu i sagorijevanju, kao i pitanju percepcije profesija od strane građana i korisnika. U tom pravcu bilo bi iznimno korisno, cijeneći, prije svega, potrebu zaštite ljudskih prava, da se stručnom osoblju u centrima obezbijedi supervizija kao profesionalna potpora i da se, gdje god je to moguće, izvrše specijalizirane podjele poslova i da se obezbijedi kontinuirana edukacija uposlenog osoblja, uz punu podršku lokalne zajednice i obezbjeđivanja adekvatnih novčanih sredstava kako za sva priznata prava koja podrazumijevaju novčana davanja, ali i za mnoga druga prava koja ne podrazumijevaju novčana davanja, i druge aktivnosti.

²²⁵ Ž-BR-01-208/16

²²⁶ Komitet za prava djeteta, četrdeset treće zasjedanje, Ženeva, 11.-29. rujna 2006. godine, Opći komentar Komiteta br. 9 o pravima djece sa smetnjama u razvoju (CRC/C/GC/9)

²²⁷ P-68/17

²²⁸ Ž-BL-01-527/17

²²⁹ Uvažavajući trendove globalizacije, krizu obitelji i poremećen sustav vrijednosti

7.6. Druge aktivnosti Ombudsmana

Ombudsmani i **Save the Children** su, zajedno, tijekom 2017. godine surađivali u okviru **LYRA projekta** koji financira Europska unija. Zajednička suradnja je imala za cilj promidžbu i učešće mladih romskih lidera u unapređenju ljudskih prava i promjeni diskriminatornih stavova. Partneri u implementaciji ovog projekta su bili i Udruženje za promidžbu obrazovanja Roma "Otaharin" Bijeljina i Udruga „Altruist“ Mostar. Ombudsmani ukazuju na značaj projekta, jer je podržao rad neformalne mreže mladih pripadnika romske i neromske populacije iz Banje Luke, Sarajeva, Tuzle, Mostara i Bijeljine²³⁰. Aktivnosti Ombudsmana i nevladinih organizacija su imale za cilj, između ostalog, i promidžbu Institucije ombudsmana, posebno u oblasti zaštite od diskriminacije.

Ombudsmani su dali i svoj doprinos globalnoj kampanji **UNICEF-a u Bosni i Hercegovini**, povodom obilježavanja Međunarodnog dana djeteta, 20. studenog, pod nazivom „Djeca preuzimaju“. Konvencija o pravima djeteta je itekako značajan međunarodni dokument, s obzirom na to da prvi put tretira djecu kao subjekte prava. Važna je jer pruža djeci neposrednu zaštitu – u smislu da **DJECA IMAJU PRAVA**, ali i posrednu, jer **MI, ODRASLI, MORAMO OBEZBIJEDITI ZAŠTITU NJIHOVIH PRAVA**. Kada je u pitanju suradnja sa UNICEF-om, Ombudsmani podsjećaju da su, zahvaljujući podršci UNICEF-a u Bosni i Hercegovini, tijekom 2016. godine, obišli sve ustanove u kojima malodobne osobe izvršavaju sankcije institucionalnog karaktera na području Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske. Nakon završenih posjeta sačinjen je dokument „*Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini*“ i upućene preporuke nadležnim tijelima²³¹. Nakon upućivanja preporuka, Ombudsmani su bili spremni saslušati predstavnike ustanova i nadležnih tijela o njihovom realiziranju i izvršavanju, kao i o svim poteškoćama i izazovima sa kojima se susreću u svom svakodnevnom radu i u realiziranju preporuka Ombudsmana²³². Nakon svih poduzetih aktivnosti, Ombudsmani su odlučili da u 2018. godini, ponovno obidu sve ustanove i sačine izvješće o realiziranju preporuka iz navedene analize.

²³⁰ U ovim gradovima održane su radionice sa djecom u školama (svaki grad – jedna osnovna i jedna srednja škola), kao i sa odraslim Romima u romskim naseljima

²³¹ Ž-BL-01-589/16

²³² Radionica održana u Vitezu 09. i 10.02.2017. godine

VIII PRAVA OSOBA SA INVALIDITETOM

8.1. Prava osoba sa invaliditetom

U Odjelu za praćenje prava osoba sa invaliditetom u 2017. godini zaprimljene je 51 žalba, ukupno je izdato 13 preporuka.

Analizom žalbi utvrđeno je da su iste podnesene zbog problema pristupačnosti ostvarivanju pojedinačnih prava, kašnjenja isplaća naknada po osnovi invalidnosti, duljine trajanja postupka odlučivanja po žalbama pred drugostupanjskim tijelima, prava na socijalnu i zdravstvenu zaštitu, nesiplaćivanja troškova smještaja osoba s invaliditetom u ustanove, arhitektonskih barijera, stambenog zbrinjavanja, nepoštivanja zakonom propisane procedure za slučajeve smještaja u ustanove osoba lišenih poslovne sposobnosti, nabave medicinskih pomagala, zapošljavanja osoba s invaliditetom, nemogućnosti praćenja sudskog postupka slijepim/slabovidnim osobama, raspoređivanja na druge poslove zbog umanjene radne sposobnosti, nepoznavanja prava i dr.

Poteškoće i prepreke s kojima se suočavaju osobe s invaliditetom su, prije svega, arhitektonske, urbanističke i informativne, zatim neujednačen pristup obrazovnim institucijama, neprilagođeni udžbenici, predrasude...

Kao što je navedeno, osobe sa invaliditetom se i dalje svakodnevno susreću sa arhitektonskim barijerama. Problem pristupačnosti reflektira se na ostvarivanje svih drugih prava, počevši od obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite, privatnog i obiteljskog života, te socijalne uključenosti. Ombudsmani su kroz postupke istraživanja ukazivali nadležnim tijelima na obvezu stvaranja jednakih uvjeta, bez diskriminacije po osnovi invalidnosti: fizičkom okruženju, prijevoznim sredstvima, drugim objektima i uslugama, informacijama i komunikacijskim tehnologijama i sustavima.

Postoje i pozitivni primjeri, kao što je postavljenje staze za slijepe osobe u Općini Novo Sarajevo, što će, nadamo se, biti primjer i za druge općine/opštine na području Bosne i Hercegovine.

Povodom Izvješća o pristupačnosti radnih prostora zakonodavnih tijela u Bosni i Hercegovini osobama s invaliditetom, koji je rađen u siječnju 2016. godine, Ombudsmani su uradili i Izvješće o realiziranju preporuka danih izvješćem. Tako je u ovoj godini, Povjerenstvo za zaštitu ljudskih prava Skupštine Brčko diskrita Bosne i Hercegovine, razmatralo izvješće o realiziranju preporuka i donijelo zaključak kojim se zahtijeva od Skupštine da se rekonstrukcija, koja se odnosi na uklanjanje arhitektonskih barijera, uvrsti u proračun 2017. godine i da se zahtijeva od Vlade Brčko diskrita i vladinih tijela da učine isto. Prema našim saznanjima još uvijek nije realiziran zaključak. Skupština Tuzlanskog kantona otklonila je arhitektonske barijere na ulazu u zgradu; Narodna skupština Republike Srpske ugradila je panoramsko dizalo, označila parking mjesta i prilagodila toalet; Skupština Federacije Bosne i Hercegovine dostavila je idejni projekat o načinu uklanjanja svih arhitektonskih prepreka u ovoj zgradi.

Primjer: Vladi Brčko distrikta u prošloj godini upućena je preporuka zbog nemogućnosti pristupa stambenoj zgradi. Ombudsmani su uputili preporuku P-220/17²³³ jer se žaliteljica obratila sa zahtjevom za pristupnu stazu ili eventualno dizalo, u zgradi koja je namijenjena za kolektivno stanovanje, ali budući da joj nije udovoljeno, obratila se žalbom našoj instituciji i u tijeku je realiziranje preporuke.

Prilagodba zakonodavstva UN Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom, u Republici Srpskoj vršena je uspostavom socijalnog modela procjene Pravilnikom o utvrđivanju sposobnosti osoba u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi i utvrđivanju funkcionalnog stanja korisnika. Pravilnikom se propisuju uvjeti za ocjenjivanje sposobnosti i funkcionalnog stanja punoljetnih osoba u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi, sastav, uvjeti za formiranje i način rada prvostupanjske i drugostupanjske stručne komisije. Izvršene su izvjesne reforme, posebno u dijelovima koji se odnose na modalitet procjene i utvrđivanje sposobnosti osoba u postupku ostvarivanja prava iz socijalne zaštite, uvjeta koje ustanova socijalne zaštite treba ispuniti prigodom osnivanja u smislu općih i posebnih uvjeta kada je u pitanju prostor, oprema, broj stručnih i drugih radnika i slično, zatim pitanje vođenja registra ustanova socijalne skrbi, dnevnog zbrinjavanja, kao i druga ne manje značajna pitanja. Međutim, bez obzira na navedeno, obraćanja građana pokazuju da upravo neinformiranost²³⁴ (kako o pravima, tako i o nadležnostima) dovodi do njihovog nezadovoljstva.

Primjer: Žalitelj²³⁵ je lice sa teškom mentalnom retardacijom, rješenjem Osnovnog suda u Bijeljini mu je potpuno oduzeta poslovna sposobnost, podnio je zahtjev za dobijanje znaka pristupačnosti ali nadležno Ministarstvo unutarnjih poslova nije prihvatilo zahtjev, tvrdeći da žalitelj ne ispunjava uvjete, odnosno da nigdje nije konstatovano da je žalitelj lice sa 100% invaliditetom. Centar za socijalni rad je dostavio izjašnjenje, odnosno potvrdio stanje u kojem se žalitelj nalazi. Ombudsmani su se obratili Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, nadležno ministarstvo je dostavilo informaciju da sustav mirovinsko invalidskog osiguranja i njihove stručne komisije vrše navedene procjene. Žalitelj, postupajući sukladno dostavljenoj informaciji, podnosi zahtjev za utvrđivanje tjelesnog oštećenja na osnovi kojeg Organ za vještačenje u prvom stupnju donosi nalaz, ocjenu i mišljenje, odnosno pojašnjenje da stanje teška mentalna retardacija predstavlja tjelesno oštećenje u procentu 100%. Nakon toga je uvažen navedeni nalaz i odobreno je izdavanje znaka pristupačnosti.

Ombudsmani se u svom radu suočavaju s nezadovoljstvom stranaka zbog nejednakog postupanja i prava koja pripadaju osobama s invaliditetom prema uzroku invaliditeta. Ombudsmani su podržali Inicijativu Centra za koordinaciju i potporu invalidnim osobama „Istočna Hercegovina“, u cilju donošenja zakona o jedinstvenim načelima i unutar potpore „svim“ osobama s invaliditetom u Republici Srpskoj. Ombudsmani su ovlaštenim predlagateljima zakona, prema Ustavu Republike Srpske, uputili pismo potpore navedenoj inicijativi i ponudili suradnju i poduzimanje mjera iz nadležnosti Ombudsmana koje su utvrđene Zakonom o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Narodna skupština Republike Srpske²³⁶ obavijestila je Ombudsmane da je Odbor za zdravstvo, rad i socijalnu politiku jednoglasno zauzeo stav da je spomenuta inicijativa opravdana, te je proslijeđena Zakonodavnom odboru na daljnje postupanje.

²³³ Ž-BR-02-153/16

²³⁴ Ž-BL-02-485/17, Ž-BL-02-344/17, Ž-BL-02-222/17

²³⁵ Ž-BL-02-392/16

²³⁶ Akt broj 02/4.01-9-011-1915-1/17

Analizirajući zaprimljene žalbe, Ombudsmeni su mišljenja da je pomak u stvaranju jednakih mogućnosti za osobe s invaliditetom od strane tijela vlasti usporen, sa obrazloženjima da se radi o nedostatku novčanih sredstava. Nepristupačnost fizičkog okruženja, zajedno s neadekvatnim ili nedostajućim ortopedskim i drugim pomagalicama, nepostojanje javnog prijevoza za osobe s invaliditetom, te nedostatak informacija prilagođenih slijepim, gluhim i osobama s intelektualnim poteškoćama doprinose isključivanju osoba s invaliditetom iz svih društvenih aktivnosti.

Obrazovanje i obuke su, također, oblast u kojoj se prava osoba s invaliditetom ne poštuju sukladno postojećim zakonodavnim okvirima. Iako postojeći zakoni i pravne odredbe sadrže i naglašavaju pravo na obrazovanje za sve pod istim uvjetima, stvarna slika je drugačija.

Preporuka svim institucijama izvršne i zakonodavne vlasti u Bosni i Hercegovini da donesu zakone kojima će osigurati uspostavu sustava pružanja usluga asistencije osobama s invaliditetom, uz jamstvo stabilnog sustava financiranja, a u kojima će isključivo pravo odabira osobnog asistenta imati osoba s invaliditetom.

Primjer: Jedna od žalbi se odnosila na prava osoba s invaliditetom na izbor asistenta sukladno međunarodnim standardima i važećim propisima Bosne i Hercegovine²³⁷. Nakon uočenih kršenja ljudskih prava Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su izdali preporuku svim institucijama izvršne i zakonodavne vlasti u Bosni i Hercegovini da donesu zakone kojima će osigurati uspostavu sustava pružanja usluga asistencije osobama s invaliditetom, uz jamstvo stabilnog sustava financiranja, a u kojima će isključivo pravo odabira osobnog asistenta imati osoba s invaliditetom. Profesionalna rehabilitacija, osposobljavanje i zapošljavanje osoba s invaliditetom je od posebnog javnog interesa i spada u područje socijalne zaštite. Prava osoba s invaliditetom i njihova prava vezana za profesionalnu rehabilitaciju i osposobljavanje za zapošljavanje regulirana su Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju lica s invaliditetom Federacije Bosne i Hercegovine i Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida Republike Srpske.

Primjer: Žalitelj²³⁸ se obratio Ombudsmanima zbog povreda odredbi Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba s invaliditetom Federacije Bosne i Hercegovine, jer se ne zapošljava najmanje jedna osoba sa invaliditetom na svakih 16 uposlenika, kako je propisano zakonom. Ombudsmeni su uputili preporuku P-128/17 Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine, Federalnom ministarstvu financija/finansija, Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, čije realiziranje je u tijeku. Naime, poslodavci koji se ne pridržavaju ove zakonske odredbe dužni su pri isplati plaća u Fond uplatiti poseban doprinos za zapošljavanje osoba sa invaliditetom u iznosu od 25% prosječne neto plaće u Federaciji Bosne i Hercegovine, za svaku takvu osobu koju su bili dužni uposliti. Stoga proizilazi da preko 40.000 poslodavaca u Federaciji Bosne i Hercegovine direktno diskriminira osobe sa invaliditetom. Preporukom je predložena izmjena i dopuna odgovarajuće zakonske i podzakonske regulative u cilju osiguranja mehanizma kontrole obračuna i plaćanja posebnog doprinosa za podsticanje rehabilitacije, osposobljavanja i zapošljavanja osoba sa invaliditetom.

²³⁷ Ž-SA-02-594/16

²³⁸ Ž-SA-02-1125/16

Pristup informacijama je još jedna teška i ozbiljna prepreka i poteškoća za osobe s invaliditetom, s obzirom na to da im većina izvora informacije nisu dostupne zbog fizičkih barijera, ili barijera na koje ove osobe nailaze zbog različitih senzornih oštećenja.

Pitanja koja su predmet razmatranih žalbi odnose se i na postupak prijenosa stanarskog prava, odnosno otkupa stana, osoba koje su pod skrbništvom, te zaštite prava i interesa, odnosno imovine osoba kojima je oduzeta poslovna sposobnost. U konkretnim predmetima podnositelji žalbe ukazali su na to da su osobe koje obnašaju dužnost skrbnika radile protivno interesu osoba koje se nalaze pod njihovim starateljstvom.²³⁹

U Bosni i Hercegovini postoje tri kategorije osoba s invaliditetom. To su ratni vojni invalidi, civilne žrtve rata i civilni invalidi čiji uzrok nastanka invaliditeta nije ratnog karaktera. Iako su potrebe ovih građana često iste, prava i beneficije za tri kategorije invaliditeta drastično se razlikuju. Tako, na primjer, osoba koja je potpuno slijepa, a ratni je invalid, ima pravo na invalidninu, tuđu njegu i pomoć, dodatak za ortopedsko pomagalo, prednost pri zapošljavanju, stambenom zbrinjavanju, besplatni parking, pravo na olakšice pri uvozu automobila, prednost pri čekanju u redovima, dok potpuno slijepa osoba od rođenja od svega toga ima samo tuđu njegu i pomoć.

Primjer: Žalitelj se obratio sa navodima da je kao osoba sa invaliditetom od 100% diskriminiran u odnosu na kategoriju ratnih vojnih invalida prigodom ostvarivanja prava na oslobađanje i umanjenje dijela naknade za uređenje gradskog građevinskog zemljišta u slučaju kada se prvi put rješava stambeno pitanje. Žalitelj je u žalbi naveo da je Služba za opću upravu, gospodarstvene i društvene djelatnosti Grada Bihaća odbila žaliteljev zahtjev za oslobađanje i umanjenje dijela navedene naknade iz razloga što žalitelj ne pripada kategoriji ratnih vojnih invalida. Postupak istraživanja je pokazao da se iznos naknade za uređenje gradskog građevinskog zemljišta umanjuje za 50% za određene kategorije osoba, među kojima su i ratni vojni invalidi, dok se mimodopskim invalidima, iako su u *de facto* u istoj poziciji jer jednako čute posljedice invalidnosti kao i ratni vojni invalidi, uživanje tog prava onemogućava temeljem uzroka, odnosno okolnosti nastanka invaliditeta. Ombudsmani su u predmetnom slučaju utvrdili diskriminaciju na osnovi invaliditeta i izdali preporuku broj: P-89/17, kojom su ukazali da osnovni cilj UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom jeste da zakoni i propisi država potpisnica, a time i Bosne i Hercegovine, potpuno štite sva prava osoba s invaliditetom, s namjerom da se svim osobama sa invaliditetom osiguraju jednake mogućnosti za postizanje ciljeva. U odgovoru koji je dostavila Skupština Unsko-sanskog kantona navedeno je da će u narednom periodu pokrenuti procedure za izmjenu zakona, a kako bi otklonili diskriminaciju na osnovi invaliditeta. Realiziranje preporuke se i dalje prati.²⁴⁰

Bitno je naglasiti da ne postoji zakonska obveza revizije odluka o oduzimanju poslovne sposobnosti osobama s intelektualnim i mentalnim invaliditetom (koje povlače ukidanje drugih prava poput prava na posjedovanje i nasljeđivanje imovine, raspolaganje vlastitim novcem, itd.), niti su osigurani uvjeti za vršenje redovitih revizija, čime se praktično isključuje mogućnost vraćanja poslovne sposobnosti i grubo se krše prava osoba s intelektualnim i mentalnim invaliditetom, od kojih se veliki broj nalazi u institucijama zatvorenog tipa. Država bi trebalo da osigura pravna rješenja kojima će se osigurati različiti oblici podrške u donošenju odluka osobama s intelektualnim i mentalnim invaliditetom.

²³⁹ Ž-SA-02-156/13, Ž-SA-02-367/13

²⁴⁰ Ž-SA-02-690/15, P-89/17

Problem dužine trajanja sudskih postupaka se odnosi i na osobe sa invaliditetom, posebno kada se radi o postupcima vraćanja poslovne sposobnosti. Nažalost, izvjestan broj žalbi odnosio se na postupanje sudova u postupcima vraćanja poslovne sposobnosti. Naime, dužina trajanja postupka vraćanja poslovne sposobnosti često je uvjetovana postojećim zakonodavnim sustavom.

Primjer: Jedan od takvih primjera je žalba²⁴¹ gdje je Centar za socijalni rad kao razlog nepostupanja naveo nedostatak finansijskih sredstava za izmirenje troškova vještačenja. Ombudsmeni su uputili preporuku Centru za socijalni rad da žurno poduzme sve mjere iz svoje nadležnosti kako bi se obezbijedila finansijska sredstva. Preporuka je ispoštovana, te je nakon sprovedenog sudskog postupka, podnositeljici žalbe vraćena poslovna sposobnost.

Kao i prethodnih godina, posebna pozornost ovog odjela je suradnja sa civilnim sektorom. Ombudsmeni su u ovoj godini koncem 2017. godine izradili zidni kalendar za 2018. godinu upravo u suradnji sa kategorijama osoba koje su najugroženije kako bi na ovaj način odslikali i proširili svijest javnosti o njihovim potrebama.

Primjer: Podnositelji žalbe²⁴² ukazali su na problem s kojim se susreću u primjeni Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji s djecom Unsko-sanskog kantona, prigodom odlučivanja o pravima na dodatak za njegu i pomoć druge osobe. U žalbi se navodi da postojeća pravna situacija i zakonska rješenja dovode do stvaranja socijalne nesigurnosti i nejednakosti osoba s invaliditetom koji imaju utvrđen isti stupanj invaliditeta. Nakon intervencije Ombudsmana i izdavanja preporuke broj P-10/17 kojom se Vladi Unsko-sanskog kantona i Ministarstvu zdravlja, rada i socijalne politike Unsko-sanskog kantona preporučuje da odmah po primitku preporuke poduzmu sve mjere i radnje u cilju uspostavljanja socijalne jednakosti građana Unsko-sanskog kantona u dijelu koji se odnosi na priznavanje prava na dodatak za njegu i pomoć druge osobe, Ombudsmeni su zaprimili odgovor Ministarstva zdravstva, rada i socijalne politike Unsko-sanskog kantona u kome se navodi da je Vlada Unsko-sanskog kantona usvojila Odluku o visini osnovice za obračun novčanih primanja, kojom su utvrđena određena povećanja naknade za njegu i pomoć druge osobe, ali i nekih drugih oblika socijalne zaštite.

Primjer: Ombudsmanima je podnesena žalba²⁴³ zbog problema u svezi izgradnje stambenog objekta koji bi bio primjeren za stanovanje bolesnog djeteta sa specifičnim potrebama. Zbog spora koji se odnosi na status nositelja prava na imovini u konkretnom slučaju, pokrenut je postupak pred nadležnim sudom. U datim okolnostima čekanja i neizvjesnosti, da se okonča započeta procedura pred sudom i donese odluka zasnovana na zakonu, ali i da se, napokon realizira adekvatno stambeno zbrinjavanje za teško oboljelog člana obitelji, obitelj podnositeljice žalbe je prinuđena trpjeti štetne posljedice. Ombudsmeni su zatražili izjašnjenje od Kantonalnog suda u Mostaru i uputili urgenciju 19.12.2017. godine jer nije primljen odgovor.

²⁴¹ Ž-BL-04-429/15

²⁴² Ž-BL-02-667/16

²⁴³ Ž-MO-02-136/17

IX PRAVA NACIONALNIH, VJERSKIH I DRUGIH MANJINA

Slijedeći obveze preuzete ratificiranjem Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije u Bosni i Hercegovini, usvojeni su *Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine*²⁴⁴, *Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Federacije Bosne i Hercegovine*²⁴⁵ i *Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Republike Srpske*²⁴⁶. Ovim zakonima se utvrđuju prava i obveze pripadnika nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini, Republici Srpskoj i Federaciji Bosne i Hercegovine kao i obveze tijela vlasti da poštuju i štite, čuvaju i razvijaju etnički, kulturni, jezički i vjerski identitet svakog pripadnika nacionalne manjine.²⁴⁷ Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine propisuje i obveze nižih razina vlasti (entiteta, kantona, gradova i općina/opština u Bosni i Hercegovini) koji su sukladno svojim ovlastima, svojim zakonima i drugim propisima dužni potpunije urediti prava i obveze koje proističu iz zakona, ali i međunarodnih konvencija kojima se uređuju pitanja od značaja za nacionalne manjine.

U kojoj mjeri su implementirane odredbe međunarodnih dokumenata ljudskih prava i domaćeg pozitivnog zakonodavstva kada su u pitanju prava nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini teško je utvrditi samo na osnovi predmeta registriranih u Odjelu za praćenje prava *nacionalnih, vjerskih i drugih manjina* Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

Tijekom 2017. godine u radu ovog Odjela bilo je samo osam (8) predmeta koji se odnose na prava *nacionalnih, vjerskih i drugih manjina*.

Analizom zaprimljenih žalbi utvrđeno je da su u pitanju obraćanja molbom za pomoć i stambeno zbrinjavanje,²⁴⁸ na rad općinskih tijela uprave iz razloga nedostatne novčane pomoći²⁴⁹, na postupanje Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine i opovrgavanje pripadnosti nacionalnim manjinama određenim kandidatima na lokalnim izborima.

Primjer: Dana 14.02.2017. godine podnositeljici žalbe²⁵⁰ je upućena obavijest u kojoj je, između ostalog, navedeno da Centralna izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine sukladno zakonskim nadležnostima prati da li kandidati na izborima (općim i lokalnim) mijenjaju izjašnjavanje o nacionalnoj pripadnosti u tijeku jednog izbornog ciklusa. Stoga, kada uoči takav slučaj CIK Bosne i Hercegovine sukladno zakonskim nadležnostima poduzima određene mjere.

Primjer: Sukladno svojim ovlastima,²⁵¹ Ombudsmani su po službenoj dužnosti²⁵² otvorili istražne radnje u povodu informacija da u naselju Dolovi, Općina Zavidovići, u kojem je naseljeno stanovništvo romske nacionalnosti, postoji problem otežanog snabdijevanja vodom.

²⁴⁴ Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine, (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 12/03, 76/05)

²⁴⁵ Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u Federaciji Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj: 56/08)

²⁴⁶ Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj: 2/04)

²⁴⁷ Članak 5. propisuje da „pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo na slobodu okupljanja radi izražavanja svojih kulturnih, vjerskih, obrazovnih, socijalnih, ekonomskih i političkih sloboda, prava, interesa, potreba i identiteta“, a člankom 6. da „Bosna i Hercegovina omogućava i finansijski pomaže održavanje i razvitak odnosa između pripadnika nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini sa pripadnicima istih nacionalnih manjina u drugim državama i sa narodima u njihovim matičnim državama“.

²⁴⁸ Ž-SA-03-772/17, Ž-SA-03-1020/17,

²⁴⁹ Ž-SA-03-160/17

²⁵⁰ Ž-SA-03-112/17

²⁵¹ Članak 30. Pravila za funkcioniranje Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 104/11).

²⁵² Ž-BR-03-249/17

U Instituciji su, također, zaprimljene žalbe pripadnika nacionalnih manjina zbog povreda ekonomskih i socijalnih prava i diskriminacije po osnovi pripadnosti nacionalnoj manjini koje su predmet razmatranja nadležnih odjela ove Institucije.

S obzirom na to da je većina navedenih obraćanja od strane pripadnika romske nacionalne manjine, Ombudsmeni zaključuju da isti, prije svega, nisu upoznati sa načinom i mehanizmima za ostvarivanje svojih prava, a potom i sa nadležnostima naše institucije.

Tijekom izvještajnog perioda Ombudsmeni su poduzeli brojne aktivnosti u smislu kontakata sa lokalnim zajednicama, tijelima vlasti, ali i nevladinim sektorom. Na sastanku predstavnika Ombudsmana i predstavnika nevladinih organizacija Tuzlanskog kantona²⁵³ koji je održan 16.10.2017. godine²⁵⁴ istaknuti su problemi pripadnika romske nacionalne manjine koji se ogledaju u slijedećem:

- upitna kvaliteta obrazovanja i eventualnog prenošenja znanja na djecu u osnovnim školama. Kazano je da se nerijetko dešava da djeca romske nacionalnosti, koja upisuju srednju školu, ne znaju elementarne stvari, čitati i pisati;
- određeni broj djece nakon izvjesnog vremena prestane pohađati školu, ali se ne ispisuje iz škole, kako ne bi ostala „van sustava“, zbog čega imaju veliki broj neopravdanih časova;
- Zakon o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine²⁵⁵ iz 2015. godine propisuje da su u postupku pribavljanja osobnih dokumenata, odnosno prijave prebivališta i adrese stanovanja državljani dužni priložiti dokaz o vlasništvu ili suvlasništvu ili posjedu stana, kuće ili drugog objekta za stanovanje, odnosno ovjeren ugovor o zakupu ili ovjeren ugovor o podstanarskom odnosu uz ovjeren dokaz o vlasništvu ili suvlasništvu ili posjedu stanodavca²⁵⁶.

To je dovelo do velikih problema u praksi, posebno kada se prvi put predaje zahtjev nadležnom tijelu za izdavanje osobnih dokumenata. Znatan broj pripadnika romske populacije ne može ispuniti naprijed navedene uvjete čime se dovodi u pitanje posjedovanje osobnih dokumenata što predstavlja poduvjet za ostvarivanje njihovih temeljnih građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih i drugih prava.

Primjer: Kao odgovornu stranu podnositelj žalbe²⁵⁷ je označio Vladu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Odjel za raseljene osobe, izbjeglice i stambena pitanja. Žalitelj navodi da je u naselju Prutače, Brčko distrikt Bosne i Hercegovine 2014. godine dobio zemljište za izgradnju individualne kuće i da je odabran kao korisnik projekta stambenog zbrinjavanja Roma, međutim do dana obraćanja Ombudsmanima njegovo stambeno pitanje nije riješeno. Upućena je preporuka P-219/17 Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Odjelu za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove, Odjelu za raseljene osobe, izbjeglice i stambena pitanja i Uredu za upravljanje javnom imovinom da bez odlaganja, sukladno pozitivnim zakonskim propisima, u koordiniranoj suradnji poduzmu što efektivnije mjere u cilju iznalaženje rješenja za parcelu u naselju Prutače, Brčko, a sve u svrhu pristupanja izgradnje stambene jedinice osobi koja je

²⁵³ Posjeta ombudsmanke Jasminke Džumhur organizacijama: Viva žene, Zemlja djece u Bosni i Hercegovini, Euro Rom, Bolja budućnost, Biro za ljudska prava.

²⁵⁴ Zapisnik sa sastanka u Tuzli, Oi-k-Sa-168/17 od 08.11.2017. godine

²⁵⁵ Zakon o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 32/01, 56/08 i 58/15

²⁵⁶ Članak 8 Zakona o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine

²⁵⁷ Ž-BR-04-30/17

odabrana kao korisnik projekta pomoći za stambeno zbrinjavanje Roma u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine za 2013. godinu. Dana 23.01.2018. godine zaprimljen je odgovor Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Odjel za raseljene osobe, izbjeglice i stambena pitanja o poduzetim aktivnostima u cilju rješavanja stambenog pitanja.

Primjer: Kao odgovornu stranu podnositelj žalbe²⁵⁸ je označio Grad Tuzlu, Povjerenstvo za provođenje postupka za dodjelu neraspoređenih taksi stajališta u Tuzli. Žalitelj navodi da se Gradu Tuzla više puta bezuspješno obraćao zahtjevom za dodjelu taksi stajališta. Imenovani ističe da je Rom po nacionalnosti, te se smatra diskriminiran po osnovi pripadnosti nacionalnoj manjini. Ombudsmeni su zatražili izjašnjenje 23.11.2017. godine od Grada Tuzle i kako nisu primili odgovor upućena je urgencija.

U 2017. godini Ombudsmeni Bosne i Hercegovine razmatrali su jedan predmet u smislu zaštite slobode misli, savjesti i vjere propisane člankom II/3.g) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 9. Europske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (u daljem tekstu: EKLJP) zbog povrede prava pripadnika vjerske nacionalne manjine.

Primjer:²⁵⁹ žaliteljica je izjavila žalbu na postupanje Univerzitetskog kliničkog centra Tuzla (u daljem tekstu: UKC Tuzla) u kojoj ističe da joj je uskraćena zdravstvena usluga, na koju, kako navodi, ima pravo, iz razloga što nije dala pristanak za transfuziju krvi, a koja se kosi s njezinim vjerskim uvjerenjima. U konkretnom slučaju podnositeljica žalbe, sukladno svojim uvjerenjima, želi jemstvo da na bilo kakav način neće primiti transfuziju krvi, dok se zdravstvena ustanova u kojoj se treba obaviti operativni zahvat poziva na zakonska rješenja, politike i procedure ustanove, ukazujući u kojoj mjeri su u mogućnosti udovoljiti njezinim zahtjevima.

Opravdano se nametnulo pitanje u kojoj mjeri društvo, odnosno vlasti, mogu ograničiti prava i slobode podnositeljice žalbe, te drugo pitanje, koje je razmatrano, na koji način ustanova, sukladno zakonskim obvezama, može udovoljiti njezinom zahtjevu.

Upućena je preporuka P: 253/17 (od 28.09.2017. godine) UKC Tuzla i Ministarstvu zdravstva TK da razmotre predmet podnositeljice žalbe i mogućnosti u kojima bi moglo biti udovoljeno njezinom zahtjevu, sukladno zakonskim odredbama, počevši od angažiranja vanjskih suradnika pa do liječenja u nekoj drugoj zdravstvenoj ustanovi u Bosni i Hercegovini, Ministarstvu zdravstva TK da razmotri potrebu za pokretanjem postupka dobivanja mišljenja ili tumačenja zakonskih normi koje se odnose na ovaj konkretni slučaj, te u roku od 60 dana od dana primitka ove preporuke obavijesti Ombudsmane o njezinom realiziranju. Dana 26.10.2017. godine zaprimljen je podnesak žaliteljice u kojem navodi: „... obaviještavam vas da je Kantonalni sud u Tuzli donio presudu kojom je uvažena moja tužba i upravna stvar riješena tako da se UKC Tuzla obvezuje omogućiti mi zdravstvenu uslugu uz poštivanje mog vjerskog uvjerenja, odnosno bez transfuzije krvi.

Koristim ovu prigodu da zahvalim na vašem angažiranju u ovom predmetu, što mi je omogućilo sudsku zaštitu.“

²⁵⁸ Ž-BR-06-312/17

²⁵⁹ Ž-SA-03-537/17

X DISKRIMINACIJA

Zakon o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini²⁶⁰ povjerava Instituciji ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine status “centralne institucije nadležne za zaštitu od diskriminacije” i u tu svrhu predviđa osnivanje i rad posebnog odjela sa isključivim zadatkom razmatranja predmeta diskriminacije koju je počinila bilo koja pravna ili fizička osoba u bilo kojoj oblasti života.

U 2017. godini, Ombudsmani su primjenjivali Zakon o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini sukladno izmjenama iz 2016 godine, kojima je unaprijeđen zakonski okvir za zaštitu od diskriminacije, ali i povećan opseg nadležnosti Institucije ombudsmana i Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije. Ovo se naročito ogleda u proširivanju liste osnova po kojima je zabranjena diskriminacija²⁶¹, propisivanju težih oblika diskriminacije²⁶², poboljšanju proceduralnih aspekata Zakona²⁶³ i definiranju pravne snage preporuka Ombudsmana u dokaznom postupku pred sudovima.²⁶⁴ Povrh svega, Nacrtom izmjena Zakona o zabrani diskriminacije predviđena je znatno veća uloga Ombudsmana u aktivnostima promidžbe antidiskriminacijske zaštite, koja se ogleda u informiranju javnosti, podizanju svijesti, provođenju kampanja i drugim oblicima prevencije diskriminacije.²⁶⁵

Iako ukupan broj žalbi prati trendove iz prethodnih godina²⁶⁶, primijetno je da su žalbe iz oblasti diskriminacije sve osnovanije, da se stranke često obraćaju Ombudsmanu putem punomoćnika, te da se preporuke Ombudsmana sve češće koriste kao dokazno sredstvo u sudskim postupcima. Ovakvi trendovi ukazuju na veće povjerenje koje građani imaju u Ombudsmane i snagu odluka koje donose, ali istodobno i na nemogućnost ili neadekvatnost zaštite prava građana pred drugim javnim tijelima.

U 2017. godini, Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije je pored postupanja po pojedinačnim žalbama građana, djelovao proaktivno na prevenciji diskriminacije putem različitih aktivnosti, koje sežu od:

- otvaranja predmeta po službenoj dužnosti,
- prisustva na terenu,
- aktivnosti promidžbe²⁶⁷,
- saopćenja za javnost,
- suradnje sa javnim institucijama, nevladinim i međunarodnim organizacijama²⁶⁸,

²⁶⁰ Zakon o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 59/09 i 66/16.

²⁶¹ Kroz ove izmjene zakona seksualna orijentacija i rodni identitet su terminološki ispravno imenovane kao osnove na kojima je zabranjena diskriminacija. Pored toga, kao zabranjena osnova diskriminacije navedene su i spolne karakteristike, starosna dob i invaliditet.

²⁶² Višestruka diskriminacija (članak 4, stav 4), ponovljena diskriminacija (članak 4, stav 5) i produžena diskriminacija (članak 4, stav 6).

²⁶³ glede odredaba o žurnosti postupka (članak 11), posebnim tužbama (članak 12), nadležnosti sudova i rokovima (članak 13), propisivanjem mjera osiguranja (članak 14), preraspodjele tereta dokazivanja (članak 15), sudjelovanja trećih osoba (članak 16), mogućnost podnošenja kolektivnih tužbi (članak 17).

²⁶⁴ Članak 15, stav 9

²⁶⁵ Članak 7, stav 2. točka (I)

²⁶⁶ U godini izvještavanja registrirano je 174 predmeta iz oblasti diskriminacije, a u prethodnim godinama, kako slijedi: 2016. (152); 2015. (159); 2014. (230); 2013. (198); 2012. (257); 2011. (191); 2010. (135); 2009. (156)

²⁶⁷ Međunarodne konferencije sa obraćanjem predstavnika Institucije:

- Equinet project meeting, *Violence Against Women and Gender based violence*, Budimpešta, 22.03.2017.
- Konferencija o budućnosti obrazovanja o ljudskim pravima, Strazbur, Francuska, 20-22 juni 2017;
- Druga regionalna konferencija tijela za ravnopravnost Jugoistočne Europe, *Prikupljanje statističkih podataka o pojavama diskriminacije*, Zagreb, Hrvatska, 30.10.2017.
- Vijeće Europe, Radionica protiv govora mržnje u sportu, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, 21.-22. studenog 2017. te drugi skupovi i konferencije na teritoriji Bosni i Hercegovine, što je detaljnije opisano u narednim poglavljima

²⁶⁸ kroz aktivno učešće u radu međunarodnih mreža tijela za zaštitu ravnopravnosti

- suradnje sa akademskom zajednicom i istraživačkih projekata sa znanstvenim institutima iz inozemstva²⁶⁹,
- monitoringa sudskih postupaka po zahtjevima stranaka,
- provođenja treninga i obuke za udruge i aktiviste²⁷⁰, do
- izrade novih specijalnih izvješća²⁷¹ i
- praćenja provođenja i promidžbe specijalnih izvješća iz prethodnog perioda.

Uposleni u Odjelu su, također, imali prigodu za stručno usavršavanje o temi govor mržnje i zločin iz mržnje u organizaciji Savjeta Europe, o temi pisanja podnesaka UN komitetima u organizaciji OSCE-a²⁷², kao i za učešćem u tri kapitalne studijske posjete²⁷³ u okviru projekta Savjeta Europe pod nazivom „Jačanje kapaciteta Ombudsmana za ljudska prava za borbu protiv diskriminacije.“

Ombudsmeni sa žaljenjem konstatiraju da usvajanje izmjena zakona nije pratilo povećanje kapaciteta Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine u oblasti zaštite od diskriminacije, zbog čega se postavlja pitanje stvarne volje države da se stupanj realiziranja prava građana u ovoj oblasti podigne na višu razinu. Na ovo, između ostalog, ukazuju i Ujedinjeni narodi putem Globalnog saveza nacionalnih institucija za ljudska prava (GANHRI) koji u Pismu o reakreditaciji od 24.11.2017. godine navodi da „sadašnji Zakon... ne određuje financijsku autonomiju Institucije ombudsmana nad odobrenim proračunom“, te da „u cilju učinkovitog funkcioniranja, nacionalna institucija za ljudska prava mora imati odgovarajuću razinu financiranja da bi joj se jamčila neovisnost i mogućnost slobodnog određivanja prioriteta i aktivnosti.“²⁷⁴

Jednako stanje je i sa ljudskim kapacitetima, gdje je lepeza nadležnosti iz Zakona o zabrani diskriminacije, koja je povećana izmjenama iz 2016. godine, a koja se dalje širi usvojenim nacrtom izmjena Zakona o Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine iz 2017. godine, povjerena radu ukupno troje službenika, što je vjerojatno i najmanji kadrovski okvir za zaštitu ravnopravnosti građana u Europi, čak i u usporedbi sa zemljama regiona.

-
- Povezivanje tijela za ravnopravnost i ureda ombudsmana, Anketa Radne grupe za formuliranja politike EQUINET-a, 20.11.2017. godine;
 - Upitnik EQUINET-a o mjerama koje poduzimaju Tijela za ravnopravnost prema Akcionoj listi Europske komisije za unaprijeđenje ravnopravnosti LGBT osoba, 31.08.2017. godine;
 - Upitnik za tijela za ravnopravnost, Fondacija Narod za promjene, Investiranje u ravnopravnost: decenija promjena za tijela za ravnopravnost, 31.08.2017. godine.
 - EQUINET trening *How to build a case on equal pay*, Brno, Slovakia, 31.8-01.09.2017.

²⁶⁹ Istraživanje o diskriminaciji u oblasti zdravstva, Dr. Joanna Banasiuk, Adiunkt na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, 12.05.2017. godine.

²⁷⁰ Treninzi su organizirani za predstavnike udruga iz nevladinog sektora, kojima su nazočili članovi tih udruga:

- Konferencija, Formalne i neformalne prepreke građanskom aktivizmu, Banja Luka, Staklenac, 26. travanj 2017;
- Okrugli stol o temi diskriminacije Roma u organizaciji OSCE-a, 22-23 maj 2017, Vlašić;
- Radionica o temi „Stop diskriminaciji“ – projekat „Osnaživanje žena u Bosni i Hercegovini“ CARITAS Banja Luka, 20.09.2017;
- Javna tribina u organizaciji „Udružene žene“, Mjesna zajednica Borik, Banja Luka 26.09.2017;
- Save the Children, Dvodnevni trening o temi ljudskih prava i diskriminacije, za 40 mladih romskih lidera iz Bijeljine, Tuzle, Mostara, Sarajeva i Banja Luke, Sarajevo 17 – 18.11.2017. godine.

²⁷¹ Specijalno izvješće o uporabi službenog jezika i pisma u Bosni i Hercegovini, april 2017. godine, dostupno na: http://ombudsman.gov.ba/documents/ombudsman_doc2017051211015795ser.pdf Specijalno izvješće o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini, juni 2017, dostupno na: http://ombudsman.gov.ba/documents/ombudsman_doc2017082415202346ser.pdf

²⁷² Banja Luka, Hotel Bosna, 18 maj 2017. godine; Sarajevo Hotel Marriot, 17 maj 2017. godine

²⁷³ Strazbur, Francuska: 10-14. srpanj 2017. godine; Jerevan, Jermenija: 29. listopada - 3 studeni 2017. godine, Belfast, Irska: 15. listopada - 15. studeni 2017. godine.

²⁷⁴ Stav 4, str.3-4

10.1. Ocjena stanja po žalbama i usklađivanje zakona

Postupak po pojedinačnim žalbama građana predstavlja najznačajniji vid zaštite ljudskih prava. U instituciji Ombudsmana u 2017. godini, registrirano je ukupno 174 predmeta diskriminacije, što predstavlja povećanje od 17% u odnosu na prethodnu godinu.

Najveći broj žalbi u izvještajnom periodu odnosi se na mobing, kao poseban oblik diskriminacije na radnom mjestu (37), što predstavlja smanjenje u odnosu na prethodnu godinu (kada je registrirano 55 takvih žalbi), zatim slijede žalbe na diskriminaciju na osnovi etničke pripadnosti 8 (dok ih je u 2016. godini bilo 7), na osnovi društvenog položaja i spola 6, na temelju seksualne orijentacije 6, na temelju nacionalnog ili socijalnog podrijetla 5, na temelju uznemiravanja 4, na osnovi vjere 3, na osnovi političkog ili drugog uvjerenja 3, na osnovi veze sa nacionalnom manjinom 2, na osnovi članstva u sindikatu ili drugom udruženju 2 i po jedna žalba iz oblasti diskriminacije temeljem jezika, obrazovanja i spolnih karakteristika.

Prema procjenama Ombudsmana, ovi podaci i dalje ne predstavljaju stvaran prikaz opsega diskriminacije, jer i dalje postoje neprijavljeni slučajevi, zbog generalnog nepovjerenja u institucije, kao i zbog straha od eventualnih negativnih posljedica po status žrtava.

U usporedbi sa prethodnim godinama, Ombudsmani primjećuju da je konstantno prisutan visok broj žalbi na mobing²⁷⁵, da se redovito pojavljuju žalbe na etničku diskriminaciju²⁷⁶, te i da se sve više predmeta otvara po navodima o diskriminaciji po osnovi ili u oblasti obrazovanja (naročito visokog obrazovanja u oblasti izbora u zvanja)²⁷⁷ zbog čega će Odjel za eliminaciju diskriminacije predložiti ombudsmanima izradu specijalnog izvješća o stanju u visokom obrazovanju u okviru svojih strateških opredjeljenja za 2018. godinu.

Ombudsmani ističu da su određeni predmeti riješeni pozitivno i prije izdavanja preporuke, bilo posredovanjem, podsticanjem prijateljskog rješenja ili poduzimanjem medijacije između strana u sporu, bilo na način da odgovorno javno tijelo samo korigira svoje postupanje nakon prvog obraćanja Ombudsmana, što će u sljedećim poglavljima biti ilustrirano konkretnim primjerima.

U periodu izvještavanja, Ombudsmani su izdali 26 preporuka, najčešće u slučajevima mobinga, diskriminacije na osnovi pripadnosti nacionalnoj manjini, na osnovi obrazovanja, kao i po ostalim osnovama.

Nepoštivanje preporuka Ombudsmana koje se tiču povreda Zakona o zabrani diskriminacije povlači prekršajnu odgovornost fizičkih i pravnih osoba, kao i njihovo novčano kažnjavanje do 10.000 KM, izricanje mjere sigurnosti zabrane obavljanja djelatnosti, kao i druge sankcije predviđene čl. 19 i 20 pomenutog zakona. Ombudsmani pribjegavaju pokretanje sudskog postupka samo u krajnjoj mjeri, jer postoje očekivanja da će preporuke u konačnici biti ispoštovane s obzirom na to da je takvo rješenje u interesu svih strana u postupku.

Tijekom 2017. godine nastavljene su promotivne aktivnosti i informativne kampanje koje su usmjerene ka nadležnim institucijama i javnosti. Ograničena sredstva i kapaciteti umanjile su mogućnost djelovanja Institucije u promidžbi, tako da je to u 2017. godini, kao i u prethodnim, uglavnom bilo u sklopu aktivnosti koje su bile organizirane od strane drugih organizacija i institucija. Detaljan kronološki pregled aktivnosti i promidžba iz oblasti diskriminacije sadržan je u nastavku ovog izvješća.

²⁷⁵ Ž-SA-06-315/15 (P-282/15), Ž-BL-06-750/14(P-246/15), Ž-SA-06-1258/14

²⁷⁶ Ž-BR-06-18/14 (P-42/15), Ž-BL-05-83 i 84/15 (P-225/15)

²⁷⁷ Ž-BL-06-373/16, Ž-BL-06-748/16, Ž-BL-06-258/16, Ž-BL-04-648/16, Ž-BL-06-669/17

10.2. Mobing

Iako je u broj obraćanja građana ovoj Instituciji zbog mobinga konstantno visok, taj broj i dalje nije stvarni pokazatelj stanja u Bosni i Hercegovini. Institucija ombudsmana dolazi do ovakvog zaključka na osnovi svjedočenja stranaka i medijskih napisa kada najčešće na svjetlo izlaze najteže posljedice mobinga. Činjenica je da ima puno građana koji su danas izloženi mobingu, ali se ne obraćaju Instituciji, niti traže sudsku zaštitu iz straha da bi u tom slučaju mogli ostati bez posla.

Primjer: Podnositeljica žalbe²⁷⁸, koja je viša medicinska sestra, navodi da je žrtva mobinga od strane nadređene doktorice, uposlene u Domu zdravlja Banja Luka. U postupku rada po ovom predmetu, Ombudsmeni su tražili od menadžmenta ustanove da uspostavi direktnu komunikaciju sa neposrednim rukovodiocima podnositeljice žalbe, u cilju stjecanja pravog uvida u činjenično stanje i pružanja objektivnih informacija Ombudsmanima. Načelnica Službe porodične medicine, u kojoj je uposlena podnositeljica žalbe, dostavila je izjašnjenje u kojem je navela da je nakon detaljne analize i uzetih pojedinačnih izjava od osoblja ambulate mišljenja da je neopravdan zahtjev za pokretanje stegovnog postupka protiv podnositeljice žalbe, te da je između imenovane doktorice i podnositeljice žalbe evidentno postojala loša komunikacija, ali koja nije utjecala na rad u ambulanti i zbrinjavanje pacijenata. U cilju poboljšanja interpersonalnih odnosa u ambulanti glavna sestra Službe porodične medicine je posjetila ambulantu, a održan je i sastanak menadžmenta ustanove sa rukovodiocima Službe porodične medicine u interesu saznavanja svih relevantnih činjenica vezanih za konfliktnu situaciju. Radi izbjegavanja daljnjih nesporazuma, podnositeljica žalbe i odgovorna doktorica raspoređene su da rade u suprotnim smjenama. Dana 27.10.2017. godine, podnositeljica žalbe izvijestila je Ombudsmane da su problemi koje je imala riješeni, na način da su prestale verbalne prijetnje i pritisci kojima je bila izložena od strane imenovane doktorice.

Primjer: U predmetu²⁷⁹, Sud Bosne i Hercegovine je uvažio preporuku Ombudsmana upućenu Upravi za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine, zbog mobinga nad radnicom Regionalnog centra Tuzla, te je dana 06.10.2017. godine donio presudu²⁸⁰ kojom se tuženoj nalaže zabrana poduzimanja radnji kojima se krši tužiteljičino pravo na jednako postupanje, nalaže da se izvrše radnje kojima se uklanja diskriminacija i njezine posljedice po tužiteljicu, nalaže tuženoj da tužiteljici isplati na ime nematerijalne štete za pretrpljeni duševni bol i strah, kao posljedice mobinga na radnom mjestu, iznos od 9.600 KM sa zakonskom zateznom kamatom, računajući od dana donošenja presude pa sve do konačne isplate, kao i da tužiteljici nadoknadi troškove parničnog postupka, u roku od 30 dana od dana pravosnažnosti presude, pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

²⁷⁸ Ž-BL-06-637/17

²⁷⁹ Ž-BL-06-773/16

²⁸⁰ S I 3 P 022056 16 P

Presuda Suda Bosne i Hercegovine predstavlja značajan korak u formiranju sudske prakse u oblasti zaštite od diskriminacije i mobinga, naročito zbog činjenice da su u njoj obrazloženi različiti instituti iz Zakona o zabrani diskriminacije: nalaz vještaka neuropsihijatra o utjecaju mobinga na zdravlje, pitanje stvarne nadležnosti suda, računanje rokova kod kontinuirane diskriminacije, teret dokazivanja, utvrđivanje visine nematerijalne štete, kao i uloga Ombudsmana.

10.3. Diskriminacija po etničkom osnovu

10.3.1. Nacionalna zastupljenost u policijskim strukturama

Žalitelj²⁸¹ se obratio Ombudsmanima za ljudska prava Bosne i Hercegovine navodeći da je Bošnjak po nacionalnosti, zaposlen kao policijski službenik u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske. U žalbi je istaknuo da je nakon stupanja na snagu *Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske* diskriminiran po nacionalnoj osnovi prigodom donošenja rješenja o rasporedu, u odnosu na policijske službenike srpske nacionalnosti, koji su donošenjem novih rješenja o rasporedu napredovali u službi, a prethodno su radili na istim poslovima kao i žalitelj.

Nakon provedenog postupka istraživanja Ombudsmani za ljudska prava Bosne i Hercegovine su Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske uputili dana 18.10.2017. godine Preporuku broj P-256/17 kojom je preporučeno da preispita sve okolnosti donošenja rješenja o rasporedu žalitelja i o poduzetim mjerama obavijesti Ombudsmane za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

U odgovoru na preporuku²⁸² Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske istaknulo je: "... nakon ponovnog preispitivanja konkretnog slučaja, utvrdili su da je postupak rasporeda imenovanog izvršen u skladu sa zakonskim i podzakonskim aktima, da nema mjesta navodima koji se odnose na diskriminaciju, po bilo kakvoj, a tako i po nacionalnoj osnovi."

Temeljem ovog i srodnih slučajeva, Ombudsmani su odlučili izraditi specijalno izvješće o nacionalnoj strukturi zaposlenih u bezbjedonosno-policijskim agencijama u Bosni i Hercegovini.

10.3.2. Specijalno izvješće o uporabi službenog jezika i pisma u Bosni i Hercegovini

Ombudsmani su na osnovi zaprimljenih žalbi građana, ali i po službenoj dužnosti, pokrenuli istražni postupak²⁸³ u vezi uporabe službenog jezika i pisma u osnovnim školama, te načina upisivanja naziva predmeta "Bosanski-Bošnjački jezik" u svjedočanstva i dačke knjižice učenika osnovnih škola u Republici Srpskoj. Postupajući u navedenim predmetima, te imajući u vidu akt potpredsjednice Federacije Bosne i Hercegovine broj 02-10-356-01/15 od 14.10.2015. godine kojim se traži izrada Izvješća o uporabi službenih jezika u Bosni i Hercegovini, odnosno u oba entiteta, te u kantonima Federacije Bosne i Hercegovine, Ombudsmani su pristupili njegovoj izradi.

²⁸¹ Ž-SA-06-1150/16

²⁸² Akt Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske broj D/P-127-362/16 od 04.12.2017

²⁸³ Ž-BL-01-622/13, Ž-SA-01-977/13, Ž-SA-04-1114/13, Ž-SA-06-1133/13, Ž-SA-1152/13, Ž-LI-06-226/14, Ž-SA-05-500/15, Ž-SA-06-615/15, Ž-SA-06-854/15, Ž-SA-06-13/16, Ž-BL-06-359/16, Ž-BR-06-225/16

U Specijalnom izvješću o uporabi službenog jezika i pisma u Bosni i Hercegovini Ombudsmani su nadležnim tijelima ukazali na dužnost poduzimanja mjera, s ciljem da se svakom djetetu u bilo kojem dijelu Bosne i Hercegovine omogući jednak pristup obrazovanju, a što se naročito odnosi na područja sa značajnom povratničkom populacijom, u oba entiteta, te ih podsjetili da svako nepostupanje u tom smislu, prema odredbama Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini, otvara pitanje prekršajne i građanske odgovornosti. Ombudsmani su, također, podsjetili da načelo najboljeg interesa djeteta zahtijeva od svih tijela nadležnih za procese obrazovanja u Bosni i Hercegovini da poduzmu napore koji će rezultirati uspostavom okruženja koje podržava osobnost učenika, uz odsustvo bilo kakvog oblika diskriminacije.

Ombudsmani su u Specijalnom izvješću uputili preporuku nadležnim tijelima (Vladi Republike Srpske i Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske, Vladi Federacije Bosne i Hercegovine i Federalnom ministarstvu obrazovanja i znanosti, vladama svih kantona i kantonalnim ministarstvima obrazovanja, kao i Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i Odjeljenju za obrazovanje) da bez odlaganja poduzmu sve neophodne mjere kako bi se u svim osnovnim školama u Bosni i Hercegovini, odnosno njezinim entitetima i Brčko distriktu Bosne i Hercegovine osigurao ravnopravan i jednak tretman djece glede izvođenja nastave na službenim jezicima konstitutivnih naroda.

Ombudsmani su, također, preporučili nadležnim tijelima da bez odlaganja poduzmu sve neophodne mjere kako bi djeca u svim osnovnim školama u Bosni i Hercegovini, odnosno njezinim entitetima i Brčko distriktu Bosne i Hercegovine izučavala pisma koja su u službenoj uporabi u Bosni i Hercegovini - latinicu i ćirilicu.

10.4. Diskriminacija u visokom obrazovanju

Tijekom perioda izvještavanja, otvoreno je više predmeta koji su vezani za diskriminaciju u oblasti visokog obrazovanja, a koji se odnose na nejednak ili neujednačen tretman privatnih visokoškolskih ustanova.

Primjer: U predmetu²⁸⁴, podnositelj žalbe se obratio Ombudsmanima navodeći da ni on, ni njegova supruga, ne mogu da se uposle na Univerzitetu u Bihaću iako su doktori ekonomskih znanosti u zvanju docenta, da je uzrok tomu diskriminatorska Odluka Senata Univerziteta u Bihaću od 10.10.2015. godine po kojoj se izbori u nastavno-znanstvena zvanja stečeni na privatnim visokoškolskim ustanovama ne priznaju po automatizmu na Univerzitetu u Bihaću, da su zbog toga bili onemogućeni da pod jednakim uvjetima učestvuju u natječajnoj proceduri, zbog čega su trenutno na birou kao neuposlene osobe. U postupku istrage utvrđeno je da je ovakva odluka Senata donesena usprkos Izvješću komisije Ministarstva, obrazovanja, znanosti, kulture i sporta o provedenom nadzoru na JU Univerzitet u Bihaću, u kojem se navodi da je jedan od problema nedostatak vlastitih ljudskih resursa, naročito nastavnog kadra, te da se neopravdano visoka sredstva izdvajaju za rad preko norme i angažiranje vanjskih suradnika. U odgovoru na navode žalbe, označena javna ustanova poziva se na presudu Općinskog suda u Bihaću od 02.06.2017. godine, kojom je utvrđeno da Senat Univerziteta ima ovlasti da donese odluku kojom se onemogućuje angažman nastavnog osoblja sa privatnih fakulteta. Ombudsmani koriste ovu prigodu da ukažu, da bez obzira na pojedinačne presude koje tretiraju često samo proceduralne aspekte odlučivanja o zahtjevima građana, prava građana u oblasti visokog

²⁸⁴ Ž-BL-06-206/17

obrazovanja treba da budu jednaka bez obzira na to da li se radi o privatnim ili javnim obrazovnim ustanovama. Prema mišljenju Ombudsmana, svaki postupak tijekom kojeg se odlučuje o ovoj kategoriji prava treba utvrditi da li je uzajamnost priznavanja nastavničkih zvanja osigurana u odnosu na druge javne univerzitete, univerzitete iz drugih (najčešće susjednih) država, te po kojem točno osnovu ili sa kojim točno obrazloženjem je takva mogućnost isključena za privatne univerzitete iz vlastite države, te da li je takvo obrazloženje zasnovano na zakonu (koji omogućava osnivanje i punopravno djelovanje privatnih visokoškolskih ustanova) i Ustavu (koji definira da se država temelji na načelima tržišne ekonomije).

U svakom slučaju, nadležne institucije, a prvenstveno ministarstva obrazovanja, dužna su u suradnji sa predstavnicima ustanova visokog obrazovanja, poduzeti konkretne mjere kako bi se pitanja priznavanja izbora u zvanja između javnih i privatnih univerziteta riješila sustavno i kako ne bi ovisila od pojedinačnih slučajeva, upravnog ili sudskog odlučivanja, koje je dugotrajno, finansijski zahtjevno i nekonzistentno.

Primjer: Žalba registrirana pod brojem²⁸⁵ upućena je zbog postojanja diskriminacije na osnovi spola i mobinga na radnom mjestu docenta na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Istočnom Sarajevu. Osnovni navod podnositeljice žalbe jeste da je stavljena u nepovoljniji položaj u odnosu na njezine muške kolege, docente i nastavnike uposlene na istom fakultetu. Nakon postupanja po žalbi, Ombudsmani su dana 05.05.2017. godine uputili preporuku broj P-91/17 rektoru Univerziteta u Istočnom Sarajevu da poduzme neophodne mjere kako bi podnositeljica žalbe, kao odgovorni nastavnik, imala ravnopravan tretman ostvarivanja radne norme glede broja predavanja i predmeta, te da poduzme neophodne mjere na prevenciji i eliminaciji mobinga, između ostalog, i putem uspostavljanja internih procedura ili mehanizama koji bi bili dostupni uposlenima. U odgovoru na preporuku rektor je naznačio da će poduzeti mjere kako bi se ispoštovala preporuka, ali je podnositeljica žalbe obavijestila Ombudsmane da se njezin položaj nije popravio.

Ombudsmani su odlučili da dosljedno prate provođenje preporuke i u narednom periodu, posebno naglašavajući zabranu viktimizacije, prema kojoj niti jedna osoba ne smije biti dovedena u nepovoljniji položaj zbog toga što je prijavila diskriminaciju, ili na bilo koji način sudjelovala u postupku za zaštitu od diskriminacije.

10.5. Diskriminacija LGBT osoba u pristupu pravu na okupljanje i slobodu izražavanja

Primjer: Ombudsmani su postupali u predmetu²⁸⁶ povodom oduzimanja diktafona od predstavnika nevladine organizacije tijekom održavanja sjednice Skupštine grada Prijedora. Nakon provedenog postupka u predmetu, upućena je preporuka (P-171/17) Skupštini grada Prijedora u kojoj se traži da se podnositeljima žalbe bez odlaganja vrati diktafon, poništi Zaključak o zabrani prisustva od 15.02.2017. godine i omogući nesmetan uvid javnosti u rad skupštinskih sjednica. Predsjednik Skupštine grada je dana 24.08.2017. godine dostavio izjašnjenje na preporuku u kojem se navodi da se diktafon nalazi na portirnici Gradske uprave, o čemu postoji zabilješka policije, te da ne postoji nikakva prepreka da se isti preuzme. U

²⁸⁵ Ž-BL-06-748/16

²⁸⁶ Ž-BL-05-797/17

izjašnjenju se, dalje, navodi da je skupštinska sala ograničenog kapaciteta i da ne može primiti neograničen broj osoba zainteresiranih za rad Skupštine, te da nije izdata zabrana prisustva sjednicama Skupštine, nego da nije dodijeljena akreditacija predstavnicima udruge „Kvart“ jer su predsjednici odborničkih klubova donijeli takvu odluku.

Ombudsmeni koriste ovo Godišnje izvješće da ukažu na neprihvatljivu praksu da se administrativnim mjerama odlučuje o jednom od osnovnih prava građana koje je zajamčeno Ustavom Bosne i Hercegovine i međunarodnim konvencijama, a to je pravo na slobodu izražavanja koje obuhvata i pravo na slobodan pristup informacijama. Sjednice Skupštine su po naravi javne, praćene brojnim tehničkim uređajima za audio i video snimanje, pa je nejasno na osnovi čega se jednoj udruzi građana ograničava pravo da na isti način prati rad sjednice, a putem tehničkog sredstva koje je za njih najpodesnije. Diktafon je sam po sebi sasvim uobičajen i često prisutan uređaj na bilo kojem skupu od javnog značaja, ne zauzima prostor, ne ometa ničiji rad, pa se njegova uporaba nikako ne može podvesti pod ometanje rada, ili održavanje reda u sali za sjednice.

Ombudsmanima je neprihvatljiv stav odborničkih klubova Grada Prijedora da se podnositeljima žalbe uskrati pravo prisustva sjednicama, pogotovo zbog činjenice da nema bilo kakvog obrazloženja na osnovi kojih kriterijuma je donesena ovakva odluka, koje su to tehničke mogućnosti koje dozvoljavaju parcijalno prisustvo javnosti, te na osnovi kojeg propisa odbornički klubovi imaju ovlasti da derogiraju ustavom zajamčeno pravo na pravni lijek kada se odlučuje o pravima ili interesima građana.

Primjer: Ombudsmeni Bosne i Hercegovine primili su 11. svibnja 2017. godine žalbu Sarajevskog otvorenog centra u svezi kršenja prava na slobodu mirnog okupljanja LGBTI osoba u Kantonu Sarajevo, od strane Ministarstva prometa/saobraćaja Kantona Sarajevo, a u povodu organizacije marša za ljudska prava LGBTI osoba, planiranog za 13.05.2017. godine u Sarajevu. Ombudsmeni su po primitku žalbe, urgentno djelovali i kontaktirali Ministarstvo prometa/saobraćaja Kantona Sarajevo, sa zahtjevom za hitan sastanak. Dana 12.05.2017, pomoćnica Ombudsmana²⁸⁷ zajedno sa predstavnicima Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini je održala sastanak sa pomoćnikom ministra prometa/saobraćaja Kantona Sarajevo, kako bi se izvršio uvid u predmet Sarajevskog otvorenog centra. Ombudsmeni su utvrdili da je Ministarstvo prometa/saobraćaja Kantona Sarajevo primilo zahtjev Centra dana 12.04.2017, da je dana 11.05.2017. izdalo Rješenje kojim se odobrava privremena potpuna obustava prometa radi održavanja prosvjednog marša. Međutim, postupanje Ministarstva po zahtjevu Sarajevskog otvorenog centra trideseti dan po podnesenom zahtjevu, u konkretnom slučaju ima za pravnu posljedicu nemogućnost ostvarivanja ljudskog prava na mirno okupljanje, jer je uvjetovano kratkim prekluzivnim rokovima organizacije, pogotovo imajući u vidu praksu Ministarstva da je po sličnim zahtjevima odluku donosilo u roku od 3 do 5 dana. Ombudsmeni su proveli istraživanje u ovom predmetu u svjetlu članka 11 Europske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, članka 21. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i Zakona o zabrani diskriminacije i punog poštivanja ljudskih prava i društvene inkluzije LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini.

Ovom povodom Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su izdali saopćenje za javnost kojim pozivaju široku javnost da prosvjed koji je zakazan 13.05. 2017. u Sarajevu, prođe dostojanstveno u duhu tolerancije prema različitim političkim, društvenim i kulturnim praksama

²⁸⁷ Odjel za građanska i politička prava po pravilu ima najveći broj žalbi

i uvjerenjima i u duhu štovanja ljudskih prava. Istodobno, Ombudsmeni su preporukom pozvali sve nadležne institucije, a posebno Ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova Kantona Sarajevo da poduzme sve potrebne mjere kako bi najavljeni prosvjed prošao bez incidenata.

10.6. Otkazi porodiljama

Tijekom 2017. godine Ombudsmeni su postupali u više predmeta u kojima su navodi žalbe ukazivali na povredu rodne ravnopravnosti, a konkretno, na činjenicu da su žene, koje su ostale u drugom stanju, dobijale otkaz ugovora o radu, ili im nije ponuđeno produženje ugovora o radu koje su imale na određeno vrijeme.

Primjer: Podnositeljica žalbe²⁸⁸ se obratila Ombudsmanima povodom zaštite prava iz radnog odnosa u apoteci, a konkretnije, činjenice da joj nije produžen ugovor o radu nakon što je ostala u drugom stanju. Direktorica je putem punomoćnika dostavila odgovor u kojem se negiraju navodi žalbe, u kojem se opisuju različiti incidenti koji su prethodili spornom događaju, u kojem se dalje navodi da je ugovor protekao istekom roka na koji je zaključen, te je konačno tražena dokumentacija priložena uz žalbu, radi zaštite ugleda i drugih prava odgovornih fizičkih osoba. Dana 15.05.2015. godine, podnositeljica žalbe dostavila je komentar na izjašnjenje direktorice apoteke u kojem navodi da su neistinite tvrdnje o incidentima, da je bila primjeren i dobar radnik, da je direktorica sigurno znala za njezino stanje što mogu potvrditi svjedoci, te da je spremna na razgovor i kompromisno rješavanje spora, kako bi izbjegli vođenje postupaka pred nadležnim institucijama. Prigodom neposrednog razgovora sa predstavnikom Ombudsmana, podnositeljica žalbe ujedno je potvrdila da joj je produžen ugovor o radu. Dana 21.07.2017. godine Ombudsmeni su uputili odgovor punomoćniku direktorice apoteke, kojim se odbija zahtjev za dostavljanjem izvorne žalbe koja je upućena Ombudsmanima za ljudska prava Bosne i Hercegovine, ukazujući da su traženi podaci zaštićeni obvezom diskrecije prema članku 28 stav 2 Zakona o Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, kao i prema članku 13 Pravila postupka Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

Primjer: U predmetu sa sličnim činjeničnim navodima, dana 18.02.2017. godine, upućena je preporuka (P-17/17) privatnom kablovskom operateru da ukloni štetne posljedice prema podnositeljici žalbe zbog otkaza ugovora o radu, ili da sa istom postigne zadovoljavajuće rješenje glede njezinog radnog statusa ili naknade štete, sukladno općim načelima obligacionog prava. Ombudsmeni ne spore činjenicu da radni odnos zasnovan na određeno vrijeme prestaje istekom roka određenog ugovorom, te je jasno da trudnoća ne može utjecati na duljinu trajanja radnog odnosa, ali istodobno ukazuju na činjenicu da je podnositeljica žalbe radila u kontinuitetu 19 mjeseci, da na njezin rad nije bilo primjedbi, da joj je ugovor o radu na određeno vrijeme redovito produžavan sve do perioda koji se poklapa sa njezinim odlaskom na bolovanje zbog čuvanja visokorizične trudnoće. Ombudsmeni uočavaju da poslodavac nije ponudio bilo kakvo obrazloženje ili izjašnjenje na tvrdnju podnositeljice žalbe, da su na njezino radno mjesto, neposredno po otkazu ugovora o radu, uposleni novi djelatnici. Označeno gospodarstveno društvo obavijestilo je Ombudsmane da će preporuku provesti nakon okončanja sudskog postupka, a Ombudsmeni izražavaju nadu da će sud uvažiti nalaze iz preporuke u dokaznom postupku, kako to predviđa Zakon o zabrani diskriminacije.

²⁸⁸ Ž-BL-06-228/17

Ombudsmeni ukazuju da se i tijekom 2017. godine pokazalo da usvajanje izmjena Zakona o radu iz 2016. godine prvenstveno predstavlja uvažavanje interesa poslodavaca, jer ovu aktivnost nije pratilo obezbjeđenje mehanizama zaštite radnika, naročito iz ugroženih kategorija, kao što su žene u drugom stanju, djelatnici sa ugovorom o radu na određeno, djelatnici po ugovoru o djelu i sl. Ombudsmeni pozivaju sva nadležna tijela, prvenstveno zakonodavna, da poduzmu neophodne mjere usmjerene ka većem stupnju realiziranja prava i položaja radnika, koji danas odlikuju visoka stopa neuposlenosti, neuređeno tržište rada i nedostatak kapaciteta nadležnih inspekcija.

10.7. Ostali ilustrativni primjeri od generalnog značaja

Nevezano za postojanje konkretnog predmeta, Ombudsmeni žele ukazati na primjer dobre prakse Javne zdravstvene ustanove Dom zdravlja Novi Grad Sarajevo, koja se ogleda u isticanju na vidnom mjestu u čekaonici, *Uputstva za građane* o tomu što je diskriminacija, komu se obratiti i na koji način. Između ostalog, data je uputa i o pravu obraćanja Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Uputstvo se, prije svega, odnosi na obveze zdravstvene ustanove glede jednakog tretmana i osiguranja jednakog pristupa zdravstvenoj zaštiti za sve pacijente, kao i na kanale komunikacije u slučaju sumnje u diskriminaciju. Ombudsmeni ističu ovaj primjer dobre prakse, jer prvi korak ka realiziranju ljudskih prava predstavlja informiranost građana o mehanizmima zaštite koji im stoje na raspolaganju u slučaju da netko povrijedi, ili ugrozi njihova prava.

Primjer: Žalbeni navodi²⁸⁹ su se odnosili na diskriminatorne odredbe Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine (članak 59) i Zakona o radu Brčko distrikta (članak 42) kojima je propisano da žena ne može biti uposlena na poslovima pod zemljom (u rudnicima), te na neusklađenost ovih odredbi sa Zakonom o zabrani diskriminacije. Postupanje u ovom slučaju Ombudsmana rukovođeno je stanovištem Komiteta eksperata Međunarodne organizacije rada (MOR), koji je naveo da države članice trebaju ratificirati Konvenciju o sigurnosti i zdravlju u rudnicima (br. 176) iz 1995. godine i otkazati spornu Konvenciju br. 45 (koja sadrži pomenute zabrane) jer se: “za razliku od starog pristupa i potpune direktne zabrane svakog podzemnog rada, novi standardi fokusiraju se na procjenu i upravljanje rizicima, te uspostavljanje adekvatnih preventivnih i zaštitnih mjera za radnike/ce u rudnicima uposlene pod zemljom, bez obzira na njihov spol”. Nakon provedenog postupka istraživanja, Ombudsmeni su obaviješteni od strane Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice da je Bosna i Hercegovina pristupila otkazivanju Konvencije 45 MOR-a koja se tiče zabrane rada žena pod zemljom.

Primjer: Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine je dana 13.09.2017. godine primila *e mail* podnositeljice žalbe²⁹⁰, u kojem navodi da se obraća radi vrijeđanja na radnom mjestu, te opisuje situaciju u kojoj joj je kolega tijekom rasprave rekao da je „nenormalna“, u prisustvu drugih kolega, te postavlja upit vezano za mogućnosti prijavljivanja kolege. U svezi sa prethodno navedenim, podnositeljici žalbe je aktom od 21.09.2017. godine ukazano na mogućnost podnošenja inicijative za pokretanje disciplinskog postupka neposredno

²⁸⁹ Ž-SA-06-123/17

²⁹⁰ Ž-SA-06-904/17

koleginom nadređenom, kolege koji ju je uvrijedio, sukladno Zakonu o radu i internom aktu radne organizacije kojim je regulirano pokretanje disciplinskog postupka (Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti), kao i na nadležnosti Ombudsmana sukladno članku 7. Zakona o zabrani diskriminacije.

Ovaj primjer ilustrira prvenstvenu odgovornost poslodavaca da internim aktima uredi pitanje zaštite od diskriminacije i mobinga, na što Ombudsmani često ukazuju svojim preporukama.

Primjer: Ombudsmanu za ljudska prava obratili su se žalbom²⁹¹ mještani hrvatske nacionalnosti, koji žive u naselje Volijak, općina Jajce, a povodom izgradnje islamskog vjerskog objekta – džamije, bez potrebnih građevinskih dozvola. Nakon provedenog postupanja po žalbi, Ombudsmani su dana 27.07.2017. godine uputili preporuku P-173/17 načelniku općine Jajce i Općinskom vijeću Jajce, da bez odlaganja poduzmu mjere iz svoje nadležnost, kako bi se uspostavilo stanje sukladno Zakonu o gradnji Središnja Bosna, a u svezi navoda iz žalbe. U odgovoru na preporuku, načelnik je naveo da je općina Jajce poduzela sve mjere iz svoje nadležnosti, da je popunjena pozicija građevinskog inspektora koja je bila upražnjena, te da su stvoreni uvjeti za njegov neometan rad nakon što je Općinsko vijeće dobilo svoje rukovodstvo. U komunikaciji sa podnositeljima žalbe potvrđeno je da je gradnja obustavljena, ali da objekat do posljednjeg kvartala 2017. godine nije bio uklonjen, niti su pribavljene potrebna odobrenja za građenje: urbanistička suglasnost, dozvola za građenje i izmjena Regulacionog plana.

²⁹¹ Ž-BL-06-215/17

XI SURADNJA S MEDIJIMA

Odnosi s javnošću i suradnja s medijima veoma su važan segment rada Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, posebno uzimajući u obzir utjecaj medija na formiranje javnog mnjenja, te njihov doprinos u promidžbi ljudskih prava. Ombudsmeni, svakako, ostaju posvećeni daljem razvijanju profesionalnih odnosa jer su novinari veoma značajni saveznici u ostvarenju njihovog mandata.

Suradnja Ombudsmana i medija odvija se s ciljem sustavnog, kontinuiranog, pravovremenog i točnog informiranja javnosti, putem tiskanih i elektronskih medija, o radu i aktivnostima ove institucije u svezi s događajima i pitanjima od značaja za ostvarivanje ljudskih prava u Bosni i Hercegovini. Mediji su, kao i proteklih godina, sukladno svojoj uređivačkoj politici, sa značajnim interesiranjem pratili rad Ombudsmana Bosne i Hercegovine. Izvještavali su temeljem izjava ombudsmana i njihovih pomoćnika, zatim temeljem izvješća s događaja i konferencija za novinare, ali su isto tako prenosili i stavove i reagiranja ombudsmana koje su oni iznosili putem saopćenja za javnost.

I ovom prigodom Ombudsmeni ističu da su mediji bili veoma koristan izvor spoznaja za slučajeve zbog kojih su pokretali postupke po vlastitoj inicijativi, a na osnovi izvještavanja novinara. Nakon spoznaja za takve događaje i situacije iz medija u određenom broju slučajeva u Instituciji ombudsmana su otvoreni predmeti po službenoj dužnosti, te poduzimane određene aktivnosti.

Istodobno, Ombudsmeni se zalažu za slobodu izražavanja i nesmetan rad medija u društvu, što je i preduvjet razvitka svakog demokratskog društva, te su u prethodnom periodu osim obraćanja samih novinara i medijskih radnika, u više navrata otvarani i *ex officio* predmeti u slučajevima koji su se odnosili na prijetnje novinarima ili medijskim djelatnicima, napadima na iste i drugo.

Ombudsmeni su prepoznali potrebu za povećanim radom u oblasti medijskih sloboda, kao i položaja osoba koje rade u medijima, ili su *freelanceri*. Tako je u ovoj godini urađeno Specijalno izvješće o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini, koje je objavljeno na websiteu Institucije ombudsmana, te prezentirano na press konferenciji u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, 28.08.2017. godine u Sarajevu.

Ombudsmeni su izradili Izvješće u suradnji i uz podršku Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini, a cilj nam je da se osigura razumijevanje problema i pitanja vezanih za položaj novinara u Bosni i Hercegovini, kao jednog od preduvjeta za osiguranje prava na slobodu izražavanja, te doprinese općem poboljšanju prava na slobodu izražavanja, ljudskih prava i sloboda u Bosni i Hercegovini. Izvješće treba da osigura i identificiranje ključnih smjerova za institucionalno djelovanje u cilju rješavanja uočenih problema u ovoj oblasti. Specijalno izvješće, također, sadrži određeni broj preporuka koje Ombudsmeni upućuju nadležnim tijelima i institucijama unutar Bosne i Hercegovine.

U svakodnevnom radu s medijima Ombudsmeni primenjuju standardne procedure, što podrazumijeva dostavljanje odgovora o aktivnostima i pitanjima iz nadležnosti Institucije na zahtjev novinara, učešće ombudsmana i njihovih pomoćnika u medijima (intervjui, izjave, gostovanja u TV i radio emisijama), održavanje pres-konferencija, objavljivanje saopćenja za javnost, kao i distribuciju promotivnih materijala i učešće u promotivnim kampanjama.

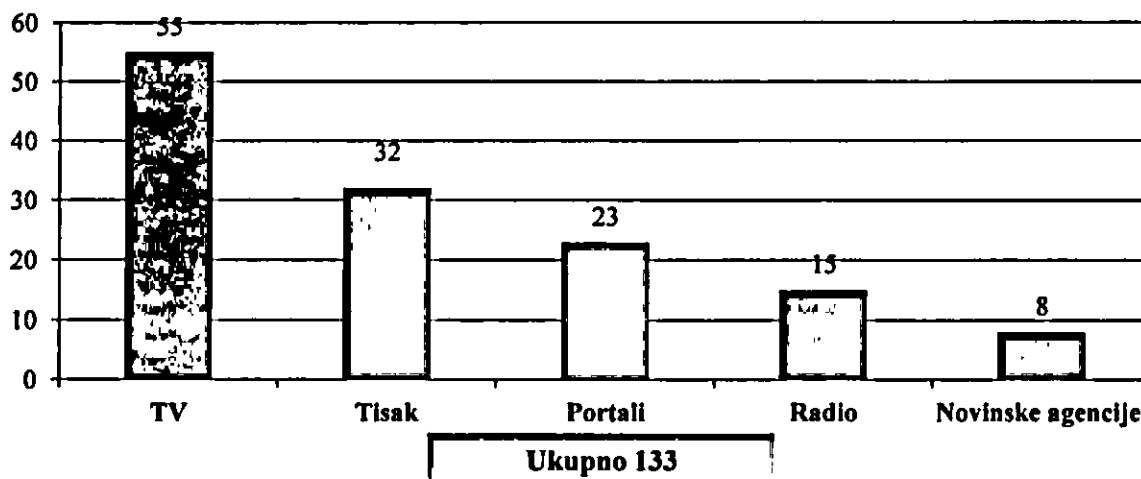
U izvještajnoj godini Ombudsmeni su odgovorili je na 133 zahtjeva medija, izdali 27 saopćenja za javnost, te objavili ukupno 186 pojedinačnih informacija na zvaničnom web sajtu Institucije.

Tijekom 2017. godine ostvarena je suradnja sa oko 40 medijskih kuća iz zemlje i regiona (kako tiskanih, tako i elektronskih), uz nastojanje da se na njihove upite odgovori što je moguće prije i sadržajnije, ne ostavljajući nijedno obraćanje bez odgovora. Interesiranje za pitanja iz nadležnosti Institucije ombudsmana Bosne i Hercegovine iskazale su različite medijske kuće, kao što su: BHT1, RTRS, FTV, N1, Al Jazeera Balkans, TV Alfa, kao i Nezavisne novine, Glas Srpske, Dnevni avaz, Euroblic, Radio Brčko, Radio Slobodna Europa, novinske agencije FENA i SRNA, a sukladno suvremenim trendovima i sve veći broj portala (diskriminacija.ba; etrafika.net; faktor.ba, klix, buka i dr). Značajan doprinos u informiranju javnosti o aktivnostima Ombudsmana na lokalnoj razini dale su RTV Slon iz Tuzle, RTVUSK iz Bihaća, Radio Herceg-Bosne iz Mostara, internet magazin „Moja Hercegovina“ iz Trebinja i dr. U izvještajnoj, kao i prethodnih godina, na većinu zahtjeva medija odgovoreno je u sjedištu Institucije u Banjoj Luci i Područnom uredu Sarajevo, dok su specifične zahtjeve koji su se odnosili na konkretne pokazatelje o stanju ljudskih prava na lokalnoj razini tretirali ostali područni uredi ove institucije.

U formi saopćenja za javnost Ombudsmani su, između ostalog, pozvali na uvažavanje potreba djece čiji su roditelji u zatvoru, upozorili na kršenje prava djece u medijima, pozdravili donošenje Zakona o jedinstvenim načelima i okviru podrške svim licima sa invaliditetom u Republici Srpskoj, te upoznali širu javnost s podnesenim inicijativama, otvaranjem predmeta po službenoj dužnosti, uredovnim i ostalim aktivnostima ombudsmana u lokalnim zajednicama. Na isti način Ombudsmani su nastojali doprinijeti afirmaciji prava, posebno ugroženih kategorija stanovništva povodom obilježavanja značajnih datuma iz oblasti ljudskih prava u Bosni i Hercegovini u 2017. godini.

11.1. Pregled zahtjeva medija prema vrsti medija

Promatrano prema vrsti medija, najveći broj nastupa tijekom 2017. godine ostvaren je u TV programima (55), dok je broj izjava realiziranih po zahtjevima tiskanih medija ostao na prošlogodišnjoj razini (32). U odnosu na tiskane medije, duplo manji broj izjava bazirao se na zahtjevima radiostanica (15). Procentualno posmatrajući, nije došlo do promjena u odnosu na 2016. godinu kada je riječ o web portalima (23), kao ni po pitanju novinskih agencija čijih je zahtjeva u izvještajnom periodu bilo u približno istom broju (8).



Dijagram 1: Medijski interes za rad Institucije prema vrsti medija

11.2. Pregled zahtjeva medija po oblastima ljudskih prava

Posmatrano po kategorijama povreda prava, analiza pokazuje da se najveći broj zaprimljenih zahtjeva medija odnosi na pitanja iz opće nadležnosti Ombudsmana, odnosno da se mediji u najvećoj mjeri interesiraju za spoznaje do kojih su Ombudsmeni došli postupajući po žalbama građana, ali i mjera koje su poduzeli na otklanjanju utvrđenih kršenja njihovih prava (40). U ovim izjavama ombudsmeni i njihovi pomoćnici reagirali su u odnosu na događaje koji su izazvali povećanu pozornost javnosti, a koji su mogli utjecati ili su utjecali na ostvarivanje ljudskih prava i sloboda. Oni su se, također, osvrnuli na ostale pokazatelje kojima se ocjenjuje opće stanje ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, te priopćavali druge novosti o djelovanju iz svoje nadležnosti.

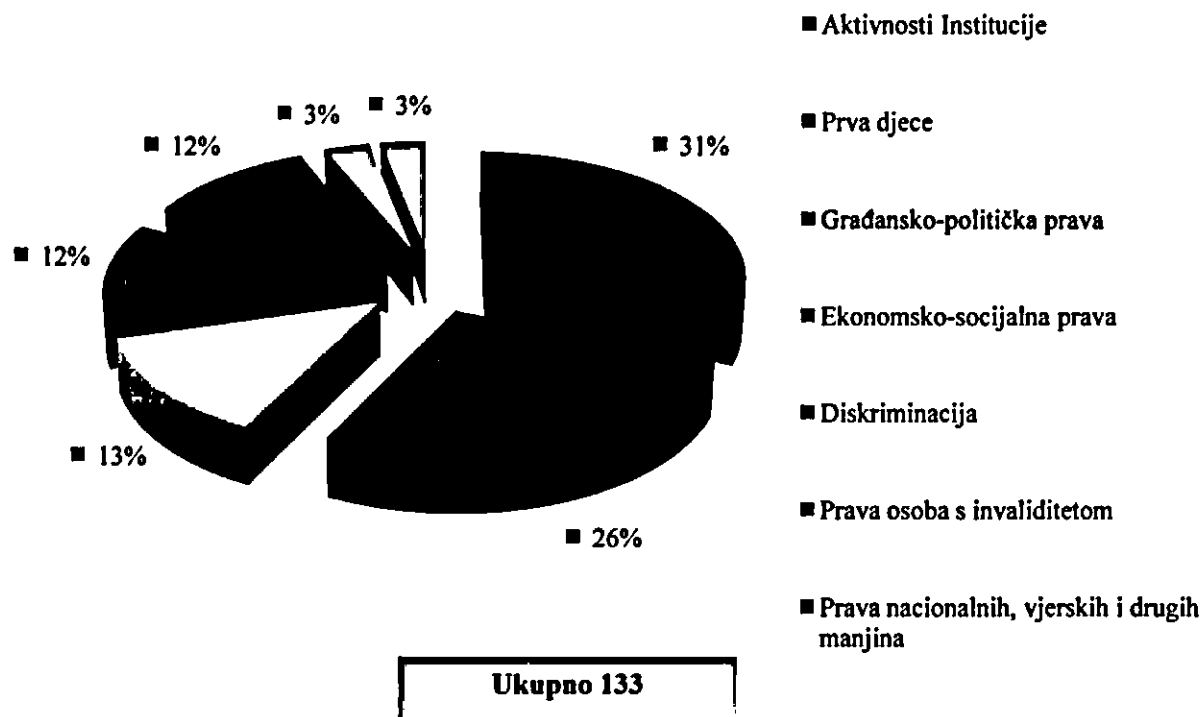
Kako prethodnih, tako je i 2017. godine, evidentno da mediji u velikoj mjeri fokus svog interesiranja stavljaju na oblast zaštite prava djeteta u Bosni i Hercegovini (34). Ovo je moguće dovesti u vezu sa aktualnim dešavanjima u oblasti obrazovanja, ali i slučajevima vršnjačkog nasilja, eksploatacije djece i druge problematike u ostvarivanju prava djece u Bosni i Hercegovini. U svojim izjavama za medije predstavnici Institucije su, između ostalog, govorili o zdravstvenoj zaštiti djece, uspostavljanju Alimentacionog fonda u Republici Srpskoj i njegovoj operacionalizaciji u Federaciji Bosne i Hercegovine, fizičkom kažnjavanju djece, zaštiti djece na internetu, ali i drugim faktorima koji na posredan način utječu na ostvarivanje prava djece, kao što je npr. ekonomski status njihovih roditelja.

U oblasti građanskih i političkih prava Ombudsmeni su odgovorili na 17 zahtjeva medija, od kojih se najveći broj odnosio na slobodu izražavanja. Potpuno uvažavajući slobodu izražavanja i opredjeljenja glede iznošenja osobnih stavova o pojedinim društvenim pojavama, Ombudsmeni su posebno ukazali na potrebu poduzimanja svih mjera kojima će se odgovorne osobe u najvećoj mogućoj mjeri suzdržati od korištenja izraza u javnoj komunikaciji koji mogu biti uvredljivi za bilo koju osobu ili skupinu osoba u Bosni i Hercegovini, ili mogu prerasti u govor mržnje. Ombudsmeni su u više navrata tijekom 2017. godine osudili verbalne napade na novinare, ukazujući na štetnost ograničavanja medijskih sloboda kao stuba demokratskog i pluralističkog društva. Ostale teme o kojima je bilo riječi u oblasti građanskih i političkih prava odnosile su se na slobodu pristupa informacijama, natječajne procedure, upravu i pravosuđe.

U neznatno manjoj mjeri zahtjevi medija odnosili su se na ekonomsko-socijalna prava građana (15). U okviru ove oblasti tretirane su teme iz djelokruga zdravstvene i socijalne zaštite, kao i prava iz radnog odnosa i sl.

U odnosu na 2016. godinu, približno isti udio u ukupnom broju zaprimljenih zahtjeva medija u 2017. godini zauzimaju teme iz nadležnosti Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije. U fokusu interesiranja bili su mobing i drugi oblici diskriminacije, te položaj LGBT osoba u Bosni i Hercegovini.

U istoj mjeri mediji su pokazali interes za pitanja koja se tiču prava manjina, prava zatvorenika/pritvorenika i prava osoba sa invaliditetom.



Grafikon 1: Pregled zahtjeva medija po oblastima ljudskih prava

Kao važnom mehanizmu za promidžbu i informiranje građana o radu Institucije i pitanjima od značaja za ostvarivanje njihovih prava, Ombudsmani su i ove godine dužnu pozornost posvetili sadržaju službene internet stranice: www.ombudsman.gov.ba.

Novina u odnosu na prethodne godine je kreiranje posebnog segmenta u okviru sajta pod nazivom “Mi u medijima”, gdje se objavljuju naslovi tekstova i priloga u kojima je Ombudsman glavna tema, ili jednako zastupljen sa ostalim subjektima glavne vijesti. Za novinski tekst navode se naslov, datum i naziv medija koji je objavio vijest, a za elektronske sadržaje dodati su linkovi ili tajm kodovi, ukoliko su dostupni.

Tijekom 2017. godine stranica je posjećena 38.033 put, a ukupno je pogledano 116.893 stranica sa sadržajima. Te posjete ostvarilo je 23.082 različitih posjetilaca koji su se, u prosjeku, zadržavali dvije minute i četrdeset pet sekundi na internetskoj prezentaciji. Najviše posjeta bilo je iz Bosne i Hercegovine, slijede Srbija i Hrvatska, a značajan broj posjeta zabilježen je iz SAD-a, Njemačke, Rusije, Francuske, Austrije, Južne Afrike, itd.

Uspostavljeni mehanizmi suradnje s medijima u 2017. godini unapređivani su na sastancima, konferencijama, te ostalim skupovima posvećenim pitanjima iz oblasti medijskih sloboda, kao i kroz svakodnevne kontakte s novinarima i službenicima za informiranje iz drugih agencija i institucija.

XII SURADNJA S TIJELIMA I INSTITUCIJAMA

12.1. Suradnja s tijelima i institucijama u Bosni i Hercegovini

Slijedeći usuglašena načela vizije (usvajajući Strategiju djelovanja Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine za period 2016. – 2020. godine) Ombudsmeni i uposlenici Institucije ombudsmana su nastavili raditi na razvijanju i jačanju suradnje sa tijelima i institucijama Bosne i Hercegovine, integrirani u strukture Bosne i Hercegovine kao korektivni faktor u daljem razvitku demokracije zasnovane na vladavini prava i poštivanju ljudskih prava i osnovnih sloboda građana. Za Ombudsmane je značajna suradnja sa tijelima vlasti, od kojih ističemo zakonodavnu vlast (kako na državnom, tako i na entitetskim razinama), koja raspravlja i daje mišljenje o godišnjim izvješćima institucije Ombudsmana, kao i tijela izvršne vlasti, te Agencijom za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, entitetske *gender* centre u svrhu zaštite od diskriminacije i analize pojava diskriminacije, promicanja prava u oblasti ravnopravnosti spolova, prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina, usvajanja i realiziranja preporuka po žalbama građana, dostavljanja izvješća, odgovora po žalbama građana i prikupljanja podataka za izradu specijalnih izvješća. Suradnja je ostvarena i sa određenim brojem fakulteta i škola širom Bosne i Hercegovine potpisivanjem akta o suradnji, a sve s ciljem upoznavanja mladih o njihovim ljudskim pravima, odnosno edukacije kako se zaštititi i na koji način mogu ishoditi svoja prava. Nastavlja se i suradnja s Zajedničkim povjerenstvom za ljudska prava Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine kroz razmatranje specijalnih izvješća realiziranih u 2017. godini (a koje za krajnji cilj ima konačnu realizaciju preporuka iz gore pomenutih izvješća). Posjet Ombudsmana i predstavnika Odjela za politička i građanska prava imigracionim centrima, u sustavu Službe za poslove sa strancima, također je uspješno realiziran u prethodnoj godini.

U protekloj kalendarskoj godini kvalitetan i istinski rad na svakodnevnoj zaštiti ljudskih prava ogledao se i u vidu posjeta lokalnim zajednicama, održavanju redovitih kontakata s nositeljima lokalne samouprave, te su tako i u 2017. godini održani sastanci sa načelnicima / gradonačelnicima gradova i općina/opština Bihać, Sokolac, Doboj, Bugojno²⁹², Kupres²⁹³, Nevesinje, Zenica, Ilidža²⁹⁴, Tuzla, Prijedor i Orašje, te premijerima Posavskog i Tuzlanskog kantona²⁹⁵ na kojima su intenzivirani razgovori o aktualnim problemima u navedenim općinama, te suradnja sa Ombudsmanima.²⁹⁶

²⁹² Ombudsmanka Nives Jukić zajedno sa suradnicima i predstavnicima OSCE-a je posjetila Općinu Bugojno, gdje je održan sastanak s načelnikom Općine Bugojno Hasanom Ajkunićem i predsjedavajućim Općinskog Vijeća Bugojno Igorom Vrljićem.

²⁹³ Ombudsmanka Nives Jukić je posjetila zajedno sa suradnicima i predstavnicima OSCE-a je posjetila Općinu Kupres, gdje je održan sastanak, a u svezi žalbi, sa načelnikom Općine Kupres, Milanom Raštegorac i predsjedavajućim Općinskog vijeća Kupres, Mladenom Pavlicom.

²⁹⁴ Ombudsmeni Bosne i Hercegovine dr. Jasminka Džumhur i prof. dr. Ljubinko Mitrović posjetili su Općinu Ilidža, gdje su s općinskim načelnikom dr. Senaidom Memićem razgovarali o predmetima koji su u Instituciji ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine formirani na osnovi žalbi građana s područja ove općine. Ombudsmeni Bosne i Hercegovine i načelnik Memić tijekom sastanka su istakli ključne probleme i izazove sa kojima se suočavaju u radu, te razmotrili mogućnosti rješavanja žalbi građana.

²⁹⁵ Posjeta ombudsmanke dr. Jasminke Džumhur Tuzlanskom kantonu, te sastanci sa premijerom Kantona, ministrom unutrašnjih poslova, ministrom zdravlja, ministrom rada i socijalne politike, ministrom pravde, te direktorom Kantonalnog zavoda zdravstvenog osiguranja i Kantonalnog zavoda mirovinsko-penzijsko-invalidskog osiguranja. Nadalje, ombudsmanka dr. Džumhur susrela se i održala brojne sastanke i sa predstavnicima aktualne vlasti grada Tuzla, kao i sa mnogobrojnim nevladinim udrugama iz Tuzle, razgovarajući o besplatnoj zdravstvenoj zaštiti porodilja u Tuzlanskom kantonu, pitanju zdravstvene zaštite djece, problemima u svezi sa izdavanjem osobnih dokumenata, kvaliteti obrazovanja djece u osnovnim školama i problemima sa kojima se romska populacija susreće prigodom osnovnog školovanja.

²⁹⁶ Ombudsman prof. dr. Ljubinko Mitrović je u ožujku 2017. godine posjetio predstavnike vlasti Opštine Nevesinje i tom prigodom je razgovarano o tekućim problemima, kao i o raspoloživim mehanizmima zaštite ljudskih prava u Opštini Nevesinje.

Ombudsmeni²⁹⁷ su u ovoj godini posjetili i Kantonalnu bolnicu u Travniku, zbog tragične smrti pacijenta na Odjelu za neurologiju i psihijatriju.

Obavljena je posjeta Ministarstvu obrazovanja, znanosti, kulture i športa Županije Zapadnohercegovačke a povodom konkretnog predmeta.²⁹⁸

Obavljena je također posjeta i razgovor sa mjesnim sveštenikom u Općini Bugojno²⁹⁹, zatim održan je radno – konsultativni sastanak sa direktorom Centra za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske.³⁰⁰ Povodom otvaranja kancelarijskih dana Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine održana je konferencija za medije.³⁰¹ Sa pomoćnikom ministra zdravlja Republike Srpske i predstavnicima Ministarstva zdravlja Republike Srpske održan je radno-konsultativni sastanak.³⁰² Za predstavnike medijskih kuća, kao i svake godine, održan je prijem u sjedištu Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine.³⁰³ Predstavnici Institucije su bili prisutni na radno-konsultativnom sastanku sa članovima Odbora jednakih mogućnosti Narodne skupštine Republike Srpske.³⁰⁴ Obavljena je i posjeta Okružnom sudu u Banjoj Luci i razgovarano je sa predsjednicom tog suda.³⁰⁵ U oktobru mjesecu Sjedište Institucije je posjetila i Pravobraniteljica za djecu Hrvatske.³⁰⁶ U sjedištu Institucije u Banjoj Luci upriličena je posjeta i novoimenovanog Ombudsmena Srbije mr. Zorana Pašalića sa suradnicima.³⁰⁷

Također, u listopadu iste godine ombudsman prof. dr. Mitrović je obavio posjetu i gradu Prijedoru gdje se sastao sa gradonačelnikom Prijedora, diskutirajući o svim važnim pitanjima, a posebice onih koja se tiču vladavine ljudskih prava u tom gradu.

Ombudsmanka dr. Jasminka Džumhur je, u sklopu svojih redovitih aktivnosti, u lipnju 2017. godine posjetila Općinu Zenica i tom prigodom se sastala sa načelnikom Općine Zenica razgovarajući o stanju ljudskih prava u toj općini, te posjetila Općinu Ilidža i obavila razgovor sa načelnikom o problemima vezanim za ostvarivanje imovinskih prava i urbanistička rješenja. Ombudsmeni u ožujku 2017. godine, obilaze i upoznaju aktualne predstavnike vlasti grada Bihaća (sastajući se i sa rektorom Univerziteta u Bihaću), zatim Opština Sokolac, Doboj i Orašje, uvijek iznova izdvajajući na prvo mjesto pitanja stanovnika navedenih gradova i tekuće probleme sa kojima se svakodnevno susreću

²⁹⁷ Ombudsmanke dr. Jasminka Džumhur i Nives Jukić, posjeta 28.04.2017.

²⁹⁸ Ombudsmanka Nives Jukić dana 10.10.2017. godine održala sastanak sa ministricom Ružicom Mikulić u Širokom Brijegu vezano za dešavanja u Gimnaziji fra Grge Martića Posušje.

²⁹⁹ Ombudsman prof. dr. Ljubinko Mitrović je tijekom posjete Općini Bugojno razgovaralo se sa mjesnim sveštenikom o stanju i problemima, a posebno o ostvarivanju prava Srba koji žive na ovom području. Također se razgovaralo i o predmetima koji su registrirani u Instituciji.

³⁰⁰ Ombudsman prof. dr. Ljubinko Mitrović je održao radno - konsultativan sastanak sa direktorom Centra za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske Tomislavom Čavićem. Na sastanku su dogovoreni oblici suradnje naše institucije i Centra.

³⁰¹ Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, uz podršku Gradske uprave Grada Doboja i Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini, organizuje kancelarijske dane u Doboju kako bi se olakšao pristup građanima ovoj instituciji kao mehanizmu za zaštitu njihovih prava. U vrijeme održavanja kancelarijskih dana, pravnici zaposleni u Instituciji ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine zaprimaju žalbe fizičkih i pravnih lica na povredu ljudskih prava počinjenu od strane bilo kojeg organa vlasti Bosne i Hercegovine, njenih entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

³⁰² Ombudsman prof. dr. Ljubinko Mitrović je na sastanku dogovorio dalje korake na formiranju alimentacijskog fonda u Republici Srpskoj, prije svega, u smislu donošenja adekvatnih zakonskih rješenja.

³⁰³ Prijem je bio prigoda za Ombudsmane da sumiraju rezultate rada Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine u 2015. godini, kao i mogućnost za razgovor o unaprijeđenju buduće suradnje u cilju promocije i zaštite ljudskih prava.

³⁰⁴ Ombudsman prof. dr. Ljubinko Mitrović sa članovima je dogovorio dalje korake na formiranju alimentacijskog fonda u Republici Srpskoj, prije svega, u smislu donošenja adekvatnih zakonskih rješenja. Na sastanku je prezentirao stavove Institucije, pogotovo u odnosu na Preporuku Vladi Republike Srpske, odnosno Vladi Federacije Bosne i Hercegovine i Vladi Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine datu Specijalnim izvješćem: Djeca u konfliktnim rastavama.

³⁰⁵ Ombudsman prof. dr. Ljubinko Mitrović i predsjednica Okružnog suda Marija Aničić Zgonjanin razgovarali su o stanju rješavanja predmeta zaprimljenih u Instituciji ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine u kojima je kao odgovorna strana označen ovaj sud. Zajednički je konstatirano da je broj ovakvih predmeta minimalan, te je istaknuto zadovoljstvo dostignutom razinom suradnje ove dvije institucije.

³⁰⁶ Pravobraniteljica za djecu Hrvatske Milas Klarić je posjetila sjedište Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, te je tom prigodom razgovarala sa ombudsmanom prof. dr. Ljubinkom Mitrovićem i sa ostalim kolegama u Instituciji.

³⁰⁷ Zaštitnik građana Srbije mr. Zoran Pašalić, sa suradnicima, posjetio je 6. listopada 2017. sjedište Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine u Banjoj Luci, gdje se sastao sa ombudsmanima Bosne i Hercegovine dr. Jasminkom Džumhur, Nives Jukić i prof. dr. Ljubinkom Mitrovićem. Razgovarali su o suradnji dvije institucije u oblasti zaštite i promocije osnovnih ljudskih prava, kao i ostalim pitanjima od značaja za rad neovisnih institucija za ljudska prava.

U procesu reforme javne uprave, koja se ogledala kroz aktivno učešće u okviru panela *Odgovornost i pružanje usluga*, kao i sastankom sa ekspertnim timom za HRM iz SIGMA-e, razmatran je Zakon o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine. Ured koordinatora za reformu javne uprave koordinirao je proces prikupljanja podataka za mjerenje stanja u javnoj upravi Bosne i Hercegovine za 2017. godinu u odnosu na načela javne uprave.

Predstavnici Institucije nazočili su i XIII konferenciji predsjednika sudova u Bosni i Hercegovini u organizaciji Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća, diskutirajući o učinkovitosti rada sudova i alternativnim načinima rješavanja predmeta, a potom i XVI savjetovanju iz krivično-pravne oblasti (o temi *Služenje teških krivičnih djela organiziranog kriminala i korupcije & aktualna pitanja reforme pravosuđa u Bosni i Hercegovini*). U 2017. godini je, također, održan i sastanak sa predsjednikom Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća³⁰⁸, na kojem se razgovaralo o duljini trajanja sudskih postupaka pred sudovima u Bosni i Hercegovini, kao i o budućim modalitetima suradnje sa Ombudsmanima.

Predstavnici Institucije, također, su sudjelovali i izlagali na XIV Savjetovanju pravnika „Izgradnja i funkcionisanje pravnog sistema“ na oktobarskim pravničkim danima u Banjoj Luci na Pravnom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci.

Odjel za praćenje prava djece nastavio je pratiti predan rad centarâ za socijalni rad, a predstavnici Institucije sudjelovali su i na III Godišnjoj stručnoj konferenciji socijalnih djelatnika u Bosni i Hercegovini pod nazivom *Profesionalni status i položaj socijalnih radnika i drugog stručnog osoblja u oblasti socijalne zaštite*. Koordinacija sa centrima širom Bosne i Hercegovine održavana je i kroz redovita učešća na sastancima, radionicama i okruglim stolovima, kao što je *Europski dan borbe protiv trgovine ljudima*, imajući za cilj ukazati na svijest ljudima da svaka osoba može biti u situaciji potencijalne trgovine ljudima. Predstavnici Odjela nazočili su i projekciji filma *Stop nasilju* u JU Sedma osnovna škola Gornji Rahić, Brčko, kao i predstavljanju projekta *Obrazovanje za sve* u organizaciji gradonačelnika Grada Mostara, sa Udrugom mladih psihologa, Udrugom Româ Neretva, JU osnovnom školom Mustafa Ejubović Šejh Jujo i JU osnovna škola Bijelo Polje.

U cilju rješavanja svakodnevnih izazova s kojima se uposlenici susreću prigodom smještaja osoba u socijalne ustanove za zbrinjavanje, postojećim zakonskim preprekama i rješenjima, te različitom praksom sudova i problemima koji su nastali u implementaciji presude Evropskog suda za ljudska prava (u predmetu Hadžimejlić i drugi protiv Bosne i Hercegovine) izvršene su posjete JU Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo Jagomir, Psihijatrijska klinika KCUS i JZU Bolnica za hroničnu psihijatriju Jakeš Modriča. U svezi sa gore navedenim problemima obavljen je i sastanak sa federalnim ministrom rada i socijalne politike.³⁰⁹

Usko surađujući sa Regionalnom koordinacijom udruga obitelji nestalih osoba sa područja bivše Jugoslavije uspješno je realizirano i pet (5) radionica u sklopu Projekta *Poboljšanje pristupa pravima obitelji nestalih kroz učinkovitiju primjenu Zakona o nestalim osobama* pod nazivima *Zaštita članova obitelji nestalih u Bosni i Hercegovini* i *Zaštita prava članova obitelji nestalih u Bosni i Hercegovini* dok je okrugli stol o *Pravima i statusu obitelji nestalih osoba u Bosni i Hercegovini – pravni okvir* zamišljen kao nastavak projekta.

Sa predstavnicima Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije radeno je na izradi strateškog plana u borbi protiv korupcije i plana integriteta dok je predstavnik Institucije aktivno sudjelovao i na regionalnoj konferenciji povodom Međunarodnog dana borbe

³⁰⁸ Ombudsmanka Nives Jukić održala sastanak sa Milanom Tegeltijom, predsjednikom Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća.

³⁰⁹ Dr. Jasminka Džumhur i Nives Jukić održale su sastanak sa Veskom Drljačom, federalnim ministrom rada i socijalne politike.

protiv korupcije, a na poziv Transparency Internationala Bosne i Hercegovine, Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije (APTIK) i Antikorupcijske mreže (ACCOUNT).

Redovite aktivnosti Odjela za praćenje prava invalida u protekoj su se godini ogledale i u učešću na okruglom stolu *Smještaj osoba sa mentalnim poteškoćama u ustanove socijalne zaštite i postupanje sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom*, organizirane od strane OSCE-a, Društva socijalnih djelatnika ZDK i Udruge socijalnih djelatnika SBK (uz nazočnost predstavnika Federalnog ministarstva za rad i socijalnu politiku, Ministarstva za rad, socijalnu politiku i izbjeglice ZDK, Ministarstva zdravlja i socijalne politike SBK, direktorâ i predstavnika zavoda Bakovići i Drin, te socijalnih djelatnika i pravnika Centra za socijalni rad županijâ/kantona ZDK i SBK) i konferenciji (u organizaciji Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine) povodom Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom, a o temi *Preporuke i zaključna razmatranja UN Komiteta o pravima osoba s invaliditetom o Inicijalnom izvješću Bosne i Hercegovine*. Sa direktorom Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom razgovarano je s ciljem sagledavanja stanja ljudskih prava osoba sa invaliditetom u kontekstu Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, preprekama sa kojima se susreću osobe sa invaliditetom u oblasti zapošljavanja, ali i diskutiralo o problematici predmetâ registriranih u Instituciji ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, kao i aktualnim problemima Fonda. Savez gluvih i nagluvih Republike Srpske proslavio je 25 godina uspješnog postojanja (uz nazočnost predstavnika izvršne i zakonodavne vlasti Republike Srpske) u društvu predstavnika Institucije, organizirajući konferenciju *Značaj donošenja Zakona o znakovnom jeziku gluvih Republike Srpske*. Odjel je propratio i dešavanja na XI međunarodnoj konferenciji o statusu i pravima OSI u organizaciji Koordinacionog odbora udruge i Saveza osoba s invaliditetom USK (kampanja *Djelujmo zajedno*), a u okviru provođenja Strategije za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Znanstvenu analizu *Pozitivna pravna diskriminacija* u organizaciji Saveza slijepih Republike Srpske (uz podršku Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine) propratio je i predstavnik Institucije, diskutirajući o zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti, te potrebi utvrđivanja mehanizama za uklanjanje različitih vidova diskriminacije prema osobama sa invaliditetom.

Završna aktivnost u 2017. godini, a po pitanju aktivizma u borbi protiv diskriminacije, jeste aktivno učešće predstavnika Institucije na skupu *Jačanje ombudsmana za ljudska prava u borbi protiv diskriminacije*, koja je ujedno i svojevrsna obuka članova/predstavnika Agencije za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Gender centra Federacije Bosne i Hercegovine i Gender centra Republike Srpske.

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, u suradnji sa Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, organizirala je okrugli stol/radno-konzultativni sastanak naziva *Aktivnosti na izradi šestog periodičnog izvješća o primjeni UN konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) u Bosni i Hercegovini*, ukazujući na zaključne preporuke (34. i 42.) UN CEDAW Komiteta i ujedno postavljajući pitanja: Da li je razvijen povjerljiv i siguran sustav za podnošenje žalbi u svezi sa diskriminacijom na osnovi spola i seksualnim uznemiravanjem na radnom mjestu? (34.), odnosno Da li je i u kojim oblastima unaprijeđeno prikupljanje i analiza statističkih podataka, razvrstanih po spolu, kako se zahtijeva člankom 22. Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, te da li su statistike razvrstane prema mjestu stanovanja (urbano/ruralno) uključujući pitanja ranjivih grupa žena, kako bi se ocijenio napredak u ostvarenju *de facto* ravnopravnosti? Kakav je utjecaj poduzetih mjera i polučenih rezultata?

Dana, 18. listopada 2017. godine na poziv Odbora za pravne nauke - Odjeljenje društvenih nauka Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine ombudsman dr. Ljubinko Mitrović je prisustvovao sjednici Odbora i tom prigodom održao uvodno izlaganje o temi "Uloga i postupanje ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine u predmetima diskriminacije".

Nadalje, u svrhu izrade Strategije za unaprjeđenje položaja starijih osoba u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2018. - 2027. godina, a u organizaciji Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, predstavnik Ombudsmana sudjelovao je na javnim konzultacijama povodom nacrtu Strategije. Osnovni cilj Strategije je unaprjeđenje kvalitete života starijih osoba. Prezentirani su i strateški ciljevi, za čije uspješno realiziranje (uz suradnju sa Centrom za zdravo starenje) je potrebno riješiti pitanje reforme mirovinskog i invalidskog sustava, pitanje mladih i zapošljavanja, pitanje funkcioniranja palijativne njege i mobilnih timova (problem se intenzivira za starije osobe u ruralnim područjima).

Institucija Ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine participirala je i na konferenciji *Stigmatizacija osoba koje su preživjele seksualno nasilje u ratu: Građanski aktivizam i odgovornost za suzbijanje stigmatizacije na razini lokalnih zajednica u Bosni i Hercegovini* u organizaciji Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i Veleposlanstva Velike Britanije; na međunarodnoj konferenciji *Autentičnost nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini*, u organizaciji Vijeća nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine (u partnerstvu sa Misijom OSCE-a i Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine), kao i na Javnim konzultacijama na prednacrt Zakona o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine (predlaže Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine).

12.2. Suradnja s međunarodnim organizacijama i institucijama

Institucija Ombudsmana kao mehanizam zaštite ljudskih prava pitanje svoje neovisnosti provjerava i kroz proces reakreditacije koji obavlja Međunarodni koordinacioni komitet nacionalnih institucija za promidžbu i zaštitu ljudskih prava (ICC), sada je to GANHRI – Globalna alijansa neovisnih institucija za ljudska prava.

Potkomitet za akreditacije GANHRI-a je dva puta odgađao odluku o reakreditaciji, prvi put na zahtjev samih Ombudsmana, a drugi put u očekivanju donošenja izmjena i dopuna Zakona o Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Napokon, 24. studenog 2017. Potkomitet za akreditacije GANHRI-a je obavijestio Instituciju ombudsmana da će preporučiti Birou GANHRI-a da Institucija ombudsmana bude reakreditovana u statusu "A". Za Ombudsmane, kao i za sve uposlene, ovo je veliko priznanje i velika obveza. Preporuke GANHRI-a će, kao i do sada, biti putokaz u radu Institucije u čije će ispunjenje Ombudsmani uložiti veliki angažman.

Ovaj proces podržava Kancelarija Visokog komesara za ljudska prava Ujedinjenih naroda (OHCHR), kao stalni posmatrač i ona služi kao tajništvo GANHRI-a. Institucije koje su akreditovane u statusu "A" djeluju sukladno Pariskim principima. Oni mogu u potpunosti sudjelovati kao članovi s pravom glasa u radu sustava Ujedinjenih naroda, između ostalog, i kroz izvještavanje relevantnih komiteta Ujedinjenih naroda o štovanju obveza koja je država preuzela ratifikacijom ugovara o ljudskim pravima.

Od samog početka svog funkcioniranja Institucija ombudsmana je akreditirana u statusu "A". Njezina prethodna akreditacija je istekla 2015. godine kada su Ombudsmani podnijeli tadašnjem Međunarodnom koordinacionom komitetu nacionalnih institucija za promidžbu i zaštitu ljudskih prava – ICC-u, kako se tada zvao GANHRI, zahtjev za reakreditaciju. U svakom procesu

reakreditacije GANHRI nacionalnim institucijama za ljudska prava izdaje određene preporuke u cilju unaprjeđenja njihovog rada, postizanja veće učinkovitosti i jačanja njihovog angažmana s mehanizmima Ujedinjenih naroda. U prethodnom procesu reakreditacije GANHRI je izdao više preporuka koje su se odnosile na veću transparentnost i pluralizam u procesu izbora ombudsmana, potpunu financijsku neovisnost, institucionaliziranu suradnju s organizacijama građanskog društva, te veći angažman na polju promidžbi ljudskih prava. Ombudsmani su shvatili preporuke Biroa GANHRI-a i pristupili radnjama za njihovo provođenje. Osnov za taj rad bio je usvpjeni Akcioni plan za provođenje preporuka GANHRI-a.

Ombudsmani su održali brojne sastanke s predstavnicima zakonodavne i izvršne vlasti u Bosni i Hercegovini i u tim kontaktima se zalagali za usvajanje potrebnih izmjena i dopuna propisa koji reguliraju rad Institucije. Održani su i sastanci s predstavnicima građanskog sektora u Bosni i Hercegovini i sačinjena je Platforma za suradnju s nevladinim organizacijama, koja je kasnije i nadograđena.

U izvještajnom razdoblju realizirane su sljedeće aktivnosti, odnosno prisustva sastancima i skupovima:

1. Sastanak sa izvršnim direktorom NHC-a: gospodin Gerrets i profesor Lawson sa Pravnog fakulteta Univerziteta u Leidenu,
2. XV Savjetovanje „Borba protiv organizovanog kriminala i terorizma“, 01. – 04. juni/lipanj 2016. godine,
3. 4. Međunarodni simpozij o institucijama ombudsmana "Migracije i izbjeglice", Ankara,
4. Proces traženja nestalih osoba i pravnih aspekata, Radionica „Individualne i društvene posljedice neizvesnog gubitka - podrška fakultetima i istraživanjima u Bosni i Hercegovini“, Međunarodni komitet Crvenog križa/ Sarajevo,
5. XII Savjetovanje iz oblasti građanskog prava Jahorina, 18. - 21. listopad 2017. Godine,
6. Ekspanzija Komiteta za radnike migrante, radionica "Donošenje odluka tijela Ujedinjenih nacija za ljudska prava" Max Planck Institute Luxembourg,
7. "Žene i proces pomirenja u Bosni i Hercegovini", Savjet Europe, Strazbur,
8. "Ombudsmani pod pritiskom, političkim, demokratskim, ustavnim ograničenjima i ograničenim financijskim uvjetima u našim susednim zemljama", Institut za dunavski region i centralnu Europu (IDM) organizuje - zajedno sa Međunarodnim ombudsman institutom (IOI) i austrijskim ombudsmanom Odbor, Beč,
9. Uloga Ombudsmana u sudskoj zaštiti, XV. Međunarodno savjetovanje Pravnog fakulteta u Mostaru "Efikasnost mehanizama zaštite slučaja diskriminacije", Neum,
10. Živjeti zajedno i koegzistencija, Međunarodna konferencija pod pokroviteljstvom predsjednika Hrvatskog sabora o Sloboda izražavanja, Zagreb
11. U sklopu projekta koji Ombudsmani realiziraju sa Savjetom Europe predstavnici Institucije su bili u studijskoj posjeti Europskom sudu za ljudska prava i sjedištu Savjeta Europe u Strasbourgu. Također, krajem listopada organizirana je i studijska posjeta Ombudsmanu Armenije.
12. Međunarodna znanstvena konferencija pod nazivom „Reforma pravnog sistema Crne Gore – pravosuđe i temeljna prava“,
13. Druga konferencija regionalnih tijela za ravnopravnost jugoistočne Europe, održana u Zagrebu,
14. Sastanak sa direktorom Instituta za demokraciju i ljudska prava u Azerbejdžanu, gospodinom Shadinovim? i savjetnikom u diplomaciji gospodinom Guliyevim,

15. Seminar u organizaciji EQUINET-a o temi „Tijela za ravnopravnost se bave diskriminacijom protiv osoba sa intelektualnim teškoćama, održan u Zagrebu,
16. Sastanak sa ekspertnim timom gospodinom Primožom Veharom i gospodinom Samom Godecom za HRM iz SIGMA-e – prikupljanje podataka za mjerenje stanja u javnoj upravi Bosne i Hercegovine za 2017. godinu u odnosu na Principe javne uprave,
17. U Podgorici je održan sastanak predstavnika Mreže NPM zemalja Jugoistočne Europe o temi „Zdravstvena zaštita u zatvorenim i psihijatrijskim ustanovama“,
18. Konferencija o temi „Diskriminacija na radu i u zapošljavanju“, održana u Crnoj Gori,
19. Učešće na seminaru Generalne skupštine Europske mreže nacionalnih institucija ljudskih prava i Godišnja skupština Europske mreže nacionalnih institucija ljudskih prava u Briselu,
20. Sastanak sa Povjerenicom za zaštitu ravnopravnosti Srbije gospodom Brankicom Janković, kao i sa Zaštitnikom građana Srbije gospodinom Zoranom Pašalićem.
21. Regionalna konferencija & radionica „Besplatna pravna pomoć-ratio legis, obim i uvjeti primene, u organizaciji Ministarstva pravde Republike Srbije i Srpskog udruženja za krivičnopravnu teoriju i praksu.
22. Sastanak mreže NPM Jugoistočne Europe u Beogradu pod nazivom „Postupanje prema osobama sa mentalnim smetnjama u detenciji“. Sastanak je organizovao Zaštitnik građana Republike Srbije.
23. Međunarodna naučna konferencija na Pravnom fakultetu u Osijeku. Na ovoj konferenciji ombudsman dr. Ljubinko Mitrović je govorio o temi „Postupanje ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine u predmetima diskriminacije“,
24. Okrugli sto „Informaciono društvo i mediji“ u Neumu. Organizator okruglog stola bila je Zajednička komisija za europske integracije u suradnji sa OESS-om,
25. Sastanak predstavnika Mreže NPM zemalja jugoistočne Europe o temi „Metodologija posjeta ustanova detencije“, u Beogradu,
26. Međunarodna naučna konferenciji „Sloboda, bezbednost: pravo na privatnost“, koja je u organizaciji Pokrajinskog zaštitnika građana - ombudsmena Vojvodine i Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja iz Beograda, održana u Novom Sadu,
27. Četvrta međunarodna konferenciji o životnoj sredini i ljudskim pravima pod nazivom „Učešće javnosti u pitanjima životne sredine“, koja je održana u Ljubljani,
28. 21. godišnja konferencija ENOC-a, Helsinki (Finska). Domaćin konferencije bio je Ombudsman za djecu Finske.
29. Okrugli sto u organizaciji Koordinacije Srba Mostar pod nazivom „Nekonstitutivnost srpskog naroda u Ustavu Hercegovačko-neretvanskog kantona“,
30. Okrugli sto o suradnji organa vlasti (vladinih institucija) sa Ombudsmanom za ljudska prava Bosne i Hercegovine sa fokusom na implementaciju preporuka Ombudsmana i koordinaciju aktivnosti, Banja Luka.

XIII SURADNJA S NEVLADINIM I CIVILNIM SEKTOROM

Suradnja Institucije ombudsmana sa nevladinim i civilnim sektorom nastavila se uspješno i u 2017. godini. Kao i prethodnih, i u ovoj je godini zaprimljen i registriran značajan broj zahtjeva, a posebice onih koja se odnose na aktualna pitanja prava i zaštite djece i porodilja, zaštite marginaliziranih skupina, sprječavanje i borbu protiv diskriminacije, kao i na problematiku i pitanja osoba sa invaliditetom.

Niz aktivnosti iz oblasti borbe protiv diskriminacije inicirano je zajedničkim projektom Ombudsmana, Vijeća Europe u Bosni i Hercegovini, Sarajevskim otvorenim centrom i udrugom Vaša prava u Bosni i Hercegovini. Ombudsmanka dr. Jasminka Džumhur, je u okviru realizacije aktivnosti na prevenciji diskriminacije, a koje sprovodi Vijeće Europe sudjelovala na izradi Priručnika za sprječavanje diskriminacije za državne službenike i nevladine organizacije. Tijekom 2017. godine se nastavlja se i suradnja sa organizacijom Save the Children kroz projekt LYRA, ovaj put u vidu kreiranja *online* platforme za prijavu diskriminacije.

Angažiranosti se nižu učešćem na okruglom stolu *Svojstva i značaj situacionog testiranja u procesu dokazivanja diskriminacije* u organizaciji Asocijacije za demokratske inicijative (ADI) i razmatranjem uloge u organizacijama civilnog društva, te svojstvu i značaju situacionog testiranja u procesu dokazivanja diskriminacije. Tom prigodom je prezentiran i priručnik *Situaciono testiranje diskriminacije – Priručnik za aktivistkinje*. Predstavnici Ombudsmana su dali svoj doprinos sudjelovanjem, sa udrugom Roma Neretva, i prigodom predstavljanja projekta *Obrazovanje za sve* kojim se akcenat stavlja na pružanje jednakih društvenih, obrazovnih i kulturnih mogućnosti za svu romsku djecu kroz uključivanje u zakonom obvezno osnovno obrazovanje, poboljšanje pohađanja nastave i povećanje uključenosti roditelja Roma u odgojno-obrazovni proces njihove djece.

Aktivnosti Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije nastavljaju se učešćem na godišnjoj konferenciji u organizaciji koalicije Jednakost za sve pod nazivom *Od diskriminacije do inkluzije i jednakosti u obrazovanju u Bosni i Hercegovini*, odnosno o različitim dimenzijama problema diskriminacije i segregacije u oblasti obrazovanja u Bosni i Hercegovini, kao i osiguravanju inkluzije djece sa invaliditetom i teškoćama u razvitku u procesu redovitog školovanja (sudjelovanjem kroz ovu aktivnost Ombudsmeni su, također, surađivali i sa udrugom DUGA BiH). Predstavnik Odjela nazočio je i okruglom stolu *Jačanje mehanizama za borbu protiv diskriminacije i krivičnih djela počinjenih iz mržnje*, u organizaciji koalicije za borbu protiv mržnje Tuzla, koji je za cilj imao jačanje kapaciteta lokalnih organizacija, kao i suradnje između organizacija civilnog društva i nadležnih institucija u prevenciji i borbi protiv diskriminacije i krivičnih djela počinjenih iz mržnje.

Nastavak rada Odjela za borbu protiv svih oblika diskriminacije ogledao se aktivnim sudjelovanjem na radionici Stop diskriminaciji - projekta Osnaživanje žena u Bosni i Hercegovini pod okriljem Caritasa Banja Luka, kao i na javnoj tribini u organizaciji Udružene žene s ciljem osnaživanja žena iz ugroženih kategorija (neuposlone, samohrane majke, žrtve nasilja u obitelji i žene u stanju socijalne potrebe).

U ostvarivanju i zaštiti ljudskih prava LGBT osoba aktivnost je sadržana u učešću na konzultacijama, a s ciljem stvaranja slobodnog i nediskriminatornog prostora za LGBT osobe u Bosni i Hercegovini, sa predstavnicima Vaših prava u Bosni i Hercegovini, Fondacijom CURE, Ministarstvom unutarnjih poslova Kantona Sarajevo, Javnom ustanovom Zavod za zapošljavanje Kantona Sarajevo, Ministarstvom pravde i uprave Kantona Sarajevo, Udruženjem/udrugom

novinara Bosne i Hercegovine, te *Gender* centrom Federacije Bosne i Hercegovine. Potpora starijim osobama se nastavlja i (suradjujući sa Misijom OSCE-a u Bosni i Hercegovini) kroz aktivnosti Antidiskriminacijskog foruma (ADF) o temi *Ljudska prava i položaj starih osoba u društvu* (održan u Trebinju), te uščešćem predstavnika nevladinih udruga sa područja Trebinja, Bileće i Nevesinja.

Kooperacija sa Centrom civilnih inicijativa (CCI) i Transparency International Bosne i Hercegovine (TI BiH) u 2017. godini se ogledala u vidu učešća u pripremama i izradi podzakonskog propisa kojim bi se na jedinstven način regulirao prijem u radni odnos javnim oglašavanjem u zavodima, agencijama, direkcijama i upravnim organizacijama. Cilj suradnje je bio što bolje detektirati probleme u oblasti zapošljavanja, te kako bi se, izradom kvalitetnije Uredbe (*Uredba o postupku prijema u radni odnos u javnoj službi u Federaciji Bosne i Hercegovine*), što detaljnije uredilo pitanje zapošljavanja u javnom sektoru. Rad na ovoj tematici iznjedrio je i javnu tribinu o temi *Transparentno, meritorno i odgovorno zapošljavanje u javnom sektoru*.

Odjel za praćenje prava osoba sa invaliditetom surađivao je i tijekom 2017. godine sa nevladinim udrugama koje se bave pitanjima prava i zaštite invalidinih osoba na području Bosne i Hercegovine. Jedna od njih je i savez SUMERO i aktualno pitanje izgradnje platforme za deinstitucionalizaciju (a sve u sklopu projekta *Potpora inkluziji za osobe sa invaliditetom u Bosni i Hercegovini*). U listopadu je savez SUMERO organizirao i konferenciju pod nazivom *Inkluzijom do jednakih mogućnosti djece i osoba sa invaliditetom u Kantonu Sarajevo* (koju je propratila i predstavnica Institucije) na kojoj je ponovno naglašeno da se proračunska sredstva moraju raspodijeliti prema potrebama, a ne prema socijalnom statusu, zatim da period inkluzije treba da počne još u predškolskoj dobi, da nastavnici trebaju da imaju stručnu obuku, kao i da svako dijete ima pravo na obrazovanje.

Brojna su djelovanja u protekloj godini i u oblasti zaštite prava djece i porodilja. Na sastanku sa udrugama Viva žene, Zemlja djece u Bosni i Hercegovini, Euro Rom, Bolja budućnost i Biro za ljudska prava diskutiralo se o tekućim problemima besplatne zaštite porodilja, kvalitetu obrazovnog sustava, problemima u svezi izdavanja osobnih dokumenata, pitanju zdravstvene zaštite djece od 15 do 18 godina života, kao i pravima romske nacionalne manjine.

Odjel za zaštitu prava djece nastavlja dugogodišnji projekat *Save the Children-a Ombudsman u vašoj školi* (od 2017. godine u suradnji i sa LYRA) organizirajući radionice u lokalnim zajednicama širom Bosne i Hercegovine. Drugi LYRA projekt, u suradnji sa Udruženjem za promidžbu obrazovanja Roma Otaharin Bijeljina i Udruge Altrijust Mostar, sa kojim Institucija i Save the Children zajednički surađuju je rad na promidžbi i poštivanju ljudskih prava romske djece i mladih. Postojana je i suradnja sa NVO Naša djeca koji kontinuirano sa UNICEF-om organizira okrugle stolove o temi *Vrtić za sve – dug put do cilja* (u suradnji sa romskim informativnim centrom – Kali Sara), *Nasilje nad djecom – pregled dostupnih podataka* i *Pravo na inkluzivno obrazovanje*. Također, uz UNICEF-ovo partnerstvo realizirao se i regionalni projekt Biroa za ljudska prava *Zaštita djece od nasilja i promidžba socijalne inkluzije djece sa poteškoćama u razvoju u Zapadnom Balkanu i Turskoj*. Projekat *Pravda za svako dijete* (u okviru projekta je obuka koja se ticala ispunjavanja pravnih potreba najugroženije djece, posebice djece sa smetnjama u razvoju i djece iz manjinskih zajednica), kao i konferencija povodom Međunarodnog dana djeteta. Predstavnici Odjela su aktivno sudjelovali na svakoj od gore pobrojanih aktivnosti, kao i na konferenciji *Djeca ulice – strategije izlaska*, u organizaciji Mreže bosanskohercegovačkih nevladinih organizacija protiv trgovine ljudima (Ring, Udružene žene i Lara). Fondacija lokalne demokracije je uputila poziv Instituciji na proaktivno

sudjelovanje na javnoj tribini *Više informacija – sigurna sredina* (kao jednom od autora Analize o stanju u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom) kako bi se razmijenilo mišljenje o načinima preventivnog djelovanja u borbi protiv maloljetničke delinkvencije, a Udruga Nova generacija na okrugli stol o temi predškolskog obrazovanja. Važno je spomenuti i učešće na okruglom stolu *Zaštita djece ulice od zlouporabe* u organizaciji Udruge Altruist, a povodom Međunarodnog dana djece ulice, na kojem je razgovarano o mnogim problemima karakterističnim za prosjačenje djece.

Institucija je bila aktivna i u rješavanju problematike porodilja kroz rad skupova *Zajedničko otklanjanje različitih postupanja u oblasti porodijskih-roditeljskih naknada i prava u Federaciji Bosne i Hercegovine, sa posebnim osvrtom na Hercegovačko-neretvanski kanton* i *Rasprava o Nacrtu Zakona o zaštiti obitelji sa djecom Hercegovačko – neretvanskog kantona*, odnosno *Koje su promjene u HNŽ/K nakon otpočinjanja kampanje (Ne) diskriminaciji porodilja u Federaciji Bosne i Hercegovine – Zakon o zaštiti obitelji s djecom nakon 18 godina* u organizaciji Udruge žena FORMA F i Udruge Žene ženama.

O tomu kako uspostaviti bolju komunikaciju između organizacija civilnog društva, građana i institucija diskutirano je na konferenciji *Formalne i neformalne prepreke građanskom aktivizmu* u organizaciji udruge građana Oštra nula iz Banje Luke.

XIV PREPORUKE OMBUDSMANA

Ombudsmeni, sukladno članku 32 Zakona o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine nakon provedenog postupka istraživanja odgovornom tijelu mogu dati preporuke s ciljem otklanjanja uočenih povreda ljudskih prava. Tijela, koja dobiju takve preporuke dužna su pismeno odgovoriti i izvijestiti Ombudsmane o učinku preporuka u roku koji su Ombudsmeni odredili.

Ukoliko odgovorno tijelo ne poduzme mjere iz preporuke, ili ako ne izvijesti Ombudsmane o razlozima njihovog nepoduzimanja, Ombudsmeni neposredno višem tijelu ukazuju na tijek predmeta i na daljnje preporuke. Sljedeći tabelarni prikaz preporuka upućenih u prošloj godini i način njihovog realiziranja:

TABELARNI PRIKAZ PREPORUKA

BROJ PREPORUKE	BROJ ŽALBE	UPUĆEN ORGANU	POVREDA PRAVA	DATUM IZDAVANJA PREPORUKE	REALIZACIJA	ZPRIMLJEN ODGOVOR
P-1/17	Ž-BL-01-545/16,	PON-CENTAR ZA SOCIJALNI RAD SRBAC OPŠTINA SRBAC	13 - PRAVA DIJETETA	25.1.2017	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-2/17	Ž-SA-05-792/16,	OSNOVNAŠKOLA "SABURINA" SARAJEVO ŠKOLSKI ODBOR MINISTARSTVOZAOBRAZOVANJE, NAUKU I MLADE KANTONA SARAJEVO N/R MINISTRA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	26.1.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-3/17	Ž-SA-04-803/16,	MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA SBK/KSB TRAVNIK N/R MINISTRA	10 - RADNI ODNOSI	26.1.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-4/17	Ž-SA-05-829/16,	MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA REPUBLIKE SRPSKE CENTAR JAVNE BEZBJEDNOSTI BIJELEJNA POLICIJSKA STANICA MILICI	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03- 2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	26.1.2017	REALIZIRANA	DA
P-5/17	Ž-SA-05-1111/16,	OPĆINA STARI GRAD SARAJEVO SARAJEVO N/R NAČELNIKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	26.1.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-6/17	Ž-MO-04-61/16,	FEDERALNO MINISTARSTVO ZA PITANJA BRANITELJA I INVALIDA DOMOVINSKOG RATA N/R MINISTRA SARAJEVO	25 - MIROVINE	3.2.2017	NEMA ODGOVORA	NE

P-7/17	Ž-MO-05-129/16,	OPĆINA JABLANICA N/R NAČELNIKA JABLANICA	19 - UPRAVA	3.2.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-8/17	Ž-BL-05-274/16,	MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	19 - UPRAVA	2.2.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-9/17	Ž-BL-05-440/16,	FOND ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE REPUBLIKE SRPSKE	09 - SUDOVI	2.2.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-10/17	Ž-BL-02-667/16,	VLADA UNSKO SANSKOG KANTONA MINISTARSTVO ZDRAVSTVA, RADA I SOCIJALNE POLITIKE USK	12 - OSOBE SA INVALIDITETOM	2.2.2017	REALIZIRANA	DA
P-11/17	Ž-BL-05-665/16,	POLICIJSKA STANICA SRBAC	05 - POLICIJA	2.2.2017	REALIZIRANA	DA
P-12/17	Ž-BL-05-808/16,	OPŠTINA MILIČI	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	2.2.2017	REALIZIRANA	DA
P-13/17	Ž-BL-05-465/16,	SKUPŠTINA UNSKO SANSKOG KANTONA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	2.2.2017	REALIZIRANA	DA
P-14/17	Ž-BL-05-42/17,	JU OSNOVNA ŠKOLA „VUK KARADŽIĆ“ BIJE LJINA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	2.2.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-15/17	Ž-SA-04-957/15,	JU DOM ZDRAVLJA KANTONA SARAJEVO SARAJEVO N/R DIREKTORA	23 - ZDRAVSTVO	13.2.2017	REALIZIRANA	DA
P-16/17	Ž-SA-04-1146/14,	OPĆINA GRAHOVO N/R NAČELNIKA OPĆINE GRAHOVO	21 - KOMUNALNE USLUGE	3.2.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-17/17	Ž-BL-06-615/16,	ELTA KABEL DOO DOBOJ	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-18 - NA OSNOVI DRUŠTVENOG POLOŽAJA I SPOLA	3.2.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-18/17	Ž-SA-05-867/15,	FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE SARAJEVO	15 - IMOVINSKO PRAVNI	3.2.2017	REALIZIRANA	DA
P-19/17	Ž-SA-05-39/15,	KANTONALNI SUD SARAJEVO	09 - SUDOVI -- 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLANAK 6)	3.2.2017	REALIZIRANA	DA
P-20/17	Ž-BL-04-464/16,	ARHIV REPUBLIKE SRPSKE	10 - RADNI ODNOSI	3.2.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-21/17	Ž-LI-05-280/16,	SLUŽBA ZA GEODETSKE, IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE I KATASTAR NEKRETNOSTI TOMISLAVGRAD	19 - UPRAVA	13.2.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA

P-22/17	Ž-LI-05-281/16,	SLUŽBA GEODETSKIH, IMOVINSKO-PAVNIH POSLOVA I KATASTAR NEKRETNOSTI, TOMISLAV GRAD	19 - UPRAVA	15.2.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-23/17	Ž-BL-05-485/16,	FOND ZA PROFESIONALNU REHABILITACIJU I ZAPOSŁJAVANJE OSOBA SA INVALIDITETOM FBIH	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	6.2.2017	REALIZIRANA	DA
P-24/17	Ž-BL-02-369/16,	MINISTARSTVO RADA I BORAČKO-INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	12 - OSOBE SA INVALIDITETOM	8.2.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-25/17	Ž-SA-04-870/16, Ž-SA-06-269/16,	JU OSNOVNA ŠKOLA „HASAN KIKIĆ“ N/R DIREKTORA ŠKOLSKOM ODBORU SARAJEVO MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU I MLADE KANTONA SARAJEVO SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA, 10 - RADNI ODNOSI	13.2.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-26/17	Ž-SA-06-141/16,	SKUPŠTINA KANTONA SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-18 - NA OSNOVI DRUŠTVENOG POLOŽAJA I SPOLA	13.2.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-27/17	Ž-SA-02-156/13,	PRAVOBRANILAŠTVO KANTONA SARAJEVO S A R A J E V O	12 - OSOBE SA INVALIDITETOM	14.2.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-28/17	Ž-SA-05-641/16,	OPĆINA ŽIVINICE OPĆINSKO VIJEĆE OPĆINSKI NAČELNIK JZU DOM ZDRAVLJA ŽIVINICE DIREKTOR DOMA ZDRAVLJA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	14.2.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-29/17	Ž-BL-04-8/17,	FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA REPUBLIKE SRPSKE	23 - ZDRAVSTVO	16.2.2017	REALIZIRANA	DA
P-30/17	Ž-BL-06-77/17,	UNIVERZITET U SARAJEVU	01 - DISKRIMINACIJA	27.2.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-31/17	Ž-BL-05-759/16,	PON-FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE UPRAVNA INSPEKCIJA	19 - UPRAVA	27.2.2017	REALIZIRANA	DA
P-32/17	Ž-BL-04-84/17,	OSNOVNI SUD GRADIŠKA	09 - SUDOVI	28.2.2017	REALIZIRANA	DA
P-33/17	Ž-SA-07-140/16,	POLICIJSKA UPRAVA ZENICA N/R NAČELNIKA KAZNENO-POPRAVNOG ZAVODA ZATVORENOG TIPA ZENICA N/R DIREKTORA	07 - ZATVORI	2.3.2017	REALIZIRANA	DA

P-34/17	Ž-SA-07-909/16,	FEDERALNOG MINISTARSTVA PRAVDE N/R MINISTRA KAZNENO-POPRAVNOG ZAVODA ZATVORENOG TIPA ŽENICA N/R DIREKTORA	07 - ZATVORI	2.3.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-35/17	Ž-SA-04-26/17,	PARLAMENT FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO -N/R PREDSJEDA VAJUĆEG PREDSTAVNIČKOG DOMA PARLAMENTA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE -N/R PREDSJEDA VAJUĆEG DOMA NARODA PARLAMENTA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE	10 - RADNI ODNOSI	2.3.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-36/17	Ž-SA-05-1291/16,	OPĆINA STARI GRAD SARAJEVO SARAJEVO	19 - UPRAVA	13.3.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-37/17	Ž-SA-02-594/16,	PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE PARLAMENT FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE NARODNA SKUPŠTINA REPUBLIKE SRPSKE, SKUPŠTINA BRČKO DISTRIKTA, VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE , VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, VLADA REPUBLIKE SRPSKE, VLADA BRČKO DISTRIKTA, RESORNA MINISTARSTVA SOCIJALNE ZAŠTITE	12 - OSOBE SA INVALIDITETOM	2.3.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-38/17	Ž-SA-05-3/15,	MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA BIH SARAJEVO FEDERALNO MINISTARSTVO ZA PITANJA BORACA I INVALIDA RATA SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03- 3 - PRAVO NA DVOSTEPENOST	2.3.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-39/17	Ž-BR-05-244/15,	OPĆINI GRAČANICA, SLUŽBI ZA PODUZETNIŠTVO, LOKALNI RAZVOJ I FINANCIJE	19 - UPRAVA	27.2.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-40/17	Ž-LI-05-347/16,	ŠGD "HERCEGBOSANSKE ŠUME" D.O.O. KUPRES	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	13.3.2017	REALIZIRANA	DA
P-41/17	Ž-SA-05-68/17,	OPĆINA NOVO SARAJEVO SARAJEVO	19 - UPRAVA	11.4.2017	NIJE REALIZIRANA	DA

P-42/17	Ž-BL-05-716/16,	MINISTARSTVO SIGURNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE	03 - PRISTUP 2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	14.3.2017	REALIZIRANA	DA
P-43/17	Ž-BL-04-754/16, Ž-BL-04-755/16,	FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA REPUBLIKE SRPSKE	23 - ZDRAVSTVO	14.3.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-44/17	Ž-LI-05-71/17,	MINISTARSTVO ZNANOSTI, PROSVJETE KULTURE I SPORTA KANTONA 10	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	3.4.2017	REALIZIRANA	DA
P-45/17	Ž-SA-04-111/16,	KJKP "VODOVOD I KANALIZACIJA" D.O.O. SARAJEVO N/R DIREKTORA	21 - KOMUNALNE USLUGE	21.3.2017	REALIZIRANA	DA
P-46/17	Ž-SA-05-1121/14,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA REPUBLIKE SRPSKE CENTAR JAVNE BEZBJEDNOSTI ISTOČNO SARAJEVO POLICIJSKA STANICA VIŠEGRAD	05 - POLICIJA	21.3.2017	REALIZIRANA	DA
P-47/17	Ž-SA-04-745/16,	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	21.3.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-48/17	Ž-SA-05-38/17,	JAVNA ZDRAVSTVENA-NASTAVNA USTANOVA DOM ZDRAVLJA „DR. MUSTAFA ŠEHOVIĆ“ TUZLA TUZLA N/R DIREKTORA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	20.3.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-49/17	Ž-SA-05-1030/16,	OPŠTINA FOČA ODJELJENJE ZA ODNOS SA JAVNOŠĆU FOČA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	20.3.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-50/17	Ž-SA-05-1183/16,	VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA SARAJEVO	19 - UPRAVA	21.3.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-51/17	Ž-SA-05-962/15,	KANTONALNI SUD TUZLA	09 - SUDOVI -- 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	21.3.2017	REALIZIRANA	DA
P-52/17	Ž-SA-05-234/15,	OPĆINSKI SUD LUKAVAC LUKAVAC N/R PREDSEDNIKA SUDA	09 - SUDOVI	21.3.2017	REALIZIRANA	DA
P-53/17	Ž-SA-05-699/15,	OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO N/R OPĆINSKOG NAČELNIKA SARAJEVO	15 - IMOVINSKO PRAVNI	21.3.2017	REALIZIRANA	DA
P-54/17	Ž-SA-05-1156/16,	JP ELEKTROPRIVREDA BIH D.D.- SARAJEVO SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	21.3.2017	REALIZIRANA	DA

P-55/17	Ž-SA-05-1003/16,	MINISTARSTVO ZDRAVSTVA, RADA I SOCIJALNE POLITIKE UNSKO-SANSKOG KANTONA BIHAĆ N/R MINISTRA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	21.3.2017	REALIZIRANA	DA
P-56/17	Ž-BL-05-496/16,	OPĆINA BUŽIM	15 - IMOVINSKO PRAVNI	21.3.2017	REALIZIRANA	DA
P-57/17	Ž-BL-05-343/16,	GRAD BANJA LUKA	19 - UPRAVA	21.3.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-58/17	Ž-BL-06-21/17,	MINISTARSTVO ZA RAD, SOCIJALNU POLITIKU I IZBJEGLICE ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA	01 - DISKRIMINACIJA	21.3.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-59/17	Ž-BL-04-715/16,	JZU BOLNICA ISTOČNO SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	21.3.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-60/17	Ž-BL-05-677/16,	OPŠTINA MILIĆI	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	22.3.2017	REALIZIRANA	DA
P-61/17	Ž-BL-04-745/16,	FOND ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE REPUBLIKE SRPSKE FILIJALA DOBOJ	25 - PENZIJE	21.3.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-62/17	Ž-BL-05-789/16,	POLICIJSKA STANICA ČELINAC	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	21.3.2017	REALIZIRANA	DA
P-63/17	Ž-BL-05-652/16,	PON-OPŠTINA SRBAC	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	22.3.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-64/17	Ž-BL-04-669/16,	JU „DIREKCIJA REGIONALNIH CESTA USK“	10 - RADNI ODNOSI	22.3.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-65/17	Ž-BL-05-23/17,	OPĆINSKI SUD SANSKI MOST	09 - SUDOVI	27.3.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-66/17	Ž-BL-05-259/16,	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE PORDUČNA JEDNICA MRKONJIĆ GRAD	15 - IMOVINSKO PRAVNI	27.3.2017	REALIZIRANA	DA
P-67/17	Ž-BL-05-502/16,	PON-MINISTARSTVO FINANSIJA REPUBLIKE SRPSKE	19 - UPRAVA	27.3.2017	REALIZIRANA	DA

P-68/17	Ž-BR-01-208/16,	VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH ODJEL ZA OBRAZOVANJE TREĆOJ OSNOVNOJ ŠKOLI BRČKO DISTRIKTA	13 - PRAVA DJETETA	4.4.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-69/17	Ž-SA-05-689/16,	KANTON SARAJEVO N/R PREMIJERA MINISTARSTVO FINACIJA SARAJEVO N/R MINISTRA	09 - SUDOV I -- 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	11.4.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-70/17	Ž-SA-05-1124/15,	OPĆINSKI SUD U SARAJEVU SARAJEVO	09 - SUDOV I	12.4.2017	REALIZIRANA	DA
P-71/17	Ž-SA-05-977/16,	OPĆINA SANSKI MOST SLUŽBA ZA PROSTORNO UREĐENJE, GRAĐENJE I STAMBENE POSLOVE N/R NAČELNIKA OPĆINE	19 - UPRAVA	11.4.2017	REALIZIRANA	DA
P-72/17	Ž-SA-05-540/16,	VLADA ŽENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA MINISTARSTVO ZA PRAVOSUDE I UPRAVU ŽENICA	19 - UPRAVA	12.4.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-73/17	Ž-SA-02-946/14,	GRAD TUZLA SLUŽBA ZA KOMUNALNE POSLOVE, IZGRADNJU I POSLOVE MZ ODJELJENJE ZA POSLOVE MJESNIH ZAJEDNICA TUZLA	12 - OSOBE SA INVALIDITETOM	12.4.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-74/17	Ž-SA-05-34/17,	MINISTARSTVO FINANSIJA KS SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	12.4.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-75/17	Ž-LI-05-52/17,	MINISTARSTVO ZNANOSTI, PROSVJET, KULTURE I SPORTA KANTONA 10	19 - UPRAVA	12.4.2017	REALIZIRANA	DA
P-76/17	Ž-LI-05-213/16, Ž-LI-05-326/16,	MINISTARSTVO ZNANOSTI, PROSVJETE, KULTURE I SPORTA KANTONA 10	19 - UPRAVA	12.4.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-77/17	Ž-BL-06-577/16,	„KOMUNALAC“ A.D. BIJE LJINA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	13.4.2017	REALIZIRANA	DA
P-78/17	Ž-BR-05-301/15, Ž-BR-05-302/15,	BOSNA I HERCEGOVINA MINISTARSTVO KOMUNIKACIJA I TRANSPORTA BOSNE I HERCEGOVINE DIREKCIJA ZA CIVILNO ZRAKOPLOVSTVO SARAJEVO	09 - SUDOV I -- 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	21.4.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-79/17	Ž-BR-05-46/15,	VISOKO SUDSKO I TUŽILAČKO VIJEĆE BOSNE I HERCEGOVINE APELACIONI SUD BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE	09 - SUDOV I -- 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLANAK 6)	21.4.2017	REALIZIRANA	DA
P-80/17	Ž-BL-05-68/17,	POLICIJSKA STANICA TEŠANJ	05 - POLICIJA	21.4.2017	REALIZIRANA	DA

P-81/17	Ž-BL-05-34/17,	ZP „ELEKTROKRAJINA“ A.D. BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA – 03- 2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	21.4.2017	REALIZIRANA	DA
P-82/17	Ž-BL-05-54/17,	PON-MINISTARSTVO ZA IZBJEGLICE I RASELJENA LICA REPUBLIKE SRPSKE	19 - UPRAVA	21.4.2017	REALIZIRANA	DA
P-83/17	Ž-BL-05-728/14,	OPŠTINA PRNJAVOR MINISTARSTVO UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE REPUBLIKE SRPSKE	19 - UPRAVA	24.4.2017	REALIZIRANA	DA
P-84/17	Ž-LI-04-83/17,	OSNOVNA ŠKOLA "FRA LOVRO KARAULA" LIVNO ŠKOLSKI ODBOR	10 - RADNI ODNOSI	16.5.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-85/17	Ž-SA-05-27/17,	FEDERALNO PRAVOBRANILAŠTVO SARAJEVO	19 - UPRAVA	5.5.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-86/17	Ž-BL-04-648/16,	UNIVERZITET U BANJALUCI POLJOPRIVREDNI FAKULTET	10 - RADNI ODNOSI	5.5.2017	REALIZIRANA	DA
P-87/17	Ž-BL-05-144/17,	GRAD BIHAĆ MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA BOSNE I HERCEGOVINE	17 - JAVNE ISPRAVE	5.5.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-88/17	Ž-BL-05-194/17,	JAVNA ZDRAVSTVENA USTANOVA BOLNICA GRADIŠKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA – 03- 2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	5.5.2017	REALIZIRANA	DA
P-89/17	Ž-SA-02-690/15,	VLADA UNSKO-SANSKOG KANTONA N/R PREMIJERA SKUPŠTINA UNSKO- SANSKOG KANTONA N/R PREDSJEDAVALJUĆEG SKUPŠTINE GRAD BIHAĆ N/R GRADONAČELNIKA	12 - OSOBE SA INVALIDITETOM	5.5.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-90/17	Ž-SA-04-1040/16,	VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	5.5.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-91/17	Ž-BL-06-748/16,	UNIVERZITET U ISTOČNOM SARAJEVU	01 - DISKRIMINACIJA	5.5.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-92/17	Ž-BL-04-698/16,	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KUPTURE I SPORTA UNSKO SANSKOG KANTONA	10 - RADNI ODNOSI	5.5.2017	NIJE REALIZIRANA	NE
P-93/17	Ž-BL-06-373/16,	UNIVERZITET U BANJOJ LUCI	10 - RADNI ODNOSI	5.5.2017	REALIZIRANA	DA

P-94/17	Ž-BL-06-178/17,	JU OSNOVNA ŠKOLA „ALEKSA ŠANTIĆ“ UGLJEVIK	01 - DISKRIMINACIJA – 01-03 - MOBING	5.5.2017	REALIZIRANA	DA
P-95/17	Ž-SA-05-1287/16,	AGENCIJA ZA DRŽAVNU SLUŽBU FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO N/R DIREKTORA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	5.5.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-96/17	Ž-SA-04-907/16,	ZAVOD ZA IZGRADNJU KANTONA SARAJEVO SARAJEVO N/R DIREKTORA	10 - RADNI ODNOSI	9.5.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-97/17	Ž-SA-01-327/17,	SLUŽBA SOCIJALNE ZAŠTITE OPĆINE NOVI GRAD SARAJEVO	13 - PRAVA DIJETETA	5.5.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-98/17	Ž-SA-05-637/15,	OPĆINA BUGOJNO OPĆINSKI NAČELNIK	19 - UPRAVA	5.5.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-99/17	Ž-SA-05-704/16,	MINISTARSTVO FINACIJA KANTONA SARAJEVO SEKTOR ZA TREZOR	09 - SUDOV	8.5.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-100/17	Ž-SA-04-177/17,	OPĆINA STARI GRAD SARAJEVO SEKTOR ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE SARAJEVO	19 - UPRAVA	8.5.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-101/17	Ž-MO-04-93/16,	FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	9.5.2017	REALIZIRANA	DA
P-102/17	Ž-SA-07-1247/16, Ž-SA-07-357/17,	MINISTARSTVO PRAVDE REPUBLIKE SRPSKE N/R MINISTRA FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE N/R MINISTRA	07 - ZATVORI – 07-1 - KORIŠTENJE ZAVODSKIH POGODNOSTI I POSJETE	18.5.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-103/17	Ž-SA-02-156/13, Ž-SA-02-367/13,	VLADA KANTONA SARAJEVO SARAJEVO N/R PREMIJERA KANTONA	12 - OSOBE SA INVALIDITETOM	18.5.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-104/17	Ž-SA-02-702/16,	JU KANTONALNI CENTAR ZA SOCIJALNI RAD SARAJEVO SLUŽBA SOCIJALNE ZAŠTITE OPĆINE NOVO SARAJEVO	12 - OSOBE SA INVALIDITETOM	18.5.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-105/17	Ž-LI-05-104/17,	ŽUPANIJSKA BOLNICA "FRA MIHOVIL SUČIĆ" LIVNO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	19.5.2017	REALIZIRANA	DA
P-106/17	Ž-LI-05-50/17,	OPĆINA LIVNO, OPĆINSKI NAČELNIK	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	19.5.2017	REALIZIRANA	DA
P-107/17	Ž-LI-05-94/17,	MINISTARSTVO ZNANOSTI, PROSVJETE, KULTURE I SPORTA KANTONA 10	19 - UPRAVA	19.5.2017	REALIZIRANA	DA
P-108/17	Ž-SA-05-1238/16,	KANTON SARAJEVO MINISTARSTVO PROSTORNOG UREĐENJA, GRAĐENJA I ZAŠTITE OKOLIŠA UPRAVA ZA STAMBENA PITANJA SARAJEVO	19 - UPRAVA	23.5.2017	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA

P-109/17	Ž-BL-05-180/17,	OPŠTINA VLAŠENICA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03- 2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	22.5.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-110/17	Ž-BL-05-613/16,	OPĆINA CENTAR SARAJEVO	15 - IMOVINSKO PRAVNI	23.5.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-111/17	Ž-BL-01-767/16,	ZAVOD ZA ŠKOLSTVO MOSTAR DJEČJI VRTIĆ „SPORTIĆ“ MINISTARSTVO PROSVJETE, ZNANOSTI, KULTURE I ŠPORTA HNK	13 - PRAVA DIJETETA	23.5.2017	REALIZIRANA	DA
P-112/17	Ž-BL-05-782/16,	MINISTARSTVO ZDRAVSTVA, RADA I SOCIJALNE POLITIKE USK FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA KANTONALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE USK FEDERALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	23.5.2017	REALIZIRANA	DA
P-113/17	Ž-BL-04-768/16,	ZU DOM ZDRAVLJA BIHAĆ	10 - RADNI ODNOSI	25.5.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-114/17	Ž-BL-04-130/17,	JKP VODOVOD I KANALIZACIJA, DOO TUZLA	21 - KOMUNALNE USLUGE	25.5.2017	REALIZIRANA	DA
P-115/17	Ž-BL-05-259/17,	URED ZA ZAKONODAVSTVO VLADE UNSKO-SANSKOG KANTONA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03- 2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	25.5.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-116/17	Ž-MO-05-163/16,	OPĆINSKO VIJEĆE ČAPLJINA OPĆINA ČAPLJINA N/R NAČELNIKA	15 - IMOVINSKO PRAVNI	25.5.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-117/17	Ž-LI-05-109/17,	OPĆINA KUPRES OPĆINSKI NAČELNIK	02 - MEDIJI I SLOBODA INFORMIRANJA	29.5.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-118/17	Ž-SA-05-176/17,	KANTONALNI SUD U SARAJEVU N/R PREDSJEDNIKA SUDA SARAJEVO	09 - SUDOVI	13.6.2017	REALIZIRANA	DA
P-119/17	Ž-SA-04-311/17,	MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA BIH SARAJEVO VIJEĆE MINISTARA BIH SARAJEVO VLADA RS BANJA LUKA FOND PENZIJSKOG I INVALIDSKOG OSIGURANJA RS BIJE LJINA	25 - PENZIJE	15.6.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA

P-120/17	Ž-SA-05-882/15,	OPĆINA STARI GRAD SLUŽBA ZA URBANIZAM SARAJEVO N/R NAČELNIKU OPĆINE STARI GRAD	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	13.6.2017	REALIZIRANA	DA
P-121/17	Ž-SA-04-178/17,	VLADA FBiH N/R PREMIJERA VLADE FBiH SARAJEVO FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA SARAJEVO MINISTRA FEDERALNOG MINISTARSTVA ZDRAVSTVA	23 - ZDRAVSTVO	14.6.2017	REALIZIRANA	DA
P-122/17	Ž-SA-05-1286/16,	AGENCIJA ZA DRŽAVNU SLUŽBU FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	14.6.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-123/17	Ž-SA-02-21/17,	FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA RS BANJA LUKA N/R DIREKTORA	12 - OSOBE SA INVALIDITETOM	14.6.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-124/17	Ž-SA-05-2/17, Ž-SA-05-5/17, Ž-SA-05-7/17,	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE JP BH POŠTA, D.O.O. SARAJEVO NADZORNI ODBOR	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	15.6.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-125/17	Ž-LI-05-137/17,	VLADA KANTONA 10 MINISTARSTVO ZNANOSTI, PROSVJETE, KULTURE I SPORTA KANTONA 10	19 - UPRAVA	13.7.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-126/17	Ž-SA-04-348/16,	VLADA KANTONA SARAJEVO MINISTARSTVO SAOBRAĆAJA KANTON SARAJEVO PRAVOBRANILAŠTVO KANTONA SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	19.6.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-127/17	Ž-SA-05-229/17,	MINISTARSTVO ZDRAVSTVA, RADA I SOCIJALNE ZAŠTITE ŽUPANIJE ZAPADNOHERCEGOVAČKE GRUDE N/R MINISTRA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	25.6.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-128/17	Ž-SA-02-1125/16,	PARLAMENT FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE PREDSTAVNIČKI DOM NARODA FEDERALNO MINISTARSTVO FINANSIJA N/R MINISTRA FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE N/R MINISTRA	12 - OSOBE SA INVALIDITETOM	19.6.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-129/17	Ž-MO-04-154/16,	GRAD ŠIROKI BRIJEG GRADSKO VIJEĆE ŠIROKI BRIJEG	11 - OBRAZOVANJE	21.6.2017	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-130/17	Ž-SA-05-346/17,	PON-OPĆINA CENTAR SARAJEVO N/R OPĆINSKOG NAČELNIKA SARAJEVO	19 - UPRAVA	19.9.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA

P-131/17	Ž-BR-04-26/17,	UNIVERZITETU U TUZLI	10 - RADNI ODNOSI	3.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-132/17	Ž-BR-05-113/17, Ž-BR-05-115/17,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA POLICIJSKOJ UPRAVI LUKAVAC	05 - POLICIJA	3.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-133/17	Ž-BL-04-685/16,	MINISTARSTVO FINANSIJA REPUBLIKE SRPSKE	25 - PENZIJE	4.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-134/17	Ž-BL-05-289/17,	OPŠTINA TESLIĆ	15 - IMOVINSKO PRAVNI	4.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-135/17	Ž-BL-05-203/17,	GRAD BANJA LUKA	15 - IMOVINSKO PRAVNI	4.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-136/17	Ž-BL-04-233/17,	FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA REPUBLIKE SRPSKE	23 - ZDRAVSTVO	4.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-137/17	Ž-BL-05-292/17,	ZAVOD ZA IZGRADNJU AD BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	4.7.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-138/17	Ž-BL-05-190/17,	PON-OPĆINA TRAVNIK	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	4.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-139/17	Ž-BL-05-196/17,	PON-ADVOKATSKA-ODVJETNIČKA KOMORA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE	17 - JAVNE ISPRAVE	4.7.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-140/17	Ž-BL-05-79/17,	„KOMUNALAC“ A.D. DERVENTA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	4.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-141/17	Ž-BL-05-414/17,	VLADA REPUBLIKE SRPSKE VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE	19 - UPRAVA	4.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-142/17	Ž-BL-04-771/16,	MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE UNIVERZITET U BANJOJ LUCI	11 - OBRAZOVANJE	4.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-143/17	Ž-BL-05-781/16,	PON-ZDRAVSTVENA USTANOVA DOM ZDRAVLJA BIHAĆ	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	4.7.2017	NEMA ODGOVORA	NE

P-144/17	Ž-BL-04-212/17,	MINISTARSTVO RADA I BORAČKO INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE REPUBLIKE SRPSKE	10 - RADNI ODNOSI	4.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-145/17	Ž-BL-05-753/16,	PON-MINISTARSTVO FINANSIJA REPUBLIKE SRPSKE	09 - SUDOV I -- 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	4.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-146/17	Ž-BL-05-747/16,	PON-OPĆINA KALESIJA	20 - RATNE ŠTETE	6.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-147/17	Ž-SA-02-636/16,	OPĆINSKI SUD TUZLA T U Z L A	12 - OSOBE SA INVALIDITETOM	6.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-148/17	Ž-BL-05-115/17,	OPĆTINA GRADIŠKA	05 - POLICIJA	6.7.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-149/17	Ž-SA-04-1005/16,	FOND ZA PROFESIONALNU REHABILITACIJU I ZAPOSŁJAVANJE OSOBA SA INVALIDITETOM FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE N/R DIREKTORA	10 - RADNI ODNOSI	5.7.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-150/17	Ž-SA-04-324/17,	ZAVOD ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA KANTONA SARAJEVO SARAJEVO	23 - ZDRAVSTVO	5.7.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-151/17	Ž-SA-05-1008/16,	GRAD ZENICA SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE ODJEL GRAĐEVINSKE INSPEKCIJE ZENICA	19 - UPRAVA	5.7.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-152/17	Ž-SA-05-402/17, Ž- SA-05-403/17,	MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE NAUKU I MLAĐE KANTONA SARAJEVO SARAJEVO N/R MINISTRA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03- 1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	6.7.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-153/17	Ž-SA-05-592/16,	MINISTARSTVO PROSTORNOG UREĐENJA, GRAĐENJA I ZAŠTITE OKOLIŠA KANTONA SARAJEVO SARAJEVO N/R MINISTRA	19 - UPRAVA	6.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-154/17	Ž-SA-05-454/17,	KANTONALNO TUŽILAŠTVO KANTONA SARAJEVO SARAJEVO N/R GLAVNE TUŽITELJICE	26 - TUŽILAŠTVA	6.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-155/17	Ž-LI-05-148/16,	KANTONALNI SUD U MOSTARU	09 - SUDOV I -- 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLANAK 6)	31.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-156/17	Ž-LI-05-134/17,	OPĆINSKI SUD U TRAVNIKU	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 09- 1 - ŽALBE NA RAD SUDACA/SUTKINJA	31.7.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA

P-157/17	Ž-BR-05-247/16,	JAVNO PODUZEĆE ELEKTROPRIVREDA BIH, PODRUŽNICA TERMoeLEKTRANA "TUZLA" TUZLA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	21.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-158/17	Ž-BR-05-171/16,	PON-GRAD TUZLA SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE	19 - UPRAVA	21.7.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-159/17	Ž-BR-04-222/16,	PON-FEDERALNI ZAVOD ZA MIROVINSKO/PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE KANTONALNA ADMINISTRATIVNA SLUŽBA ZA POSAVSKI KANTON ORAŠJE	25 - MIROVINE	21.7.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-160/17	Ž-BR-05-182/16,	PON-GRAD TUZLA SLUŽBA ZA KOMUNALNE POSLOVE, IZGRADNJU I POSLOVE MJESNIH ZAJEDNICA 75000 TUZLA	19 - UPRAVA	21.7.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-161/17	Ž-BR-05-198/16,	PON-OPĆINSKI SUD U LUKAVCU LUKAVAC	09 - SUDOVI -- 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLANAK 6)	21.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-162/17	Ž-BL-05-254/17,	SKUPŠTINA GRADA BANJA LUKA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	21.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-163/17	Ž-BL-04-205/17,	JU STUDENTSKI DOM FOČA	10 - RADNI ODNOSI	27.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-164/17	Ž-BL-05-56/17,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA REPUBLIKE SRPSKE POLICIJSKA STANICA LAZAREVO, BANJA LUKA	05 - POLICIJA	27.7.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-165/17	Ž-BL-05-162/17,	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE PODRUČNA JEDINICA ZVORNIK	20 - RATNE ŠTETE	21.7.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-166/17	Ž-BL-04-350/17,	TERMoeLEKTRANA UGLJEVIK	25 - PENZIJE	21.7.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-167/17	Ž-BL-05-40/17,	PON-OPŠTINA FOČA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	23.10.2017	NIJE REALIZIRANA	NE
P-168/17	Ž-SA-05-1168/16,	OPĆINA RAVNO RAVNO N/R OPĆINSKOG NAČELNIKA	09 - SUDOVI	19.7.2017	NEMA ODGOVORA	NE

P-169/17	Ž-SA-05-1295/16,	OPĆINA TRAVNIK N/R NAČELNIKA	19 - UPRAVA	20.7.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-170/17	Ž-BL-04-318/17,	MINISTARSTVO UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE REPUBLIKE SRPSKE UPRAVNA INSPEKCIJA	10 - RADNI ODNOSI	25.7.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-171/17	Ž-BL-05-797/16,	SKUPŠTINA GRADA PRIJEDOR	19 - UPRAVA	25.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-172/17	Ž-BL-06-455/17,	GRADSKA UPRAVA I GRADSKO VIJEĆE TUZLA	01 - DISKRIMINACIJA	25.7.2017	NIJE REALIZIRANA	NE
P-173/17	Ž-BL-06-215/17,	OPĆINA JAJCE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-12 - NA OSNOVI NACIONALNOG ILI SOCIJALNOG PORIJEKLA	25.7.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-174/17	Ž-SA-06-458/17,	PARLAMENT FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO MINISTARSTVO SAOBRAĆAJA KANTONA SARAJEVO SARAJEVO N/R MINISTRA MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA KANTONA SARAJEVO POLICIJSKA STANICA CENTAR SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-19 - NA OSNOVI SEKSUALNE ORIJENTACIJE	25.7.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-175/17	Ž-BR-04-305/15,	PEDAGOŠKI ZAVOD TUZLANSKOG KANTONA TUZLA	10 - RADNI ODNOSI	26.7.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-176/17	Ž-SA-04-208/17,	VLADA KANTONA SARAJEVO N/R PREMIJERA MINISTARSTVO PRIVREDE KANTONA SARAJEVO N/R MINISTRA SKUPŠTINA KANTONA SARAJEVO NA ZNANJE PREDSJEDAVAJUĆOJ I ZASTUPNICIMA	10 - RADNI ODNOSI	19.7.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-177/17	Ž-SA-06-256/17,	JAVNO PREDUZEĆE VODOVOD I KANALIZACIJA D.O.O ZENICA N/R SKUPŠTINE PREDUZEĆA N/R NADZORNOG ODBORA N/R DIREKTORA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	25.7.2017	REALIZIRANA	DA
P-178/17	Ž-SA-05-68/17,	FEDERALNO MINISTARSTVO OKOLIŠA I TURIZMA	19 - UPRAVA	30.6.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-179/17	Ž-SA-05-238/17,	VLADA KANTONA SARAJEVO SARAJEVO	19 - UPRAVA	26.7.2017	NEMA ODGOVORA	NE

P-180/17	Ž-SA-04-985/16,	JU "MJEŠOVITA SREDNJA ŠKOLA" ZENICA N/R DIREKTORA	10 - RADNI ODNOSI	8.8.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-181/17	Ž-SA-07-1270/16,	MINISTARSTVO PRAVDE REPUBLIKE SRPSKE N/R MINISTRA KAZNENO-POPRAVNI ZAVOD BIJE LJINA N/R DIREKTORA	07 - ZATVORI	11.9.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-182/17	Ž-BR-05-228/16,	PON-GRAD TUZLA SLUŽBA ZA KOMUNALNE POSLOVE, IZGRADNJU I POSLOVE MJESNIH ZAJEDNICA TUZLA	15 - IMOVINSKO PRAVNI	17.8.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-183/17	Ž-BR-04-148/17,	UNIVERZITET U TUZLI - REKTORAT N/R REKTORA FILOZOFSKI FAKULTET N/R DEKANA ETIČKI KOMITET UNIVERZITETA U TUZLI	11 - OBRAZOVANJE	17.8.2017	REALIZIRANA	DA
P-184/17	Ž-BR-05-251/16,	GRAD TUZLA SLUŽBA ZA BORAČKO-INVALIDSKU ZAŠTITU, STAMBENE POSLOVE I INTEGRACIJU RASELJENIH LICA TUZLA	19 - UPRAVA	17.8.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-185/17	Ž-BR-05-252/16,	GRAD TUZLA SLUŽBA ZA BORAČKO-INVALIDSKU ZAŠTITU, STAMBENE POSLOVE I INTEGRACIJU RASELJENIH LICA TUZLA	19 - UPRAVA	17.8.2017	REALIZIRANA	DA
P-186/17	Ž-BR-05-253/16,	GRAD TUZLA SLUŽBA ZA BORAČKO-INVALIDSKU ZAŠTITU, STAMBENE POSLOVE I INTEGRACIJU RASELJENIH LICA TUZLA	19 - UPRAVA	17.8.2017	REALIZIRANA	DA
P-187/17	Ž-BR-06-160/16,	POLICIJA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE BRČKO - MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA TUZLA -FEDERALNI ZAVOD ZA MIROVINSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE ŽUPANIJSKO ADMINISTRATIVNA SLUŽBA POSAVSKOG KANTONA ORAŠJE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-12 - NA OSNOVI NACIONALNOG ILI SOCIJALNOG PORIJEKLA	17.8.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-188/17	Ž-BR-05-115/15,	OPĆINA ORAŠJE SLUŽBA ZA CIVILNU ZAŠTITU I NADZOR, URBANISTIČKO GRAĐEVINSKA INSPEKCIJA ORAŠJE	19 - UPRAVA	17.8.2017	REALIZIRANA	DA
P-189/17	Ž-BL-05-488/17,	MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	22.8.2017	NIJE REALIZIRANA	NE

P-190/17	Ž-BL-05-380/17,	OPŠTINA MODRIČA	15 - IMOVINSKO PRAVNI	23.8.2017	REALIZIRANA	DA
P-191/17	Ž-SA-06-111/17,	JAVNA USTANOVA KANTONALNA BOLNICA ZENICA ŽENICA N/R DIREKTORA N/R UPRAVNOG ODBORA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	28.8.2017	REALIZIRANA	DA
P-192/17	Ž-SA-05-977/16,	KANTONALNI SUD U BIHAĆU N/R PREDSEDNIKA SUDA	19 - UPRAVA	29.8.2017	REALIZIRANA	DA
P-193/17	Ž-SA-05-673/16,	OPĆINA BANOVICI N/R NAČELNIKA	19 - UPRAVA	29.8.2017	REALIZIRANA	DA
P-194/17	Ž-SA-02-1256/16,	J.P. ELEKTROPRIVREDA BIH D.D. -- SARAJEVO ZAVISNO DRUŠTVO RUDNICI "KREKA" D.O.O. -- TUZLA RUDNIK "MRAMOR" U MRAMORU	12 - OSOBE SA INVALIDITETOM	29.8.2017	REALIZIRANA	NE
P-195/17	Ž-SA-05-184/17,	OPĆINA TRAVNIK TRAVNIK	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	29.8.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-196/17	Ž-SA-04-122/17,	UNIVERZITET U SARAJEVU UPRAVNI ODBOR SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	29.8.2017	REALIZIRANA	DA
P-197/17	Ž-SA-04-351/17,	ZAVOD ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA KANTONA SARAJEVO N/R DIREKTORA SARAJEVO	23 - ZDRAVSTVO	29.8.2017	REALIZIRANA	DA
P-198/17	Ž-SA-01-349/17,	J.U. GIMNAZIJA OBALA SARAJEVO N/R DIREKTORA	13 - PRAVA DJETETA	30.8.2017	REALIZIRANA	DA
P-199/17	Ž-SA-05-158/17,	PON-MINISTARSTVO VANSKIH POSLOVA BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	30.8.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-200/17	Ž-BL-04-419/17,	AGENCIJA ZA RAZVOJ VISOKOG OBRAZOVANJA I OSIGURANJA KVALITETA BOSNE I HERCEGOVINE	11 - OBRAZOVANJE	31.8.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-201/17	Ž-BL-05-98/17,	SREDNJOBOSANSKI KANTON/KANTON SREDIŠNJA BOSNA MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA	05 - POLICIJA	31.8.2017	REALIZIRANA	DA
P-202/17	Ž-BL-05-361/17,	ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU, KULTURU I SPORT	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	31.8.2017	REALIZIRANA	DA
P-203/17	Ž-BL-05-464/17,	GRAD BIHAĆ	15 - IMOVINSKO PRAVNI	31.8.2017	NIJE REALIZIRANA	DA

P-204/17	Ž-BL-05-528/17,	INSTITUT ZA INTELEKTUALNU SVOJINU BOSNE I HERCEGOVINE ASOCIJACIJA KOMPOZITORA – MUZIČKIH STVARALACA AMUS	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	31.8.2017	REALIZIRANA	DA
P-205/17	Ž-BL-04-460/17,	PON-MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE	10 - RADNI ODNOSI	31.8.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-206/17	Ž-BL-05-381/17,	OSNOVNI SUD MODRIČA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03- 1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	31.8.2017	REALIZIRANA	DA
P-207/17	Ž-BL-01-104/17,	PON-UNIVERZITET U BIHAĆU ETIČKI KOMITET	13 - PRAVA DJETETA	31.8.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-208/17	Ž-BL-05-383/17,	MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE, GRAĐEVINARSTVO I EKOLOGIJU REPUBLIKE SRPSKE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03- 2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	4.9.2017	REALIZIRANA	DA
P-209/17	Ž-SA-05-1025/16,	MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE REPUBLIKE SRPSKE	19 - UPRAVA	28.8.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-210/17	Ž-LI-05-368/16,	UPRAVA ZA PITANJA BRANITELJA I STRADALNIKA DOMOVinskog RATA HVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	6.9.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-211/17	Ž-LI-05-361/16,	SLUŽBA ZA GEODETSKE, IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE I KATASTAR NEKRETNINA TOMISLAVGRAD	19 - UPRAVA	6.9.2017	REALIZIRANA	DA
P-212/17	Ž-LI-05-82/17,	SLUŽBA ZA GEODETSKE, IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE I KATASTAR NEKRETNINA TOMISLAVGRAD	19 - UPRAVA	6.9.2017	REALIZIRANA	DA
P-213/17	Ž-SA-06-56/17,	MINISTARSTVO PROSTORNOG UREĐENJA, GRAĐENJA I ZAŠTITE OKOLIŠA KANTONA SARAJEVO N/R MINISTRA SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA	5.9.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-214/17	Ž-MO-05-110/16,	FEDERALNO MINISTARSTVO ENERGIJE, RUDARSTVA I INDUSTRIJE MOSTAR	15 - IMOVINSKO PRAVNI	19.9.2017	REALIZIRANA	DA

P-215/17	Ž-BR-04-16/17,	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA NAUKE, KULTURE I SPORTA TUZLANSKOG KANTONA TUZLA PEDAGOŠKI ZAVOD TUZLANSKOG KANTONA TUZLA JAVNA USTANOVA OSNOVNA ŠKOLA "VUKOVIJE" VUKOVIJE DONJE KALESIJA	11 - OBRAZOVANJE	20.9.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-216/17	Ž-BR-05-281/16,	GRAD TUZLA SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE -INSPEKTORAT URBANISTIČKO GRAĐEVINSKE, TURISTIČKO-UGOSTITELJSKE I PUTNE DJELATNOSTI TUZLA	19 - UPRAVA	20.9.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-217/17	Ž-BR-05-96/15,	OPĆINA ŽIVINICE - SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE - GRAĐEVINSKO-URBANISTIČKA INSPEKCIJA - SLUŽBA CIVILNE ZAŠTITE ŽIVINICE	19 - UPRAVA	20.9.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-218/17	Ž-BR-04-47/17,	OPĆINA ŽIVINICE -SLUŽBA ZA PROSTORNO PLANIRANJE I KOMUNALNE POSLOVE ŽIVINICE	21 - KOMUNALNE USLUGE	20.9.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-219/17	Ž-BR-04-30/17,	VLADA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE; 1. ODJEL ZA PROSTORNO PLANIRANJE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE 2. ODJEL ZA RASELJENE OSOBE, IZBJEGLICE I STAMBENA PITANJA 3. URED ZA UPRAVLJANJE JAVNOM IMOVINOM	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	20.9.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-220/17	Ž-BR-02-153/16,	VLADI BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE, ODJELU ZA PROSTORNO PLANIRANJE I IMOVINSKO PRAVNE POSLOVE	12 - OSOBE SA INVALIDITETOM	20.9.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-221/17	Ž-BR-04-124/17,	-VLADA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE -SKUPŠTINA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE	11 - OBRAZOVANJE	20.9.2017	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-222/17	Ž-BR-05-159/17,	GRAD TUZLA - SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE - SLUŽBA ZA KOMUNALNE POSLOVE, IZGRADNJU I POSLOVE MJESNIH ZAJEDNICA TUZLA JP "CESTE FEDERACIJE BIH" SARAJEVO	19 - UPRAVA	26.9.2017	REALIZIRANA	DA

P-223/17	Ž-SA-01-341/17,	KANTON SARAJEVO MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA N/R MINISTRA KANTONALNO TUŽILAŠTVO KANTONA SARAJEVO N/R GLAVNE TUŽITELJICE	13 - PRAVA DJETETA	21.9.2017	REALIZIRANA	DA
P-224/17	Ž-BL-05-166/17,	VLADA SREDNJOBOSANSKOG KANTONA MINISTARSTVO PRAVOSUĐA I UPRAVE SREDNJOBOSANSKOG KANTONA MINISTARSTVO FINACIJA SREDNJOBOSANSKOG KANTONA	09 - SUDOV I -- 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	22.9.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-225/17	Ž-BL-04-673/16,	„ČISTOČA“ A.D. BANJA LUKA	21 - KOMUNALNE USLUGE	22.9.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-226/17	Ž-BL-05-213/17,	OSNOVNI SUD U BANJOJ LUCI	09 - SUDOV I	22.9.2017	REALIZIRANA	NE
P-227/17	Ž-BL-05-172/17,	VLADA SREDNJOBOSANSKOG KANTONA MINISTARSTVO PRAVOSUĐA I UPRAVE SREDNJOBOSANSKOG KANTONA	09 - SUDOV I -- 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLANAK 6)	22.9.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-228/17	Ž-BL-05-334/17,	FEDERALNI ZAVOD ZA PENZIJSKOMIROVINSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE KANTONALNA ADMINISTRATIVNA SLUŽBA BIHAĆ MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA UNSKO-SANSKOG KANTONA	26 - TUŽILAŠTVA	2.10.2017	REALIZIRANA	DA
P-229/17	Ž-BL-04-55/17,	FOND ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE REPUBLIKE SRPSKE FILIJALA BANJA LUKA	25 - PENZIJE	2.10.2017	REALIZIRANA	NE
P-230/17	Ž-BL-06-432/17,	ZP „HIDROELEKTRANE NA VRBASU“ AD	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	2.10.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-231/17	Ž-BL-05-156/17,	OPŠTINA KNEŽEVO MINISTARSTVO UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE REPUBLIKE SRPSKE	19 - UPRAVA	3.10.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-232/17	Ž-BL-05-103/17,	VLADA UNSKO SANSKOG KANTONA MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA UNSKO SANSKOG KANTONA	05 - POLICIJA	3.10.2017	REALIZIRANA	NE
P-233/17	Ž-SA-01-793/16,	MINISTARSTVO PROSTORNOG UREĐENJA I ZAŠTITE OKOLIŠA KANTONA SARAJEVO SARAJEVO KJKP „RAD“ D.O.O. SARAJEVO SARAJEVO	13 - PRAVA DJETETA	2.10.2017	NEMA ODGOVORA	NE

P-234/17	Ž-BL-04-275/17,	PON-JU OSNOVNA ŠKOLA „DESANKA MAKSIMOVIĆ“ MINISTARSTVO PROSVJETA I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE	10 - RADNI ODNOSI	2.10.2017	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-235/17	Ž-SA-05-185/17,	MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO N/R MINISTRA	19 - UPRAVA	3.10.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-236/17	Ž-SA-05-845/17,	JAVNO PREDUZEĆE "INFO CENTAR" SOKOLAC SOKOLAC	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	3.10.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-237/17	Ž-SA-06-159/16,	FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE SARAJEVO FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE SARAJEVO	16 - NASILJE	4.10.2017	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-238/17	Ž-SA-05-758/16,	OSNOVNI SUD U BANJOJ LUCI N/R PREDSJEDNIKA	09 - SUDOVI -- 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLANAK 6)	4.10.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-239/17	Ž-SA-04-572/17,	PON-FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA SARAJEVO N/R MINISTRA	23 - ZDRAVSTVO	9.10.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-240/17	Ž-BL-05-564/17,	AGENCIJA ZA LIJEKOVE I MEDICINSKA SREDSTVA BOSNE I HERCEGOVINE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03- 2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	6.10.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-241/17	Ž-MO-05-85/17,	OPĆINA POSUŠJE NAČELNIK	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	9.10.2017	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-242/17	Ž-MO-05-10/17,	VLADA HNK MOSTAR	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	9.10.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-243/17	Ž-MO-05-77/17, Ž- MO-05-78/17,	OPĆINA JABLANICA OPĆINSKO VIJEĆE	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	9.10.2017	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-244/17	Ž-MO-05-3/17,	VLADA HNK MOSTAR	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	9.10.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-245/17	Ž-MO-05-4/17,	VLADA HNK/Ž MOSTAR	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	9.10.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-246/17	Ž-BR-04-114/17,	PON-OPĆINA GRADAČAC GRADAČAC	10 - RADNI ODNOSI	10.10.2017	NEMA ODGOVORA	NE

P-247/17	Ž-BR-05-266/16,	PON-OSNOVNI SUD BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE BRČKO	09 - SUDOV I – 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLANAK 6)	10.10.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-248/17	Ž-BR-05-109/17,	PON-SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE INSPEKTORAT URBANISTIČKO-GRAĐEVINSKE, TRŽIŠNE, TURISTIČKO-UGOSTITELJSKE, PUTNE I TERMOENERGETSKE INSPEKCIJE TUZLA	19 - UPRAVA	10.10.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-249/17	Ž-BR-05-275/16,	PON-GRAD TUZLA -GRADONAČELNIK GRADA TUZLE -SLUŽBA ZA EKONOMSKI RAZVOJ I DRUŠTVENE DJELATNOSTI TUZLA	19 - UPRAVA	10.10.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-250/17	Ž-BR-05-287/16,	GRAD TUZLA -SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE TUZLA	19 - UPRAVA	10.10.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-251/17	Ž-BL-05-325/17,	MINISTARSTVO FINACIJA UNSKO-SANSKOG KANTONA	09 - SUDOV I – 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	10.10.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-252/17	Ž-BL-05-320/17,	MINISTARSTVO FINACIJA UNSKO-SANSKOG KANTONA	09 - SUDOV I – 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	10.10.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-253/17	Ž-SA-03-537/17,	JAVNA ZDRAVSTVENA USTANOVA UNIVERZITETSKO KLINIČKI CENTAR TUZLA TUZLA VLADA TUZLANSKOG KANTONA MINISTARSTVO ZDRAVSTVA TUZLA	04 - VJERSKE SLOBODE / RELIGIJA	16.10.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-254/17	Ž-SA-06-233/17,	OPĆINA RAVNO RAVNO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-12 - NA OSNOVI NACIONALNOG ILI SOCIJALNOG PORIJEKLA	16.10.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-255/17	Ž-SA-04-676/17,	JAVNA USTANOVA OPĆA BOLNICA "PRIM. DR. ABDULAH NAKAŠ" N/R DIREKTORA N/R UPRAVNOG ODBORA	10 - RADNI ODNOSI	16.10.2017	REALIZIRANA	DA
P-256/17	Ž-SA-06-1150/16,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA REPUBLIKE SRPSKE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-12 - NA OSNOVI NACIONALNOG ILI SOCIJALNOG PORIJEKLA	19.10.2017	NIJE REALIZIRANA	DA

P-257/17	Ž-BL-04-456/17, Ž-BL-04-499/17, Ž-BL-04-585/17, Ž-BL-05-466/17,	ELEKTROPRIVDERA BOSNE I HERCEGOVINE PODRUČNICA "ELEKTRODISTRIBUCIJA" BIHAĆ OPĆINA KLJUČ	20 - RATNE ŠTETE, 21 - KOMUNALNE USLUGE	19.10.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-258/17	Ž-BL-05-199/17,	SKUPŠTINA OPŠTINE ČELINAC	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	19.10.2017	REALIZIRANA	DA
P-259/17	Ž-BL-05-394/16,	OPŠTINA VIŠEGRAD	15 - IMOVINSKO PRAVNI	19.10.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-260/17	Ž-BL-05-529/17,	PARLAMENT FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	19.10.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-261/17	Ž-BL-05-686/17,	FEDERALNA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO PRAVNE POSLOVE SARAJEVO	15 - IMOVINSKO PRAVNI	19.10.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-262/17	Ž-BL-05-445/17,	PON-REPUBLIKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO PRAVNE POSLOVE BANJA LUKA	15 - IMOVINSKO PRAVNI	19.10.2017	REALIZIRANA	DA
P-263/17	Ž-BL-04-299/17,	PON-"INTAL" AD MILIĆI	10 - RADNI ODNOSI	19.10.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-264/17	Ž-SA-04-296/17,	FEDERALNI ZAVOD ZA PENZIJSKO/IMOVINSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE MOSTAR POREZNA UPRAVA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO FEDERALNI ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE SARAJEVO	25 - MIROVINE	25.10.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-265/17	Ž-SA-05-556/16,	PON-FEDERALNO MINISTARSTVO RASELJENIH OSOBA I IZBJEGLICA SARAJEVO	19 - UPRAVA	20.10.2017	REALIZIRANA	DA
P-266/17	Ž-SA-05-462/17,	OPĆINA VOGOŠĆA VOGOŠĆA OPĆINSKO VIJEĆE VOGOŠĆA VOGOŠĆA	15 - IMOVINSKO PRAVNI	23.10.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-267/17	Ž-LI-05-219/17,	OSNOVNA ŠKOLA "IVAN GORAN KOVAČIĆ" LIVNO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	26.10.2017	REALIZIRANA	DA
P-268/17	Ž-LI-05-261/17,	OPĆINSKO VIJEĆE TOMISLAVGRAD POVJERENSTVO ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA, PREDSTAVKE I PRITUŽBE GRAĐANA	19 - UPRAVA	26.10.2017	NEMA ODGOVORA	NE

P-269/17	Ž-LI-05-220/17,	OSNOVNA GLAZBENA ŠKOLA „TOMISLAV GRAD“ TOMISLAVGRAD	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	26.10.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-270/17	Ž-LI-05-309/17,	OPĆINA LIVNO	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	26.10.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-271/17	Ž-LI-05-221/17,	OPĆINA LIVNO SLUŽBA ZA GOSPODARSTVO I INSPEKCIJSKE POSLOVE	19 - UPRAVA	26.10.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-272/17	Ž-LI-05-217/17,	OPĆINA KUPRES OPĆINSKO VIJEĆE	19 - UPRAVA	26.10.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-273/17	Ž-LI-05-214/17,	OPĆINA LIVNO SLUŽBA ZA GOSPODARSTVO I INSPEKCIJSKE POSLOVE	19 - UPRAVA	26.10.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-274/17	Ž-LI-05-29/17,	OPĆINSKI SUD U LIVNU	09 - SUDOVI	26.10.2017	REALIZIRANA	DA
P-275/17	Ž-LI-05-51/17,	ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON „STAMBENI SERVIS“ D.O.O.ZENICA	19 - UPRAVA	26.10.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-276/17	Ž-SA-06-475/17,	OPĆINA NOVO SARAJEVO N/R NAČELNIKA SARAJEVO AGENCIJA ZA DRŽAVNU SLUŽBU FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE N/R DIREKTORA SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-18 - NA OSNOVI DRUŠTVENOG POLOŽAJA I SPOLA	25.10.2017	REALIZIRANA	DA
P-277/17	Ž-SA-06-920/17,	FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA: UNSKO-SANSKOG KANTONA, POSAVSKOG KANTONA, TUZLANSKOG KANTONA, ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA, BOSANSKO-PODRINJSKOG KANTONA, SREDNJOBOSANSKOG KANTONA, HERCEGOVAČKO- NERETVANSKOG KANTONA, ZAPADNOHERCEGOVAČKOG KANTONA, KANTON SARAJEVO KANTONA 10	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-19 - NA OSNOVI SEKSUALNE ORIJENTACIJE	26.10.2017	REALIZIRANA	DA
P-278/17	Ž-SA-05-976/17, Ž- SA-06-619/17,	UNIVERZITET U SARAJEVU EKONOMSKI FAKULTET REKTOR UNIVERZITETA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING, 03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	26.10.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-279/17	Ž-MO-05-35/17,	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA	15 - IMOVINSKO PRAVNI	27.10.2017	REALIZIRANA	DA

P-280/17	Ž-MO-05-44/17,	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA	15 - IMOVINSKO PRAVNI	27.10.2017	REALIZIRANA	DA
P-281/17	Ž-SA-05-532/17,	PON - FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE UPRAVNA INSPEKCIJA SARAJEVO	19 - UPRAVA	27.10.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-282/17	Ž-SA-05-643/17,	PON - MINISTARSTVO FINANSIJA SREDNJOBOSANSKO KANTONA TRAVNIK	09 - SUDOV I	27.10.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-283/17	Ž-BL-05-342/17,	OPŠTINA HAN PIJESAK SKUPŠTINA OPŠTINE	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	30.10.2017	NIJE REALIZIRANA	NE
P-284/17	Ž-BL-05-594/17,	MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	30.10.2017	REALIZIRANA	NE
P-285/17	Ž-BL-06-502/17,	OPĆINA STARI GRAD SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA	1.11.2017	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-286/17	Ž-SA-06-713/16,	FOND ZA PROFESIONALNU REHABILITACIJU I ZAPOSŁJAVANJE OSOBA SA INVALIDITETOM N/R DIREKTORA UPRAVNOM ODBORU SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA – 01-03 - MOBING	10.11.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-287/17	Ž-SA-04-686/17,	PON-FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE UPRAVNI INSPEKTORAT SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	14.11.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-288/17	Ž-BL-04-678/16,	JKP „10. JUL“ BOSANSKA KRUPA	10 - RADNI ODNOSI	20.11.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-289/17	Ž-BR-04-265/17,	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE KULTURE I SPORTA TUZLANSKOG KANTONA TUZLA MJESOVITA SREDNJA ŠKOLA ŽIVINICE ŽIVINICE INSPEKTORAT OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA TUZLANSKOG KANTONA TUZLA PEDAGOŠKI ZAVOD TUZLANSKOG KANTONA TUZLA	11 - OBRAZOVANJE	22.11.2017	REALIZIRANA	DA
P-290/17	Ž-SA-06-630/17,	PRIVATNI POSLODAVCI	01 - DISKRIMINACIJA	21.11.2017	REALIZIRANA	NE
P-291/17	Ž-SA-06-274/16,	KANTONALNO TUŽILAŠTVO KANTONA SARAJEVO SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA – 01-19 - NA OSNOVI SEKSUALNE ORIJENTACIJE	21.11.2017	REALIZIRANA	DA

P-292/17	Ž-SA-01-1240/16,	MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE JAVNA USTANOVA SŠC "RUDO" N/R DIREKTORA CENTAR ZA SOCIJALNI RAD RUDO	13 - PRAVA DJETETA	21.11.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-293/17	Ž-BL-05-484/17,	OPŠTINA GRADIŠKA	19 - UPRAVA	22.11.2017	REALIZIRANA	DA
P-294/17	Ž-BL-04-385/17,	FOND PENZIJSKO I INVALIDSKOG OSIGURANJA REPUBLIKE SRPSKE FILIJALA DOBOJ	25 - PENZIJE	22.11.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-295/17	Ž-BL-04-132/17,	FOND ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE REPUBLIKE SRPSKE MINISTARSTVO RADA I BORAČKO INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE MINISTARSTVO FINANSIJA REPUBLIKE SRPSKE	25 - PENZIJE	22.11.2017	REALIZIRANA	DA
P-296/17	Ž-BL-05-591/17,	VRHOVNI SUD REPUBLIKE SRPSKE	09 - SUDOV	22.11.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-297/17	Ž-BL-05-595/17,	GRAD BANJA LUKA	19 - UPRAVA	23.11.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-298/17	Ž-BL-04-467/17,	JU „VODE SRPSKE“ BIJEJLINA	10 - RADNI ODNOSI	24.11.2017	NIJE REALIZIRANA	NE
P-299/17	Ž-BL-04-736/16,	FOND ZDRAVSTVENOG OSUGURANJA REPUBLIKE SRPSKE	23 - ZDRAVSTVO	24.11.2017	REALIZIRANA	DA
P-300/17	Ž-BL-04-312/17,	MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE FOND ZDRAVSTVENOG OSUGURANJA REPUBLIKE SRPSKE	23 - ZDRAVSTVO	24.11.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-301/17	Ž-SA-04-757/17,	KANTON SARAJEVO MINISTARSTVO PRIVREDE N/R MINISTRA SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	24.11.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-302/17	Ž-SA-04-646/17,	RUDNICI MRKOG UGLJA „BANOVČIĆ“ D.D. BANOVČIĆ BANOVČIĆ N/R DIREKTORA	10 - RADNI ODNOSI	24.11.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-303/17	Ž-SA-05-255/17,	GRAD TUZLA SLUŽBA ZA OPĆU UPRAVU I ZAJEDNIČKE POSLOVE N/R GRADONAČELNIKA TUZLA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	27.11.2017	REALIZIRANA	DA
P-304/17	Ž-BR-04-141/17,	OPĆINA BANOVČIĆ -N/R NAČELNIKA BANOVČIĆ	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	27.11.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-305/17	Ž-BR-05-118/17,	OPĆINA ŽIVINICE -N/R NAČELNIKA ŽIVINICE	15 - IMOVINSKO PRAVNI	27.11.2017	NEMA ODGOVORA	NE

P-306/17	Ž-BR-04-220/17,	GRAD TUZLA - SLUŽBA CIVILNE ŽAŠTITE TUZLA	21 - KOMUNALNE USLUGE	27.11.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-307/17	Ž-BR-05-238/17,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA POLICIJSKA STANICA ZAPAD TUZLA TUZLA	19 - UPRAVA	27.11.2017	REALIZIRANA	DA
P-308/17	Ž-BR-05-244/17,	TUZLANSKI KANTON MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA POLICIJSKA UPRAVA TUZLA POLICIJSKA STANICA „ZAPAD“ TUZLA	05 - POLICIJA	27.11.2017	REALIZIRANA	DA
P-309/17	Ž-SA-05-714/17,	PARLAMENT FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE PREDSTAVNIČKI DOM KABINET PREDSEDAVAJUĆEG SARAJEVO N/R PREDSEDAVAJUĆEG	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	27.11.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-310/17	Ž-SA-05-899/17,	ZAVOD ZA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU ZAPOSLENIKA MUP-A KANTONA SARAJEVO SARAJEVO N/R DIREKTORA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	27.11.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-311/17	Ž-BL-01-627/17,	MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE OSNOVNA ŠKOLA „BRANKO ĆOPIĆ“ BANJA LUKA	13 - PRAVA DJETETA	28.11.2017	NEMA ODGOVORA	DA
P-312/17	Ž-LI-05-333/17,	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD GLAMOČ - GLAMOČ	19 - UPRAVA	11.12.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-313/17	Ž-LI-05-334/17,	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD GLAMOČ - GLAMOČ	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	11.12.2017	REALIZIRANA	DA
P-314/17	Ž-MO-01-139/17,	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, ZNANOSTI, KULTURE I ŠPORTA ŽZH	13 - PRAVA DJETETA	7.12.2017	REALIZIRANA	DA
P-315/17	Ž-BL-04-580/17, Ž-BL-05-590/17, Ž-BL-05-610/17,	JP REGIONALNA DEPONIJIA "DEP-OT" D.O.O. BANJA LUKA	10 - RADNI ODNOSI, 22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	13.12.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-316/17	Ž-SA-05-1086/16,	PON-OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO N/R OPĆINSKOG NAČELNIKA SARAJEVO	19 - UPRAVA	11.12.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-317/17	Ž-SA-05-154/16,	PON-OPĆINSKI SUD LUKAVAC N/R PREDSEDJEDNIKA SUDA	09 - SUDOVI -- 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLANAK 6)	11.12.2017	NEMA ODGOVORA	DA
P-318/17	Ž-BL-05-771/17,	POLICIJSKA STANICA SOKOLAC	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	13.12.2017	REALIZIRANA	DA

P-319/17	Ž-BL-04-702/17,	GRAD BIHAĆ FEDERALNO MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA USK FEDERALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE KANTONALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE	14 - EKOLOGIJA ZAŠTITA OKOLIŠA	13.12.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-320/17	Ž-BL-05-699/17,	OSNOVNI SUD BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	13.12.2017	NIJE REALIZIRANA	DA
P-321/17	Ž-BL-04-257/17,	UNIVERZITET U BANJALUCI ARHITEKTONSKO-GRAĐEVINSKI GEODETSKI FAKULTET BANJA LUKA	10 - RADNI ODNOSI	21.12.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-322/17	Ž-BL-04-554/17,	FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE AGENCIJA ZA DRŽAVNU SLUŽBU ODBOR DRŽAVNE SLUŽBE ZA ŽALBE	10 - RADNI ODNOSI	18.12.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-323/17	Ž-BL-05-644/17,	OSNOVNI SUD U PRIJEDORU	09 - SUDOVİ – 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLANAK 6)	18.12.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-324/17	Ž-BL-05-541/17,	OSNOVNI SUD U BANJOJ LUCI	09 - SUDOVİ – 09-1 - ŽALBE NA RAD SUDACA/SUTKINJA	18.12.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-325/17	Ž-BL-05-301/17, Ž- BL-05-303/17,	MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE REPUBLIKE SRPSKE	15 - IMOVINSKO PRAVNI, 19 - UPRAVA	19.12.2017	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-326/17	Ž-BL-01-443/17,	KLUB ZA DJECU „ZVJEZDICA“ MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE	13 - PRAVA DJETETA	25.12.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-327/17	Ž-BL-01-724/17,	CENTAR ZA SOCIJALNI RAD BIHAĆ KANTONALNO TUŽILAŠTVO UNSKO SANSKOG KANTONA	13 - PRAVA DJETETA	28.12.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-328/17	Ž-SA-05-929/17,	JP ELEKTROPRIVREDA BIH D.D. SARAJEVO SARAJEVO N/R GENERALNOG DIREKTORA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	28.12.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-329/17	Ž-SA-05-1186/17,	OPĆINSKI SUD U SANSKOM MOSTU SANSKI MOST	09 - SUDOVİ – 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLANAK 6)	28.12.2017	REALIZIRANA	DA
P-330/17	Ž-BL-06-407/17,	SKUPŠTINA KANTONA 10	01 - DISKRIMINACIJA – 01-01 -	28.12.2017	NEMA ODGOVORA	NE

			UZNEMIRAVANJE			
P-331/17	Ž-BL-05-811/16,	ADVOKATSKA KOMORA REPUBLIKE SRPSKE	09 - SUDOV I	28.12.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-332/17	Ž-BL-05-609/17,	UNIVERZITET U BANJOJ LUCI	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	28.12.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-333/17	Ž-BL-05-711/17,	OKRUŽNI SUD BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	28.12.2017	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-334/17	Ž-SA-05-1200/16, Ž-SA-05-98/17,	MINISTARSTVO SIGURNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE - SLUŽBA ZA POSLOVE SA STRANCIMA - SEKTOR ZA IMIGRACIJE - SEKTOR ZA AZIL SARAJEVO	19 - UPRAVA	28.12.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-335/17	Ž-MO-05-123/17,	MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA POLICIJSKA UPRAVA MOSTAR N/R MINISTRA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	29.12.2017	NEMA ODGOVORA	NE
P-336/17	Ž-MO-05-104/16,	OPĆINA TOMISLAVGRAD N/R NAČELNIKA TOMISLAVGRAD	15 - IMOVINSKO PRAVNI	29.12.2017	NEMA ODGOVORA	NE

ANEX I PREGLED PRORAČUNA ZA 2017. GODINU

0304 Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine

Pregled rashoda i izdataka po ekonomskim kategorijama, Period izvještavanja: od 1.1.2017. do 31.12.2017.

Obrazac 2.

Redni broj	Opis	Ekon. kod	Proračun	Izmjene i dopune (rebalans, prestruktur., preraspodjela, rezerva, namjenska sredstva i dr.)	Korigirani proračun	Ostvareni kumulativni iznos ukupnih rashoda i izdataka	Ostvareni kumulativni iznos istog perioda prethodne godine	Postotak 7/6 x 100	Postotak 7/8 x 100
1	2	3	4	5	6 (4+5)	7	8	9	10
1	Ukupni rashodi i izdaci (2+16)		2.409.000	30.990	2.439.990	2.320.193	2.279.371	95,1%	101,8%
2	Ukupni tekući rashodi (3+6)	610000	2.359.000	7.090	2.366.090	2.248.056	2.231.420	95,0%	100,7%
3	Plaće i naknade troškova zaposlenih (4+5)	611000	1.911.000	-21.400	1.889.600	1.834.709	1.821.595	97,1%	100,7%
4	Bruto plaće i naknade plaća	611100	1.720.000	0	1.720.000	1.691.680	1.676.270	98,4%	100,9%
5	Naknade troškova zaposlenih	611200	191.000	-21.400	169.600	143.029	145.325	84,3%	98,4%
6	Izdaci za materijal, sitan inventar i usluge (7+.....+15)	613000	448.000	28.490	476.490	413.347	409.825	86,7%	100,9%
7	Putni troškovi	613100	84.000	5.000	89.000	86.732	88.677	97,5%	97,8%
8	Izdaci telefonskih i poštanskih usluga	613200	55.000	0	55.000	50.614	47.376	92,0%	106,8%
9	Izdaci za energiju i komunalne usluge	613300	10.000	-3.000	7.000	4.476	4.555	63,9%	98,3%
10	Nabavka materijala i sitnog inventara	613400	40.000	0	40.000	36.092	39.871	90,2%	90,5%
11	Izdaci za usluge prevoza i goriva	613500	31.000	-8.000	23.000	15.782	15.237	68,6%	103,6%
12	Unamijivanje imovine i opreme	613600	132.000	0	132.000	131.583	131.583	99,7%	100,0%
13	Izdaci za tekuće održavanje	613700	31.000	-6.000	25.000	18.871	26.231	75,5%	71,9%
14	Izdaci osiguranja, bankarskih usluga i usluga platnog prometa	613800	6.000	0	6.000	5.713	3.874	95,2%	147,5%
15	Ugovorene i druge posebne usluge	613900	59.000	40.490	99.490	63.484	52.421	63,8%	121,1%
16	Ukupni kapitalni izdaci		50.000	23.900	73.900	72.137	47.951	97,6%	150,4%
17	Izdaci za nabavku stalnih sredstava	821000	50.000	23.900	73.900	72.137	47.951	97,6%	150,4%
18	Nabavka opreme	821300	50.000	23.900	73.900	72.137	47.951	97,6%	150,4%

ANEKS II PREGLED OBVEZA PO ZAKONU O SLOBODI PRISTUPA INFORMACIJAMA/2017

1. Javna tijela na razini Bosne i Hercegovine koja su ispunila obvezu imenovanja službenika za informiranje i dostavila Vodič i Indeks registar sukladno članku 19 i 20 ZOSPI:

R.br.	Ime institucije	R.Br.	Ime institucije
1	Agencija za policijsku podršku Bosne i Hercegovine	37	Institut za intelektualno vlasništvo Bosne i Hercegovine
2	Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine	38	Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine
3	Agencija za forenzička ispitivanja Bosne i Hercegovine	39	Komisija za koncesije Bosne i Hercegovine
4	Agencija za identifikacijske dokumente, evidenciju i razmjenu podataka Bosne i Hercegovine	40	Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine
5	Agencija za javne nabavke i Ured za razmatranje žalbi Bosne i Hercegovine	41	Komisija za uklanjanje mina Bosne i Hercegovine
6	Agencija za lijekove i medicinska sredstva Bosne i Hercegovine	42	Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine
7	Agencija za nadzor nad tržištem Bosne i Hercegovine	43	Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine
8	Agencija za osiguranje depozita Bosne i Hercegovine	44	Ministarstvo financija i trezora Bosne i Hercegovine
9	Agencija za osiguranje u Bosne i Hercegovine	45	Ministarstvo komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine
10	Agencija za poštanski promet Bosne i Hercegovine	46	Ministarstvo obrane/odbrane Bosne i Hercegovine
11	Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje Bosne i Hercegovine	47	Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine
12	Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije Bosne i Hercegovine	48	Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine
13	Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine	49	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine
14	Agencija za razvoj visokog obrazovanja, i osiguranje kvalitete Bosne i Hercegovine	50	Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine
15	Agencija za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine	51	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine
16	Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine	52	Obavještajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine
17	Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova Bosne i Hercegovine	53	Odbor državne službe za žalbe Bosne i Hercegovine
18	Agencija za unapređenje stranih investicija Bosne i Hercegovine	54	Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine
19	Agencija za zaštitu osobnih podataka Bosne i Hercegovine	55	Pravobranilaštvo Bosne i Hercegovine
20	Arhiv Bosne i Hercegovine	56	Regulatorna agencija za komunikacije Bosne i Hercegovine
21	Centar za informiranje i priznavanje dokumenata iz područja visokog obrazovanja Bosne i Hercegovine	57	Predsjedništvo Bosne i Hercegovine
22	Centar za uklanjanje mina Bosne i Hercegovine	58	Služba za poslove sa strancima Bosne i Hercegovine
23	Centralna banka Bosne i Hercegovine	59	Služba za zajedničke poslove institucija Bosne i Hercegovine
24	Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine	60	Sud Bosne i Hercegovine
25	Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine	61	Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine
26	Direkcija za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine-BHDCA	62	Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja i bilja
27	Direkcija za ekonomsko planiranje Bosne i Hercegovine	63	Uprava za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine
28	Direkcija za europske integracije Bosne i Hercegovine	64	Ured koordinatora za reformu javne uprave Bosne i Hercegovine
29	Državna agencija za istrage i zaštitu Bosne i Hercegovine	65	Ured za reviziju finansijskog poslovanja institucija Bosne i Hercegovine
30	Državna regulativna agencija za radijacijsku i nuklearnu sigurnost Bosne i Hercegovine	66	Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine
31	Državna regulatorna komisija za električnu energiju Bosne i Hercegovine	67	Ustavni sud Bosne i Hercegovine
32	Elektroprivreda Bosne i Hercegovine	68	Vanjskotrgovinska/Spolnotrgovinska komora Bosne i Hercegovine
33	Fond za povratak Bosne i Hercegovine	69	Ured za zakonodavstvo Bosne i Hercegovine
34	Granična policija Bosne i Hercegovine	70	Vijeće ministara Bosne i Hercegovine
35	Institucija ombudsmana za zaštitu potrošača u Bosni i Hercegovini	71	Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
36	Institut za akreditiranje Bosne i Hercegovine		

2. Javna tijela na razini Bosne i Hercegovine koji su tijekom 2017. godine dostavljala statističke podatke sukladno članku 20 ZOSPI

R.br.	Ime institucije	R.Br.	Ime institucije
1	Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine	13	Ministarstvo komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine
2	Agencija za identifikacijske dokumente, evidenciju i razmjenu podataka Bosne i Hercegovine	14	Ministarstvo obrane/odbrane Bosne i Hercegovine
3	Agencija za javne nabavke Bosne i Hercegovine	15	Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine
4	Agencija za nadzor nad tržištem Bosne i Hercegovine	16	Ministarstvo vanjske/spoljne trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine
5	Agencija za osiguranje Bosne i Hercegovine	17	Komisija/Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine
6	Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine	18	Direkcija za europske integracije Bosne i Hercegovine
7	Agencija za razvoj visokog obrazovanja, i osiguranje kvalitete Bosne i Hercegovine	19	Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine - Sekretarijat
8	Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine	20	Predsjedništvo Bosne i Hercegovine - Sekretarijat
9	Direkcija za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine-BHIDCA	21	Ured koordinatora za reformu javne uprave Bosne i Hercegovine
10	Direkcija za ekonomsko planiranje Bosne i Hercegovine	22	Ured za razmatranje žalbi Bosne i Hercegovine
11	Granična policija Bosne i Hercegovine	23	Ustavni sud Bosne i Hercegovine
12	Fond za povratak Bosne i Hercegovine	24	Vijeće ministara Bosne i Hercegovine - Generalni sekretarijat

Kada govorimo o dostavljanju statističkih podataka od strane javnih tijela na razini Bosne i Hercegovine, Institucija ombudsmana za ljudska prava u izvještajnoj godini konstatuje da 24 javnih tijela redovito ispunjava svoju obvezu. Tijekom 2016. godine ovu obvezu je ispunjavalo 29 javnih tijela.

3. Javna tijela na razini Federacije Bosne i Hercegovine koja su tijekom 2017. godine dostavljala statističke podatke sukladno ZOSPI:

R.Br.	Razina entiteta	R.Br.	Razina kantona	R.Br.	Razina općine
1	Vlada Federacije Bosne i Hercegovine	1	Kantonalni sud u Tuzli	1	Općina Gračanica
2	Federalni hidrometeorološki zavod	2	Kantonavno tužiteljstvo Kantona Sarajevo	2	Općina Hadžići
3	Komisija za vrijednosne papire Federacije Bosne i Hercegovine	3	Kantonavno tužiteljstvo Zeničko-dobojskog kantona	3	Općina Lukavac
4	Ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova Federacije Bosne i Hercegovine	4	Kantonavno tužiteljstvo Unsko-sanskog kantona	4	Općina Tešanj
		5	Kantonalna uprava za inspekcijske poslove ZDK	5	Opština Ključ
		6	Ministarstvo pravde i uprave Kantona Sarajevo	6	Opština Foča
		7	Ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova Kantona Sarajevo	7	Grad Bihać
		8	JP Olimpijski bazen Otoka	8	Općina Sapna
		9	Univerzitet u Tuzli	9	Općina Kakanj
		10	Kantonalna uprava za inspekcijske poslove Kanton Sarajevo		
		11	Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture Kanton Sarajevo		

U 2017. godini, kao i prethodne godine, četiri javna tijela na razini Federacije Bosne i Hercegovine redovito su ispunjavala svoju obvezu dostavljanja statističkih podataka. Na razini kantona u sustavu Federacije Bosne i Hercegovine u 2017. godini ovu obvezu ispunilo je jedanaest javnih tijela, što je četiri više nego 2016. godine kada je tu obvezu ispunjavalo sedam javnih tijela. Kada govorimo o općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine, statističke podatke u 2017. godini redovito je dostavljalo devet javnih tijela, što je za pet više nego 2016. godine kada su ovu obvezu ispunjavala četiri javna tijela na općinskoj razini.

4. Javna tijela na razini Republike Srpske koja su tijekom 2017. godine dostavila statističke podatke sukladno ZOSPI:

R.Br.	Razina entiteta	R.Br.	Razina okruga	R.Br.	Razina općine
1	Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske	1	Okružno javno tužilaštvo Banja Luka	1	Opština Prnjavor
2	Republičko tužilaštvo Republike Srpske	2	Okružni sud u Doboju	2	Opština Rudo
				3	Opština Gradiška
				4	Osnovni sud u Tesliću

Na razini entiteta Republike Srpske, u 2017. godini u odnosu na 2016. godinu, došlo je do smanjenja broja javnih tijela na opštinskoj razini koja ispunjavaju svoju obvezu dostave statističkih podataka.

Tijekom 2017. godine sljedeća javna tijela su ispunila obvezu dostavljanja rješenja o službeniku za informiranje, Vodiča i Indeks Registra sukladno ZOSPI:

1. Vanjskotrgovinska komora Bosne i Hercegovine (Rješenje o službeniku za informiranje, Vodič, Index Registra)
2. Služba za zajedničke poslove institucija Bosne i Hercegovine (Rješenje o službeniku za informiranje)
3. Federalno ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova (Rješenje o službeniku za informiranje)
4. Federalno ministarstvo rada i socijalne politike (Rješenje o službeniku za informiranje)
5. Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo (Rješenje o službeniku za informiranje, Vodič)
6. Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo (Rješenje o službeniku za informiranje, Vodič, Indeks Registra)
7. Ministarstvo gospodarstva Hercegovačko-neretvanskog kantona (Rješenje o službeniku za informiranje)
8. Služba za zajedničke poslove Zeničko-dobojskog kantona (Rješenje o imenovanju službenika za informiranje, Vodič)
9. JP Elektroprivreda HZ HB d.d. Mostar (Rješenje o službeniku za informiranje, Vodič, Index Registra)
10. Općinski sud u Jajcu (Rješenje o službeniku za informiranje, Vodič, Indeks Registra)
11. Kantonalno javno komunalno poduzeće „Rad“ d.o.o. Sarajevo (Rješenje o službeniku za informiranje)
12. Rudnik soli „Tuzla“ d.d. Tuzla (Rješenje o službeniku za informiranje, Vodič)
13. Općinski sud u Konjicu (Rješenje o službeniku za informiranje)

ANEKS III. TABELARNI PRIKAZ STATISTIČKIH POKAZATELJA

ODJEL	Zaprimljeno u 2017	Preneseno iz ranijih godina	Ukupno rađeno u 2017	Ukupno završeno u 2017	Preneseno u 2018.g.
01 - Odjel za praćenje prava djece	172	120	292	143	149
02 - Odjel za praćenje prava osoba sa invaliditetom	51	49	100	71	29
03 - Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina	8	8	16	4	12
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna pitanja	755	365	1120	680	440
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava	1861	997	2858	1702	1156
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	178	141	319	156	163
07 - Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika	135	123	258	152	106
UKUPNO	3160	1803	4963	2908	2055

Rad po žalbama po odjelima u 2017.godini

Odjel	Broj
01 - Odjel za praćenje prava djece // SA	78
02 - Odjel za praćenje prava osoba sa invaliditetom // SA	18
03 - Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina // SA	6
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava // SA	288
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava // SA	699
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // SA	95
07 - Odjel za praćenje prava pritvorenika / zatvorenika // SA	120
Ukupan broj predmeta Sarajevo	1304
01 - Odjel za praćenje prava djece // BL	84
02 - Odjel za praćenje prava osoba sa invaliditetom // BL	24
03 - Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina // BL	0
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava // BL	226
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava // BL	518
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // BL	61
07 - Odjel za praćenje prava pritvorenika / zatvorenika // BL	15
Ukupan broj predmeta Banja Luka	928
01 - Odjel za praćenje prava djece // Brčko	3
02 - Odjel za praćenje prava osoba sa invaliditetom // Brčko	2
03 - Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina // Brčko	1
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava // Brčko	139
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava // Brčko	175
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // Brčko	15
Ukupan broj predmeta Brčko	335
01 - Odjel za praćenje prava djece // Mostar	7
02 - Odjel za praćenje prava osoba sa invaliditetom // Mostar	5
03 - Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina // Mostar	1
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava // Mostar	44
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava // Mostar	111
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // Mostar	5
Ukupan broj predmeta Mostar	173
01 - Odjel za praćenje prava djece // Livno	0
02 - Odjel za praćenje prava osoba sa invaliditetom // Livno	2
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava // Livno	58
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava // Livno	358
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // Livno	2
07 - Odjel za praćenje prava pritvorenika / zatvorenika // Livno	0
Ukupan broj predmeta Livno	420
Ukupan broj predmeta u Instituciji	3160

Broj žalbi po uredima u 2017. godini

Povreda prava	Potkategorija	Broj predmeta
01 - Diskriminacija	00 - Ostalo	95
01 - Diskriminacija	01-01 - Uznemiravanje	4
01 - Diskriminacija	01-03 - Mobing	37
01 - Diskriminacija	01-09 - Na osnovi jezika	1
01 - Diskriminacija	01-10 - Na osnovi vjere	3
01 - Diskriminacija	01-11 - Na osnovi etničke pripadnosti	8
01 - Diskriminacija	01-12 - Na osnovi nacionalnog ili socijalnog porijekla	5
01 - Diskriminacija	01-13 - Na osnovi veze sa nacionalnom manjinom	2
01 - Diskriminacija	01-14 - Na osnovi političkog ili drugog uvjerenja	3
01 - Diskriminacija	01-16 - Na osnovi članstva u sindikatu ili drugoj udruzi	2
01 - Diskriminacija	01-17 - Na osnovi obrazovanja	1
01 - Diskriminacija	01-18 - Na osnovi društvenog položaja i spola	6
01 - Diskriminacija	01-19 - Na osnovi seksualne orijentacije	6
01 - Diskriminacija	01-21 - Na osnovi spolnih karakteristika	1
01 - Diskriminacija	SUMA	174
02 - Mediji i sloboda informiranja	SUMA	8
03 - Pristup informacijama	00 - Ostalo	182
03 - Pristup informacijama	03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	38
03 - Pristup informacijama	03-2 - odbijanje pristupa informacijama	24
03 - Pristup informacijama	03-3 - pravo na dvostupnjevost	4
03 - Pristup informacijama	SUMA	248
04 - Vjerske slobode / religija	SUMA	5
05 - Policija	SUMA	132
06 - Javni prihodi	SUMA	2
07 - Zatvori	00 - Ostalo	108
07 - Zatvori	07-1 - korištenje zavodskih pogodnosti i posjeti	8
07 - Zatvori	07-2 - zdravstvena zaštita i higijenski uvjeti	17
07 - Zatvori	07-4 - pomilovanja	2
07 - Zatvori	SUMA	135
09 - Sudovi	00 - Ostalo	406
09 - Sudovi	09-1 - žalbe na rad sudaca/sutkinja	18
09 - Sudovi	09-2 - dužina trajanja postupka (članak 6)	152
09 - Sudovi	09-3 - izvršenje presuda	48
09 - Sudovi	SUMA	624
10 - Radni odnosi	SUMA	337
11 - Obrazovanje	SUMA	29
12 - Osobe sa invaliditetom	SUMA	51
13 - Prava djeteta	SUMA	172
14 - Ekologija zaštita okoliša	SUMA	11
15 - Imovinsko pravni	SUMA	170
16 - Nasilje	SUMA	2

17 - Javne isprave	SUMA	35
18 - Manjine	SUMA	5
19 - Uprava	SUMA	427
20 - Ratne štete	SUMA	30
21 - Komunalne usluge	SUMA	99
22 - Vladina i ministarska imenovanja	SUMA	105
23 - Zdravstvo	SUMA	48
24 - Socijalna zaštita	SUMA	67
25 - Mirovine	SUMA	167
26 - Tužilaštva/Tužiteljstva	SUMA	74
27 - Pravobranilaštva	SUMA	3
SUMA	SUMA	3160

Broj žalbi primljenih pod potkategorijama 2017. godini

R.br.	Nacin okončanja	Predmeti 2017	Predmeti iz ranijih godina	Ukupno
1	U tijeku intervencije Ombudsmana	655	506	1161
2	Preporukom Ombudsmana	84	156	240
3	Nezainteresiranost stranke za dalje vođenje postupka	262	168	430
4	Neprihvatljiva žalba	430	157	587
5	Na drugi način	209	216	425
6	Nenadležnost i ustupanje predmeta nadležnom organu	21	6	27
7	Proslijeđen drugom uredu Ombudsmana	7	1	8
8	Specijalnim izvješćem	11	10	21
9	Ponovni postupak	5	4	9
10	Ukupno	1684	1224	2908

SAMO ZA NEPRIHVATLJIVA ŽALBA - POTKATEGORIZACIJA

00 - ostalo	45	24
01 - anonimna žalba	2	0
02 - zlonamjerna žalba	1	0
03 - neosnovana žalba	327	119
04 - žalba ne sadrži nikakav zahtjev	3	1
05 - narušavanje legitimnih prava treće strane	1	0
06 - kašnjenje podnosioca od jedne godine nakon činjenica, događaja ili odluke	8	2
07 - nisu iscrpljena sva pravna sredstva	21	2
08 - žalba nepotpuna ili nerazumljiva (nije naknadno dopunjena)	9	6
09 - podnositelj odustao od žalbe	0	0
10 - žalba sa već razmatranim činjenicama (dupliranje žalbe)	11	3
11 - činjenično stanje prije 14. decembra 1995.g.	2	0
Ukupno	430	157

Broj žalbi koje su završene//Način okončanja žalbi u 2017. godini

R.br.	Povreda prava	Broj predmeta sa izdatom preporukom
1	01 - Diskriminacija	26
2	02 - Mediji i sloboda informiranja	1
3	03 - Pristup informacijama	60
4	04 - Vjerske slobode / religija	1
5	05 - Policija	10
6	07 - Zatvori	5
7	09 - Sudovi	32
8	10 - Radni odnosi	38
9	11 - Obrazovanje	7
10	12 - Osobe sa invaliditetom	14
11	13 - Prava djeteta	13
12	14 - Ekologija zaštita okoliša	1
13	15 - Imovinsko pravni	21
14	16 - Nasilje	1
15	17 - Javne isprave	2
16	19 - Uprava	66
17	20 - Ratne štete	3
18	21 - Komunalne usluge	9
19	22 - Vladina i ministarska imenovanja	20
20	23 - Zdravstvo	11
21	24 - Socijalna zaštita	2
22	25 - Mirovine	10
23	26 - Tužiteljstva/Tužilaštva	2
24	UKUPNO	355

Broj žalbi sa preporukama izdatim u 2017. godini po kategorijama povreda prava i realizaciji

Način realizacije	Broj predmeta
Djelomično realizirana	12
Nema odgovora	73
Nije realizirana	67
Ostvarena suradnja	78
Realizirana	125
Ukupno	355

ODJEL	Broj žalbi sa preporukom izdatom u 2017.g.
Odjel za praćenje političkih i građanskih prava	215
Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna pitanja	79
Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom	14
Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i dr. manjina	1
Odjel za praćenje prava pritvorenika / zatvorenika	5
Odjel za praćenje prava djece	13
Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	28
UKUPNO	355

Broj žalbi sa izdatom preporukom po odjelima u 2017. godini

Naziv odjela	Broj preporuka
01 - Odjel za praćenje prava djece	13
02 - Odjel za praćenje prava osoba sa invaliditetom	13
03 - Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina	1
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna pitanja	76
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava	203
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	26
07 - Odjel za praćenje prava pritvorenika / zatvorenika	4
UKUPNO	336

Broj preporuka po odjelima u 2017. godini

Ured	Broj žalbi sa preporukom izdatom u 2017.g.
Ured Banja Luka	129
Ured Sarajevo	140
Ured Brčko	40
Ured Mostar	17
Ured Livno	29
UKUPNO	355

Broj žalbi sa izdatom preporukom po uredima u 2017. godini

Ured	Broj porepouka
Ured Banja Luka	121
Ured Sarajevo	133
Ured Brčko	38
Ured Mostar	16
Ured Livno	28
UKUPNO	336

Broj preporuka po uredima u 2017. godini

R.Br.	Naziv organa	Broj predmeta	Sjedište organa
1	OPĆINSKI SUD LIVNO	93	LIVNO
2	KANTONALNI SUD U SARAJEVU	53	SARAJEVO
3	KANTONALNI SUD LIVNO	51	LIVNO
4	OSNOVNI SUD BANJA LUKA	48	BANJA LUKA
5	OPĆINSKI SUD SARAJEVO	42	SARAJEVO
6	VRHOVNI SUD FBiH	35	SARAJEVO
7	OPĆINSKI SUD TUZLA	30	TUZLA
8	KANTONALNI SUD TUZLA	25	TUZLA
9	OPĆINSKI SUD LUKAVAC	21	LUKAVAC
10	KANTONALNO TUŽILAŠTVO U SARAJEVU	21	SARAJEVO
11	OPĆINSKI SUD MOSTAR	19	MOSTAR
12	VRHOVNI SUD REPUBLIKE SRPSKE	18	BANJA LUKA
13	USTAVNI SUD BIH	18	SARAJEVO
14	OKRUŽNI SUD BANJA LUKA	16	BANJA LUKA
15	KANTONALNI SUD BIHAĆ	16	BIHAĆ
16	KANTONALNI/ŽUPANIJSKI SUD U MOSTARU	15	MOSTAR
17	SUD BIH	15	SARAJEVO
18	OPĆINSKI SUD BIHAĆ	14	BIHAĆ
19	OPĆINSKI SUD CAZIN	12	CAZIN
20	VISOKO SUDBENO I TUŽITELJSKO VIJEĆE BIH	12	SARAJEVO

20 najčešćih protivnih strana iz oblasti sudova

R.br.	Naziv organa	Broj predmeta	Sjedište organa
1	FEDERALNI ZAVOD PIO/MIO TUZLA	107	TUZLA
2	MUP KANTONA SARAJEVO	31	SARAJEVO
3	KPZ ZENICA	31	ZENICA
4	FOND PIO REPUBLIKE SRPSKE	28	BIJE LJINA
5	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO PRAVNE POSLOVE	25	BANJALUKA
6	MINISTARSTVO RADA I BORAČKO INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	22	BANJA LUKA
7	GRAD BANJALUKA	18	BANJALUKA
8	MINISTARSTVO ZNANOSTI, PROSVJETE, KULTURE I SPORTA KANTONA 10	18	LIVNO
9	MUP REPUBLIKE SRPSKE	17	BANJA LUKA
10	GRAD BIHAĆ	17	BIHAĆ
11	FEDERALNO MINISTARSTVO ENERGIJE, RUDARSTVA I INDUSTRIJE	17	MOSTAR
12	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD BANJA LUKA	14	BANJA LUKA
13	OPŠTINA DOBOJ	13	DOBOJ
14	OPĆINA STARI GRAD SARAJEVO	18	SARAJEVO
15	OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO	13	SARAJEVO
16	OPĆINA NOVO SARAJEVO	13	SARAJEVO
17	SLUŽBA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO PRAVNE POSLOVE TOMISLAVGRAD	13	TOMISLAVGRAD
18	VLADA FEDERACIJE BIH	13	SARAJEVO
19	OPĆINA CENTAR	13	SARAJEVO
20	REPUBLIČKA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE	11	BANJA LUKA

20 najčešćih protivnih strana bez oblasti pravosuđa